

**Bibliotekarz uwolniony
– deregulacja czy degradacja?**

*IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Białystok, 12-14 czerwca 2013*

Biblioteka Uniwersytecka
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja?

*IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Białystok, 12-14 czerwca 2013*

**Praca zbiorowa
pod redakcją Haliny Brzezińskiej-Stec
i Jolanty Żochowskiej**

Białystok 2013

Komitet organizacyjny:

Mirosława Roszczyc
Hanna Kościuch
Anna Zofia Szumieluk
Jolanta Żochowska

Recenzent naukowy:

prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz

Redakcja:

Halina Brzezińska-Stec
Jolanta Żochowska

Autor zdjęcia na okładce:

Jolanta Żochowska

Korekta:

Jolanta Żochowska

Redakcja techniczna i skład:

Bartosz Kozłowski

Publikacja dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
(Umowa Nr 556/P-DUN/2014)

© Copyright by Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2013

ISBN 978-83-7431-405-3

Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku
15-097 Białystok, ul. M. Skłodowskiej-Curie 14, tel. (85) 745 71 20
<http://wydawnictwo.uwb.edu.pl> e-mail: ac-dw@uwb.edu.pl

Druk i oprawa: Hot Art Białystok

SPIS TREŚCI

Halina Brzezińska-Stec

Wstęp 9

SESJA I

EWOLUCJA ZAWODU BIBLIOTEKARZA NA PRZESTRZENI DZIEJÓW

Katarzyna Zimnoch

Ewolucja zawodu bibliotekarza – od strażnika zbiorów,
przez bibliotekarza oświatowego i naukowego do specjalisty
zarządzającego wiedzą 17

Agata Samsel

Bibliotekarze wyższych uczelni – przyczynek do historii
100-letniej walki o prestiż zawodu 35

SESJA II

ETYKA ZAWODU BIBLIOTEKARZA

Marcin Pędich

Uwarunkowania kulturowe a etyka zawodu bibliotekarza 57

Elżbieta Kuźma

Etyka zawodu bibliotekarza a etyczność w awansowaniu pracowników
bibliotek 75

Joanna Kępko, Iwona Packiewicz

Moralno-etyczne aspekty pracy bibliotekarza – analiza kodeksów etyki
bibliotekarskiej oraz wyników badań ankietowych przeprowadzonych
w środowisku bibliotek białostockich 85

SESJA III

KSZTAŁCENIE BIBLIOTEKARZY W KRAJACH EUROPEJSKICH I NA ŚWIECIE

Izabela Nowakowska

Proces zmian w kształceniu bibliotekarzy w krajach europejskich
– unifikacja czy różnorodność? 103

Ewa Amghar

Droga do zawodu bibliotekarza w Niemczech 117

Katarzyna Ślaska

Bibliotekarz doskonały? – profil kandydata do pracy w bibliotekach naukowych a profil absolwenta studiów bibliotekoznawczych w Europie i USA 131

Beata Starosta, Agnieszka Wolańska

Współczesne tendencje w kształceniu bibliotekarzy w wybranych krajach europejskich 143

SESJA IV

KSZTAŁCENIE BIBLIOTEKARZY W POLSCE

Danuta Konieczna

Kształtowanie kariery zawodowej w bibliotekarstwie. Czy to możliwe w polskich realiach? 163

Aneta Sokół, Wisława Bertman

Rola praktyk zawodowych studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w ich dalszych losach zawodowych na przykładzie praktykantów Biblioteki Śląskiej 179

SESJA V

**MIEJSCE BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH
W ŚRODOWISKU BIBLIOTEK AKADEMICKICH**

Ewa Dąbrowska

Rola i znaczenie bibliotekarzy dyplomowanych w opiniach dyrektorów bibliotek akademickich 191

Danuta Patkaniowska

Rola nauczycieli akademickich w Bibliotece Jagiellońskiej 205

Marek Dubiński, Ewa Parzonka

Aktywność naukowa i zawodowa bibliotekarzy dyplomowanych Wrocławia – badania ankietowe (stan na 15.02.2013) 227

Emilia Czerniejewska

Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich – organizacja pracowników bibliotek naukowych 243

Jadwiga Wojtczak, Małgorzata Świrad

Ocena bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach akademickich 257

SESJA VI
BIBLIOTEKARZ DYPLOMOWANY ASPEKT PRAWNY

<i>Ewa Dobrzyńska-Lankosz</i>	
Status prawny bibliotekarzy dyplomowanych	281
<i>Mariola Antczak</i>	
Deregulacja zawodu bibliotekarza. Przegląd najważniejszych zmian proponowanych w latach 2011-2012	295
<i>Violetta Perzyńska</i>	
Środowisko bibliotekarskie w obliczu zmian regulacji prawnych a solidarność zawodowa	317

SESJA VII
BIBLIOTEKARZ DYPLOMOWANY DZIŚ I JUTRO

<i>Scholastyka Baran</i>	
Egzamin na bibliotekarza dyplomowanego jako jedna z form samokształcenia	333
<i>Artur Jazdon</i>	
Zarządzanie grupą bibliotekarzy dyplomowanych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu. Czego oczekuję od bibliotekarza dyplomowanego?	347
<i>Hanna Tadeusiewicz</i>	
Ujednolicone wymogi kwalifikacyjne na stopień bibliotekarza dyplomowanego i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej – potrzebne czy nie?	357
<i>Henryk Hollender</i>	
Biblioteczna Komisja Certyfikacyjna	363
<i>List do Bronisława Komorowskiego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej</i>	373
<i>Noty biograficzne</i>	377
<i>Galeria zdjęć</i>	391

WSTĘP

Rządowy projekt deregulacji czterdziestu dziewięciu zawodów przygotowany przez Ministerstwo Sprawiedliwości (niestety podpisany 13 czerwca 2013 roku przez Prezydenta RP) wywołał skrajne emocje w środowisku bibliotekarzy. „Uwolnienie” zawodu bibliotekarskiego budzi szczególne obawy wśród bibliotekarzy oraz pracowników dokumentacji i informacji zatrudnionych w bibliotekach naukowych. Powodowani troską o zachowanie odpowiednich standardów jakości w bibliotekach akademickich zorganizowaliśmy IV Ogólnopolską Konferencję Naukową *Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja?* Celem nadrzędnym było ustalenie czy proponowane rozwiązania w postaci deregulacji nie przyczynią się do degradacji zawodu bibliotekarza. Przedstawiono zebrany uczestnikom działania, które mogą posłużyć wykształceniu profesjonalnej kadry bibliotecznej a zarazem silnej, świadomej swoich praw i wartości grupy zawodowej.

W czasie konferencji poruszono zagadnienia dotyczące:

- kształcenia akademickiego bibliotekarzy,
- losów absolwentów kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo,
- etyki zawodu bibliotekarza,
- dostępu do zawodu i awansowania bibliotekarzy w krajach europejskich,
- miejsca bibliotekarza dyplomowanego w pragmatyce zawodowej oraz prawnych uregulowań pracy bibliotekarza w różnych typach bibliotek.

W trzydniowym spotkaniu udział wzięło ponad 80 bibliotekarzy i pracowników naukowych z całej Polski (w tym ponad 30 dyrektorów i wicedyrektorów bibliotek). W obradach uczestniczyli również pracownicy i studenci informacji naukowej i bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku.

Wygłoszono 25 referatów w siedmiu sesjach tematycznych. Autorzy wystąpień reprezentowali ośrodki akademickie kształcące bibliotekarzy (Białystok, Kraków, Łódź) oraz biblioteki naukowe z całej Polski – uniwersyteckie, politechniczne, uniwersytetów medycznych i pedagogicznych oraz Bibliotekę Narodową. Już sama liczba referatów świadczy o dużym zainteresowaniu poruszaną tematyką. Pierwszego dnia obrad odbyły się dwie sesje. W sesji plenarnej poświęconej historii i ewolucji zawodu na przestrzeni dziejów, omówiono status bibliotekarza poczynając od śred-

niowiecza, kiedy głównym zadaniem pracownika biblioteki było gromadzenie i strzeżenie księgozbioru, po początek XXI wieku, w którym w znaczący sposób eksponowana jest rola bibliotekarza-specjalisty zarządzającego wiedzą i informacją. W dwóch początkowych referatach przedstawiono historię bibliotekarstwa polskiego, rolę i miejsce bibliotekarza w bibliotece akademickiej, i szerzej naukowej, zwrócono również uwagę na zmieniający się wizerunek biblioteki uczelnianej. W drugiej sesji prezentowano zagadnienia dotyczące uwarunkowań kulturowych zawodu oraz moralno-etycznych aspektów pracy bibliotekarza. Autorzy w swoich wystąpieniach zwrócili uwagę na wzbudzające tak wiele kontrowersji środowiska tzw. „uwolnienie” zawodu bibliotekarza oraz jego „destrukcyjny” wpływ na naszą grupę zawodową. Profesja bibliotekarska to nie tylko realizacja wielu obowiązków i zadań, ale również pewnego rodzaju misja związana z odpowiedzialnością za rozwój i funkcjonowanie społeczeństwa. Podkreślono fakt, iż mimo dużego znaczenia pracy bibliotekarza, prestiż tego zawodu wciąż nie jest wysoki. Deregulacja może jeszcze bardziej ten prestiż obniżyć. Dwie pierwsze sesje potraktowano jako wprowadzenie do głównej tematyki konferencji, a mianowicie zagadnień związanych z edukacją bibliotekarzy i rolą bibliotekarza dyplomowanego w bibliotece akademickiej.

Drugiego dnia obrad przeważała tematyka związana z kształceniem bibliotekarzy w Polsce i na świecie (m.in. ref. E. Amghar, B. Starosta i A. Wolańska). Na przykładzie wybranych krajów europejskich i Stanów Zjednoczonych dokonano prezentacji najczęściej wskazywanych przez pracodawców umiejętności i zasobu wiedzy oczekiwanych od kandydata do pracy w bibliotekach naukowych oraz porównania ich z profilem absolwenta studiów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (*Library and Information Science*). Wskazano na rozbieżności między profilem absolwenta a oczekiwaniami rynku pracy. Porównano również programy studiów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w wybranych krajach Unii Europejskiej (Polska, Niemcy, Francja, Norwegia, Finlandia, Chorwacja, Malta) oraz w Stanach Zjednoczonych na przestrzeni ostatnich 10 lat nauczania. Zwrócono uwagę na różnice w założonych efektach kształcenia w odniesieniu do zdobywanej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. O roli praktyki studenckiej w dużej bibliotece naukowej, prowadzącej również własną działalność kulturalną, wydawniczą, badawczą mówiły w swoim wystąpieniu A. Sokół i W. Bertman z Biblioteki Śląskiej w Katowicach. Często praktyki stają się inspiracją do

samodzielnego kształtowania własnej ścieżki kariery i kreatywnego podejścia do zawodu bibliotekarza.

W sesji popołudniowej odniesiono się do miejsca bibliotekarzy dyplomowanych w środowisku bibliotek akademickich. Zwrócono uwagę na rolę i znaczenie tej grupy zawodowej przedstawionej w opiniach dyrektorów wybranych bibliotek (ankieta). Na podkreślenie zasługuje fakt, iż mimo szerokiego spektrum obowiązków i znacznie dłuższego czasu pracy niż inni pracownicy naukowo-dydaktyczni uczelni – bibliotekarze dyplomowani podejmują działalność naukową, są autorami wielu publikacji, prowadzą wieloaspektową działalność dydaktyczną.

Ostatni dzień konferencji w całości został poświęcony przyszłości bibliotekarzy dyplomowanych w kontekście ostatnich uregulowań prawnych w naszym kraju.

Sesja VI została poświęcona dotychczasowym aspektom prawnym funkcjonowania tej grupy zawodowej. Dokonano przeglądu najważniejszych zmian proponowanych w latach 2011-2012 w prawodawstwie bibliotecznym, ze szczególnym uwzględnieniem projektu z dnia 6 marca 2012 roku Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, który wywołał tak żywą dyskusję nad przyszłością stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach szkół wyższych. Projekt zakładał zniesienie egzaminu dla kandydatów na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego, nie wskazał natomiast kryteriów jakie kandydat na to stanowisko miałby spełniać w przyszłości. Brak spójności proponowanych przez projekt zmian z obowiązującym dotychczas ustawodawstwem m.in. Ustawą z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.) stał się przyczyną wielu spekulacji na temat przyszłości zawodu, ścieżki awansu bibliotekarzy dyplomowanych, ale przede wszystkim likwidacji lub też powolnego zanikania tego stanowiska w bibliotekach akademickich. Dążenie środowiska bibliotekarskiego do spójności w zakresie wyrównania szans i określenia jednolitej ścieżki awansu dla bibliotekarzy zostałyby udaremnione, gdyby projekt wszedł w życie, co niestety już się stało.

Sesja VII dotyczyła miejsca bibliotekarza dyplomowanego w obecnej i przyszłej pragmatyce zawodu bibliotekarskiego, ujednoczenia wymogów kwalifikacyjnych w sytuacji likwidacji Państwowej Komisji Egzaminacyjnej i przeniesienia zasad oraz możliwości awansowania na to stanowisko do jednostek uczelnianych. Prof. H. Tadeusiewicz przedstawiła ujednoczone wymogi na bibliotekarza dyplomowanego, obowiązujące w postępowaniu Komisji Egzaminacyjnej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W swoim wystąpieniu dr hab. A. Jazdon przekazał zdecydowanie osobisty punkt widzenia na temat oczekiwań, co do osoby kandydującej czy zatrudnionej na stanowisku bibliotekarza dyplomowanego. Szkicując obraz bibliotekarza dyplomowanego we współczesnej bibliotece, na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, wskazał na cechy osobowościowe oraz umiejętności jakimi winien on się charakteryzować. Bibliotekarz dyplomowany zdaniem prelegenta, to osoba zorientowana w różnorodnych aspektach współczesnego bibliotekarstwa, o wewnętrznej potrzebie ustawicznego samorozwoju, chcąca realizować hasło biblioteki jako organizacji uczącej się, umiejąca budować swój warsztat pracy. Współczesny bibliotekarz to też edukator, popularyzator wiedzy, otwarty na współpracę z szeroko pojmowanym otoczeniem społecznym.

W ostatnim wystąpieniu dr H. Hollender zaproponował powołanie niezależnego zespołu, który nadawałby swoje własne certyfikaty, niewsparte żadną formalną regulacją. Mógłby on działać jako stowarzyszenie funkcjonujące na co dzień jako *think-tank*, które ogłosiłoby swoje założenia programowe i wizję awansu zawodowego. Proponowana Biblioteczna Komisja Certyfikacyjna (BKC) powinna wyłonić się spośród osób wskazanych przez Grupę Inicjatywną na rzecz BKC. Bezinteresowność działania zapewni przyszłej Komisji zasada, że członkowie Grupy Inicjatywnej nie mogą wejść do BKC, i że BKC może rozszerzać swój skład dopiero po ukonstytuowaniu się i przyjęciu regulaminu przez pierwszy skład, pochodzący z nominacji Grupy Inicjatywnej.

Pokłosiem zakończonej konferencji jest niniejsza publikacja zawierająca dwadzieścia trzy referaty, uznane przez jej uczestników za ciekawe i inspirujące. Problemów szczegółowych wynikających z przedstawionego zakresu tematycznego jest bardzo wiele i jedna konferencja nie jest w stanie wszystkich ich rozstrzygnąć. Niech zatem przedstawione tu materiały posłużą za refleksję, a jednocześnie wstęp do dalszych dyskusji i wspólnych działań, które zostały już podjęte na wrześniowej konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich.

Efekt „emocjonalnym” i podsumowaniem obrad był list skierowany do Prezydenta RP, który jak wiemy nie przyniósł zamierzonych efektów, stał się natomiast formą wyrażenia opinii i zaniepokojenia całego środowiska bibliotekarskiego zmianami wprowadzonymi w prawie bibliotecznym, po raz kolejny degradującymi elitę naszego zawodu.

Redaktorzy tomu nie ingerowali w zawartość merytoryczną tekstów i abstraktów przekazanych przez referentów. Ograniczono się do styli-

WSTĘP

stycznych i gramatycznych poprawek. Materiał został usystematyzowany zgodnie z kolejnością poszczególnych sesji, a w ich obrębie – według kolejności wystąpień referentów.

Na zakończenie chciałabym serdecznie podziękować komitetowi naukowemu konferencji, a w szczególności: prof. dr hab. Hannie Tadeusiewicz, prof. dr hab. Jadwidze Sadowskiej i dr hab. Katarzynie Materskiej, prof. UW za wnikliwą recenzję tekstów.

Halina Brzezińska-Stec
Biblioteka Uniwersytecka
im. J. Giedroycia w Białymstoku

SESJA I
EWOLUCJA ZAWODU BIBLIOTEKARZA
NA PRZESTRZENI DZIEJÓW

dr Katarzyna Zimnoch

Zakład Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Uniwersytetu w Białymstoku

k.zimnoch@uwb.edu.pl

**EWOLUCJA ZAWODU BIBLIOTEKARZA
– OD STRAŻNIKA ZBIORÓW, PRZEZ BIBLIOTEKARZA
OŚWIATOWEGO I NAUKOWEGO DO SPECJALISTY
ZARZĄDZAJĄCEGO WIEDZĄ**

**THE EVOLUTION OF THE LIBRARIAN PROFESSION
– FROM THE GUARDIAN OF THE COLLECTION, THROUGH
THE EDUCATIONAL LIBRARIAN AND SCIENCE LIBRARIAN
TO THE KNOWLEDGE MANAGEMENT SPECIALIST**

Abstract

Expectations of librarians, their role, function and activities have evolved due to the influence of social, cultural, political, economic and technological changes. The paper discusses the expectations of librarians, since the time when their focus was primarily on the gathering and safeguarding of collections until the beginning of the twenty-first century, when their most emphasized role is that of a specialist in the organization and management of information and knowledge, as well as a specialist in social communication. The evolution is the result of changes during the interwar period, when professional awareness was raised and a clear distinction between scientific and educational librarians came into being, as did a hierarchy of positions in libraries. Further changes were introduced after the war due to political pressures, and in the 90's due to computerization and a growing trend of concentrating on the needs of users. The paper also includes comments on the role of professional education in these periods.

Kształtowanie się zawodu bibliotekarza, jego funkcja i zadania są ściśle związane z dziejami bibliotek, zmianami w ich organizacji, a przede wszystkim pojmowaniu społecznych funkcji bibliotek w poszczególnych okresach historycznych. Znaczący wpływ miały tu przemiany społeczne,

kulturalne, polityczne, ekonomiczne i technologiczne. Adam Łysakowski wyróżnił w dziejach bibliotek trzy zasadnicze okresy: do XVIII wieku, kiedy głównym zadaniem księżnic było gromadzenie i przechowywanie zbiorów, od XVIII do połowy XIX wieku, kiedy nacisk kładziono na ich opracowanie oraz późniejszy, związany z coraz szerszym udostępnianiem księgozbiorów¹.

Custodes librorum (strażnicy zbiorów)

W czasach **starożytnych** główną powinnością bibliotekarza było gromadzenie i przechowywanie ksiąg. Bibliotekarzami byli najczęściej uczeni i urzędnicy dworscy, gdyż biblioteki pełniły głównie funkcje ośrodków i warsztatów pracy naukowej. Funkcję bibliotekarzy w Bibliotece Aleksandryjskiej pełniły osoby dobrze wykształcone, jak np.: krytyk literacki Zenodot z Efezu, matematyk i geograf Eratostenes z Cyreny, inicjator i projektant biblioteki, filozof Demetriusz z Faleronu oraz najczęściej wymieniany Kallimach z Cyreny (ok. 305 p.n.e. – ok. 240 p.n.e.), który opracował słynny katalog *Pinakes* (*Tablice tych wszystkich, którzy wstawili się w jakiegokolwiek dziedzinie piśmiennictwa*), będący przewodnikiem po piśmiennictwie greckim od Homera do Arystotelesa. W rzymskich księżnicach moźni bibliofile – protektorzy również korzystali z usług uczonych specjalistów – bibliotekarzy, wśród których byli m.in. gramatyk Pomponius Macer i poeta Melissus ze Spoleto. Zajmowali się oni przede wszystkim pracą „konceptyjną”, wymagającą logicznego myślenia i erudycji, czego efektem było stworzenie pierwszych katalogów i zasad doboru zbiorów.

W **średniowieczu** największe księgozbiory gromadzono w klasztorach. Głównym zadaniem zakonnika opiekującego się zbiorami było udostępnianie i zarazem strzeżenie cennych zbiorów przed zniszczeniem, przez czas i nieodpowiednie warunki przechowywania. Zagadnienia te poruszano już w dziełach średniowiecznych, m.in. w *Etymologiae* św. Izydora z Sewilli (ok. 570-636) czy też w pracy *Philobiblon sive de amore librorum* Ryszarda de Bury (1281-1345). Regulaminy klasztorne ustalały zasady udostępniania zbiorów, najczęściej ograniczając dostęp dla wąskiego kręgu osób (członków wspólnot zakonnych) na określony czas. Zdarzały się też wypożyczenia książek osobom spoza klasztoru.

Średniowieczny bibliotekarz był więc przede wszystkim strażnikiem zbiorów. Nie wykazywał się jeszcze dużą inicjatywą i aktywnością

¹ B. Bieńkowska: *Książka na przestrzeni dziejów*. Warszawa 2005, s. 223.

w wyszukiwaniu książek na rynku krajowym i zagranicznym, ale był on raczej odpowiedzialny za ratowanie ginących tekstów oraz umożliwienie dostępu do księgozbioru zabezpieczanego i powiększanego poprzez kopiowanie książek. Powstawały wówczas liczne skrytoria, przede wszystkim klasztorne będące głównym źródłem zaopatrzenia bibliotek, a obowiązek czytania i przepisywania książek wpisywano do wielu reguł zakonnych, a zakonników zachęcano do przepisywania książek nawet obietnicą nagrody w niebie.

Na uwagę zasługują także księgozbiory uniwersyteckie. W Akademii Krakowskiej sprawy opieki nad biblioteką zostały unormowane odpowiednimi statutami, które powstały ze względu na duże ubytki w księgozbiorze. Powołani kustosze z grona profesorskiego mieli temu zapobiec i czuwać nad całością księgozbioru, a pod koniec roku odbierać od czytelników wypożyczone książki i sporządzać sprawozdania ze stanu biblioteki.

Średniowieczny bibliotekarz klasztorny musiał w znacznym stopniu pamięciowo opanować zawartość księgozbioru. Dopiero z czasem sporządzanie katalogu, stanie się obowiązkiem bibliotekarza, stanowiąc dokumentację księgozbioru oraz pomoc dla bibliotekarzy i czytelników.

W hierarchii klasztornej bibliotekarz bardzo często zajmował miejsce bezpośrednio po opacie. W bibliotece Akademii Krakowskiej kustoszami zostawali zasłużeni profesorowie i byli rektorzy. Według Kazimierzy Maleczyńskiej świadczyło to o wysokim prestiżu zajęć związanych z opieką nad księgozbiorem²; funkcję tę pełnili honorowo.

Wśród zadań bibliotekarzy starożytnych i średniowiecznych zdecydowanie dominowała funkcja gromadzenia i zapobiegania rozproszaniu posiadanych zbiorów, a wśród wymogów i zalet średniowiecznego opiekuna książek wymienia się wykształcenie, dobrą pamięć, odczytanie i dokładność.

Zajęcie godne nobilitacji

Renesans przyniósł wzrost zainteresowania książką. Czynności związane z wytwarzaniem, rozpowszechnianiem, przechowywaniem i ochroną wykonywali uczeni zaliczani do elit intelektualnych. Przynosiły one zaszczyt i uważano je za szlachetne.

W tym okresie obserwuje się znaczny rozwój pasji bibliofilskich władców, dostojników świeckich i duchownych oraz pisarzy i bogatego miesz-

2 K. Maleczyńska: *Kształtowanie się zawodu bibliotekarza w Polsce do 1914 r.* „Roczniki Biblioteczne” R. 26, nr 1/2 (1982), s. 42.

czaństwa, co owocowało powstawaniem wspaniałych księgozbiorów. Sprawy związane z ich kompletowaniem, kształtowaniem, opracowaniem i uporządkowaniem powierzano osobom wykształconym, mającym rozeznanie na rynku wydawniczym Europy i kontakty z ludźmi nauki i kultury oraz specjalnym wysłannikom, którzy wyszukiwali i sprowadzali odpowiednie książki. Król Zygmunt II August korzystał z fachowej pomocy uczonych i literatów: Jana z Koźmina, Franciszka Lismanina, Andrzeja Trzecieckiego i jego syna – również Andrzeja, a także Justusa Ludwika Deciusa, którzy penetrowali rynek księgarski od Piotrkowa po Kolonię, wyszukując cenne druki i rękopisy. Opiekę nad zbiorami król powierzył Janowi z Koźmina (1546-1548), po nim tłumaczowi Cyclerona, Stanisławowi Koszutskiemu, który skatalogował dział prawniczy w bibliotece królewskiej, a od 1559 roku Łukaszowi Górnickiemu³. Zygmunt III Waza nadzór nad swoją biblioteką powierzył dwóm uczonym szwedzkim emigrantom: Grzegorzowi Borastowi (zm. 1654) i Janowi Vastoriusowi (zm. 1642). Z kolei król Jan Kazimierz na bibliotekarza powołał znanego przyrodnika Marcina Bernhardi-Bernitza. Biblioteką Jana III Sobieskiego od 1678 roku kierował wychowawca dzieci królewskich, wybitny matematyk jezuita ks. Adam Adamandy Kochański (1631-1700), utrzymujący kontakty m.in. z Gotfriedem Wilhelmem Leibnizem⁴. Warto wspomnieć także o bibliotekarzach Stanisława Augusta Poniatowskiego, byli to: Józef Duhamel, po nim w latach Marek Ludwik Reverdil (w latach 1766-1790), który opracował pierwszy katalog działowy zbiorów, a od 1790 roku Jan Chrzyciel Albertrandy.

Prefektowie księżnic królewskich, księżęcych i możnowładczych cieszyli się zasłużonym szacunkiem społeczeństwa i mogli liczyć na uznanie króla. Byli dobrze uposażani, otrzymywali dożywotnie pensje lub urzędy ziemskie. Wielu uczonych i literatów opiekujących się księgozbiorami doczekało się nawet nobilitacji, jak np. Łukasz Górnicki oraz jeden z czołowych poetów polsko-łacińskich doby odrodzenia, twórca biblioteki Akademii Zamojskiej – Szymon Szymonowic.

Na początku nie istniał jeszcze ustalony kanon przymiotów bibliotekarza, ale już w XVI wieku pojawiły się pierwsze próby ich określenia. Jako pierwszy poruszył to zagadnienie bibliotekarz cesarski biblioteki dworskiej w Wiedniu – Hugo Blotius. W jego mniemaniu bibliotekarz po-

3 A. Kawecka-Gryczowa: *Biblioteka ostatniego Jagiellona. Pomnik kultury renesansowej*. Warszawa 1988, s. 39.

4 B. Lisiak: *Bibliotekarz królewski Adam Adamandy Kochański SJ*. W: *Librorum Amatori*. Kraków 2004, s. 125-126.

winien być zwolniony z pełnienia innych obowiązków, znać wiele języków, być przyjacielem nauk i natury, a jednocześnie stronić od przesądów, charakteryzować się słownością, wiernością, pracowitością i sprytem oraz wspierać bibliotekarstwo, rozumiane jako urządzenie i organizację biblioteki. Blotius uważał, że bibliotekarz dworski powinien nosić godność radcy cesarskiego i reprezentować stan szlachecki (gdyby nie był z urodzenia szlachcicem należałoby go nobilitować)⁵.

W czasach nowożytnych, mimo że posady bibliotekarza były sprawowane jako urzędy poboczne, to dobór osób, które zajmowały się księgozbiorem nie był przypadkowy. Bibliotekarzami zostawały osoby wykształcone, oddające się pracy naukowej, literackiej, nauczycielskiej czy duchownej o wysokich walorach intelektualnych i moralnych.

Bibliotekarz uniwersalny

W dobie renesansu i w wyniku reformacji i kontrreformacji na główny plan wysuwały się komunikacyjne funkcje książki, co poszerzało zadania bibliotekarzy, którzy do obowiązków przejętych z poprzednich epok musieli dodać nowe, takie jak ujawnianie zawartości zbiorów, opracowywanie, a przede wszystkim udostępnienie książek szerszemu gronu czytelników oraz propagowanie nowych publikacji.

Za wykładnię zasad bibliotekarstwa w **XVII wieku** uznano rozprawę Gabriela Naudé, głoszącą powszechną dostępność do skatalogowanych bibliotek. Uważał on, że biblioteka powinna **mieć charakter uniwersalny i budować księgozbiór w sposób celowy**, dobierając wartościowe dzieła ze wszystkich dziedzin wiedzy bez ograniczeń ze względu na datę wydania czy stanowisko Kościoła wobec autora i treści tekstu. Najczęściej podkreślanym postulatem wysuwany przez G. Naudé była możliwość udostępniania zbiorów na miejscu i wypożyczania do domu. Swoje koncepcje Naudé starał się realizować w Bibliotece Mazariniego, która w 1643 roku została otwarta dla publiczności przez 6 godzin dziennie.

Szwajcarski orientalista Johann Heinrich Hottinger porównał umiejętności bibliotekarza w wyszukiwaniu pożądanej książki do „aptekarza znajdującego surowiec do wyrobu leków lub lekarza zmuszonego szukać środka uzdrawiającego dla chorego będącego w niebezpieczeństwie”. Uważał, że bibliotekarz powinien być dobrze zorientowany w księgozbiornie, znać języki obce oraz potrafić sporządzić katalog, a od osoby zarzą-

5 Z. Gębołyś: *Zawód bibliotekarski na ziemiach niemieckich w latach 1789-1871*. Katowice 2002, s. 23-24.

dzającej biblioteką wymagał aktywności, roztropności, samodzielności w ocenie sytuacji, „żelaznej pamięci” oraz krzepkości⁶.

Głos w dyskusji zabrał również filozof i matematyk niemiecki Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716), opiekujący się dworskimi księżniczkami w Hanowerze i Wolfenbüttel. Uważał on, że w dużych bibliotekach powinni być zatrudnieni zawodowi bibliotekarze, wykonujący tylko czynności związane z gromadzeniem i uzupełnianiem zbiorów oraz ich katalogowaniem i udostępnianiem uczonym.

W bibliotekach miejskich zatrudniani byli bibliotekarze z grona nauczycieli gimnazjalnych. Warto zwrócić szczególną uwagę na działalność Biblioteki Rady Miasta w Gdańsku, podejmującej wiele inicjatyw znacząco wychodzących poza ówczesne ramy funkcjonowania księżnicy. Dostrzeżono już wtedy funkcję biblioteki jako miejsca spotkań w celu uzyskania i wymiany informacji, wychodzono z nowatorskimi formami propagowania czytelnictwa oraz organizowano wykłady i spotkania dyskusyjne. Biblioteka starała się rozwijać starożytną tezę, zaczerpniętą z napisu biblioteki egipskiej niedaleko Teb, głoszącego, że biblioteki są „lecznicami dusz”. Samuel Schelwig (1643-1715) pisał: „U nas lekarstwo duszy jest dostarczane swobodnie wszystkim poważnie myślącym o pielęgnowaniu lub przywracaniu zdrowia myśli”. W 1686 roku wspomniana Biblioteka opublikowała regulamin, w którym określono zarówno obowiązki bibliotekarza, jak i możliwości wypożyczeń książek poza bibliotekę⁷.

Publiczne udostępnianie kolekcji

Wiek XVIII w historii książki zapisał się przede wszystkim jako okres idei publicznego udostępniania kolekcji. Powstawały wówczas i rozwijały się biblioteki otwarte. Szerokiej publiczności udostępnione zostały m.in.: Biblioteka Królewska w Paryżu (1753), słynna biblioteka królów Hiszpanii w Madrycie, która uzyskała status narodowej (1712) czy też Biblioteka British Museum (1759), a dla bibliotek naukowych wzorem stała się założona w 1734 roku Biblioteka Uniwersytecka w Getyndze. W Polsce własnością narodu, otwartą dla publiczności stała się Biblioteka Załuskich, dla której sejm uchwalił egzemplarz obowiązkowy.

Wraz z rozwojem nauki, wzrostem produkcji piśmienniczej i ułatwieniami w dostępie do zbiorów wzrastało znaczenie bibliotek. Wobec ich nowych funkcji zmieniał się także zakres obowiązków, rola bibliotekarza,

⁶ Ibidem, s. 25.

⁷ Z. Nowak: *Po starą księgę sięgam ze wzruszeniem*. Gdańsk 2008, s. 263.

a także stawiane mu wymagania. Zaliczono do nich znajomość języków staro- i nowożytnych, wiedzę na temat podstawowych dzieł w każdej dyscyplinie, znajomość systemów nauk, historii literatury, wiedzę o rzadkich i godnych zapamiętania książkach, podstawową znajomość rękopisoznawstwa. Ponadto wyróżniono cechy charakteru bibliotekarza: życzliwość, lojalność i spostrzegawczość. Zwracano uwagę na solidne wykształcenie i naukowe zainteresowania⁸.

Wiedeński księgoznawca i bibliotekarz Michael Denis żądał od bibliotekarza, aby był polihistorem, znał języki nowożytne i starożytne, by odczytać i rozumieć tytuły książek obcojęzycznych, miał dobrą pamięć, która mogła zastępować katalog oraz powinien dokładać wszelkich starań przy ochronie zbiorów. Oczekiwania wobec bibliotekarza w XVIII wieku zostały omówione również przez Johanna Gesnera. Zaprezentował on wizerunek bibliotekarza jako poliglotty oraz polihistora, o encyklopedycznej wiedzy, umiejętnościach orientowania się w bibliografii i znajomości najwybitniejszych książek w każdej dziedzinie, a także osoby o nieposzlakowanej opinii⁹.

Polihistor i bibliograf

Rozwój bibliotek w **XIX wieku** charakteryzował się wzrostem ilościowym placówek bibliotecznych. Narastające piśmiennictwo wymagało tworzenia katalogów oraz spisów bibliograficznych. Natomiast otwartość bibliotek publicznych zwiększała kontakt z czytelnikiem.

W Polsce ogólne tendencje rozwoju bibliotek były analogiczne jak w innych krajach Europy, ale ze względu na specyficzne warunki historyczne (rozbiory) najwięcej uwagi poświęcano gromadzeniu, dokumentowaniu i ochronie zbiorów. W XIX wieku zaczęły powstawać spisy bibliograficzne: *Bibliografia polska* Karola Estreichera, dzieła Feliksa Bentkowskiego, Ludwika Finkla czy Władysława Wisłockiego.

Brak państwowości polskiej i represje po powstaniach narodowych sprawiły, że w XIX wieku na ziemiach polskich bardzo ważna rola przypadła bibliotekom prywatnym, wielkoziemiańskim, wiele z nich udostępniało swoje zbiory szerszemu gronu odbiorców. Zmieniła się także sytuacja bibliotek uniwersyteckich, a ich działalność w dużej mierze zależała od polityki władz państw zaborczych. Zwłaszcza w drugiej połowie

8 Hasła „biblioteka” i „bibliotekarz” w osiemnastowiecznych encyklopediach omówił Z. Gębołyś. Zob. Z. Gębołyś: *Zawód bibliotekarski na ziemiach niemieckich w latach 1789-1871*. Katowice 2002, s. 26-29.

9 Ibidem, s. 32-33.

XIX wieku, nastąpił dynamiczny rozwój bibliotek powszechnych, przede wszystkim z inicjatywy towarzystw i licznych organizacji charytatywnych, oświatowych i fachowych. Powstawały także biblioteki polskich towarzystw naukowych.

Ta różnorodność bibliotek powodowała m.in. **zróźnicowanie kwalifikacji personelu** oraz stały postęp profesjonalizacji. Do najważniejszych **zadań bibliotekarzy** w większych **bibliotekach naukowych** należało gromadzenie zbiorów, ich klasyfikowanie i opracowanie oraz udostępnianie uczonym, inteligencji i uczącej się młodzieży. Wiele uwagi poświęcano również zbiorom specjalnym. Już w XIX wieku, mimo niewielkiej liczebności personelu bibliotecznego, wykształciła się pewna hierarchia służbowa. W Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich pojawiły się stanowiska kustosza, kuratora, skryptora i asystenta¹⁰. Hierarchia stanowisk występowała również w bibliotekach uniwersyteckich: w Warszawie były stanowiska bibliotekarza, podbibliotekarza, sekretarza, kustosza, adiunkta, skryptora i dietariusza, przejściowo spotykani byli także aplikanci i wolontariusze, we Lwowie bibliotekarza, kustosza, skryptora i amanuenta¹¹.

Funkcje biblioteczne pełnili najczęściej urzędnicy, uczeni, nauczyciele i literaci. Były to osoby w większości posiadające wyższe wykształcenie, przeważanie humanistyczne, zwłaszcza filologiczne i historyczne, stopnie naukowe, a często również znaczący dorobek naukowy. Swoje zatrudnienie traktowali nie tylko jako obowiązek, ale również dobry warsztat pracy. Bibliotekarzami bibliotek naukowych w XIX wieku byli m.in. historycy: Tadeusz Korzon (Biblioteka Ordynacji Zamojskiej w Warszawie), Joachim Lelewel, Karol Szajnocha; historycy literatury: Stanisław Windakiewicz, Antoni Małeki (Ossolineum), Wilhelm Bruchnalski (Ossolineum), Samuel B. Linde (bibliotekarz Józefa Maksymiliana Ossolińskiego w Wiedniu), Józef Przyborowski (z Biblioteki Ordynacji Zamojskich), czy też Jerzy Samuel Bandtkie (Biblioteka Jagiellońska) i Jan K. Sienkiewicz (bibliotekarz Czartoryskich w Puławach).

W bibliotekach publicznych i oświatowych głównymi zadaniami społecznymi stało się upowszechnianie książki i rozwój czytelnictwa. W dziewiętnastowiecznym modelu biblioteki oświatowej szczególnie ak-

10 J. Włodarczyk: *Bibliotekarze bibliotek fundacyjnych i rodowych w okresie zaborów – próba syntezy. Z dziejów kształtowania się zawodu bibliotekarskiego na ziemiach polskich*. „Roczniki Biblioteczne” R. 28, z. 1/2 (1984), s. 179-193.

11 J. Włodarczyk: *Bibliotekarze bibliotek wyższych uczelni na ziemiach polskich w okresie zaborów. Próba syntezy (Z dziejów kształtowania się zawodu bibliotekarskiego na ziemiach polskich)*. „Roczniki Biblioteczne” R. 30, z. 1/2 (1986), s. 56-57.

centowano osobisty i bezpośredni wpływ bibliotekarza, czyli indywidualną pracę z czytelnikami poprzez pogadanki, niekiedy głośne czytanie, a także dbałość o miłą atmosferę i różne formy poradnictwa. Księgozbiorami szkolnymi zajmowali się nauczyciele danej placówki.

W XIX wieku coraz częściej pisano o oczekiwaniach wobec bibliotekarzy. Niemiecki bibliotekarz Fryderyk E. Ebert o zawodzie bibliotecarskim na początku XIX wieku powiedział: „Aliis serviendo consumidor” (Służąc innym sam się spalam), Joachim Lelewel uważał, że najbardziej predestynowanymi do pracy w bibliotekarstwie są: „(...) osoby posiadające naukę (...), znające języki, historią litterarią i bibliograficzne wiadomości, oswojone z literaturą wszystkich nauk, mające czyste o naukach wyobrażenie, opatrzone w urozmaicone encyklopedyczne wiadomości, które miały zręczność wiele książek widzieć, z nimi się obeznać, a zatem w bibliotekach dość często gościć”. Natomiast Franciszek Maksymilian Sobieszczański w haśle „bibliotekarz” w *Encyklopedii Powszechnej* z 1860 roku napisał: „musi być wolnym od przesądów politycznych i religijnych i pamiętać na to, że przeznaczeniem jego jest być na usługi publiczności, a szczególnie dla uczonych i uczących się, aby znaleźli w nim żywą bibliotekę i więcej mogli skorzystać z jego obszernej i uprzejmej erudycji, aniżeli z katalogów. Przede wszystkim zaś grzeczność i uprzejmość, jak wszystkich ludzi, tak bardziej jeszcze zdobyć powinna bibliotekarza, bo głównym jego zadaniem jest zachęcać czytelników, a nie odstręczać od biblioteki”. Józef Przyborowski, dodał do tych opinii, że „człowiek, który nie ma zamiłowania do książki, nigdy nie będzie dobrym bibliotekarzem”¹².

Zawód bibliotekarza na świecie wykrystalizował się w II połowie XIX wieku. Wówczas przestawał być tylko dodatkowym zajęciem, rosła świadomość zdobycia potrzebnych kwalifikacji, powstawały pierwsze organizacje zawodowe, szkoły bibliotekarskie, powołano pierwszą katedrę bibliotekoznawstwa (w Getyndze), tworzyło się piśmiennictwo fachowe, w tym czasopisma bibliotekarskie. Wszystko to dało podstawy rozwoju zawodu. Zwraca się również uwagę na rolę bibliotekarzy naukowych w kształtowaniu się zawodu. Kazimiera Maleczyńska stwierdziła wręcz, że „wielkie biblioteki naukowe stały się kuźnią kadry dysponującej znacznym doświadczeniem i pewnymi umiejętnościami fachowymi, a jednocześnie zdecydowały o wysokim prestiżu tego rodzaju pracy”¹³.

12 Cyt. za „Poradnik Bibliotekarza” 1991, nr 4, s. 16.

13 K. Maleczyńska: *Kształtowanie się zawodu bibliotekarza w Polsce do 1914 r.* „Roczniki Biblioteczne” R. 26, nr 1/2 (1982), s. 49.

XX wiek

W **XX wieku** występuje znaczący wzrost i różnicowanie piśmiennictwa oraz napływ większej liczby czytelników pochodzących ze wszystkich warstw społecznych, co powodowało ogromne zmiany w funkcjonowaniu bibliotek, a przede wszystkim ich miejsca i roli w społeczeństwie. Narastające piśmiennictwo z różnych dziedzin, szybki rozwój wiedzy spowodowało wyłonienie się potrzeby informacji specjalistycznej. Tak wykształciła się dokumentacja, a następnie informacja naukowa.

Dwudziestolecie międzywojenne

Pozostałością XIX wieku w Polsce międzywojennej było ukształtowanie się i dominowanie dwóch głównych grup bibliotekarzy: naukowych i oświatowych¹⁴.

W 1929 roku Franciszek Smolka kreśląc wizerunek idealnego **bibliotekarza naukowego** pisał, że miał to być „człowiek oddany całą duszą nauce, zamiłowany badacz naukowy, wierzący w szczytne posłannictwo tego słowa znaczeniu wyznawca nauki, a dopiero na drugim miejscu bibliotekarz”. W bibliotece uniwersyteckiej powinien się starać „o to, aby jego biblioteka była jak najdoskonalszym i jak najlepiej udostępnionym warsztatem pracy w powierzonym mu dziale nauki”. Smolka wyróżnił i opisał czynności, które do tych zadań służą. Była to przede wszystkim przemyślana polityka gromadzenia i kompletowania księgozbioru oraz ułatwienia w udostępnianiu zbiorów poprzez sporządzanie odpowiednich katalogów rzeczowych oraz udzielaniu fachowych informacji. Podkreślał on też, że „nauka bez wzorowo prowadzonych bibliotek uniwersyteckich nie jest możliwa, zaś wzorowe ich prowadzenie bez bibliotekarzy naukowych również nie jest możliwe”¹⁵. W dyskusji po referacie Franciszka Smolki, na II Zjeździe Bibliotekarzy Polskich w Poznaniu w 1929 roku, podkreślono, że „zadaniami bibliotekarza naukowego w bibliotekach uniwersyteckich jest przede wszystkim urządzanie dobrych warsztatów pracy naukowej, zarówno przez należyte ich udostępnianie, jak stałe zaopatrywanie w publikacje, głównie zagraniczne” (K. Dobrowolski), opracowanie naukowych katalogów, przygotowanie wystaw, tworzenie podręcznego księgozbioru czyteln. Helena Radlińska zwracała uwagę na zadania dy-

14 Niejednokrotnie wskazywano, że był to podział nieprecyzyjny. Zob. J. Włodarczyk: *Bibliotekarze w Polsce okresu międzywojennego*. Łódź 1988, s. 16.

15 F. Smolka: *Zadania bibliotekarza naukowego*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 3 (1929), s. 263, 269.

daktyczne bibliotekarzy naukowych w pomocy studentom przy korzystaniu z bibliotek, w ten sposób podkreślała, że bibliotekarz naukowy mógłby odegrać ważną rolę pomocniczą w nauczaniu akademickim¹⁶. Natomiast Adam Łysakowski podkreślał, że bibliotekarz naukowy „musi być (...) naukowcem, ale nieuczonym. To znaczy musi posiadać w określonych dziedzinach metodologiczne wykształcenie naukowe i znajomość zagadnień naukowych: umiejętność i wiedzę, ale – nie po to, aby pracował badawczo w danych naukach, lecz przede wszystkim w i e d z a jego musi być s t o s o w a n a w b i b l i o t e k a r s t w i e – dla celów najszerzej pojętego p o ś r e d n i c t w a n a u k o w e g o między światem ksiąg i czytelnikiem”¹⁷.

Natomiast w **bibliotekarzu oświatowym** widziano przede wszystkim propagatora książki, doradcę i wychowawcę czytelnika. Miał on za zadanie pozyskiwać czytelników, udzielić im pomocy w docieraniu do zbiorów, a także umiejętnie kierować jego wyborami lektur. Ponadto twórcy pedagogiki bibliotecznej przypisywali bibliotekarzom oświatowym rolę społeczników, organizatorów życia kulturalnego środowiska, wychodzących w swych działaniach poza teren biblioteki i wdrażających formy pracy samokształceniowej i kulturalnej¹⁸. Na wychowawczą rolę biblioteki i działalności bibliotekarzy zwracała uwagę w okresie międzywojennym Helena Radlińska, która eksponowała rolę biblioteki jako jednej z najważniejszych placówek środowiska wychowawczego człowieka oraz ośrodka pracy kulturalnej, oświatowej i samokształceniowej¹⁹.

Bibliotekarz oświatowy postrzegany jako oddany społecznik, doradca i wychowawca czytelnika tworzył nowy wizerunek zawodu bibliotekarza, charakteryzujący się przede wszystkim czynną postawą społeczną.

Niedobór fachowej kadry był odczuwalny w różnych typach bibliotek, dlatego też nie dziwiły wystąpienia i referaty, w których padały słowa takie jak: „(...) Nie można uznać za przesadę twierdzenia, że 60% wysiłku bibliotekarzy idzie na marne właśnie z tego powodu, że społeczeństwo nasze nie zdołało jeszcze pojąć, że bibliotekarzem powinien być pracownik

16 Ibidem, s. 279-281.

17 A. Łysakowski: *Normy organizacyjne bibliotek naukowych, a w szczególności uniwersyteckich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 3 (1929), s. 295.

18 I. Socha: *Pedagogika biblioteczna*. W: *Bibliotekarstwo*. Red. Z. Żmigrodzkiego. Warszawa 1998, s. 351.

19 H. Radlińska: *Książka wśród ludzi*. Warszawa 2003; I. Lepalczyk: *Pedagogika biblioteczna Heleny Radlińskiej*. Łódź 1974, s. 32.

fachowo przygotowany, a nie każdy człowiek umiejący czytać i pisać²⁰. Powstawały różne formy kształcenia pracowników bibliotek. Na początku były to przede wszystkim organizowane przez różne towarzystwa kursy, na których szkolono bibliotekarzy na poziomie elementarnym i średnim. Powstawały także kursy korespondencyjne. Przygotowanie na poziomie wyższym można było uzyskać jedynie na Studium Pracy Społeczno-Oświatowej, Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Zwracano także uwagę na rolę praktyk oraz potrzebę wydania odpowiednich skryptów i podręczników²¹.

W dwudziestoleciu międzywojennym pojawiły się pierwsze normy prawne dotyczące bibliotekarstwa i pracowników bibliotek. Według Zofii Gacy-Dąbrowskiej najważniejszym aktem prawnym w zakresie pragmatyki zawodowej było *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 roku o służbie przygotowawczej i egzaminach dla kandydatów na stanowisko I i II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej*, ponieważ wskazanie zakresu wiedzy, jaki powinien posiadać pracownik biblioteczny oraz prawne uznanie konieczności posiadania odpowiednich kwalifikacji, świadczyło o uznaniu odrębności zawodowej bibliotekarzy spośród innych kategorii urzędników państwowych²².

Po 1945 roku

Zniszczenia, utrata i rozproszenie zbiorów, po drugiej wojnie światowej, nowa rzeczywistość polityczna i społeczna, znacznie zmieniły sytuację bibliotek w Polsce. Opiekę i nadzór nad całością zasobów bibliotecznych przejęło państwo. Powstawała rozbudowana sieć bibliotek, a grupa pracowników, która w okresie międzywojennym uzyskała wysokie kwalifikacje bibliotekarskie okazała się zbyt mała. Dekrety państwowe z lat czterdziestych wskazywały, że biblioteki powinny „posiadać personel należycie przygotowany do pracy z książką i czytelnikiem” i zapowiadały konieczność przygotowania kadr bibliotekarskich dla rozwijającej się

20 J. Hausbrandt: *Biblioteka Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, jej rozwój, organizacja i stan obecny*. Warszawa 1937. Cyt. za: Z. Gaca-Dąbrowska: *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej*. Warszawa 2007, s. 113.

21 J. Niezgodą: *Organizacja zawodu bibliotekarskiego w Polsce. Bibliotekarze bibliotek naukowych*. W: *Pamiętnik Trzeciego Zjazdu bibliotekarzy polskich w Wilnie 26-28.VI. 1932 r.* Oprac. H. Hleb-Koszańska. Kraków 1932, s. 140-142. Zob. też: Z. Gaca-Dąbrowska: *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej*, op. cit., s. 99-126.

22 Z. Gaca-Dąbrowska: *Zawód bibliotekarza w II Rzeczypospolitej*. „Roczniki Biblioteczne”, R. 26, z. 1/2 (1982), s. 114.

sieci bibliotek różnego typu²³. Jednak ze względu na konieczność zatrudnienia dużej liczby pracowników bez przeszkolenia zawodowego w nowo powstającej sieci bibliotek powszechnych, zrezygnowano z przeprowadzania egzaminów bibliotekarskich, co zdaniem Anny Majkowskiej-Aleksiewicz pociągnęło za sobą opinię, że „bibliotekarstwo jest spokojną przystanią, do której zaczęły się garnać osoby bez celu w życiu, egocentryczne, o negatywnym stosunku do życia i ludzi”²⁴.

W 1945 roku Józef Grycz nakreślił obraz bibliotekarza charakteryzując go jako nauczyciela i wychowawcę, pomocnika i doradcę czytelnika, który potrafi pobudzić i pogłębić jego zainteresowania i „nadać im kierunek korzystny dla postępu, wiedzy, oświaty i kultury”²⁵. Ponadto podkreślał on, że **stopień wykształcenia powinien być adekwatny do rodzaju wykonywanej pracy**. W naukowej pracy bibliotekarskiej widział znających języki obce „doktorów lub magistrów filozofii, szczególnie z zakresu polonistyki, historii lub historii kultury, następnie innych nauk humanistycznych, a wreszcie, choć już w mniejszym stopniu, także innych dyscyplin. Od kandydatów należy oczekiwać dobrego opanowania z bibliografią, szerokiego czytania, opanowania metodyki pracy naukowej, odbycia ćwiczeń praktycznych z nauk pomocniczych historii lub historii literatury”²⁶.

Inne oczekiwania wobec bibliotekarzy naukowych i oświatowych miał Adam Łysakowski, który zwracał uwagę, że ci pierwsi powinni obok gromadzenia i opracowania zbiorów starać się zachować „pomniki dziejowe kultury polskiej”, co po zniszczeniach wojennych było szczególnie cenne, ponadto zbierać dokumenty życia społecznego, a także dążyć do specjalizacji bibliotek naukowych i współpracy z pracownikami naukowymi w przygotowaniu dzieł naukowych. Natomiast bibliotekarz oświatowy powinien „okazać żywą i bezpośrednią pomoc dydaktyczną w akcji samouctwa i samokształcenia”²⁷.

Okres powojenny, zwłaszcza przełom lat czterdziestych i pięćdziesiątych, w krajach socjalistycznych przyniósł zainteresowanie rolą książki i biblioteki również przez władze państwowe i partyjne. W działalności bibliotek chciano doszukać się środków i form bezpośredniego oddzia-

23 *Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*. „Bibliotekarz” 1947, nr 3/4, s. 56-59.

24 A. Majkowska-Aleksiewicz: *Kształtowanie się zawodu bibliotekarza w Polsce Ludowej*. „Roczniki Biblioteczne” R. 26, z. 1/2 (1982), s. 165.

25 J. Grycz: *Bibliotekarstwo praktyczne w zarysie*. Warszawa 1945, s. 15.

26 *Ibidem*, s. 20-21.

27 A. Łysakowski: *Rola biblioteki i bibliotekarza w Polsce współczesnej*. W: *Aktualne zagadnienia bibliotekarskie. Pierwsza powojenna konferencja okręgowych wizytatorów bibliotek w dniach 24-27 października 1945 r. w Pabianicach*. Warszawa 1946, s. 17-23.

ływania na czytelników poprzez próbę wpływania na wybory i zachowania lekturowe. Widoczne było to w przemówieniach i publikacjach z tego okresu. Edward Ochab w swoim wystąpieniu „Bibliotekarz żołnierzem rewolucji kulturalnej”, stwierdza wręcz, że bibliotekarz w Polsce Ludowej powinien być: „działaczem społecznym, żołnierzem rewolucji kulturowej, sługą narodu pod przewodnictwem klasy robotniczej budującej socjalizm”, dalej odnotowuje: „Bibliotekarze walczący o upowszechnienie postępowej kultury, o lepsze uzbrojenie ideologiczne ludzi pracy, winni w porozumieniu z radami narodowymi i organizacjami masowymi troszczyć się o to, aby w powierzonych im bibliotekach znajdowały się książki dostosowane do potrzeb danego środowiska, i nieustannie pracować nad tym, aby książki te były rzeczywiście czytane i rozumiane przez czytelników”²⁸. Podobnie wypowiadał się Edward Iwańczak: „Bibliotekarz w Polsce Ludowej musi upolitycznić się. Kroczyć ramieniem przy ramieniu z robotnikiem, chłopem i całym światem pracy, musi pomagać w budowie zrębów socjalizmu przez wzięcie udziału w ofensywie kulturalnej na odcinku czytelnictwa”²⁹. Chciano więc, aby bibliotekarz powojenny uwzględniał ideologiczne aspekty w gromadzeniu zbiorów i propagowaniu czytelnictwa i w ten sposób próbował wpływać na ukształtowanie obywatela nowego ustroju.

W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych wraz z wydaniem kilku rozporządzeń i ustaw wyraźnie uwidocznił się podział na dwie grupy, na tzw. „służbę biblioteczną” (młodszy bibliotekarz, bibliotekarz, starszy bibliotekarz, kustosz, starszy kustosz) i bibliotekarzy dyplomowanych. Jak zauważyła A. Majkowska-Aleksiewicz utworzenie tej drugiej miało duże znaczenie dla podniesienia prestiżu zawodu bibliotekarza – dla jego stabilizacji, rozwoju naukowego, dając bodźce do zdobywania wyższych kwalifikacji zawodowych³⁰. Zaczęto również zwracać uwagę na formy kształcenia pracowników. Obok kursów i szkoleń, zaczęto organizować licea bibliotekarskie. Stopniowo zaczęły też powstawać katedry, a następnie instytuty na uniwersytetach. Niewątpliwie podnosiło to poziom świadomości profesjonalnej.

28 *Bibliotekarz żołnierzem rewolucji kulturalnej*. Przemówienie sekretarza KC PZPR, Członka Biura Politycznego ob. Edwarda Ochaba na Ogólnokrajowej Naradzie Bibliotekarzy w dniu 29 maja 1952 roku w Warszawie. „Bibliotekarz” 1952, nr 3, s. 65.

29 E. Iwańczak: *III Plenum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej a zadania Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 18, z. 2 (1950), s. 98-104.

30 A. Majkowska-Aleksiewicz: *Kształtowanie się zawodu bibliotekarza w Polsce Ludowej*. „Roczniki Biblioteczne” R. 26, z. 1/2 (1982), s. 170.

„Dostarczyciel informacji”

Narastające piśmiennictwo z różnych dziedzin, już w poprzednich okresach powodowało, że idea uniwersalizmu zbiorów ustąpiła postulatowi **specjalizacji**. Ta istna eksplozja informacji spowodowała też potrzebę wskazania na kolejne zadanie bibliotekarzy, jakim była działalność informacyjna. Jak słusznie zauważył już w latach **siedemdziesiątych** Tadeusz Kotarbiński w *Traktacie o dobrej robocie*: „Fach bibliotekarza zasadniczo zmienia swe nowe oblicze. Z opiekuna książek przerabia się bibliotekarz coraz bardziej na dostarczyciela informacji o ich zawartości”³¹. Podkreślała to również Maria Dembowska wskazując, że głównym celem stawało się „ujawnianie treści dokumentów, tworzenie różnorodnych źródeł informacji i przekazywanie potrzebnych informacji określonym kręgom odbiorców”³². Anna Majkowska-Aleksiewicz przypomniała słowa Norberta Wienera, twórcy podstaw cybernetyki, konsultanta programu automatyzacji w Bibliotece Kongresu, który stwierdził, że tylko technika może nadać bibliotekarstwu właściwą rangę społeczną, redukując wiele żmudnych czynności³³. **Lata osiemdziesiąte i dziewięćdziesiąte XX wieku** przyniosły wdrażanie komputerowych systemów bibliotecznych do wielu placówek. Wśród zadań bibliotekarzy pojawiło się tworzenie zasobów elektronicznych oraz wykorzystywanie nowych możliwości do upowszechniania zbiorów oraz sprawnego wyszukiwania potrzebnych informacji. Pojawił się specjaliści od formatów danych, kartotek wzorcowych, języków informacyjno-wyszukiwawczych, bibliotekarze systemowi pośredniczący między bibliotekarzami i informatykami.

Specjalista zarządzający informacją i wiedzą

Początek XXI wieku przynosi dominację funkcji bibliotekarza związanych z informacyjną, udostępniającą i komunikacyjną rolą bibliotek, przy czym zauważalne jest, że główne zadania bibliotekarzy przesuwają się z poradnictwa co do treści dokumentów na kształcenie kompetencji w zakresie posługiwania się narzędziami wyszukiwawczymi oraz dostępu do wyselekcjonowanej pod względem ważności informacji. Współczesnym odbiorcą jest przede wszystkim użytkownik informacji, który od bibliotekarza oczekuje wskazania najkrótszej drogi do źródła informacji.

31 T. Kotarbiński: *Traktat o dobrej robocie*. Wrocław 1973.

32 M. Dembowska: *Nowy kształt biblioteki i nowoczesne bibliotekarstwo*. „Studia o Książce” T. 3 (1973), s. 308.

33 A. Majkowska-Aleksiewicz: op.cit., s. 173.

Powstają więc nowe specjalności kładące nacisk na gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie wiedzy oraz sprawne zarządzanie. Wymieniani są specjaliści od systemów klasyfikacji, bibliotek cyfrowych, dostarczania informacji czy też wizerunku biblioteki. Według Ewy Głowackiej współczesny bibliotekarz powinien być badaczem, doradcą, planistą, menedżerem, nadzorcą, przywódcą, członkiem zespołu, osobą rozwiązującą problemy, nauczycielem i ciągłym uczniem³⁴. Z kolei Henryk Hollender w bibliotekarzach widzi twórców, łowców, zdobywców i dostarczycieli zasobów³⁵, czyli osoby, które aktywnie wpływają na porządek informacyjny i **pośredniczą między wiedzą zgromadzoną w źródłach a użytkownikiem**.

Współczesny bibliotekarz musi być dobrze przygotowanym fachowcem nie tylko w dziedzinie warsztatu bibliotecznego, ale również posiadać szeroką wiedzę z zakresu współczesnych źródeł informacji, umiejętności ich oceny i selekcji oraz zarządzania informacją i umiejętnościami dostarczenia jej odbiorcom. Musi też poznawać nowe technologie przygotowania i wyszukiwania informacji. Staje się więc przede wszystkim organizatorem zasobów informacyjnych i warsztatu informacyjnego biblioteki oraz specjalistą od komunikacji społecznej. Te zapotrzebowania potwierdzają także wyniki badań ankietowych, które wśród cech idealnego bibliotekarza wskazują na pierwszych miejscach komunikatywność i zdolność nawiązywania kontaktów, posiadanie kwalifikacji zawodowych oraz otwartość na nowości i zmiany³⁶.

Władysław Piasecki twierdził, że „zawód bibliotekarza wyłania się tylko na wysokim stopniu kultury”³⁷. Patrząc w przeszłość, w roli bibliotekarzy widzimy uczonych, polihistorów, erudytów, autorów pomnikowych dzieł. Z czasem zarysował się podział na bibliotekarzy naukowych i oświatowych, uwarunkowany z jednej strony wykształceniem, z drugiej zaś zróżnicowaniem prac bibliotecznych. Ostatnie półwiecze, to zdecydowane przyspieszenie technologiczne w bibliotekach, a co za tym idzie zmiana zadań i roli bibliotekarzy. Biblioteki potrzebują dziś specjalistów od systemów klasyfikacyjnych, bibliotek cyfrowych, dostarczania infor-

34 E. Głowacka: *Nowe role specjalistów z dziedziny informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*. W: *Biblioteki wobec nowych zadań*. Red. E. Głowackiej. Toruń 2004, s. 19.

35 H. Hollender: *W kierunku charakterystyki kwalifikacyjnej bibliotekarza naukowego*. W: *Biblioteka naukowa. Automatyzacja. Organizacja. Zarządzanie*. Warszawa 1995, s. 215-223.

36 M. Wojciechowska: *Kształtowanie wizerunku bibliotekarza i jego ocena w oczach studentów bibliotekoznawstwa*. W: *Kształtowanie wizerunku biblioteki*. Red. M. Czyżewskiej. Białystok 2007, s. 35-36.

37 W. Piasecki: *My wobec innych zawodów*. „Przegląd Biblioteczny” R. 30, z. 4 (1962), s. 290.

macji, zarządzania wiedzą, wizerunku biblioteki. Obok tradycyjnych, wyłaniają się kolejne specjalności: bibliotekarz systemowy, bibliotekarz cyfrowy, redaktor metadanych, kataloger, indeksator, menadżer programów multimedialnych, animator kultury, infobroker. Można przypuszczać, że specjalizacja ta będzie postępować, wymagając od bibliotekarzy nowych kwalifikacji. Jak się wydaje nadal aktualne są słowa Joachima Lelewela: „zahartowanej trzeba duszy w bibliotekarzu, aby umieć różne zdarzenia przelknąć, strawić, zapamiętać. A nikt tego nie pojmie, kto w tych bibliotekarskich obowiązkach nie zostawał”³⁸.

Bibliografia

1. Bieńkowska B.: *Książka na przestrzeni dziejów*. Warszawa 2005.
2. Dembowska M.: *Nowy kształt biblioteki i nowoczesne bibliotekarstwo*. „Studia o Książce” T. 3 (1973).
3. Gaca-Dąbrowska Z.: *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej*. Warszawa 2007.
4. Gębołyś Z.: *Zawód bibliotekarski na ziemiach niemieckich w latach 1789-1871*. Katowice 2002, s. 21-40, 131-164.
5. Głowacka E.: *Nowe role specjalistów z dziedziny informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*. W: *Biblioteki wobec nowych zadań*. Red. E. Głowackiej. Toruń 2004, s. 11-23.
6. Hollender H.: *W kierunku charakterystyki kwalifikacyjnej bibliotekarza naukowego*. W: *Biblioteka naukowa. Automatyzacja. Organizacja. Zarządzanie*. Warszawa 1995, s. 215-223.
7. Łysakowski A.: *Normy organizacyjne bibliotek naukowych, a w szczególności uniwersyteckich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 3 (1929), s. 183-304.
8. Majkowska-Aleksiewicz A.: *Kształtowanie się zawodu bibliotekarza w Polsce Ludowej*. „Roczniki Biblioteczne” R. 26, z. 1/2 (1982), 161-173.
9. Maleczyńska K.: *Kształtowanie się zawodu bibliotekarza w Polsce do 1914 roku*. „Roczniki Biblioteczne” R. 26, nr 1/2 (1982), s. 41-54.
10. Mściszowa A.: *Kształtowanie się zawodu bibliotekarskiego*. „Roczniki Biblioteczne” R. 17, z. 3/4 (1973), s. 813-826.
11. Nowak Z.: *Po starą księgę sięgam ze wzruszeniem*. Gdańsk 2008.
12. Piasecki W.: *My wobec innych zawodów*. „Przegląd Biblioteczny” R. 30, z. 4 (1962), s. 289-300.
13. *Poradnik Bibliotekarza* 1991, nr 4, s. 15-17.
14. Radlińska H.: *Książka wśród ludzi*. Warszawa 2003.
15. Smolka F.: *Zadania bibliotekarza naukowego*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 3 (1929), s. 262-271.
16. Socha I.: *Pedagogika biblioteczna*. W: *Bibliotekarstwo*. Red. Z. Żmigrodzkiego. Warszawa 1998, s. 349-358.

38 J. Lelewel: *Bibliograficznych ksiąg dwoje*. T. 2. Wilno 1826, s. 339.

17. Włodarczyk J.: *Bibliotekarze bibliotek fundacyjnych i rodowych w okresie zaborów – próba syntezy. Z dziejów kształtowania się zawodu bibliotekarskiego na ziemiach polskich.* „Roczniki Biblioteczne” R. 28, z. 1/2 (1984), s. 179-193.
18. Włodarczyk J.: *Bibliotekarze bibliotek wyższych uczelni na ziemiach polskich w okresie zaborów. Próba syntezy (Z dziejów kształtowania się zawodu bibliotekarskiego na ziemiach polskich).* „Roczniki Biblioteczne” R. 30, z. 1/2 (1986), s. 53-69.
19. Włodarczyk J.: *Bibliotekarze w Polsce okresu międzywojennego.* Łódź 1988.
20. Wojciechowska M.: *Kształtowanie wizerunku bibliotekarza i jego ocena w oczach studentów bibliotekoznawstwa.* W: *Kształtowanie wizerunku biblioteki.* Red. M. Czyżewskiej. Białystok 2007, s. 35-36.

dr Agata Samsel
Biblioteka Wydziału Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytetu w Białymstoku
agatasamsel@wp.pl

BIBLIOTEKARZE WYŻSZYCH UCZELNI
– PRZYCZYNEK DO HISTORII 100-LETNIEJ WALKI
O PRESTIŻ ZAWODU

ACADEMIC LIBRARIANS
– COMMENTS ON A ONE-HUNDRED-YEAR-LONG HISTORY
OF THE STRUGGLE FOR PROFESSIONAL PRESTIGE

Abstract

The period between the two World Wars of the twentieth century was a special one for the Polish librarianship. Along with the recently gained country's independence, the struggle for professional prestige, social appreciation and the effort to present its uniqueness among other civil servants and various government-related professions began. Thanks to the Polish Librarians' Association, the inner consolidation of employees of the libraries into a labor interest group took place. The awareness of common goals and the need of sharing professional experience were the vital part of the process. However, not much did the Union (Association) manage to gain as far as the legal issues were concerned. The efforts to gain the government support for the librarians' professional aspirations brought little effect as well. Throughout the two decades between the wars, the academic librarians were fighting for an appropriate status among other academic profession, however, with no apparent results. The government as well as the academic authorities seemed not to notice the fact that many of the library employees of the time either already had or were at the point of achieving university degrees. They also took active part in academic conferences and published in science periodicals. In spite of that fact their wages were still at the level comparable to those of unskilled personnel. What is more, little has changed since then. The century-long struggle has not brought the required results. Though the expectations concerning librarians' qualifications have been high, the profession of an academic

librarian was, and still is, financially underappreciated. In consequence, the profession is not perceived as one of status and prestige in the society.

Wprowadzenie

Lata niewoli odcisnęły silne piętno na całej kulturze polskiej. Specyfika tego okresu nie pozostała też bez wpływu na charakter bibliotek. Determinowała zarówno politykę gromadzenia zbiorów, stosunek do książki, jak również personalny skład pracowników bibliotek. Książka to nie tylko przedmiot lektury. Jej rola nie ograniczała się do dostarczania wiedzy, czy rozrywki. Była symbolem polskości, nośnikiem polskiej kultury, który za wszelką cenę należało ocalić dla potomnych. W okresie zaborów praca w bibliotece nie łączyła się z konkretnym zawodem. Nie było żadnych szkół kształcących bibliotekarzy, a niezbędną wiedzę i umiejętności zdobywano wyłącznie poprzez praktykę, ucząc się pod okiem starszych pracowników bibliotek. Praca w bibliotece oświatowej była kojarzona z działalnością charytatywną o charakterze patriotycznym, mającą na celu podniesienie stanu oświaty i świadomości narodowej w społeczeństwie polskim. Inny charakter miała praca w bibliotekach naukowych, odmienny też był skład personalny¹.

Obok wybitnych bibliofilów i bibliografów okresu zaborów w bibliotekach uniwersyteckich często znajdowali zatrudnienie polscy naukowcy, nie mający możliwości zatrudnienia w uczelniach, traktujący tę działalność jako pracę zastępczą, dającą wprawdzie niewielkie, ale stałe wynagrodzenie, a przede wszystkim nieograniczony dostęp do literatury naukowej i dokumentów, umożliwiających prowadzenie badań źródłowych².

Nadrzędną funkcją biblioteki była ochrona zbiorów, a nie ich udostępnianie, dlatego też do czasu odzyskania niepodległości niewielką wagę przywiązywano w bibliotekach uniwersyteckich do ułatwienia czytelnici-

1 W dokumentach statystycznych międzywojnia zwykle ograniczano się do uproszczonego podziału bibliotek na dwa zasadnicze typy: biblioteki naukowe i pozostałe, które określano mianem oświatowych, przy czym za kryterium „naukowości” biblioteki przyjmowano posiadanie w zbiorach „dzieł bądź z zakresu nauk teoretycznych, bądź stosowanych, bądź też z dziedziny sztuk pięknych”. Zob. J. Bornsteinowa: *Biblioteki naukowe w oświeceniu statystycznym*. „Przegląd Biblioteczny” R. 2, z. 4 (1928), s. 283.

2 A. Samsel: *Biblioteki uniwersyteckie w Drugiej Rzeczypospolitej*. „Przegląd Humanistyczny” 2012, nr 2, s. 94.

kom dotarcia do zasobów ksiąźnicy. Brak dostępu do katalogów uniemożliwiało użytkownikowi orientację w zgromadzonym księgozbiore³.

Kolejnymi bolączkami bibliotek uniwersyteckich były zaniedbania w ewidencji i opracowaniu zbiorów, a także niekonsekwencja w ich ustawianiu. Uchybienia te były spowodowane brakiem zatrudnienia w bibliotekach uniwersyteckich wyspecjalizowanych bibliotekarzy. Dodatkowo sytuację pogarszał brak opracowania podstaw teoretycznych bibliotekarstwa i obowiązujących jednolitych przepisów, dotyczących zasad organizacji i funkcjonowania bibliotek. Każdy nowy dyrektor wprowadzał zmiany i modyfikacje, ale zwykle nie zdążył doprowadzić melioracji do końca. Efektem takiego stanu rzeczy był chaos i bałagan, w którym niejednokrotnie trudno było się zorientować nawet długoletnim pracownikom⁴.

Panowało powszechne przekonanie, iż zajęciem tym może parać się każdy, w miarę inteligentny człowiek. Wkrótce minie sto lat, odkąd środowiska bibliotekarskie podjęły ożywioną działalność, mającą na celu ugruntowanie zawodowej pozycji bibliotekarzy w Polsce i z perspektywy czasu z całą jaskrawością widzimy, jak trudno walczy się ze stereotypami, ukształtowanymi w społeczeństwie na przestrzeni wieków.

Kształtowanie się zawodu bibliotekarza

Potrzeba wprowadzenia zmian w organizacji i funkcjonowaniu bibliotek oraz konieczność opracowania teoretycznych podstaw bibliotekarstwa dostrzeżona została przez środowisko samych bibliotekarzy już na początku XX wieku. Pojawiła się chęć współpracy i wymiany doświadczeń zawodowych między bibliotekami, co było w okresie niewoli utrudnione z powodu granic między zaborami. Mimo, to podejmowano coraz częstsze próby konsolidacji bibliotekarzy, jako grupy zawodowej, oddanej swojej pracy, stawiającej nowe wyzwania i cele, charakteryzującej się pełnym profesjonalizmem.

Prawdziwą kuźnią młodych bibliotekarzy była Galicja, gdzie funkcjonowały dwa Uniwersytety – Lwowski i Jagielloński. W bibliotekach tych uczelni, podczas codziennej pracy, kształcili się prekursorzy fachowego polskiego bibliotekarstwa: Ludwik Bernacki, Aleksander Birkenmajer, Eustachy Gaberle, Józef Grycz, Rudolf Kotuła, Edward Kuntze, Marian Łodyński, Adam Łysakowski, Fryderyk Papee, Kazimierz Piekarski i inni.

3 S. P. Michalski: *Dyskusja*. „Nauka Polska” T. 3 (1920), s. 126-127.

4 J. Muszkowski: *Przeszłość i terażniejszość w życiu bibliotek współczesnych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 1 (1929), s. 7-8.

Nie można pominąć również wkładu Heleny Radlińskiej, działaczki związanej z Biblioteką Uniwersytetu Ludowego im. Adama Mickiewicza w Krakowie⁵.

Szczególne znaczenie w kształtowaniu zawodu bibliotekarza miało środowisko Biblioteki Krasieńskich w Warszawie, podejmujące szereg cennych inicjatyw, mających na celu pogłębianie teoretycznych podstaw pracy i konsolidacji tej grupy zawodowej. Wśród szczególnie zasłużonych na tym polu bibliotekarzy należy wymienić: Józefa Kallenbacha, Stanisława Kętrzyńskiego, Franciszka Pułaskiego oraz Ignacego Tadeusza Baranowskiego, z którego inicjatywy powstał Wydział Historii Książnic i Wiedzy Bibliotecznej przy Towarzystwie Miłośników Historii w Warszawie, a także pierwsze stowarzyszenie bibliotekarzy – Związek Bibliotekarzy Polskich, powołany do życia w 1917 roku⁶, który odegrał doniosłą rolę w kształtowaniu ogólnopolskiej polityki bibliotecznej. Jego zasadnicze cele koncentrowały się wokół:

- ujednolicenia metod i form pracy we wszystkich typach bibliotek,
- działalności naukowo-wydawniczej,
- nadania odpowiedniej rangi zawodowi bibliotekarza,
- reprezentowanie bibliotekarstwa polskiego za granicą⁷.

Największą aktywnością wykazywali się bibliotekarze naukowcy, którzy stanowili większość członków Związku⁸. Upowszechnianiu idei działaczy ZBP służył założony w 1927 roku organ prasowy Związku – „Przegląd Biblioteczny”. Niezwykle inspirujące dla środowiska bibliotekarskiego były też Zjazdy Bibliotekarzy Polskich organizowane od 1928 roku.

Zasadniczą kwestią było dokonanie istotnych przewartościowań funkcji bibliotek uniwersyteckich i roli bibliotekarza. Uznano, że naczelnym zadaniem księżnicy jest udostępnianie zbiorów, natomiast obowiązkiem bibliotekarza jest sprawne pośredniczenie między użytkownikiem a książką. To czytelnik i jego potrzeby miały być odtąd w bibliotece najważniejsze. Organizowano jasne, przestronne czytelnie, w których lokowano księgozbiory podręczne⁹. Przejawem troski o potrzeby czytelnicze było również sukcesywne odchodzenie od uniwersalności księgozbioru,

5 A. Samsel: op. cit., s. 92.

6 J. Muszkowski: *Biblioteka Ordynacji Krasieńskich w latach 1844-1930*. Warszawa 1930, s. 17.

7 Z. Gaca-Dąbrowska: *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej: zarys problemów organizacyjnych i badawczych*. Warszawa 2007, s. 67.

8 Ibidem, s. 188; por. też Z. Gruszka: „Przegląd Biblioteczny”. *Monografia*. Warszawa 1912.

9 A. Birkenmajer: *Plany nowego gmachu Biblioteki Jagiellońskiej*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 2 (1929), s. 122-138.

na rzecz gromadzenia zbiorów specjalistycznych, dziedzinowych. Dostrzeżono wreszcie studenta, jako odrębną kategorię czytelnika, dla którego biblioteka miała pełnić rolę placówki dydaktycznej.

Na przestrzeni dwudziestu lat wolnej Polski podejmowano szereg działań mających dostarczać informacji o zasobach bibliotecznych; powstawały pierwsze oddziały informacyjne, zapoczątkowano prace dokumentacyjne, opracowywano przewodniki po bibliotekach, wykazy nowości i bibliografie dziedzinowe. Pojawił się nawet projekt zatrudnienia bibliotekarzy dziedzinowych, którzy wykorzystując swą specjalistyczną wiedzę z danego kierunku, udzielaliby w tym zakresie informacji i pomagali dotrzeć do odpowiednich materiałów¹⁰. Wiele uwagi poświęcono kwestii opracowania jednolitych i powszechnie obowiązujących przepisów alfabetycznego katalogowania zbiorów. Już w 1917 roku ZBP powołał komisję, która przygotowała pierwszy projekt przepisów katalogowania, wydany w 1923 roku.¹¹ W następnych latach publikowano kolejne instrukcje, jednak biblioteki choć wzorując się na nich, tworzyły jednak własne zasady i nie było jeszcze mowy o jednolitości na skalę całego kraju. Ostatecznie w 1934 roku wydano *Przepisy katalogowania w bibliotekach polskich*, opracowane przez Józefa Grycza, które miały powszechnie obowiązywać, jednak aż do wybuchu wojny nie zostały w pełni wprowadzone we wszystkich bibliotekach.

Do wykonania prac melioracyjnych, szczególnie w przypadku dużych księżnic, potrzeba było lat pracy i wielu ludzi, którzy by to zadanie zrealizowali. Ograniczono opis bibliograficzny do informacji niezbędnych czytelnikowi w dotarciu do książki, zaczęto pracować nad katalogami rzeczowymi¹². Próbowano zlikwidować decentralizację i doprowadzić do współpracy wszystkich bibliotek (wydziałowych, instytutowych, zakładowych) znajdujących się w obrębie poszczególnych uczelni. Podejmowano próby tworzenia katalogu centralnego, wspólnego dla całej sieci bibliotecznej, jak również wprowadzenia w jej obrębie jednolitych zasad katalogowania i prowadzenia ksiąg inwentarzowych¹³.

10 Z. Gaca-Dąbrowska: op. cit., s. 96.

11 *Przepisy katalogowania w bibliotekach polskich: projekt*. Warszawa 1923.

12 Z. Gaca-Dąbrowska: op. cit.

13 A. Łysakowski: *Normy organizacyjne bibliotek naukowych a w szczególności uniwersyteckich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 4 (1929), s. 283-305; R. Kotula: *Najistotniejsze potrzeby polskich bibliotek naukowych*. „Nauka Polska” R. 11 (1929), s. 534-535; K. Dobrowolski: *Kilka uwag o potrzebach naszej nauki w związku z bibliotekami uniwersyteckimi*. „Nauka Polska” R. 11 (1929), s. 547-555.

Wprawdzie odzyskanie niepodległości spowodowało duże ożywienie środowisk bibliotekarskich, jednak nie od razu zaczęło się ono przekładać na praktykę biblioteczną; przyczyny takiego stanu rzeczy były złożone. Jedną z nich z pewnością była postawa samych bibliotekarzy. Nie wszyscy wykazywali zrozumienie i przejawiali chęć wprowadzenia zmian, zwłaszcza, że wiązało się to z dodatkowymi obowiązkami, ale bez stosownych gratyfikacji. Poważną bolączką bibliotek uniwersyteckich były braki kadrowe. Wykształceni, dłuгоletni pracownicy dostali w odrodzonej Rzeczypospolitej szansę na inną, lepiej płatną i bardziej prestiżową pracę, co spowodowało ich odchodzenie z placówek. Znalezienie godnych następców nie było łatwe, ponieważ brakowało osób z wyższym wykształceniem, gotowych podjąć pracę w zawodzie o nieugruntowanej pozycji, nisko opłacanym. Przez cały okres międzywojenny borykano się z brakiem wykwalifikowanych pracowników w bibliotekach naukowych, gdzie wymagania wobec zatrudnianych osób były bardzo wysokie, a zupełnie niewspółmierne do proponowanego wynagrodzenia¹⁴. Tymczasem nowe zadania, jakim miały stawić czoła biblioteki uniwersyteckie, wymagały wykwalifikowanej kadry pracowników, którzy powinni posiadać większą wiedzę i umiejętności oraz wyższe kwalifikacje, niż pracownicy pozostałych typów bibliotek. Uzasadnione było to zarówno charakterem księgozbioru, jak i kategorią użytkownika biblioteki uniwersyteckiej, który był bardziej wymagający, niż czytelnik biblioteki oświatowej.

Niski prestiż zawodu, nieatrakcyjne wynagrodzenie i wysokie wymagania stawiane kandydatom sprawiały, że niewielu było mężczyzn, zdecydowanych na podjęcie pracy w bibliotece, wobec czego biblioteki uniwersyteckie otwały podwoje kobietom, które miały zapał do pracy i mniejsze wymagania finansowe. Ich liczba wzrastała z roku na rok, a w roku akademickim 1934/35 kobiety już stanowiły większość pracowników w bibliotekach naukowych¹⁵.

Poważną bolączką był brak szkół, w których bibliotekarze mogliby zdobywać specjalistyczną wiedzę. Środowisko zawodowe zgodne było co do tego, że bibliotekarzy naukowych należy kształcić na poziomie uniwersyteckim i regularnie postulowano o utworzenie kierunku, który umożliwiłby należyte przygotowanie do pracy w zawodzie. Jediną instytucją w II Rzeczypospolitej, kształcąca bibliotekarzy na poziomie wyższym była Wolna Wszechnica Polska, gdzie na Wydziale Pedagogicznym w 1925

14 *Bibliotekarstwo polskie w świetle nowych ustaw*. Nakł. Związku Bibliotekarzy Polskich. Kraków 1934, s. 27.

15 *Sprawy Związku Bibliotekarzy Polskich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 9, z. 1/4 (1935), s. 129.

roku, z inicjatywy Heleny Radlińskiej, utworzono kierunek bibliotekarski przy Studium Pracy Społeczno-Oświatowej. Wprawdzie z założenia uczelnia miała kształcić bibliotekarzy oświatowych, to jednak wielu ze 150 absolwentów zasiliło kadry bibliotek naukowych¹⁶.

Pod koniec lat 20. powstały dwie szkoły na poziomie półwyższym – w 1928 roku pod auspicjami Polskiej Macierzy Szkolnej utworzono Dwuletnią Szkołę Pracownic Społecznych z wydziałem bibliotekarskim, a w 1929 roku otwarto Jednoroczną Koedukacyjną Szkołę Bibliotekarską przy Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy. Wszystkie te inicjatywy związane z kształceniem bibliotekarzy podejmowane i realizowane były przez czynniki pozapaństwowe.

Funkcjonujące w II Rzeczypospolitej ośrodki instytucjonalnego kształcenia nie pokrywały zapotrzebowania na wykwalifikowaną kadrę bibliotekarzy. Mimo usilnych zabiegów Związku Bibliotekarzy Polskich, nie udało się uzyskać w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego funduszy na zorganizowanie kolejnych szkół. Problem kształcenia bibliotekarzy próbowano więc rozwiązać przy pomocy kursów¹⁷. Fakt, że latach 1918-1939 odbyło się ich łącznie 130¹⁸, świadczy o tym, że środowiska bibliotekarskie dokładały wszelkich starań, aby przygotować przyszłe kadry do pracy. Poziom tych kursów był mocno zróżnicowany, w zależności od instytucji, która go organizowała i od zatrudnionej kadry dydaktycznej.

W sytuacji braku odpowiedniego systemu kształcenia bibliotekarzy znaczącą rolę w podnoszeniu kwalifikacji i zdobywaniu wiedzy odgrywało samokształcenie oraz fachowe publikacje, pojawiające się na rynku wydawniczym. Oprócz dostępnych pozycji zwartych, doniosłe znaczenie miał również organ wydawniczy Związku Bibliotekarzy Polskich – „Przegląd Biblioteczny”, dostarczający wiedzy na temat aktualnych problemów bibliotekarstwa w kraju i na świecie.

Regulacje prawne

W sierpniu 1919 roku przy Departamencie Nauki i Szkół Wyższych Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powołano Wydział Bibliotek Państwowych, co pozwalało domniemywać, że w ra-

16 Z. Gaca-Dąbrowska: op. cit., s. 106.

17 E. Kuntze: *Kilka uwag o kursach dla bibliotekarzy naukowych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 4, z. 1 (1930), s. 3-36.

18 A. Więckowska: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy: zarys historyczny*. Warszawa 1979, s. 21.

mach ministerstwa powstanie instytucja, która będzie kierowała działalnością wszystkich naukowych bibliotek państwowych, będzie koordynowała ich pracę, wprowadzi jednolitość i współpracę między nimi, a także wytyczy właściwy kierunek organizacyjny tych placówek. Niestety już po dwóch latach mocno ograniczono uprawnienia Wydziału, przekształcając go w Oddział, a w 1928 roku całkowicie zlikwidowano, powołując w jego miejsce Referat Biblioteczny, reprezentujący biblioteki naukowe w Wydziale Nauki i Szkół Wyższych. Do jego zadań należała m.in. polityka kadrowa oraz opracowanie instrukcji i przepisów¹⁹.

Duże poruszenie w zainteresowanych kręgach wywołała Ustawa o szkołach akademickich z 1920 roku²⁰, która bardzo ograniczała wpływ ministerstwa na biblioteki uniwersyteckie, oddając w zasadzie pełną władzę w ręce rektorów i senatu uczelni. Środowiska bibliotekarskie odczuły to posunięcie, jako świadome i celowe pozbycie się problemu przez władze państwowe, zrzucenie go na barki władz uniwersytetu. Zgodnie z nową ustawą to rektor miał zatwierdzać nominacje na dyrektorów bibliotek uniwersyteckich, mianować i zwalniać pracowników bibliotecznych, a także decydować o wszystkich sprawach organizacyjnych i finansowych. Przez całe międzywojnie działacze ZBP nie pogodzili się z takim stanem rzeczy i regularnie postulowali o wyłączenie bibliotek uniwersyteckich spod władzy uczelni oraz ponowne podporządkowanie ich bezpośrednio ministerstwu, bowiem biblioteki uniwersyteckie wykraczają poza mury macierzystych uczelni, są dobrem całego kraju i mają doniosłe znaczenie dla całokształtu nauki polskiej, powinny więc być kierowane centralnie, w sposób jednolity. Tylko takie zarządzanie umożliwiłoby uregulowanie zasad funkcjonowania bibliotek uniwersyteckich na terenie uczelni, ich zwierzchniej roli wobec innych bibliotek działających w ramach poszczególnych uczelni, jak również opracowanie zasad wzajemnej współpracy. Mimo wielokrotnego podnoszenia tej kwestii nie udało się bibliotekarzom doprowadzić do zmiany ustawy²¹.

Ogromnym problemem, uniemożliwiającym podjęcie jakichkolwiek prób ujednoczenia pensji, czy też drogi awansu pracowników w bibliotekach uniwersyteckich, był brak regulacji, dotyczących zajmowanych stanowisk i stosunków służbowych między nimi. Każda placówka po-

19 J. Grycz: *Rola państwa w stosunku do bibliotek naukowych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 8, z. 1 (1934), s. 82-97.

20 Ustawa o szkołach akademickich z dnia 13 lipca 1920. Dz. Urz. RP 1920, nr 72, poz. 495, art. 72-79.

21 S. Rygiel: *Organizacja naczelných władz bibliotecznych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 1, z. 1 (1927), s. 9-23.

sługiwała się inną nomenklaturą, i tak w bibliotekach uniwersyteckich zatrudniano: kustoszy, bibliotekarzy, asystentów, sekretarzy, adiunktów kancelaryjnych, urzędników, rejestratorów, siły pomocnicze, funkcjonariuszy niższych, woźnych²². Sytuację tę doskonale obrazują słowa Adama Łysakowskiego: „Rzuca się w oczy pstra mozaika etatów, wielka dowolność, brak równowagi w całokształcie (...). Czym się uzasadnia taką rozmaitość etatów? Czy ilością i jakością zbiorów każdej z bibliotek? Czy specjalnymi warunkami i zadaniami pracy? Tego prawdopodobnie nikt nie śledził i stan obecny polega raczej na sile bezwładności lat poprzednich”²³. Gros pracowników bibliotek stanowiły tzw. siły pomocnicze, niewykwalifikowane, zatrudniane z różnych funduszy, zwykle na niedługi czas określony. Znacznym wsparciem byli też wolontariusze, wykonujący szereg mniej skomplikowanych, aczkolwiek czasochłonnych czynności²⁴.

Związek Bibliotekarzy Polskich kierował do Ministerstwa WRiOP konkretne propozycje zmian. Domagano się podziału pracowników bibliotek na określone grupy w zależności od posiadanych kwalifikacji i funkcji pełnionych w bibliotece uniwersyteckiej oraz wyłączenia na tej podstawie części bibliotekarzy z grona pracowników administracyjnych i zaliczenia ich w poczet kadry naukowej uczelni. Skutkiem tych zabiegów było Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 roku, które wprowadziło regulowało kwestię „służby przygotowawczej i egzaminu kandydatów na stanowisko I i II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej”²⁵, ale nie normowało sprawy prestiżu ani uposażenia, w efekcie czego postawiono bibliotekarzom naukowym bardzo wysokie wymagania nie dając w zamian żadnych praw i przywilejów. Niewątpliwym plusem tego aktu było wyodrębnienie grupy zawodowej bibliotekarzy spośród innych kategorii urzędników państwowych i prawne uzasadnienie konieczności posiadania przez nich określonych kwalifikacji i wiedzy w zależności od pełnionych zadań.

Kandydaci na stanowisko I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej musieli posiadać wykształcenie wyższe, odbytą tzw. służbę przygotowawczą, w zakres której wchodziła roczna praktyka we wszystkich

22 *Szkoły Wyższe Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa 1927.

23 A. Łysakowski: *Bibliotekarstwo w preliminarzu budżetowym Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 1 kwietnia 1929 do 31 marca 1930 roku*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 1 (1929), s. 69.

24 H. Hleb-Koszańska: *Działalność bibliotek uniwersyteckich w trzyleciu akademickim 1933/34 – 1935/36*. „Przegląd Biblioteczny” R. 11, z. 2 (1937), s. 119.

25 Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie służby przygotowawczej i egzaminu kandydatów na stanowisko I i II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz. U. 1930, nr 36, poz. 294, 295.

działach biblioteki, udokumentowana pozytywną opinią. Po tym okresie pracownik mógł być zatrudniony na stałe, pod warunkiem, że zobowiązywał się w przeciągu trzech lat przystąpić do egzaminu państwowego, podczas którego musiał wykazać się znajomością dwu języków obcych (w mowie i piśmie), ogólną wiedzą dotyczącą ustroju państwa, zakresu działania władz różnych szczebli oraz wiedzą bibliotekarską i bibliograficzną, a także znajomością zasad bibliotekarstwa zagranicznego (w dowolnie wybranym kraju). Kandydaci na stanowisko II kategorii musieli spełnić podobne wymagania, z tą różnicą, że obowiązywała ich znajomość tylko jednego języka obcego i wykształcenie średnie²⁶.

Do egzaminu przystępować mogli wyłącznie pracownicy państwowych bibliotek naukowych. Składał się on z dwu części – pisemnej i ustnej i odbywał się przed komisją powoływaną przez Ministerstwo WRiOP, w skład której wchodził dyrektorzy dużych bibliotek naukowych i komisarzy egzaminacyjni, czyli urzędnicy ministerstwa, sprawujący pieczę nad bibliotekami państwowymi. Pierwszy egzamin odbył się w 1931 roku, a kolejny dopiero w roku 1935. W latach 1936-1938 odbywały się po dwie sesje egzaminacyjne każdego roku. W latach międzywojennych egzamin na bibliotekarzy I kategorii zdały łącznie 64 osoby, a II kategorii – 34²⁷.

Monity i postulaty ZBP kierowane do ministerstwa w sprawie przyznania jakichkolwiek przywilejów bibliotekarzom I i II kategorii nie zostały uwzględnione, wręcz przeciwnie. W 1933 roku ukazało się kolejne rozporządzenie, na mocy którego obniżono możliwość awansu bibliotekarzom o jeden stopień, co spowodowało przeszerogowanie wszystkich pracowników bibliotek państwowych o jedną grupę niżej oraz obniżenie ich zarobków²⁸. W odpowiedzi na to posunięcie rozgoryczone środowiska bibliotekarskie wystosowały do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oraz wszystkich senatów szkół wyższych *Memoriał*²⁹, podpisany przez Radę Związku Bibliotekarzy Polskich, w którym szczegółowo omówiono rolę bibliotek uniwersyteckich oraz charakter pracy i dokonania bibliotekarzy naukowych, zwracając się jednocześnie z prośbą o zweryfikowanie rozporządzenia. Rada związku interweniowała również u dyrektora biura personalnego w ministerstwie, próbowała nawiązać kontakty z posłami i zyskać poparcie opinii publicznej. Zabiegi te nie przyniosły żadnych rezultatów.

26 Ibidem.

27 Z. Gaca-Dąbrowska: op. cit., s. 105.

28 Dz. U. 1933, nr 29, poz. 247.

29 *Memoriał*. „Przegląd Biblioteczny” R. 8, z. 2 (1934), s. 63-81.

Po zakończeniu II wojny światowej status bibliotekarzy naukowych doczekał się ponownie regulacji prawnych. Dekrety z lat 1946³⁰ i 1948³¹ wymieniają bibliotekarzy naukowych w grupie pracowników naukowych uczelni, uprawnionych do pobierania dodatku naukowego. W 1948 roku dotychczas obowiązujące egzaminy państwowe zastąpione zostały dwustopniowymi praktykami międzybibliotecznymi, z których zrezygnowano w 1958 roku³². W tym okresie rozpoczęła się polemika dotycząca oczekiwań w stosunku do najlepiej wykształconej i najwyższej wykwalifikowanej grupy bibliotekarzy. Pojawiło się zasadnicze pytanie – czy mają być to typowi pracownicy naukowcy, czy też raczej wąska grupa specjalistów, zajmujących się organizowaniem procesów bibliotecznych? Ponieważ przeważały opinie, popierające wariant drugi, zaproponowano zmianę w nomenklaturze i w roku 1958 po raz pierwszy w ustawodawstwie szkolnictwa wyższego pojawiło się sformułowanie „bibliotekarz dyplomowany” w miejsce dotychczas używanego „bibliotekarz naukowy”³³. Uzupełnieniem ustaw były *Zasady powoływania na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych* z dnia 11 listopada 1961 roku³⁴, w których określono warunki, jakie musi spełniać kandydat na to stanowisko oraz zasady obowiązujących egzaminów. Powołano państwową Komisję Egzaminacyjną dla Bibliotekarzy Dyplomowanych. Zgodnie z rozporządzeniem z 1961 roku, bibliotekarze dyplomowani otrzymali uposażenie takie, jak pracownicy naukowcy uczelni – zarobki kustosa równe były pensji docenta, a uposażenie adiunkta i asystenta bibliotecznego równe było zarobkom pomocniczych pracowników nauki³⁵. Do głównych zadań bibliotekarzy dyplomowanych należało: organizowanie bibliotek i zbiorów, prowadzenie prac naukowo-badawczych, bibliograficznych i dokumentacyjnych, prowadzenie zajęć ze studentami z zakresu przysposobienia bibliotecznego oraz organizowanie praktyk dla studentów bibliotekarstwa, a także doskonalenie kadry bibliotecznej.

30 Dekret z dnia 31 października 1946 roku o dodatku naukowym do uposażenia. Dz. U. Nr 60, poz. 330.

31 Dekret z dnia 7 kwietnia 1948 roku o uposażeniach państwowych pracowników nauki. Dz. U. Nr 20, poz. 137.

32 A. Mściszowa: *Bibliotekarz dyplomowany, organizator czy naukowiec*. „Przegląd Biblioteczny” R. 36, z. 3/4 (1968), s. 244.

33 Ustawa z dnia 5 listopada 1958 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. Nr 68, poz. 336.

34 W. Gmiterek: *Bibliotekarze dyplomowani – wczoraj, dziś, jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działanie i codzienność*. Poznań 2005, s. 292.

35 Rozporządzenie z dnia 13 września 1961 roku w sprawie uposażenia pracowników szkół wyższych Polskiej Akademii Nauk i jej placówek naukowych. Dz. U. nr 43, poz. 225.

Kolejne, korzystne zmiany dla bibliotekarzy dyplomowanych przyniósł rok 1972³⁶, kiedy włączenie ich do *Karty Praw i Obowiązków Nauczyciela* zaowocowało skróceniem dnia pracy do 6 godzin, 6-tygodniowy urlop, podwyżkę płac, prawo do dodatku specjalnego za pracę naukową i pracę wykonywaną w uciążliwych dla zdrowia warunkach, prawo do zwiększonego metrażu w budownictwie państwowym oraz zniżek kolejowych dla pracownika i jego współmałżonka.

W roku 1982, wskutek nowelizacji *Karty Nauczyciela* bibliotekarze dyplomowani stracili przywilej krótszego dnia pracy – od tego czasu obowiązywał ich 40-godzinny tydzień pracy. Kolejne zmiany w ustawodawstwie nastąpiły w 1990 roku. Bibliotekarze dyplomowani utracili status nauczyciela akademickiego, zachowując jednak 6-tygodniowy urlop i 36-godzinny tydzień pracy, przy czym przywilej ten rozciągnięto również na kustoszy i starszych bibliotekarzy³⁷. Wywołało to oburzenie wśród bibliotekarzy dyplomowanych, ponieważ podważyło zasadność przystępowania do egzaminu, bowiem mimo włożonego wysiłku, nie przynosił on wymiernych korzyści w postaci dodatkowych przywilejów.

W 2005 roku mocą ustawy przywrócono bibliotekarzom dyplomowanym status nauczyciela akademickiego, a kustoszy i starszych bibliotekarzy pozbawiono urlopu³⁸.

Geneza i zasadność egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego

Walka o prestiż zawodu bibliotekarza od początku ściśle związana była z kwestią egzaminu państwowego, potwierdzającego kwalifikacje pracownika. Postulat utworzenia komisji egzaminacyjnej i konieczności zdawania egzaminu nie został narzucony odgórnie, ale wypłynął ze środowiska samych bibliotekarzy. Głównym powodem była chęć stworzenia elity zawodowej, która w sposób zasadniczy odróżniałaby się od całej rzeszy osób nie posiadających wykształcenia, a zatrudnianych w bibliotekach w charakterze personelu pomocniczego. Pomysłodawcy mieli nadzieję, że wymóg ten wpłynie na podniesienie prestiżu zawodu, wzmocni ich pozycję i rangę w bibliotece, a tym samym zostanie doceniona ich wiedza i kwalifikacje, co zaowocuje znacznym zróżnicowaniem płac i przywilejów wśród pracowników bibliotek naukowych. Korzyści, jakie wiązałyby się ze zdaniem egzaminem miały zachęcać bibliotekarzy posiadających

36 Karta Praw i Obowiązków Nauczyciela z 27 kwietnia 1972 roku. Dz. U. nr 3, poz. 19.

37 Ustawa z dnia 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. Nr 65, poz. 385.

38 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. Nr 164, poz. 1365.

wykształcenie średnie i wyższe do samokształcenia w dziedzinie bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa oraz zgłębiania wiedzy z tego zakresu, niezbędnej do zdania egzaminu, co z kolei w sposób zasadniczy podniosłoby ich kwalifikacje zawodowe. Należy podkreślić, iż w chwili powstania pomysłu na wprowadzenie w życie egzaminu kwalifikacyjnego dla bibliotekarzy nie istniały wyższe szkoły kształcące w tym kierunku. Utworzony w 1925 roku kierunek bibliotekarski przy Wydziale Pedagogicznym Wolnej Wszechnicy Polskiej nie zaspokajał zapotrzebowania na wykwalifikowane kadry, ponieważ przez czternaście lat funkcjonowania ukończyło go zaledwie 150 absolwentów, z czego znaczna część podjęła zgodnie z założeniami pracę w bibliotekach oświatowych. Wprawdzie w 1928 roku w Dwuletniej Szkole Pracownic Społecznych utworzono wydział bibliotekarski, a w 1929 roku otwarto Jednoroczną Koedukacyjną Szkołę Bibliotekarską przy Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy, to i tak była to przysłowiowa kropla w morzu potrzeb³⁹. W bibliotekach uniwersyteckich pracowali zatem absolwenci różnych kierunków studiów, którym mogło brakować wiedzy z zakresu teorii bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa, dlatego pomysł zachęcenia ich do podjęcia wysiłku podniesienia zawodowych kwalifikacji, był wówczas ze wszech miar uzasadniony.

Nie wszystko jednak poszło po myśli pomysłodawców. O ile bowiem władze w 1930 roku usankcjonowały prawnie egzamin kwalifikacyjny i zatwierdziły postulowane przez środowisko bibliotekarzy, wysokie wymagania dotyczące warunków uprawniających do jego uzyskania, to nie wiązało się to z żadnymi konkretnymi korzyściami, czy przywilejami. Jedynym plusem było to, iż bibliotekarze po zdaniu egzaminu awansowali do grupy bibliotekarzy I lub II kategorii, pomijając tym samym jeden szczebel w hierarchii pracowników bibliotek. Wpływało to na podniesienie ich poczucia wartości, ponieważ odtąd stanowili tzw. „elitę” w stosunku do niewykwalifikowanej służby bibliotecznej, jednak nie dla wszystkich był to wystarczający argument, by podejmować wysiłek dodatkowej nauki i przystępować do trudnego egzaminu, zwłaszcza że wymagania stawiane kandydatom były istotnie jak na owe czasy bardzo wysokie – w zależności od kategorii – wykształcenie średnie lub wyższe, znajomość jednego lub dwu języków obcych i wiedza z zakresu bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa, weryfikowane podczas egzaminu państwowego. Należy podkreślić, że przed wojną w ogóle niewielki odsetek obywateli posiadał wyższe wykształcenie, a w bibliotekach naukowych pracowało bardzo

³⁹ Gaca-Dąbrowska: op. cit., s. 106.

mało osób z dyplomem, nic więc dziwnego że chciały zostać dostrzeżone i docenione.

Obecna sytuacja, w której mamy do czynienia ze zniesieniem egzaminu państwowego jest powtórką z historii. Pierwsza likwidacja miała miejsce w 1948 roku co *de facto* nie oznaczało likwidacji tzw. „elit” zawodowych, ponieważ mimo iż na okres dziesięciu lat zastąpiono go praktykami międzybibliotecznymi, pracownicy bibliotek naukowych z wyższym wykształceniem, którzy praktyki te odbyli, zostali włączeni do grupy pracowników naukowych uczelni i jest to doskonały przykład na to, że zniesienie egzaminu nie musi oznaczać zamknięcia drogi do awansu⁴⁰. Egzamin i jego forma, niezmiennie od lat jest tematem ożywionych dyskusji i każda zmiana zasad wywołuje polemikę na łamach prasy oraz podczas naukowych konferencji, a obecnie także na forach internetowych. Zawsze są zwolennicy, jak i przeciwnicy samego egzaminu i jego zasadności, jak też jego formy i warunków, jakie musi spełniać kandydat oraz związanych z nim przywilejów. Pierwszy poważny dyskurs w tej kwestii miał miejsce w 1962 roku na łamach „Bibliotekarza” między zwolennikami – Ryszardem Przyłaskowskim i Tadeuszem Bitnerem a przeciwnikiem Henrykiem Adlerem⁴¹. Później temat ten podejmowany był także m.in. przez Tadeusza Krzyżewskiego⁴², Aleksandrę Mściszową⁴³, Zofię Przybyło-Walczakową⁴⁴.

Kolejną ożywioną dyskusję na temat sytuacji bibliotekarzy dyplomowanych spowodowała zmiana formy egzaminu i statusu bibliotekarza dyplomowanego w 1983 roku⁴⁵. Aktywny udział w dyskursie brali m.in.: Bolesław Haworka, Krystyna Babiak, Jan Sójka i Artur Jazdon⁴⁶. Prawdziwą burzę w środowisku bibliotekarzy dyplomowanych wywołało rozszerzenie przywilejów, jakimi dotąd cieszyli się tylko oni, na kustoszy i star-

40 Dekret z dnia 7 kwietnia 1948 roku o uposażeniach państwowych pracowników nauki. Dz. U. Nr 20, poz. 137.

41 R. Przyłaskowski: *Pragmatyka bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotekarz” 1962, nr 2, s. 33-38; T. Bitner: *Uwagi polemiczne o egzaminie dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotekarz” 1962, nr 11/12, s. 324-328; H. Adler: *Bibliotekarze dyplomowani – grupa zawodowa czy specjalna służba naukowa*. „Bibliotekarz” 1962, nr 7/8, s. 204-206.

42 T. Krzyżewski: *Bibliotekarz dyplomowany – fachowiec czy specjalista od wszystkiego*. „Przegląd Biblioteczny” R. 33, z. 4 (1965), s. 215-220.

43 A. Mściszowa: *Bibliotekarz dyplomowany, organizator czy naukowiec*. „Przegląd Biblioteczny” R. 36, z. 3/4 (1968), s. 242-257.

44 Z. Przybyło-Walczakowa: *Bibliotekarz dyplomowany w świetle prawa i praktyki*. „Roczniki Biblioteczne” 1969, z. 1, s. 29-34.

45 Rozporządzenie Rady Ministrów z 19 września 1983 roku w sprawie warunków zatrudniania oraz zasad awansowania dyplomowanych bibliotekarzy i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej w szkołach wyższych. Dz. U. Nr 57, poz. 256.

46 W. Gmiterek: op. cit., s. 292-302.

szych bibliotekarzy posiadających wyższe wykształcenie (36-godzinny tydzień pracy i dłuższy, 36-dniowy urlop). Grupa bibliotekarzy dyplomowanych straciła swój elitarny charakter, ponieważ jej przywilejami obdarzono znaczną część pracowników bibliotek naukowych. Zdaniem Jana Sójki przyznanie przywilejów wszystkim bibliotekarzom z dyplomem magistra ograniczyło ich dążenia do uzyskania uprawnień bibliotekarza dyplomowanego⁴⁷.

Samo założenie rozszerzenia grupy uprzywilejowanej wydaje się być słuszne, ponieważ był to już okres, kiedy z roku na rok coraz więcej pracowników bibliotek naukowych posiadało wyższe wykształcenie kierunkowe i dyplom z bibliotekoznawstwa, bądź informacji naukowej, dający najwyższe kwalifikacje zawodowe. W przypadku tych osób mogło się wydawać bezzasadne wymaganie kolejnego, dodatkowego egzaminu, sprawdzającego wiedzę i kompetencje zawodowe zdobywane w toku studiów i weryfikowane na bieżąco w trakcie pięcioletniej nauki. W moim przekonaniu egzamin wówczas powinien pozostać, ale tylko jako forma sprawdzenia teoretycznej wiedzy z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej osób z innym niż kierunkowe wykształceniem, którym możliwość zdania egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego dawała szansę na uzyskanie najwyższych zawodowych kwalifikacji w stosunkowo krótkim czasie, zwłaszcza, że podyplomowe studia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej dopiero zaczynały powstawać.

Obecnie w bibliotekach wyższych uczelni nie zatrudnia się już osób bez wyższego kierunkowego wykształcenia, a ci którzy go nie posiadali ukończyli studia podyplomowe z bibliotekoznawstwa bądź informacji naukowej, na zakończenie których zdali egzamin z całości materiału obowiązującego w toku nauczania. Egzamin ten jest sprawdzianem wiedzy i kompetencji – zgodnie z przewidzianymi efektami kształcenia na tych kierunkach. Czy w tej sytuacji egzamin na bibliotekarza dyplomowanego w obowiązującej przez ostatnie lata formie miał nadal sens i rację bytu?

Polemika dotycząca zasadności egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego toczy się niezmiennie od wielu dziesięcioleci. Zawsze byli jego zwolennicy i przeciwnicy, a kwestia ta wywoływała silne emocje w środowisku. Zwolennicy stali na stanowisku, że w każdej bibliotece musi być tzw. „elita”, a egzamin państwowy otwiera drogę do wejścia w jej szere-

---

47 J. Sójka: *Status niektórych stanowisk w bibliotekach szkół wyższych*. „Bibliotekarz” 1991, nr 9, s. 7.

gi⁴⁸. Ale czy obecnie ma rację bytu dawny podział, skoro w bibliotekach naukowych pracują już niemal wyłącznie ludzie o najwyższych kwalifikacjach zawodowych. Co innego zaś wysokie kwalifikacje zawodowe, a co innego praca naukowo-badawcza. Nie każdy bibliotekarz akademicki musi być naukowcem, ale każdy, który zajmuje się dodatkowo pracą naukowo-badawczą powinien być za takiego uznawany, bez względu na to, czy przystąpił do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego czy nie. O statusie pracownika naukowego uczelni nie powinien decydować sprawdzian z teoretycznej wiedzy, ale faktyczne osiągnięcia naukowe, a tymczasem środowisko bibliotekarzy, mimo iż od lat walczy o uznanie naukowego charakteru ich pracy – samo deprecjonuje tytuły i osiągnięcia naukowe bibliotekarzy, tylko dlatego, że nie przystąpili do egzaminu, który swoją zasadność i rację bytu tracił w miarę zatrudniania w bibliotekach naukowych pracowników z wyższym wykształceniem kierunkowym.

Nie brakuje opinii, że zniesienie egzaminu spowoduje degradację zawodu, a bibliotekarze będą postrzegani jako służba biblioteczna, świadcząca wyłącznie usługi na rzecz czytelnika, ale czy fakt, że egzamin przez tyle dziesięcioleci obowiązywał, wpłynął w sposób zasadniczy na podniesienie prestiżu zawodu i zmianę postrzegania bibliotekarza przez użytkowników bibliotek? Miejmy nadzieję, że wynikające z deregulacji zniesienie egzaminu otworzy drogę do awansu bibliotekarzom, którzy faktycznie zajmują się tym, czym powinien zajmować się pracownik naukowy wyższej uczelni. Jest doskonała okazja po temu, by opracować nowe, adekwatne do sytuacji, jasne i przejrzyste kryteria awansu na najwyższe stanowiska i określić przywileje, jakie powinny się z tym wiązać.

Należałoby chyba dokonać zmian w nomenklaturze. Każdy absolwent bibliotekoznawstwa i informacji naukowej posiada dyplom, dający mu najwyższe zawodowe kwalifikacje. Od bibliotekarzy dyplomowanych od wielu już lat wymaga się pracy naukowej, z której są rozliczani. W tej sytuacji wydaje się zasadny powrót do pierwotnej nazwy „bibliotekarz naukowy”, ponieważ oddaje ona charakter pracy bibliotekarza, mającego prawo do traktowania go jako pracownika naukowego uczelni. Zasady wydają się być logiczne i proste – jeśli mamy wykształcenie kierunkowe, staż pracy w bibliotece, mamy zdany egzamin z języka obcego, pracujemy naukowo i możemy wykazać się dorobkiem naukowym – to mamy prawo ubiegać się o awans na bibliotekarza naukowego. Nie powinniśmy się zamykać wyłącznie we własnym środowisku zawodowym, ale współ-

48 K. Migoń: *Czy i jak tworzyć grupę bibliotekarzy dyplomowanych: refleksje przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej*. „Bibliotekarz” 1990, nr 8/9, s. 24.

pracować z przedstawicielami innych dziedzin, bowiem obecnie interdyscyplinarne podejście stanowi podstawę rozwoju poszczególnych nauk. Wyjdźmy poza mury biblioteki, bierzmy udział w życiu naukowym uczelni, wzbogacajmy swoją wiedzę o osiągnięcia innych dyscyplin i wykorzystujmy ją w swojej pracy badawczej. Doskonalmy warsztat naukowy i metodologiczny, publikujmy wyniki swoich badań. Włączajmy się czynnie w rozwój nauki, wykorzystując atuty swego zawodu i doświadczenie. Doktoryzujmy się, róbmy habilitacje, prowadźmy zajęcia dydaktyczne, angażujmy się we wspólne naukowe projekty, zintegrujmy się ze środowiskiem naukowym uczelni, a egzamin nie będzie nam potrzebny do tego, by udowodnić, że mamy wpływ na rozwój nauki, bo niepodważalnie staniemy się jej częścią.

Podsumowanie

Okres międzywojenny był czasem szczególnym dla bibliotekarstwa polskiego. U progu odzyskania niepodległości rozpoczęła się batalia środowisk bibliotekarskich o społeczne uznanie dla kształtującego się, nowego zawodu, wyodrębnienie go z całej masy bliżej nieokreślonych urzędników państwowych i uzyskanie należnego mu prestiżu. Dzięki determinacji bibliotekarzy oraz aktywnej działalności Związku Bibliotekarzy Polskich dokonała się wewnętrzna konsolidacja pracowników bibliotek, jako odrębnej grupy zawodowej, mającej świadomość wspólnoty interesów i potrzebę wymiany wzajemnych doświadczeń.

Niewiele udało się uzyskać Związkowi Bibliotekarzy Polskich w kwestiach regulacji prawnych. Nikłe efekty przynosiły również zabiegi o uzyskanie poparcia władz państwowych dla dążeń bibliotekarzy. W okresie międzywojennym bibliotekarze naukowcy bezskutecznie walczyli o uznanie należnego im miejsca w strukturze pracowników uniwersyteckich. Na próżno monitowali o zakwalifikowanie do grupy pracowników naukowych i na nic zdawały się wszelkie uzasadnienia „naukowości” pracy bibliotekarza uniwersyteckiego oraz dowody jego wkładu w kształcenie i wychowanie studentów. Zarówno władze państwowe, jak też uczelniane nie dostrzegały faktu, iż wielu z pracowników bibliotek posiada, bądź zdobywa tytuły naukowe, czynnie uczestniczy w konferencjach, publikuje w naukowych periodykach, a mimo to ich uposażenie plasuje się na poziomie niewykwalifikowanego personelu pomocniczego i do dziś praktycznie nic się w tej kwestii nie zmieniło. Trwająca całe stulecie walka, dotąd nie przyniosła oczekiwanych efektów. Wysokie wymagania stawiane bibliotekarzom wyższych uczelni, za którymi nie szły i nadal nie idą ade-

kwatne pensje sprawiały, że zawód ten nigdy nie należał do atrakcyjnych i mimo usilnych zabiegów samych zainteresowanych, dotąd nie zyskał społecznego uznania ani prestiżu, dlatego też trudno mówić tu o degradacji zawodu w wyniku deregulacji. Likwidacja egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego nie musi oznaczać zamknięcia drogi do awansu na najwyższe stanowiska, ale może i powinna dać środowisku impuls do sensownej, przemyślanej zmiany zasad awansu, włączenia się w życie naukowe uczelni, a także walki o poprawę warunków zatrudnienia i uposażenia, które bezpośrednio przekładają się na atrakcyjność i prestiż zawodu.

Bibliografia

ŹRÓDŁA

1. Dekret z dnia 31 października 1946 roku o dodatku naukowym do uposażenia. Dz. U. Nr 60.
2. Dekret z dnia 7 kwietnia 1948 roku o uposażeniach państwowych pracowników nauki. Dz. U. Nr 20.
3. Karta Praw i Obowiązków Nauczyciela z 27 kwietnia 1972 roku. Dz. U. Nr 3.
4. Rozporządzenie z dnia 13 września 1961 roku w sprawie uposażenia pracowników szkół wyższych Polskiej Akademii Nauk i jej placówek naukowych. Dz. U. Nr 43.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z 19 września 1983 roku w sprawie warunków zatrudniania oraz zasad awansowania dyplomowanych bibliotekarzy i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej w szkołach wyższych. Dz. U. Nr 57.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 roku w sprawie służby przygotowawczej i egzaminu kandydatów na stanowisko I i II kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz. U. Nr 36.
7. Ustawa o szkołach akademickich z dnia 13 lipca 1920. Dz. Urz. RP 1920. Nr 72.
8. Ustawa z dnia 5 listopada 1958 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. Nr 68.
9. Ustawa z dnia 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. Nr 65.
10. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. Nr 164.

OPRACOWANIA

1. Adler H.: *Bibliotekarze dyplomowani – grupa zawodowa czy specjalna służba naukowa*. „Bibliotekarz” 1962, nr 7/8, s. 204-206.
2. *Bibliotekarstwo polskie w świetle nowych ustaw*. Nakł. Związku Bibliotekarzy Polskich. Kraków 1934.
3. Birkenmajer A.: *Plany nowego gmachu Biblioteki Jagiellońskiej*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 2 (1929), s. 122-138.
4. Bitner T.: *Uwagi polemiczne o egzaminie dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotekarz” 1962, nr 11/12, s. 324-328.

5. Bornsteinowa J.: *Biblioteki naukowe w Polsce w oświetleniu statystycznym*. „Przegląd Biblioteczny” R. 2, z. 4 (1928), s. 283-299.
6. Dobrowolski K.: *Kilka uwag o potrzebach naszej nauki w związku z bibliotekami uniwersyteckimi*. „Nauka Polska” T. 10 (1929), s. 547-555.
7. Gaca-Dąbrowska Z.: *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej: zarys problemów organizacyjnych i badawczych*. Warszawa 2007.
8. Gmiterek W.: *Bibliotekarze dyplomowani – wczoraj, dziś, jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działanie i codzienność*. Poznań 2005, s. 291-302.
9. Gruszka Z.: „Przegląd Biblioteczny”. *Monografia*. Warszawa 2012.
10. Grycz J.: *Rola państwa w stosunku do bibliotek naukowych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 8, z. 2 (1934), s. 82-97.
11. Hleb-Koszańska H.: *Działalność bibliotek uniwersyteckich w trzyleciu akademickim 1933/34 – 1935/36*. „Przegląd Biblioteczny” R. 11, z. 2 (1937), s. 118-139.
12. Kotula R.: *Najistotniejsze potrzeby polskich bibliotek naukowych*. „Nauka Polska” T. 10 (1929), s. 529-537.
13. Krzyżewski T.: *Bibliotekarz dyplomowany – fachowiec czy specjalista od wszystkiego*. „Przegląd Biblioteczny” R. 33, z. 4 (1965), s. 215-220.
14. Kuntze E.: *Kilka uwag o kursach dla bibliotekarzy naukowych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 4, z. 1 (1930), s. 6-36.
15. Łysakowski A.: *Bibliotekarstwo w preliminarzu budżetowym Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 1 kwietnia 1929 do 31 marca 1930 roku*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 1 (1929), s. 81-83.
16. Łysakowski: *Normy organizacyjne bibliotek naukowych a w szczególności uniwersyteckich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 3 (1929), s. 283-305.
17. *Memoriał*. „Przegląd Biblioteczny” R. 8, z. 2 (1934), s. 63-81.
18. Michalski S.P.: *Dyskusja*. „Nauka Polska” T. 3 (1920), s. 126-127.
19. Migoń K.: *Czy i jak tworzyć grupę bibliotekarzy dyplomowanych: refleksje przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej*. „Bibliotekarz” 1990, nr 8/9, s. 24-25.
20. Mściszowa A.: *Bibliotekarz dyplomowany, organizator czy naukowiec*. „Przegląd Biblioteczny” R. 36, z. 3/4 (1968), s. 242-257.
21. Muszkowski J.: *Biblioteka Ordynacji Krasieńskich w latach 1844-1930*. Warszawa 1930.
22. Muszkowski J.: *Przeszłość i teraźniejszość w życiu bibliotek współczesnych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 3, z. 1 (1929), s. 1-13.
23. *Przepisy katalogowania w bibliotekach polskich: projekt*. Warszawa 1923.
24. Przybyło-Walczakowa Z.: *Bibliotekarz dyplomowany w świetle prawa i praktyki*. „Roczniki Biblioteczne” 1969, z. 1, s. 29-34.
25. Przyłaskowski R.: *Pragmatyka bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotekarz” 1962, nr 2, s. 33-39.
26. Rygiel S.: *Organizacja naczelných władz bibliotecznych*. „Przegląd Biblioteczny” R. 1, z. 1 (1927), s. 9-23.
27. Samsel A.: *Biblioteki uniwersyteckie w Drugiej Rzeczypospolitej*. „Przegląd Humanistyczny” 2012, nr 2, s. 91-101.
28. Sójka J.: *Status niektórych stanowisk w bibliotekach szkół wyższych*. „Bibliotekarz” 1991, nr 9, s. 7-9.

29. *Sprawy Związku Bibliotekarzy Polskich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 9 (1935), s. 114-132.
30. *Szkoły Wyższe Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa 1927.
31. Więckowska A.: *Akademickie kształcenie bibliotekarzy: zarys historyczny*. Warszawa 1979.

SESJA II
ETYKA ZAWODU BIBLIOTEKARZA

Marcin Pędich

*Zakład Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytetu w Białymstoku
mpedich@gmail.com*

UWARUNKOWANIA KULTUROWE A ETYKA ZAWODU BIBLIOTEKARZA

THE ETHICS OF LIBRARIANSHIP IN A MULTICULTURAL SETTING

Abstract

The aim of this paper is to confront the so called laws of good librarianship with intercultural theories and to indicate how these rules can differ and be understood differently in various cultures. Therefore, the article presents laws of good librarianship proposed by S. R. Ranganathan and M. Gorman. These rules will be confronted with dimensions of culture developed by G. Hofstede and F. Trompenaars. The article also presents the results of research conducted among Library and Information Science students.

W każdej dziedzinie życia spotykamy się z pewnymi skodyfikowanymi normami i zasadami – zbiorami prostych do zapamiętania formuł wytyczających kierunek działania w różnych sytuacjach, choć takie „kodeksy” są często nadmiernym uproszczeniem złożonych problemów lub też są zbyt ogólne, aby były możliwe do zastosowania w praktyce, natomiast bywają wygodnym narzędziem pomocniczym przy analizie pewnych zjawisk i „kontroli jakości” w różnych dziedzinach, pomagającym w ogarnięciu problemów i zjawisk nieraz niezwykle złożonych i niejednoznacznych.

Niniejszy artykuł przytacza trzy takie „kodeksy”. Pierwszym jest oczywiście słynne pięć praw Ranganathana, drugim i trzecim zaś pięć praw i siedem wartości zaproponowanych przez wybitnego brytyjsko-amerykańskiego bibliotekarza Michaela Gormana. Czy takie „prawa” można uznać za zasady etyczne? Być może należałoby postawić pytanie: gdzie przebiega granica między etyką a dobrą praktyką? Czy szeroko rozumia-

ne dążenie do bycia dobrym bibliotekarzem można uznać za element etyki zawodowej?

Rozważania o kulturze zawarte w tym artykule, to w większości spekulacje dotyczące kultur narodowych, oparte przede wszystkim o teorie wymiarów kultury G. Hofstede i F. Trompenaarsa¹. W zamkniętej, homogenicznej kulturowo społeczności „kultura” jest spoiwem, które nie dzieli, lecz łączy tworząc kontekst ułatwiający komunikację. Współcześnie jednak wiele społeczności i organizacji ma charakter wielokulturowy. Co więcej globalizacja prowadzi do częstego przenoszenia różnych elementów, szczególnie z zewnętrznych warstw kultury, między różnymi społecznościami.

Badania nad międzykulturowością mają swój początek w badaniach funkcjonowania organizacji i zarządzania nimi w różnych kontekstach kulturowych. Fons Trompenaars podkreśla fałszywość „iluzji organizacji uniwersalnej”: „Bez względu na to, jak bardzo się staramy, żeby organizacja była racjonalna i zunifikowana, przedstawiciele różnych kultur będą ją postrzegali odmiennie. (...) Z kultury również wynika znaczenie nadawane przez ludzi organizacji, pojmowanie przez nich jej struktury, zasad funkcjonowania i polityki”². Trzeba więc ostrożnie podchodzić do wszelkich „uniwersalnych” zasad. Podobnie świadomość różnic kulturowych powinna być zachowana przy korzystaniu z doświadczeń zagranicznych bibliotek.

W tym kontekście ważne jest również zachowanie tzw. relatywizmu kulturowego. Geert Hofstede tłumaczy jego znaczenie przywołując słowa francuskiego antropologa Claude Lévi-Straussa: „Relatywizm kulturowy uznaje, że żadna kultura nie dysponuje kryterium absolutnym, które uprawniałoby ją do przyznawania «wyższości» lub «niższości» wytworom innej kultury”³. Innymi słowy nie ma kultur „lepszych” i „gorszych” ani wzorców uniwersalnych. Nie można oczekiwać od członków jednej kultury, że przyjmą bez problemów obyczaje czy rozwiązania typowe dla innej kultury.

Niedopasowanie kulturowe pewnych rozwiązań nie zawsze oznacza, iż tracą one swoje walory z punktu widzenia pragmatyki funkcjonowania biblioteki. Mogą natomiast spotykać się z pewnym oporem ze strony czytelników, bibliotekarzy i władz. Tak więc trzeba się zastanowić, czy

1 Teorie te były już wykorzystywane i przedstawiane zarówno w pracach autora, jak i innych autorów i nie będą tu szczegółowo omawiane.

2 F. Trompenaars, Ch. Hampden-Turner: *Siedem wymiarów kultury*. Kraków 2002, s. 27

3 G. Hofstede, G. J. Hofstede: *Kultury i organizacje*. Warszawa 2007, s. 19

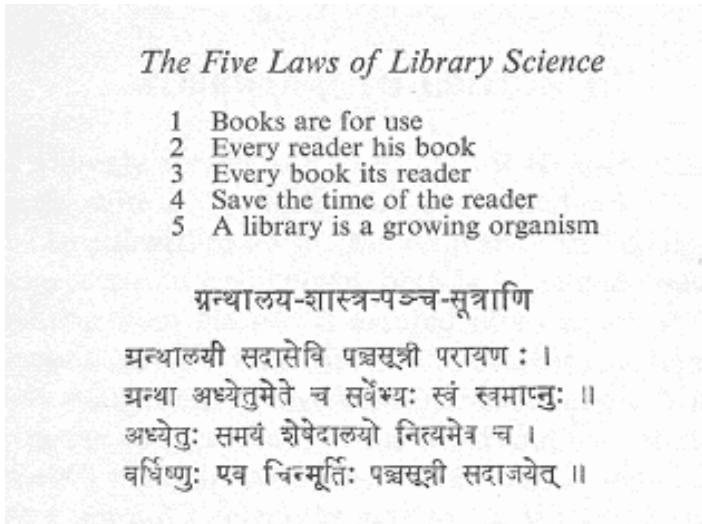
pewne rozwiązania sprawdzą się w określonych warunkach kulturowych, często dopasowanie kulturowe może być raczej kwestią ustalenia:

- Czy korzyści płynące z zastosowania danego rozwiązania równoważą „dyskomfort”, jaki mogą one powodować u czytelników i bibliotekarzy?
- Czy warto dla tych korzyści przełamywać opór środowiska, któremu pewne rozwiązania są obce kulturowo?
- Czy dane rozwiązania będą rzeczywiście stosowane, czy też zostaną uniecznionione przez bierny opór nieformalnych obyczajów?
- Jak przekształcić pewne obce kulturowo rozwiązania, aby zostały zaakceptowane?

Pięć praw Ranganathana

Nie sposób mówić o jakichkolwiek zasadach obowiązujących w bibliotekarstwie nie zaczynając od pięciu podstawowych praw sformułowanych przez S. R. Ranganathana, stanowiących swoiste credo każdego bibliotekarza i leżących u podstaw niemal każdej z zasad dobrego bibliotekarstwa (rys. 1):

Rysunek 1. Reprodukacja pierwszej strony dzieła Ranganathana – pięć praw po angielsku i w Sanskrycie⁴

⁴ Za: M. Filipczak: *Polubić klasyków - Pracowity brahmin*. „Biuletyn EBIB” 2004, nr 9 (60). Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/60/filipczak.php> [31 maja 2013].

1. Książki są po to, by z nich korzystać (*Books are for use*).
2. Każdemu czytelnikowi odpowiednią dla niego książkę (*Every reader his book*).
3. Każdej książce odpowiedniego czytelnika (*Every book its reader*).
4. Oszczędzaj czas czytelnika (*Save the time of the reader*).
5. Biblioteka jest rosnącym organizmem (*A library is a growing organism*).

Książki są do korzystania. Wydaje się, że w kulturach o orientacji długoterminowej⁵ konserwacja zbiorów powinna dominować nad udostępnianiem, w przeciwieństwie do kultur krótkoterminowych, w których przyszłe korzyści płynące z konserwacji księgozbioru są mniej istotne od doraźnych korzyści związanych z łatwym dostępem do książek. Także w kulturach indywidualistycznych⁶ można spodziewać się silnego nacisku na swobodny dostęp do księgozbioru, chociaż wynika to raczej z przekonania o prawie czytelnika do swobodnego wyboru. Do problemu tego wrócimy jeszcze przy omawianiu kolejnych dwóch praw. Te przewidywania zgadzają się z wyraźną preferencją dla wolnego dostępu w silnie indywidualistycznej (IDV=91)⁷ i krótkoterminowej (LTO=29)⁸ kulturze amerykańskiej.

Tendencji do dominacji ochrony zbiorów nad ich udostępnianiem można się spodziewać w kulturach o wysokim unikaniu niepewności⁹, co wynika z silnej potrzeby kontroli pracy biblioteki i często kłóci się ze swobodą dostępu do zbiorów. Podobnie w kulturach o dużym dystansie władzy¹⁰ można by oczekiwać, że większą wagę przywiązuje się do ochrony zbiorów niż do ich udostępniania. Trzeba przy tym podkreślić, że ochrona zbiorów jest tu raczej pretekstem uzasadniającym zaspokajanie potrzeby utrzymania pewnego porządku. Zarówno w kulturach o silnym unikaniu niepewności, jak i w kulturach o dużym dystansie władzy spodziewać się można, że bibliotekarze odczuwają silną potrzebę kontroli zachowania czytelnika i innych aspektów funkcjonowania biblioteki. W kulturach o wysokim UAI¹¹ ze względu na nieprzewidywalność czytelników, a w kulturach o wysokim PDI¹² ze względu na potrzebę podtrzymania

5 G. Hofstede, G. J. Hofstede: op. cit., s. 220-252.

6 Ibidem, s. 86-128.

7 IDV – *Individualism* (indywidualizm/kolektywizm).

8 LTO – *Long Term Orientation* (orientacja długo- i krótkoterminowa).

9 G. Hofstede, G. J. Hofstede: op. cit., s. 177-219.

10 Ibidem, s. 53-85.

11 UAI – *Uncertainty Avoidance Index* (unikanie niepewności).

12 PDI – *Power Distance Index* (dystans władzy).

statusu i znaczenia bibliotekarza. Należałoby więc zastanowić się nad zastosowaniem rozwiązań zaspokajających te potrzeby kulturowe, ale nieograniczających czytelnikom dostępu do zbiorów. W kulturach o silnym unikaniu niepewności może to być zastosowanie elektronicznych środków nadzoru (czujniki, kamery), jak również umożliwienie bibliotekarzowi swobodnej obserwacji pomieszczeń biblioteki, poprzez np. użycie niskich półek. Warto zauważyć, że z punktu widzenia użytkownika bardzo ważna jest łatwość poruszania się po księgozbiornicy (dotarcia do szukanej pozycji) – wolny dostęp bez bardzo dobrych oznaczeń i łatwo dostępnej pomocy bibliotekarzy może odstraszać. Także w kulturach o dużym dystansie władzy podkreślenie roli bibliotekarza jako „przewodnika” po zbiorach w wolnym dostępie powinno pozytywnie wpłynąć na samopoczucie zarówno bibliotekarzy jak i czytelników, poprzez podtrzymanie relacji zależności.

Każdemu czytelnikowi jego książkę, każdej książce jej czytelnika. Choć prawa te są uniwersalne, to różne kultury mogą różnie podchodzić do ich realizacji. W kulturach indywidualistycznych najbardziej oczywistym sposobem ich realizacji jest umożliwienie czytelnikom maksymalnie nieskrępowanego dostępu do zbiorów bibliotecznych. Wynika to z powszechnej w kulturach indywidualistycznych wiary w zdolność jednostki do samostanowienia, przekonania, że każdy sam najlepiej oceni, jakie zbiory są dla niego najbardziej odpowiednie. W kulturach kolektywistycznych nie jest to już tak oczywiste, w wielu sytuacjach (szczególnie w bibliotekach szkolnych) można się spodziewać, że wybór dokonany przez bibliotekarza uznany zostanie za bardziej trafny (i to nie tylko przez nauczyciela-bibliotekarza, ale także przez uczniów).

Podobnie w kulturach o dużym dystansie władzy tylko czytelnicy o wysokim statusie (np. kadra naukowa uczelni, nauczyciele, kadra kierownicza) będą oczekiwać swobodnego dostępu do zbiorów. Czytelnicy o niższym statusie (np. dzieci, młodzież, uczniowie, studenci) zapewne chętniej zdadzą się na opinię bibliotekarza. Wynika to z przekonania, że osoba o wyższym statusie dokona lepszego wyboru. W kulturach o niskim dystansie władzy propozycje bibliotekarza będą traktowane na równi z własnym wyborem czytelnika.

Różnice te powinny być odzwierciedlone w organizacji przestrzennej biblioteki. W kulturach indywidualistycznych oczywiste jest zastosowanie otwartych magazynów z wolnym dostępem do półek, a w centrum grawitacji biblioteki powinien się znaleźć czytelnik. Jeżeli indywidualizmowi towarzyszy silne unikanie niepewności (tak jak w kulturze polskiej),

to szczególnie istotne staje się ułatwienie czytelnikowi poruszania się w wolnym dostępie, poprzez odpowiednią organizację i oznaczenie księgozbioru oraz pomoc bibliotekarzy.

Zaniechanie tego może prowadzić do tzw. *library anxiety*, czyli lęku przed korzystaniem z biblioteki. Rola bibliotekarza jest szczególnie istotna w kulturach o dużym dystansie władzy, w których podkreślenie jego roli potrzebne jest dla zachowania komfortu psychicznego czytelników i samych pracowników bibliotek. Wzmocnieniu statusu bibliotekarza niewątpliwie służy system magazynowy, który w widoczny sposób uzależnia czytelnika od pomocy pracowników biblioteki. Henryk Hollender w artykule w 103 numerze „Biuletynu EBIB” zdumiewa się, że w polskim piśmiennictwie do dziś niekiedy „wolny dostęp, co pewien czas powraca jako «rozwiązanie kontrowersyjne»”¹³, które wielu bibliotekarzom się nie podoba. Być może wynika to ze specyfiki kultury polskiej, która charakteryzuje się bardzo silnym unikaniem niepewności i sporym dystansem władzy. Jeżeli jednak, zgodnie z sugestiami H. Hollendra, uznać wolny dostęp za niezbędny w nowoczesnej bibliotece (szczególnie, że jesteśmy jednak kulturą indywidualistyczną, w której powinien się on sprawdzać), to być może należałoby poszukać sposobów podtrzymania statusu bibliotekarza w obrębie tego systemu. Można to osiągnąć między innymi przez ułatwienie bibliotekarzom obserwowania (a co za tym idzie kontrolowania) czytelników w obszarze wolnego dostępu, jak również poprzez eksponowanie roli bibliotekarza, jako przewodnika po księgozbiorze. Pierwszy punkt informacji powinien znaleźć się zaraz za wejściem, a i w dalszych częściach biblioteki powinny być one liczne i dobrze wyeksponowane, aby czytelnicy mieli do kogo zwrócić się o pomoc, a bibliotekarze czuli się potrzebni. Dodatkowym plusem takiego rozwiązania jest wzmocnienie pozytywnego stereotypu bibliotekarza.

Oczywiście kultura bardzo silnie warunkuje jakie książki są odpowiednie dla różnych czytelników. Przykładowo, w kulturach kolektywistycznych przedkłada się wartość wiedzy zindywidualizowanej, związanej z osobistą mądrością konkretnej osoby (nauczyciel – guru), nad szeroką wiedzę encyklopedyczną preferowaną w kulturach indywidualistycznych. Z tego powodu w kulturach kolektywistycznych za bardziej odpowiednie dla uczniów i studentów uważa się książki uznanych autorytetów, a w kulturach indywidualistycznych, książki przeglądowe o charakterze encyklopedycznym. W przypadku literatury pięknej, w kulturach indywiduali-

13 H. Hollender: *Tezy o architekturze bibliotek*. „Biuletyn EBIB” 2009, nr 3 (103). Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2009/103/a.php?hollender> [31 maja 2013].

stycznych wszystkim czytelnikom (poza młodszymi dziećmi) poleca się mniej więcej te same książki, podczas gdy w kulturach kolektywistycznych różnym czytelnikom poleca się książki zależnie od ich „przynależności grupowej”, czyli np. wieku, płci, statusu społecznego, zawodu, pochodzenia itp. Wynika to z powszechnego w kulturach indywidualistycznych przekonania, że wszyscy są równi i powinni być traktowani tak samo (F. Trompenaars przypisuje to zjawisko uniwersalizmowi)¹⁴, podczas gdy w kulturach kolektywnych naturalne jest traktowanie każdego zależnie od przynależności do różnych grup.

W kulturach męskich¹⁵, w których wyraźnie podkreśla się różnice między kobietami i mężczyznami, inne książki będą odpowiednie dla chłopców/mężczyzn, a inne dla dziewcząt/kobiet. W kulturach o słabym unikaniu niepewności za naturalne uważa się współwystępowanie konfliktujących ze sobą poglądów, dlatego czytelnicy będą oczekiwać książek przedstawiających różnorodność opinii na dany temat. Natomiast w kulturach o silnym unikaniu niepewności, ludzie oczekują raczej istnienia jedynej „prawdziwej”, najlepszej odpowiedzi na każdy problem. Dlatego też dla wielu czytelników (szczególnie uczniów i studentów) „odpowiednie” będą książki prezentujące zbieżne teorie na dany temat, najlepiej zgodne z poglądami nauczyciela.

Oszczędzaj czas czytelnika. Potrzeba oszczędzania czasu nie jest kulturowo uniwersalna, a nawet, jeżeli w niewielu kulturach wprost zaprzeczy się temu prawu, to interpretacja określenia „marnowanie czasu” jest silnie uwarunkowana kulturowo.

Dużo uwagi zagadnieniom czasu w kulturze poświęcają Fons Trompenaars i Edward T. Hall¹⁶. Najczęściej stosowanym przez nich rozróżnieniem jest podział na kultury polichroniczne (Hall), zwane też synchronicznymi (Trompenaars) i monochroniczne (Hall), zwane też sekwencyjnymi (Trompenaars). W kulturach monochronicznych (sekwencyjnych), do których należy większość kultur europejskich, przestrzeganie czwartego prawa Ranganathana jest bardzo istotne i często jest przyjmowane za wyznacznik sprawnego funkcjonowania biblioteki. Z kolei w kulturach polichronicznych (synchronicznych) stosunek do czasu jest dużo swobodniejszy – terminy ustalane są często w dużym przybliżeniu, a punktualność nie ma większego znaczenia. Większa jest też akceptacja dla konieczności długiego oczekiwania, na przykład na książkę w bibliotece. Ważniej-

14 F. Trompenaars, Ch. Hampden-Turner: op. cit., s. 45-68.

15 G. Hofstede, G. J. Hofstede: op. cit., s. 129-176.

16 E. T. Hall: *Taniec życia: inny wymiar czasu*. Warszawa 1999.

sze od czasu jest podtrzymywanie relacji. Dlatego też bardziej się liczy to, żeby bibliotekarze byli uprzejmi i znaleźli czas na zamienienie kilku słów z czytelnikiem, niż żeby szybko go obsłużyli.

Hofstede wiąże punktualność z unikaniem niepewności, należy jednak zwrócić uwagę na przyczyny przywiązania do punktualności w kulturach o silnym unikaniu niepewności. Potrzeba punktualności jest tu związana z silną potrzebą zmniejszania nieprzewidywalności życia, jest to więc potrzeba realizacji zadań raczej w określonym terminie, niż w krótkim czasie. Można więc przypuszczać, że w kulturach o wysokim UAI preferowany może być system magazynowy, w którym wprawdzie czas oczekiwania na książkę jest dłuższy, ale bardziej przewidywalny (na ogół ściśle określony regulaminem biblioteki) niż w wolnym dostępie (w którym nie można mieć pewności jak długo potrwa poszukiwanie danej pozycji).

Warto również zastanowić się, co może być uznane za „czas zmarnowany” w różnych kulturach. Przykładowo, w kulturach silnie męskich czas spędzony w bibliotece na czynnościach innych niż wyszukiwanie i korzystanie ze zbiorów będzie uważany za czas stracony, podczas gdy w kulturach kobiecych czas poświęcony na podtrzymywanie relacji z innymi ludźmi (swobodna rozmowa z bibliotekarzem „nie na temat”, czy też spotkanie ze znajomymi w bibliotecznej kawiarence) zdecydowanie czasem straconym nie jest. Podobną różnicę można zaobserwować między kulturami (odpowiednio) monochronicznymi i polichronicznymi. Ta różnica postaw wpływa też na organizację przestrzenną biblioteki – w kulturach kobiecych (i polichronicznych) budynek biblioteki potrzebuje więcej przestrzeni „społecznej”, służącej kontaktom międzyludzkim, a nie tylko pracy biblioteki. Podobnie, akceptowalne będzie zwiększenie odległości między działami biblioteki, jeżeli wiąże się to z korzyściami estetycznymi lub większą wygodą użytkownika.

Biblioteka jest rosnącym organizmem. Patrząc przez pryzmat wymiarów kultury, prawo to może być trudne do zaakceptowania dla kultur krótkoterminowych oraz zorientowanych na przeszłość i terażniejszość¹⁷, ponieważ związane jest ono jednoznacznie z przyszłością biblioteki, do której w kulturach takich przywiązuje się mniejszą wagę. Wydaje się, że prawo to może być bardziej doceniane w kulturach kolektywistycznych, w których zwraca się większą uwagę na korzyści czerpane z biblioteki przez całą społeczność, w tym także przyszłych użytkowników, jest to jednak dość słabe powiązanie. Warto zauważyć, że kulturę ojczyzny Ranga-

17 F. Trompenaars, Ch. Hampden-Turner: op. cit., s. 148.

nathana charakteryzuje raczej orientacja długoterminowa (LTO=61) i kolektywizm (IDV=48).

Pięć praw bibliotekarstwa Michaela Gormana

Michael Gorman, wybitny brytyjski i amerykański bibliotekarz, w swojej książce *Our Singular Strengths*¹⁸ omawia pokrótce pięć praw Ranganathana. Gorman rozumie je nie tyle jako zalecenia dla prawidłowego funkcjonowania biblioteki (swoiste „przykazania”), ale raczej jak „prawa fizyki” – prawa opisujące funkcjonowanie biblioteki, a nie zalecające. Zgodnie z tą myślą Gorman proponuje też własne, dalsze pięć praw, jak sam pisze „nie z zamiarem zastąpienia jego [Ranganathana] Praw, ale jako eksperyment w analizowaniu naszej dzisiejszej sytuacji w świetle jego poglądów”¹⁹.

- *Libraries serve humanity* (biblioteki służą ludzkości),
- *Respect all form by which knowledge is communicated* (szanuj wszystkie formy przekazywania wiedzy),
- *Use technology inteligently to enhance service* (używaj technologii rozważnie, aby udoskonalać usługi),
- *Protect free access to knowledge* (broń swobody dostępu do wiedzy),
- *Honor the past and create the future* (szanuj przeszłość i twórz przyszłość).

Biblioteki służą ludzkości. Z punktu widzenia międzykulturowości jest to stwierdzenie bardzo ciekawe. Jest ono charakterystyczne dla kultur indywidualistycznych (uniwersalistycznych w teorii Trompenaarsa), przy czym niedopowiedzianym założeniem jest tu, że służba ta odbywa się poprzez służenie jednostkom. W kulturach kolektywistycznych powiedziałyby się raczej, że biblioteki służą poszczególnym grupom czy społecznościom, ale jednocześnie służą właśnie społeczności, jako całości bardziej niż jej poszczególnym członkom. W omówieniu tego prawa Gorman podkreśla potrzebę określenia korzyści płynących z funkcjonowania biblioteki dla dobra społeczeństwa. Mowa tu o całym społeczeństwie (*society*), co zgadza się z wcześniejszymi uwagami – w kulturze kolektywistycznej powiedziałyby się być może raczej o „społeczności” (*community*). Biblioteka powinna według niego pracować z myślą o tych

18 M. Gorman: *Our singular strengths: meditations for librarians*. Chicago 1998, s. 55-69.

19 „Not with the intent of replacing his Laws but as an experiment in analyzing our situation today in the light of his ideas.” [Przekład własny] M. Gorman: *Our singular strengths: meditations for librarians*. Chicago 1998, s. 61.

korzyściach – ich realizacja powinna być ostatecznym celem biblioteki. Taka dalekowzroczna postawa wydaje się nie pasować do krótkoterminowej kultury angielskiej (LTO=25) i amerykańskiej (LTO=29). Pasuje jednak do silnego indywidualizmu tych kultur, z którym wiąże się większa niż w kulturach kolektywistycznych zdolność dostrzegania „szerszego obrazu” (choć na poziomie indywidualnym kultury o wysokim IDV są bardziej „egoistyczne”).

Gorman zwraca też uwagę na altruistyczną naturę zawodu bibliotekarza. Jego zdaniem główną nagrodą bibliotekarza jest satysfakcja z dobrze wykonanej pracy. Stwierdzenie to pasuje do silnie indywidualistycznej kultury angielskiej (IDV=89) i amerykańskiej (IDV=91). W kulturach indywidualistycznych często za wystarczającą nagrodę uważa się osobiste osiągnięcie, w kulturach kolektywistycznych nagrody nie muszą być namacalne, ale muszą być widoczne dla innych (np. prestiż).

Szanuj wszystkie formy przekazywania wiedzy. Gorman jednoznacznie stwierdza, że według tego prawa tradycyjne formy zapisywania wiedzy (przede wszystkim druk) są równie wartościowe, co nowe formy (multimedia, dokumenty elektroniczne). Być może wynika to z orientacji na przyszłość (według wymiarów kultury Trompenaarsa) kultury angielskiej i amerykańskiej. W kulturach zorientowanych na przeszłość trzeba byłoby przekonywać, że nowe formy utrwalania wiedzy są równie wartościowe, co tradycyjne.

Używaj technologii rozważnie, aby udoskonalać usługi. Podobnie jak w poprzednim prawie Gorman ostrzega przed nadmiernym zachłystaniem się nowymi technologiami i podobnie jak w poprzednim prawie wydaje się to związane z orientacją na przyszłość. W kulturach zorientowanych na przeszłość problemem może być upowszechnienie nowych technologii. Podobny problem może się pojawiać w kulturach o silnym unikaniu niepewności, które są raczej niechętne nowościom i zmianom.

Broń swobody dostępu do wiedzy. W objaśnieniach do tego prawa Michael Gorman skupia się na, jego zdaniem pozornej, swobodzie dostępu do wiedzy, jaką daje Internet. Gorman wskazuje na ograniczoną liczbę osób z dostępem do Internetu, na nieuniknione wprowadzenie cenzury i wysokich opłat za korzystanie z Internetu, co miało uczynić Internet medium elitarnym i ściśle kontrolowanym. Nie ulega jednak wątpliwości, że argumenty te nie wytrzymały próby czasu, przynajmniej w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych i Europy. Liczba użytkowników Internetu w USA wzrosła z podawanych przez Gormana 20 milionów do ponad 270 milio-

nów, co stanowi niemal 80% populacji USA²⁰. W Europie tzw. penetracja populacji z dostępem do Internetu wynosi średnio 63,2%, w niektórych krajach ponad 90% (64,9% w Polsce)²¹, a w krajach Unii Europejskiej 73%²². Nie widać także znaczącego wzrostu cen dostępu do Internetu (w Polsce wręcz przeciwnie, ceny dostępu do Internetu systematycznie spadają), a cenzura i kontrola ogranicza się do działalności jednoznacznie przestępczej, choć ostatnie kontrowersje wokół umowy ACTA wskazują na ryzyko zwiększenia tej kontroli.

Odchodząc od interpretacji autora, w swoim brzmieniu prawo, to również wydaje się związane z silnym indywidualizmem, jak również z małym dystansem władzy i unikaniem niepewności. Kulturę angielską i amerykańską charakteryzuje, obok wysokiego indywidualizmu, także mały dystans władzy (PDI odpowiednio 35 i 40) i słabe unikanie niepewności (UAI odpowiednio 35 i 46). Każdy z tych aspektów kultury sprzyja umożliwieniu czytelnikom swobodnego dostępu do zasobów biblioteki. W kulturach kolektywistycznych oraz w kulturach o dużym dystansie władzy i silnym unikaniu niepewności, można się spodziewać pewnych ograniczeń w dostępie do zbiorów i większej kontroli ze strony bibliotekarza, szczególnie w bibliotekach dla dzieci i młodzieży.

Szanuj przeszłość i twórz przyszłość. Podobnie jak w poprzednich, w tym prawie Michael Gorman również zwraca uwagę na potrzebę utrzymania równowagi między tradycyjnymi i nowymi technologiami. Temat zrównowazenia nowoczesności i tradycji przewija się przez większość praw zaproponowanych przez Gormana. Prawo drugie, trzecie i piąte można by połączyć w jedno, głoszące potrzebę zachowania równowagi między nowoczesnością i tradycją. Jak już wspomniano, konkretne problemy związane z tym dylematem zależne są przede wszystkim od orientacji czasowej danej kultury – kultury zorientowane na przeszłość mają tendencję do preferowania technologii tradycyjnych (druk), a kultury zorientowane na przyszłość technologii nowoczesnych (multimedia, elektronika). Pewne znaczenie może tu mieć też unikanie niepewności, aczkolwiek w przypadku powiązania tego wymiaru z nowoczesnością wnioski Geerta Hofstedeego i innych badaczy nie są jednoznaczne. Choć kultury o silnym UAI wykazują się niższą innowacyjnością i są bardziej skłonne do stosowania sprawdzonych rozwiązań, to odnoszą też większe sukcesy we wdrażaniu

20 Dane za *Internet World Stats*. Tryb dostępu: <http://www.internetworldstats.com/stats14.htm> [4 czerwca 2012].

21 Ibidem. Tryb dostępu: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> [4 czerwca 2012].

22 Ibidem. Tryb dostępu: <http://www.internetworldstats.com/stats9.htm> [4 czerwca 2012].

nowych technologii. Można by się spodziewać, że w tej sytuacji głównym problemem może być nie wprowadzenie nowych technologii do biblioteki, ale nakłonienie użytkowników do korzystania z nich. Bibliotekarze z kultur o innej specyfice niż kultury Anglii i USA powinni ostrożnie podchodzić do ostrzeżeń Michaela Gormana, gdyż w ich krajach problemy związane z tym dylematem mogą być wręcz odwrotne do tych opisywanych przez Gormana. Warto podkreślić, że nie tyle same prawa zaproponowane przez Michaela Gormana są specyficzne dla konkretnych kultur, co raczej podana przez autora ich interpretacja.

Badania opinii studentów Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku (INiB)

W celu uzupełnienia poniższych przemyśleń przeprowadzono proste badanie opinii wśród studentów Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku. W ankiecie wzięło udział 30 studentów pierwszego i drugiego roku INiB. Anonimowe badanie przeprowadzono za pomocą formularza internetowego²³, podczas zajęć w laboratorium komputerowym. W badaniu przedstawiono studentom 10 par stwierdzeń – w każdej parze respondenci mieli wybrać to stwierdzenie, z którym bardziej się identyfikują. Dodatkowo podczas zajęć omówiono kwestionariusz badania i odbyła się dyskusja na temat przedstawionych w nim zagadnień. Poniższa analiza zawiera uzyskane wyniki badania²⁴ uzupełnione opiniami studentów wyrażonymi podczas dyskusji.

Pyt. 1

Odpowiedź	%	Liczba odp.
Należy dążyć do tego, żeby czytelnik miał jak najłatwiejszy dostęp do zbiorów. Nawet, jeżeli grozi to zniszczeniem lub stratą książek.	33,33%	10
Z książki zniszczonej lub zagubionej czytelnik nie będzie miał pożytku. Dlatego należy dbać o bezpieczeństwo księgozbioru, nawet jeżeli jest to uciążliwe dla czytelników.	66,67%	20

²³ Jest dostępny pod adresem: <http://www.ankietka.pl/ankieta/117331/badanie-opinii-studentow-inib.html> [4 czerwca 2012].

²⁴ Zebrane wyniki można również znaleźć pod adresem: <http://www.ankietka.pl/wyniki-badania/117331/badanie-opinii-studentow-inib.html> [4 czerwca 2012].

Te odpowiedzi są zgodne z przewidywaniami modelu teoretycznego. W kulturze polskiej, charakteryzującej się bardzo wysokim unikaniem niepewności (UAI=93)²⁵ i orientacją krótkoterminową (LTO=32), można oczekiwać większego nacisku na ochronę zbiorów. W dyskusji studenci zwrócili także uwagę, że ograniczone możliwości finansowe polskich bibliotek zmuszają do większej ochrony księgozbioru.

Pyt. 2. W bibliotekach szkolnych i bibliotekach dla dzieci/młodzieży ważne jest...

Odpowiedź	%	Liczba odp.
...żeby młodzi czytelnicy mieli swobodny dostęp do zbiorów, tak aby sami mogli wybierać sobie lektury.	73,33%	22
...praca doświadczonego bibliotekarza, który dobierze najlepsze książki dla swoich młodych czytelników.	26,67%	8

Zdecydowana przewaga pierwszej odpowiedzi odpowiada indywidualizmowi kultury polskiej (IDV=60). Być może wynika to z faktu, że respondenci to osoby młode, które wciąż jeszcze patrzą na to zagadnienie z punktu widzenia czytelnika, a nie bibliotekarza. W dyskusji kilkakrotnie pojawił się argument, że dobór wartościowych lektur odbywa się na etapie selekcji księgozbioru, a już w obrębie tego „dobranego” księgozbioru, młody czytelnik powinien mieć swobodę wyboru.

Pyt. 3. Współcześnie bardzo ważne jest, żeby...

Odpowiedź	%	Liczba odp.
...w bibliotekach aktywnie wprowadzać nowoczesne media – dokumenty elektroniczne, multimedia, których jest w bibliotekach za mało.	50%	15
...wprowadzanie nowych mediów w bibliotekach nie odbywało się kosztem zbiorów tradycyjnych, które są przez nie stopniowo wypierane.	50%	15

²⁵ Źródło: <http://geert-hofstede.com/poland.html> [4 czerwca 2012].

Model teoretyczny przewiduje, że w związku z silnym unikaniem niepewności i orientacją na przeszłość, w kulturze polskiej spodziewać się można raczej preferencji dla zbiorów tradycyjnych, ale być może w polskich bibliotekach faktycznie jest za mała odczuwalna obecność nowych mediów, szczególnie z punktu widzenia obytych z technologią młodych ludzi. Dyskusja wykazała, że wielu studentów ma trudność z jednoznacznym ustosunkowaniem się do tego problemu.

Pyt. 4. Gromadzenie i ochrona zbiorów w bibliotekach są bardzo ważne, ponieważ...

Odpowiedź	%	Liczba odp.
...zbiory te stanowią dorobek i dziedzictwo naszej kultury.	56,67%	17
...zbiory te będą służyć kolejnym pokoleniom.	43,33%	13

Teoria wymiarów kultury sugeruje, że w krótkoterminowej, zorientowanej na przeszłość, kulturze polskiej dominować powinna odpowiedź pierwsza, i faktycznie tak jest, aczkolwiek w nieznanym stopniu. W dyskusji wielu studentów podkreślało, że obie odpowiedzi uważają za równie ważne i że dokonanie wyboru sprawiło im trudność.

Pyt. 5. Dla niektórych czytelników, korzystanie z biblioteki z wolnym dostępem może być trudne. W rozwiązywaniu tego problemu najważniejszy/a jest:

Odpowiedź	%	Liczba odp.
Dobry system oznaczeń i logiczny układ zbiorów, ułatwiający dotarcie do potrzebnej pozycji.	50%	15
Obecność dobrze przygotowanych bibliotekarzy, którzy pomogą czytelnikowi odnaleźć poszukiwaną pozycję.	50%	15

Taki równy rozkład odpowiedzi nie jest do końca zgodny z przewidywaniami teoretycznymi. W kulturze polskiej, o stosunkowo dużym dystansie władzy należałoby się spodziewać przewagi odpowiedzi drugiej. Być może jest to spowodowane tym, że respondenci to „doświadczeni czytelnicy”, wyposażeni także w pewną wiedzę bibliotekarską, którzy potrafią poruszać się samodzielnie w wolnym dostępie. Jak zauważyła

jedna ze studentek „Nam jest łatwiej, bo my np. znamy UKD”. Patrząc z punktu widzenia czytelnika takie osoby „za” – postrzegają samodzielność czytelnika jako preferowane rozwiązanie. Jednocześnie, podczas dyskusji część studentów zauważyła, że jest to problem przede wszystkim czytelników początkujących lub odwiedzających bibliotekę jednorazowo. Ich zdaniem łatwiej jest takim czytelnikom skorzystać z pomocy bibliotekarza, niż stworzyć zrozumiały dla nich system klasyfikacji zbiorów.

Pyt. 6. Stała i odczuwalna obecność bibliotekarza jest dla czytelników:

Odpowiedź	%	Liczba odp.
niepokojąca – czytelnik czuje się stale kontrolowany.	56,67%	17
uspokajająca – czytelnik ma poczucie, że w razie problemów ma do kogo zwrócić się o pomoc.	43,33%	13

Tu również rozkład odpowiedzi jest w miarę zrównoważony, z niewielką przewagą odpowiedzi pierwszej, co wiąże się ze specyfiką kultury polskiej. W kulturach indywidualistycznych można się spodziewać pewnej niechęci do bycia nadzorowanym. Jednocześnie kultura polska jest umiarkowanie indywidualistyczna (IDV=60), stąd niewielka przewaga pierwszej odpowiedzi wydaje się idealnie realizować założenia modelu. Niechęć do bycia nadzorowanym może też wynikać z typowego dla Polaków braku zaufania do władz i instytucji²⁶.

Pyt. 7 i 9

Pytania te dotyczą podobnego problemu i podlegają tym samym uwarunkowaniom. Należy podkreślić, że zagadnienia te, dotyczące kwestii cenzury i granic wolności słowa wzbudziły wiele kontrowersji i wywołały burzliwą dyskusję.

²⁶ Wspomina o tym P. Boski: *Kulturowe ramy zachowań społecznych: Podręcznik psychologii międzykulturowej*. Warszawa 2009, s. 269, 280-284.

Pyt. 7. W bibliotekach szkolnych i bibliotekach dla dzieci/młodzieży ważne jest dobieranie księgozbioru naukowego tak, żeby...

Odpowiedź	%	Liczba odp.
...stwarzał spójny i jednoznaczny obraz poszczególnych zagadnień.	46,67%	14
...żeby przedstawiał różnorodność poglądów na prezentowane tematy.	53,33%	16

Pyt. 9. Zbiory biblioteki powinny być...

Odpowiedź	%	Liczba odp.
...jak najbardziej zróżnicowane. Nawet jeżeli wartość danej pozycji wydaje się wątpliwa, ocena tej wartości należy do czytelnika.	56,67%	17
...przemysłane i wyselekcjonowane. Czytelnik oczekuje od biblioteki selekcji, mnogość źródeł i poglądów ma w Internecie.	43,33%	13

Model teoretyczny przewiduje, że w kulturze indywidualistycznej powinny dominować odpowiedzi: druga dla pytania 7 i pierwsza dla pytania 9. W związku z tym, że kultura polska jest umiarkowanie indywidualistyczna, powinna to być słaba preferencja. Jednocześnie silne unikanie niepewności, jak i orientacja krótkoterminowa kultury polskiej, sugerują odwrotny rozkład odpowiedzi, ponieważ oba te wymiary związane są z niechęcią do niejednoznaczności. Wyniki badań wskazują, że indywidualizm ma w tym przypadku większe znaczenie. Znaczenie może tu mieć również wspomniany brak zaufania do instytucji.

Należy podkreślić, że pytania te wywołały szczególnie burzliwą dyskusję. W ramach eksperymentu przedstawiono studentom również tytuły fikcyjnych publikacji, o narastającym stopniu kontrowersyjności²⁷ z pytaniem, które z tych pozycji umieściliby w zbiorach biblioteki publicznej i szkolnej. Okazało się, że po pierwsze, respondenci byli bardziej skłonni umieścić publikacje kontrowersyjne w zbiorach biblioteki publicznej niż szkolnej. Po drugie, większość studentów miała wyraźny problem z określeniem jakie kryteria przyjąłoby decydując, które z tych książek są odpowiednie dla ich biblioteki. Tylko kilka osób opowiedziało się jedno-

27 Promujące kolejno: kracjonizm, homofobię, rasizm.

znacznie za pełną wolnością słowa (tzn. uwzględnieniem każdej książki w księgozbiornicy) lub za przyjęciem zasady zgodności z powszechną opinią środowisk naukowych (lub programem nauczania w przypadku bibliotek szkolnych).

Niepokojąca jest również spora liczba studentów, którzy wyraźnie nie mieli zdania lub bali się je wyrazić na forum publicznym. Może to niestety oznaczać, że niezależnie od tego jaką pozycję uznają oni za słuszną, nie będą chętni ani zdolni do jej obrony. Pewną nadzieję budzi fakt, że takich osób było znacznie mniej wśród studentów drugiego roku.

Pyt. 8. Za czas stracony uważam czas poświęcony na...

Odpowiedź	%	Liczba odp.
...oczekiwanie na książkę zamówioną z magazynu.	63,33%	19
...poszukiwanie książki w wolnym dostępie.	36,67%	11

Odpowiedzi te stoją w sprzeczności z przewidywaniami wynikającymi z silnego unikania niepewności w kulturze polskiej. Z drugiej strony, pozorna kontrola nad czasem poświęconym na samodzielne poszukiwania czyni tą opcję bardziej atrakcyjną dla przedstawicieli kultur indywidualistycznych. Znaczenie może tu mieć również ogólna preferencja dla wolnego dostępu do zbiorów (w dyskusji wskazywała na to większość studentów).

Pyt. 10. Rodzic ucznia LO pyta bibliotekarza, jakie książki wypożycza jego dziecko? Czy bibliotekarz powinien udzielić takiej informacji?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
Tak. Rodzic ma prawo wiedzieć co czyta jego dziecko.	16,67%	5
Nie. Młodzieży też należy się ochrona prywatności. Rodzic powinien dowiedzieć się tego bezpośrednio od swojego dziecka.	83,33%	25

Rozkład odpowiedzi na to pytanie jest bardzo jednoznaczny, choć zaskakuje tak wyraźna dominacja odpowiedzi drugiej. Być może wynika to z młodego wieku respondentów, którzy bardziej skłonni są sympatyzować z dzieckiem niż z rodzicem. Należy jednak zauważyć, że również w dyskusji studenci zdecydowanie opowiadali się za ochroną prywatności.

ści czytelnika, podkreślali małe prawdopodobieństwo wystąpienia takich sytuacji oraz to, że „takie sprawy powinny być załatwiane w rodzinie”.

Podsumowanie

Przedstawione wyniki badań potwierdzają w pewnym stopniu wnioski z rozważań teoretycznych. Jednocześnie ukazały one, że spośród przytoczonych tu zagadnień etycznych, najbardziej kontrowersyjne i najtrudniejsze dla studentów są kwestie związane z rolą biblioteki w podtrzymywaniu wolności słowa oraz dawaniu czytelnikowi dostępu do sprawdzonych, wiarygodnych informacji.

Bibliografia

1. Boski P.: *Kulturowe ramy zachowań społecznych: podręcznik psychologii międzykulturowej*. Warszawa 2009.
2. Filipczak M.: *Polubić klasyków - Pracowity brahmin*. „Biuletyn EBIB” 2004, nr 9(60). Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/60/filipczak.php> [31maja 2013].
3. Gorman M.: *Our singular strengths: meditations for librarians*. Chicago 1998.
4. Hofstede G., Hofstede G.J.: *Kultury i organizacje*. Warszawa 2007.
5. Hollender H.: *Tezy o architekturze bibliotek*. „Biuletyn EBIB” 2009, nr 3 (103). Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2009/103/a.php?hollender> [31maja 2013].
6. Trompenaars F., Hampden-Turner Ch.: *Siedem wymiarów kultury*. Kraków 2002.

mgr Elżbieta Kuźma
Biblioteka Filologiczna NOVUM
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
elkak@amu.edu.pl

ETYKA ZAWODU BIBLIOTEKARZA A ETYCZNOŚĆ W AWANSOWANIU PRACOWNIKÓW BIBLIOTEK

ETHICS IN THE LIBRARIAN'S PROFESSION VS. THE ETHICALITY OF A LIBRARY EMPLOYEE'S JOB ADVANCEMENT

Abstract

The librarian profession is one of a few professions with a well-defined code of ethics. It is due to the particular characteristics of this profession, which is sometimes referred to as a service, that it demands a significantly higher degree of involvement and special predispositions.

The principles included in the "Code of Ethics for Librarians and Information Professionals" require that library employees to follow specific rules, norms, and behaviors during the performance of their duties. The adherence to these principles should constitute the basis for professional advancement and for appropriate recognition by superiors. Until recently, the rules of professional advancement provided clear guidance to a librarian's career path. Deregulation has changed these rules.

This paper intends to analyze whether or not the introduction of the so-called "freeing" of the librarian profession – which has stirred a lot of emotion in the librarian community – is likely to become destructive to the group of professional librarians, and to compromise the ethicality of the job advancement process of library employees.

Cnota, moralność, etyka

Etyka to nauka filozoficzna, która formułuje ogólne zasady moralne oraz szczegółowe normatywy ludzkiego działania za pomocą wrodzonych człowiekowi zdolności poznawczych¹.

---

¹ T. Ślipko: *Zarys etyki ogólnej*. Kraków 2009, s. 35.

Mówiąc o etyce, należy wspomnieć Sokratesa, uważanego za głównego inicjatora narodzin etyki. Jego przekonanie, że cnota polega na wiedzy o tym, co dobre i sprawiedliwe² dało początek licznym dyskusjom i komentarzom. Proces narodzin etyki jako odrębnej dyscypliny został zakończony przez Arystotelesa.

Rozważając kwestie etyki i etyczności, możemy mówić o ujęciu potocznym lub naukowym. W sensie filozoficznym etyka to nauka o moralności, rozpatrywana w aspektach normatywnym i opisowo-wyjaśniającym. W sensie potocznym, określana jest jako ogół norm moralnych uznawanych w pewnym czasie przez jakąś zbiorowość społeczną, jako punkt odniesienia dla oceny i regulacji postępowania, w celu integracji grupy wokół określonych wartości. W tym ujęciu termin „etyka” funkcjonuje wręcz jako synonim moralności. Jednak etyki nie należy mylić z moralnością. „Moralność” to zbiór dyrektyw w formie zdań rozkazujących, zaś celem etyki jest dochodzenie do źródeł powstawania moralności, badanie efektów, jak moralność wpływa na ludzi oraz szukanie przesłanek filozoficznych, dających podstawy do stworzenia zbioru nakazów moralnych. Zainicjowany przez Immanuela Kanta „formalizm etyczny”, kładący nacisk na racjonalne warunki uznawania za moralne norm postępowania, nakreśla zbiór zasad objętych statusem formalnym jako obowiązki, których należy przestrzegać w sposób bezwzględny³.

Zagadnieniom tym w czasach nowożytnych towarzyszyły szerokie dyskusje nad problemem powinności zawodowych bibliotekarzy, które stały się istotnym wyjściem do stworzenia odpowiednich zasad i kodeksów etycznych. Dzięki Gabrielowi Naudé i Gottfriedowi Wilhelmowi Leibnizowi, a później bibliotekarzowi z Drezna – Juliusowi Petzholdtowi, autorowi opublikowanego w 1853 roku pierwszego podręcznika bibliotekarstwa, zawód bibliotekarza doczekał się opracowania, określającego zakres wymagań stawianych przed tą grupą zawodową. Stworzony w szczególny sposób katalog cnót i wartości, którymi winni odznaczać się bibliotekarze, zawierający zestaw powinności od przygotowania zawodowego do wymogów moralnych włącznie, stanowił rodzaj prototypu późniejszych kodeksów etyki zawodowej bibliotekarzy⁴. Głos w dyskusji zabierali tu również bibliotekarze polscy – Joachim Lelewel i Karol Estreicher.

Joachim Lelewel uznał zawód bibliotekarza za samodzielny, wymagający określonych kwalifikacji i kompetencji, zaś samych bibliotekarzy

2 G. Reale: *Historia filozofii starożytnej*. T. 1. Lublin 1999, s. 330.

3 I. Kant: *Dzieła zebrane*. T.5. Toruń 2011, s. 501-512.

4 Z. Żmigrodzki: *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice 1991, s. 67.

– za osoby znające języki obce, posiadający wiedzę o naukach, umiejętności introligatorskie, określone cechy charakteru, takie jak: opanowanie, łagodność, wyrozumiałość, takt, sumienność i dokładność. Opracowanie zbioru zasad dotyczących etyki pracy bibliotekarzy przypisano jednak bibliotekarzom amerykańskim, którzy o wiele później, bo dopiero na początku XX wieku przygotowali taki dokument. Kodeks został przyjęty i zatwierdzony przez American Library Association w 1938 roku⁵.

O etyce w zawodzie bibliotekarskim powstało wiele publikacji, ponieważ istotę etyczności w postępowaniu bibliotekarza dostrzegano od początku powstania biblioteki, jako miejsca służącego do przechowywania zbiorów. Zmienia się jednak rzeczywistość, normy obyczajowe, prawne oraz oczekiwania użytkowników bibliotek.

Jak potencjalny pracownik biblioteki ma zachować się w dobie współczesnych wymagań, biorąc pod uwagę prawidłowo rozumianą demokrację, ale i etyczność, zgodnie z którą jest zatrudniony i według której winien wykonywać swój zawód? Próbuąc odpowiedzieć na to pytanie, należy sięgnąć do źródeł powstawania etyki w zawodzie bibliotekarskim.

Rola kodeksu etyki

Z filozoficznego punktu widzenia etyka zawodu stanowi podkategorię etyki opisowej, zwaną deontologią, powstałą w wyniku wyodrębniania się różnych zawodów⁶.

Powstanie etycznych kodeksów deontologicznych, dla poszczególnych grup specjalistów, posłużyć miało wprowadzeniu określonych standardów moralnych i kodyfikować zachowania w określonych zawodach. Kodeksy deontologiczne w swych założeniach powinny opierać się na ogólnie przyjętych wskazaniach całości funkcjonującego systemu etycznego, jasno formułować określone normy zachowania, z zachowaniem interesu publicznego⁷. Istnienie kodeksu deontologicznego lekarza, nauczyciela czy prawnika nie tylko ma określać wymagania im stawiane, ale również ma podnosić rangę zawodu i świadczyć o prestiżu danej grupy zawodowej. I rzeczywiście o takim prestiżu możemy mówić w przypadku wymienionych specjalistów.

Jakich sytuacji doświadczają przedstawiciele grupy zawodowej bibliotekarzy i o jakim prestiżu zawodu bibliotekarza można mówić w czasach

5 Ibidem, s. 31-49.

6 J. Kulesza: *Ius internet: między prawem a etyką*. Warszawa cop. 2010, s. 16-18.

7 *Kodeksy etyki bibliotekarskiej na świecie: antologia narodowych kodeksów etycznych*. Red. Z. Gębołyś i J. Tomaszczyk; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Warszawa 2008, s. 11- 29.

nam współczesnych. Co dało nam wydanie w Polsce kodeksu pracy bibliotekarza? Tekst spisany w 2005 roku dzięki formalnie sprecyzowanym powinnościom bibliotekarzy wobec społeczeństwa, użytkownika, zasobów bibliotecznych, kolegów i zawodu, jak również wobec pracodawcy⁸, nakreślił najistotniejsze wymogi etyczne stawiane tej grupie zawodowej. Faktem jest, iż sprawa zaistnienia kodeksu dla bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej ujednoliciła kwestię natury etycznej dla każdego pracownika biblioteki w kraju, nie spowodowała jednak wzrostu prestiżu zawodu bibliotekarskiego.

Dalsze traktowanie tej grupy zawodowej, m.in. poprzez niekorzystne zmiany zawarte w ustawodawstwie polskim, przyniosło jeszcze szerszy, negatywny bilans dla bibliotekarzy i to w sytuacji, kiedy wydawać by się mogło, że starania tej grupy zawodowej w sprostaniu wymaganiom powinny przekładać się wprost proporcjonalnie na uznanie i dowartościowanie ich pracy.

Etyka i awansowanie bibliotekarzy

Dotychczasowe zasady awansu zawodowego w sposób przejrzysty określały ścieżkę kariery bibliotekarza i pracownika informacji naukowej. Uchwały zatwierdzane ustawami sejmowymi ściśle formułowały wymagania niezbędne do przejścia na wyższe stanowisko biblioteczne.

Awansowanie nie odbywało się w sposób automatyczny, gdyż oprócz wymogów ustawowych, należało wykazać się również wieloma określonymi cechami w wykonywaniu zawodu. Należy stwierdzić, iż taki sposób awansowania nie tylko w sposób logiczny, ale i etyczny pozwalał potencjalnemu pracownikowi rozwijać ambicje zawodowe. Etyczne wymogi stawiane przed bibliotekarzami i pracownikami informacji naukowej równoważone były w sposób proporcjonalny z możliwością awansowania ustawowego. Określenie szczebli kariery zawodowej pozwalało pracownikom sprostać wymaganiom urzędowym. I tak, kandydat na bibliotekarza dyplomowanego znał dokładnie warunki awansowania na wyższe stanowisko, a komisja kwalifikacyjna analizowała dorobek zawodowy bibliotekarzy i egzaminowała ich w sposób obiektywny i jednaki dla wszystkich bibliotekarzy ubiegających się o awans. Stwierdzić więc można, że rozpatrywanie takiego wniosku, jak i przeprowadzane egzami-

8 *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. [Oprac. z inicjatywy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, przez Zespół w skł.: Barbara Sosińska-Kalata - przewodn. et al.]. Warszawa 2005.

ny przed komisją, w skład której wchodziłi specjaliści z dziedziny bibliotekoznawstwa, wyłonieni z różnych jednostek, gwarantowały kandydatowi na bibliotekarza dyplomowanego bardziej sprawiedliwy i etyczny sposób awansowania.

W sytuacji uwolnienia zawodu i zniesienia wymogu egzaminacyjnego zachodzi obawa, że nie zostanie zachowana bezstronność w kwestii wymagań stawianych bibliotekarzom, a ich proces awansowania będzie zróżnicowany w poszczególnych jednostkach. I choć, nie należy zakładać stronniczości i braku życzliwości dla pracowników ze strony władz instytucjonalnych, to nie można takich incydentalnych sytuacji wykluczyć. Czy o taki rodzaj zależności pracodawca – pracownik chodziło autorowi nowej ustawy? Czy jest to rozwiązanie etyczne? Czy etycznym przez pracodawców jest wymaganie przestrzegania zasad etyki od bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej, bez zachowania określonych norm i jasno sprecyzowanych wymogów jednakowych dla wszystkich przedstawicieli tej profesji?

W wyniku deregulacji zasady te staną się mniej przejrzyste i jak należy przypuszczać mniej etyczne.

Respektowanie przez pracodawców interesów pracowniczych uwarunkowane jest takimi czynnikami jak:

- ustawodawstwo dotyczące praw pracowniczych /w tym prawo do awansu/,
- działalność organów nadzoru i kontroli,
- konkurencyjność na rynku pracy,
- siła oddziaływania organizacji związkowych,
- dbałość o atrakcyjny wizerunek instytucji.

Awansowanie na wyższe szczeble w zawodzie bibliotekarskim może odbywać się na zasadzie fakultatywności danej instytucji. Decyzyjność w tej kwestii nie będzie podlegała nadzorom i kontroli zewnętrznej, a więc tylko od przepisów wewnętrznych, statutowych zależeć będzie przejście pracownika na wyższe stanowisko lub też nieawansowanie go w ogóle. Czy można tu mówić o etyce i etyczności?

Czy zawód lekarski, podobnie jak bibliotekarski, w ujęciu charakteru wymagań kodeksowych potraktowany został podobnie? Czy lekarz, np. zanim zostanie specjalistą w dziedzinie chirurgii nie zdaje egzaminu urzędowego, a decyzyjność w tej kwestii zależna jest tylko i wyłącznie od dyrektora szpitala lub przychodni, w której pracuje? Kto z pacjentów chciałby, aby operował go lekarz awansowany przez takiego dyrektora

i jak ogromna odpowiedzialność ciążyłaby na dyrektorze za jakość świadczonych usług w takiej placówce.

Poszukiwania kompromisowych rozwiązań

Mimo, że pracodawcy i pracownicy motywowani są własnymi interesami, to są jednak na siebie skazani, muszą skutecznie poszukiwać kompromisowych rozwiązań w celu prawidłowego funkcjonowania instytucji.

Skuteczne poszukiwanie konsensusu pomiędzy pracodawcami a pracownikami wymaga odpowiedniej komunikacji wewnętrznej, opartej na zaufaniu, w przeświadczeniu o wzajemnej przychylności⁹. Jeśli zaangażowanie w sprawy rozwoju instytucji, utożsamianie się z nią oraz budowanie lojalności i zaufania będzie wynikało nie z obowiązku, a z chęci porozumienia we wspólnym interesie, może implikować spodziewane korzyści.

Rozwiązania należy szukać w samych instytucjach. Pozostaje postępować według zasad etycznych zgodnych z kodeksem zawodu i próbować drogą pertraktacji wprowadzać je w życie, realizując jeden z punktów kodeksu, mówiący o „prawie do wymagania i upominania się o godne wynagrodzenie, odpowiadające kwalifikacjom i trudnościom pracy”¹⁰. Zgodnie z zasadami etycznymi nie powinno się jednak uzależniać jakości wykonywanych zadań zawodowych od płacy, a postawić sobie jako cel nadrzędny dochodzenie do wyższego prestiżu zawodu poprzez zwiększenie swej mobilności i dbałości o jeszcze wyższą jakość własnego warsztatu pracy.

Służyć temu mogą szkolenia i różnego rodzaju formy doradztwa i motywacji. Dla młodych adeptów zawodu bibliotekarza i pracownika informacji, którzy zwykle, oprócz zakresu obowiązków nie mają do czynienia z omawianym kodeksem etyki, mogą być pomocne szkolenia wstępne. Szkolenia ustawiczne dotyczyłyby zasad etycznego zachowania w oparciu o odpowiedni kodeks postępowania. Chodzi o stworzenie takiego kodeksu postępowania, który byłby zbiorem procedur postępowania, bazującym na zasadach i wartościach etycznych, a pomagającym w rozwiązywaniu dylematów etycznych, z jakimi bibliotekarze stykają się w codziennej pracy. Kodeks etyki – to zbiór obowiązków, kodeks postępowania byłby zaś, logicznie usystematyzowanym zbiorem przepisów, zrozumiałym, obligującym do zastosowania, ale służącym pracownikowi jako przewodnik, a nie nakładającym na niego dodatkowe obowiązki.

9 A. E. Adamczyk, A. Bajor: *Etyczne aspekty zastosowania TQM w bibliotekach*. W: *Zarządzanie kadrami w bibliotece*. Warszawa 2011, s. 127-128.

10 *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*, op. cit.

Demokracja w szerokim znaczeniu tego słowa pokazała, wyższość dowolności działania nad nakazem i narzuceniem określonych zasad, chodzi tu o pomoc, doradztwo i motywowanie do lepszej organizacji swego warsztatu pracy.

Elementem motywującym pracownika do rzetelnego i fachowego wykonywania zawodu bibliotekarza, mogłoby stać się także propagowanie audytu wewnętrznego, którego celem byłoby poszukiwanie możliwości doskonalenia i poprawy jakości pracy. Etyczność nie polega przecież na wyszukiwaniu zła, a na wyznaczaniu prawidłowej ścieżki postępowania. Do działań tych niewątpliwie zaliczyć można poszanowanie pracy pracowników, sprawiedliwe ich nagradzanie i awansowanie.

Działaniem niewłaściwym może być: nieuzasadnione opóźnienie w podjęciu decyzji, zastosowanie niewłaściwych procedur, stronniczość, nieuprzejmość, celowe udzielanie mylących lub niekompletnych informacji, odmowa udzielenia wyjaśnień.

Naszym rozważaniom nie poddajemy jednak kwestii etycznych czy nieetycznych zachowań pracodawców. Należy zwrócić uwagę, że „moralność deklarowana, pouczanie, stawianie innym moralnych wymagań, samo jest moralnie dwuznaczne. Zaś wygłaszanie nauk etycznych staje się sposobem na odwrócenie uwagi od własnych niemoralnych zachowań”¹¹.

Na zachowanie przełożonych składa się również wiele czynników.

Przełożeni pod wpływem presji mogą podjąć nieetyczne działania. „Jednak nie dajmy się zwariować. Jeśli każdy z nas będzie wykonywał rzetelnie swoje obowiązki, na pewno nie będzie dochodziło do sytuacji, w których ktokolwiek stosuje nieetyczne zachowanie”¹².

Implementacja systemów etycznych w kulturze organizacji wiąże się ze sposobem postrzegania przez pracowników tego, w jaki sposób działa i funkcjonuje sama organizacja – co określane jest mianem „etycznego klimatu”, „etycznej infrastruktury” czy „etycznej kultury”¹³. Dotychczas wykazano, że uwzględnianie zasad etycznych w zarządzaniu wpływa pozytywnie na podejmowanie etycznych decyzji przez pracowników, ich wyobraźnię moralną, zaangażowanie w pracę, niwelowanie konfliktów, etyczną świadomość, pozytywne postawy wobec pracy. Najlepszym dowodem zależności między „etycznym klimatem” a tendencją do zacho-

11 T. Bartoś: *Metafizyczny pejzaż*. Kraków 2006. Tryb dostępu: <http://www.kulturaswiecka.pl/node/> [21 kwietnia 2013].

12 S. Kubisztal: *Etyka a zarządzanie*. Tryb dostępu: <http://www.knowbox.pl/etyka-a-zarzadzanie/> [2 maja 2013].

13 D. Turek: *Kontraproduktywne zachowania pracowników w organizacji: przejawy, uwarunkowania, ograniczanie*. Warszawa 2012, s. 134-135.

wań sprzecznych z zasadami organizacyjnymi i społecznymi są ostatnie wyniki badań w ramach *The 2011 National Business Ethics Survey*. Wskazują one, że w tych organizacjach, w których duży nacisk kładzie się na przestrzeganie norm etycznych, tylko w 30% z nich obserwuje się wykroczenia pracownicze. W firmach, w których nie wprowadza się respektowania tych norm, wykroczenia pracownicze sięgają nawet 90%¹⁴.

Mało elastyczna, przestarzała, nieadekwatna do współczesnych realiów struktura organizacji, np. w procesie awansowania, może budzić poczucie frustracji, czy nawet tendencje do absencji i gotowości zmiany pracy.

Kolejną konsekwencją braku etycznych zachowań kadry zarządzającej może stać się wzrastające poczucie niesprawiedliwości wśród pracowników. To budzić może frustrację, agresję czy apatię, a co za tym idzie, może zapoczątkować procesy odwetowe, takie jak: wolniejsze tempo pracy, niszczenie materiałów, kradzieże dokumentów itp.

Inwestycja w rozwój pracownika również musi spełniać warunek „sprawiedliwościowy”, aby zatrudnieni nie czuli się oszukani ani pomijani w tym procesie. Aby tak się stało, w instytucji muszą zostać jasno określone procedury, wskazujące okoliczności, w których pracownik może liczyć, np. na współfinansowanie kursów czy szkoleń.

Kompleksowe spojrzenie na interesy pracownicze, przejawiające się poprzez systematycznie podejmowane działania, od diagnozowania interesów pracowników do ich respektowania, sprzyja budowaniu wizerunku atrakcyjnego pracodawcy. Już sam fakt zainteresowania się pracodawcy płaszczyzną pracownik – pracodawca pozwala skuteczniej postrzegać i rozumieć oczekiwania pracowników, co niewątpliwie oddziałuje pozytywnie na wyzwolenie ich potencjału motywacyjnego. Osobista satysfakcja rodzi się z przekonania, że służymy innym, a nie z oczekiwania na kolejny awans. Z punktu widzenia pracownika etyczność zawodowa może być zjawiskiem naturalnym i rzeczywistym. Warto o nią zabiegać. Pracodawcy powinni pamiętać o tym, że pracownicy mają poczucie prawdziwego spełnienia w pracy i jej głębokiego znaczenia tylko w takich instytucjach, które dbają o swoją kulturę zarządzania. Dotyczy to również bibliotekarzy, którzy ustawicznie czynią starania, aby spełniać oczekiwania im stawiane, by stać się partnerami czytelników poszukujących wiedzy.

---

14 Ibidem, s. 136.

Bibliografia

1. Adamczyk A. F., Bajor A.: *Etyczne aspekty zastosowania TQM w bibliotekach*. W: *Zarządzanie kadrami w bibliotece: praca zbiorowa*. Red. J. Kamińska, B. Żołądowska-Król. Warszawa 2011, s.127-128.
2. Bartoś T.: *Metafizyczny pejzaż*. Kraków 2006. Tryb dostępu: <http://www.kulturaswiecka.pl/node/> [21 kwietnia 2013].
3. Biliński L.: *Prawo biblioteczne na co dzień*. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Warszawa 2006.
4. *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. [Oprac. z inicjatywy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, przez Zespół w skł.: Barbara Sosińska-Kalata - przewodn. et al.]; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Warszawa 2005.
5. *Kodeksy etyki bibliotekarskiej na świecie: antologia narodowych kodeksów etycznych*. Red. Z. Gębołyś, J. Tomaszczyk; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Warszawa 2008, s. 11-29.
6. Koziół E.: *Rozwój zawodowy pracowników bibliotek naukowych - dobrowolność czy konieczność*. W: *Biblioteka w środowisku współczesnej uczelni wyższej: Księga jubileuszowa 45-lecia Biblioteki Głównej Politechniki Opolskiej 1966-2011: opracowanie zbiorowe*. Red. E. Czerwińska, A. Jańczyk. Opole 2010, s. 87-94.
7. Kubisztal S.: *Etyka a zarządzanie*. Tryb dostępu: <http://www.knowbox.pl/etyka-a-zarzadzanie/> [2 maja 2013].
8. Pękaty W.: *Rola kadry zarządzającej w kształtowaniu kadry zarządzającej biblioteki*. W: *Zarządzanie kadrami w bibliotece*. Praca zbiorowa pod red. J. Kamińskiej i B. Żołądowskiej –Król. Warszawa 2011, s. 67-77.
9. Reale G.: *Historia filozofii starożytnej*. T. 1. Lublin 1999, s. 330.
10. Rosenbluth Hal F., Peters D. M.: *Po drugie klient: zadowoleni pracownicy gwarancją sukcesu firmy*. Kraków 2009.
11. Sanders D. J.: *Stworzeni, aby służyć: jak wpływać na wyniki firmy, pamiętając o potrzebach pracowników*. Kraków 2008.
12. Ślipko T.: *Zarys etyki ogólnej*. Kraków 2009, s. 35.
13. Turek D.: *Kontrproduktywne zachowania pracowników w organizacji: przejawy, uwarunkowania, ograniczanie*. Warszawa 2012, s. 134-135.
14. Żmigrodzki Z.: *Problemy bibliotekarskiej etyki zawodowej*. Katowice 1991, s. 28.

mgr Joanna Kepko

Biblioteka Uniwersytecka w Białymstoku

j.kepko@uwb.edu.pl

mgr Iwona Packiewicz

Biblioteka Uniwersytecka w Białymstoku

i.lawreniuk@uwb.edu.pl

**MORALNO-ETYCZNE ASPEKTY PRACY
BIBLIOTEKARZA – ANALIZA KODEKSÓW
ETYKI BIBLIOTEKARSKIEJ ORAZ WYNIKÓW
BADAŃ ANKIETOWYCH PRZEPROWADZONYCH
W ŚRODOWISKU BIBLIOTEK BIAŁOSTOCKICH**

**MORAL AND ETHICAL ASPECTS OF THE LIBRARIAN'S JOB
– THE ANALYSIS OF THE LIBRARIAN'S ETHIC CODES
AND THE RESULTS OF THE SURVEY CONDUCTED
IN THE LIBRARIANS' COMMUNITY OF BIALYSTOK**

Abstract

The paper will present the postulates of Librarian and Information Worker's Ethic Code compiled by Polish Librarians' Association in 2005, as well as the latest resolutions of the international Ethic Code for librarians compiled by the members of IFLA (the code was approved in August, 2012). The aim is to expose the most important attributes that a modern and eager to accept new challenges librarian should possess. The bases for this will be the aforementioned documents as well as the survey conducted among the workers of libraries of Białystok. The authors' observations will be confronted with the opinions of other librarians.

The paper attempts to prove that the librarian's job is does not only involve performing many duties and tasks, but it is also a kind of a mission associated with great responsibility for the development and functioning of the society. It is worth emphasizing that despite the great importance of librarians' work, the status of this profession is still not high and the deregulation process could yet reduce it. Therefore, the ethics code in the librarians' community is absolutely essential.

Etyka i kodeks – definicje, założenia

Termin „etyka” pojawił się już w starożytności. Wprowadzony przez Arystotelesa oznaczał jedną z dyscyplin tzw. filozofii praktycznej. Współcześnie najogólniej etykę określamy jako teorię moralności. W *Małym słowniku etycznym* czytamy, że etyka to „zespół norm i ocen moralnych charakteryzujących określone społeczeństwo lub określony system etyczny”¹. Jednym z rodzajów etyki jest etyka zawodowa. Definiujemy ją jako „zespół zasad i norm określających jak, z moralnego punktu widzenia, powinni zachowywać się przedstawiciele danego zawodu”². Logicznie uporządkowany zespół norm etycznych nazywamy natomiast kodeksem etycznym, a w przypadku poszczególnych grup zawodowych – kodeksem deontologicznym danego zawodu.

Przyjęto, że posiadanie kodeksu etycznego jest wskaźnikiem prestiżu społecznego danego zawodu. Kodeksy posiadają zwykle te zawody, których przedstawiciele na co dzień mają do czynienia z wartościami szczególnie cenionymi, takimi jak zdrowie, życie człowieka, wolność, kształtowanie osobowości innych, a także zawody, których kwestia kwalifikacji moralnych jest tak samo ważna, jak posiadanie kwalifikacji zawodowych. Zawodowe kodeksy etyki tworzy się poprzez „konkretyzację i uszczegółowienie ogólnych norm funkcjonujących w społeczeństwie, dostosowując je do specyfiki danego zawodu i wzbogacając o reguły związane z istotą działań zawodowych”³.

Stefan Konstańczak, jeden z badaczy etyki zawodowej, podkreśla „powinnościowość” wynikającą z kodeksów, bowiem każdy etos narzuca określone powinności w postępowaniu członków danej grupy, a „powinnościowość” ta jest jednocześnie „wyrazem dobrowolnego zaakceptowania obowiązujących wzorców i norm, jak i formą społecznego nacisku, presji na poszczególnych uczestników życia społecznego”⁴. Zgadzamy się z autorem, że dla samej grupy pracowników posiadanie kodeksu, a tym samym posiadanie jednolitych wyznaczników postępowania, jest zwykle bardzo korzystne, ponieważ scala, integruje, pomaga w samokontroli, a także podnosi prestiż i znaczenie zawodu. Należy pamiętać, że kodeks etyczny zawsze zgodny jest z istniejącymi ustawami oraz aktami prawnymi. Zakres obowiązków etycznych nie może być niższy od zakresu obowiązków

1 *Mały słownik etyczny*. Red. S. Jedynek. Bydgoszcz 1994, s. 60.

2 *Ibidem*, s. 67.

3 *Ibidem*.

4 S. Konstańczak: *Odkryć sens życia w swej pracy: wokół problemów etyki zawodowej*. Słupsk 2000, s. 50.

wynikających z przepisów prawnych, a wręcz przeciwnie – kodeks etyki może liczbę tych obowiązków zwiększać.

Kilka słów o historii

Za pionierów bibliotekarskiej etyki zawodowej uznawani są dwaj siedemnastowieczni bibliotekarze: Francuz Gabriel Naudé oraz Niemiec Gottfried Wilhelm Leibniz. Rozwój bibliotekarskiej myśli etycznej nastąpił jednak dopiero w wieku XIX. Dominującą rolę odegrali tutaj bibliotekarze niemieccy, ale warto podkreślić także zasługi bibliotekarzy polskich: Joachima Lelewela, Karola Estreichera, Stanisława Dunina Borkowskiego czy Maksymiliana Sobieszczańskiego. Za moralne przymioty bibliotekarza uznawano w XIX wieku m.in.: „umiłowanie porządku, pilność, ludzkość, życzliwość, uprzejmość, wyrozumiałość i sumienność”⁵. Za właściwą ojczyznę bibliotekarskiej etyki zawodowej uchodzą Stany Zjednoczone. Pierwszy wzór kodeksu opracował w 1909 roku Charles Bolton z Bostonu, zaś pierwszy amerykański i pierwszy na świecie kodeks etyki bibliotekarskiej powstał w 1938 roku.

W Polsce tezy do kodeksu dla bibliotekarzy zostały zaprezentowane przez Zbigniewa Żmigrodzkiego podczas ogólnopolskiej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w 1990 roku. Prace nad polskim kodeksem zaczęły się jednak dopiero w 2003 roku. Tekst końcowy kodeksu, będący wynikiem prac zespołu pod przewodnictwem prof. Barbary Sosińskiej-Kalaty, został uchwalony 15 kwietnia 2005 roku. Dokładna nazwa dokumentu brzmi: *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. W 2012 roku powstał międzynarodowy kodeks etyki dla bibliotekarzy sporządzony przez członków IFLA. Jest to obecnie najbardziej aktualny dokument.

Uzasadnienie powstania kodeksów

We wprowadzeniu do polskiego kodeksu etyki czytamy, że określa on: „podstawowe zasady, które uznajemy za wiążące dla wszystkich przedstawicieli zawodu oraz które identyfikują misję społeczną i odpowiedzialność etyczną we wszystkich środowiskach jego wykonywania”. Podkreślona została ogromna rola i odpowiedzialność bibliotekarza. Prof. B. Sosińska-Kalata w jednym z artykułów wymienia powody, jakie skłoniły środowisko bibliotekarzy do stworzenia kodeksu. Twierdzi, że powstawa-

5 S. Konstańczak: *Odkryć sens życia w swej pracy: wokół problemów etyki zawodowej*. Słupsk 2000, s. 11.

nie kodeksów etyki zawodowej, nie tylko bibliotekarzy, ale i innych środowisk, jest „wyrazem niepokoju o przestrzeganie norm moralnych”⁶. Dzieje się tak zwłaszcza w przypadku zawodów o charakterze służby publicznej, do których należy właśnie bibliotekarstwo. Jedną z przyczyn powstania kodeksu dla bibliotekarzy jest zatem „świadomość o szczególnej odpowiedzialności ciążyącej na bibliotekarzu w dostarczaniu społeczeństwu wiedzy nagromadzonej przez pokolenia i czynienia tego w sposób nie będący w sprzeczności z istniejącymi przepisami, obyczajami itp.”⁷. Powstanie kodeksu to również wyraz „dążenia do propagowania profesjonalizmu, którego składnikiem jest postępowanie zgodne z zawodową etyką”. Członkowie SBP twierdzą, że kodeks ma być spoiwem zawodu bibliotekarza. Podkreślają jego uniwersalny charakter. W jednym z artykułów poświęconych temu tematowi czytamy, że kodeks „wyróżnia się spójnością, ścisłością, dążeniem do objęcia wszystkich fundamentalnych aspektów pracy bibliotecznej. (...) Jego niewątpliwym walorem jest też uniwersalny charakter, przez co nie traci z pola widzenia nikogo spośród członków wspólnoty bibliotekarzy i pracowników informacji, chociaż jego bezpośrednim adresatem są członkowie SBP”⁸.

Jakie jest zaś uzasadnienie powstania najnowszego międzynarodowego kodeksu IFLA? Otóż jeden z jego członków pisze, że „bezpośrednim powodem opracowania tego dokumentu był jego brak, a właściwie brak międzynarodowego kodeksu etycznego dla środowiska bibliotekarzy, podczas gdy podobne posiadają archiwiści i muzealnicy”⁹. Warto dodać, że kodeks IFLA nie jest narzuconą z góry dla wszystkich bibliotek listą obowiązków, a jedynie zbiorem propozycji, wskazówek, które mają pomóc zaktualizować, ulepszyć czy uściślić poszczególne narodowe kodeksy. IFLA nie ma zatem na celu usunięcia innych kodeksów i zastąpienia ich swoim projektem. Zdaniem członków IFLA ich kodeks ma zachęcić do refleksji nad zasadami etycznymi, formować samoświadomość zawodową bibliotekarzy, a także propagować politykę transparentności (jawności) wobec użytkowników i społeczeństwa; ma nadto podkreślić szczególną rolę bibliotekarza w nowoczesnym społeczeństwie.

6 B. Sosińska-Kalata: *Dlaczego i jak powstał projekt kodeksu etyki zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*. „Bibliotekarz” 2004, nr 10, s. 3.

7 *Kodeksy etyki bibliotekarskiej na świecie*. Red. Z. Gębołyś i J. Tomaszczyk. Warszawa 2008, s. 12.

8 Z. Gębołyś: *Słowo komentarza do Kodeksu etyki*. „Bibliotekarz” 2004, nr 9, s. 7.

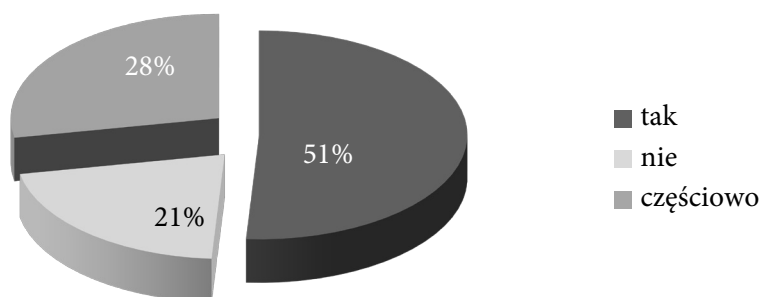
9 Z. Gębołyś: *Kodeksy etyki IFLA dla bibliotekarzy i pracowników informacji*. „Bibliotekarz” 2012, nr 11, s. 15.

Znajomość kodeksów etyki w środowisku białostockich bibliotekarzy

Z powyższych rozważań wynika, że kodeks etyki jest bardzo ważnym dokumentem. Przeprowadzona ankieta¹⁰ pozwoliła sprawdzić, czy bibliotekarze z Białegostoku również tak uważają. Na początku zapytałyśmy o ogólną znajomość kodeksów etyki. Na pytanie: „Czy znany jest Pani/Panu *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji* opracowany w 2005 roku przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich?”, połowa respondentów odpowiedziała „tak”. 28% ankietowanych przyznało, że zna kodeks częściowo, zaś około 20%, że kodeks nie jest im znany.

Wykres 1. Czy znany jest Pani/Panu *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji* opracowany w 2005 roku przez SBP?

Źródło: badania własne.

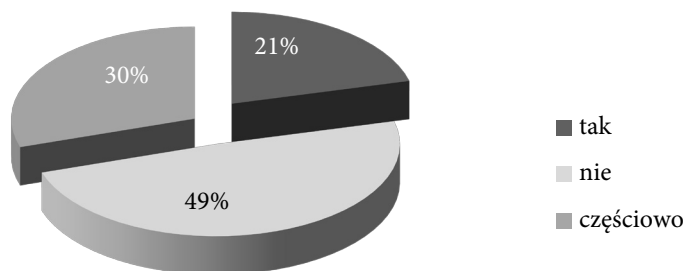
Okazało się, co wydaje się uzasadnione, że im dłuższy staż pracy w bibliotece, tym większa znajomość kodeksu etyki. W całości z kodeksem etyki bibliotekarza zapoznało się prawie 30% badanych spośród młodszych bibliotekarzy z kilkuletnim stażem, ale wśród kustoszy z ponad 20 letnim stażem, kodeks znało już ponad 70% respondentów.

Inaczej było w przypadku najnowszego kodeksu IFLA, z którym nie zapoznała się aż połowa ankietowanych. Powodem tego stanu jest najprawdopodobniej fakt, że dokument ten został opublikowany pod koniec 2012 roku, a więc stosunkowo niedawno.

¹⁰ W ankiecie wzięło udział 111 bibliotekarzy spośród bibliotek białostockich (Książnica Podlaska, Biblioteka Politechniki Białostockiej, Biblioteka Uniwersytecka, biblioteki niepaństwowych szkół wyższych, Biblioteka Pedagogiczna). Było wśród nich 20 młodszych bibliotekarzy ze stażem pracy do 10 lat, bibliotekarzy i starszych bibliotekarzy ze stażem od kilku do 20 lat oraz kustoszy i kustoszy dyplomowanych ze stażem pracy od 11 do 20 lat.

W metryczce należało zaznaczyć stanowisko pracy, staż pracy i wykształcenie. Ankieta zawierała 3 pytania zamknięte, 4 pytania otwarte i jedno pytanie zawierające stwierdzenia, z którymi trzeba było się zgodzić lub nie, dopisując uzasadnienie swego wyboru.

Wykres 2. Czy zapoznała/zapoznał się Pani/Pan z najnowszym *Kodeksem etyki dla bibliotekarzy i pracowników informacji*, sporządzonym w 2012 roku przez członków IFLA?

Źródło: badania własne.

Jedno z zadanych w ankiecie pytań brzmiało: „Czy wg Pani/Pana *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji* jest potrzebny?” 68% ankietowanych przyznało, że kodeks jest potrzebny. Najczęściej uzasadniano tę odpowiedź tym, że kodeks jest zbiorem zasad, który określa relacje między pracownikami oraz między pracownikami a czytelnikami; wyznacza pewne standardy pracy bibliotekarza, ustala normy postępowania w różnych sytuacjach; daje wzorzec, do którego należy dążyć. Innym uzasadnieniem było to, że każdy zawód powinien posiadać swój kodeks etyki. W odpowiedziach ankietowanych powtarzało się także stwierdzenie, że kodeks etyczny jest dla bibliotekarzy niezbędny, gdyż pełnią oni funkcję publiczną, mają bezpośredni kontakt ze społeczeństwem, w ich pracy niezwykle ważne są relacje międzyludzkie. Tę funkcję publiczną i rolę społeczną podkreślali szczególnie bibliotekarze z dłuższym stażem pracy.

27% respondentów nie miało zdania na temat konieczności istnienia kodeksu, zaś 5% zdecydowanie twierdziła, że kodeks nie jest potrzebny. Uznano, że kodeks porusza tak znane i oczywiste dla wszystkich kwestie, że nie warto utrzymywać ich w formie pisemnej. Podkreślono i to, że do pracy w bibliotekach potrzebni są ludzie z odpowiednim charakterem i kwalifikacjami, a posiadanie kodeksu nic nie zmieni i nie wpłynie na jakość wykonywanej pracy.

W kolejnym pytaniu respondenci sami musieli własnymi słowami zdefiniować czym jest pojęcie „kodeksu etyki”. Otóż najczęściej nazywano go zbiorem zasad, reguł, norm, które bibliotekarz powinien przestrzegać, które wyznaczają kierunek jego pracy, pomagają dobrze wywiązywać się z obowiązków. Określono kodeks jako źródło informacji o zawodzie, o zasadach i prawach rządzących pracą bibliotekarza. Użyto również takich sformułowań jak „biblia dla bibliotekarza” czy „abc zawodu”.

Zatem kodeks jest zbiorem reguł, które określają charakter pracy bibliotekarza. Kodeks przypomina o roli pełnionej przez bibliotekarza i stawia przed nim konkretne wymagania. Warto zapytać czy wymagania te nie są zbyt wygórowane w stosunku do realnych uwarunkowań pracy? 65% ankietowanych nie miało zdania na ten temat. Wśród osób, które zapoznały się z kodeksem 20% stwierdziło, że wymagania są zbyt wygórowane, 15% – że wygórowane nie są. Kodeks rzeczywiście wymaga od bibliotekarzy dużego zaangażowania i wiedzy. Dzieje się tak dlatego, że w podstawowych założeniach kodeksu praca bibliotekarza jest misją społeczną, i że bibliotekarze powinni, a nawet muszą, wiele zdziałać dla dobra społeczeństwa. Bibliotekarz, który pragnie podążać za nowymi trendami, który chce, aby w dobie wypierania książek tradycyjnych przez książki i bazy dostępne w Internecie jego zawód był ceniony i potrzebny, musi starać się tym wymaganiom sprostać.

Ważnym punktem w ankiecie było pytanie o istotę pracy bibliotekarza. Najwięcej odpowiedzi wiązało się z udzielaniem informacji przez pracownika biblioteki. Ankietowani twierdzili, że istotą tego zawodu jest rzetelne, szybkie udzielanie wszelkiego rodzaju informacji, pomoc w wyszukiwaniu informacji w oparciu o różne źródła, zgromadzony księgozbiór i bazy danych, pomoc i ułatwienie dostępu do informacji. Słowo „informacja” powtórzyło się w ankietach 41 razy.

Inne pojawiające się odpowiedzi dotyczące istoty pracy bibliotekarza to:

- działanie na rzecz i dla dobra czytelnika; orientacja na potrzeby czytelnika i zaspakajanie tych potrzeb, rzetelna, kompetentna, fachowa pomoc czytelnikowi, profesjonalna obsługa użytkowników, dobra komunikacja z czytelnikiem, pełnienie roli służebnej wobec czytelnika;
- gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie zbiorów (czyli czynności podstawowe, stanowiące niezbędne etapy pracy bibliotekarza);
- popularyzacja czytelnictwa i dbanie o rozwój kultury czytelniczej.

W odpowiedziach pojawiły się również kwestie dotyczące ochrony zbiorów i przestrzegania praw autorskich.

Zadania i powinności bibliotekarza i pracownika informacji

Przyglądając się treściom obu kodeksów etyki bibliotekarza i pracownika informacji – kodeksowi IFLA i kodeksowi utworzonemu przez SBP

w 2005 roku, można odnieść wrażenie, że poruszana tematyka ma charakter bardzo ogólny, czysto informacyjny, a co za tym idzie, nie mający żadnych skutków prawnych. Jednak po dokładniejszej analizie wyraźnie widać, że treści kodeksu mają swoje odwołanie w regułach normatywnych, a także w procedurach wyznaczających obowiązki moralne związane z czynnościami zawodowymi. Poniżej postaramy się przedstawić podobieństwa i różnice zaobserwowane podczas analizy treści kodeksów, połączone z interpretacją wyników badań ankietowych.

Omawiane kodeksy etyki bibliotekarza i pracownika informacji składają się z ciągu etycznych propozycji skierowanych do środowiska bibliotekarskiego. We wstępie zawierają krótkie wprowadzenie mówiące o czym traktuje dany dokument i jak należy go odczytywać. Kodeks etyki SBP, jak wskazują twórcy, „określa podstawowe zasady, które uznajemy za wiążące dla wszystkich przedstawicieli zawodu oraz które identyfikują misję społeczną i odpowiedzialność etyczną we wszystkich środowiskach jego wykonywania”¹¹. Składa się on z 3 części traktujących kolejno o zasadach ogólnych, normach etycznych określających odpowiedzialność zawodu wobec społeczeństwa, użytkowników bibliotek i informacji, zasobów bibliotecznych i informacyjnych, własnego środowiska zawodowego oraz pracodawców i macierzystych instytucji, a kończy się częścią dotyczącą popularyzacji etyki zawodowej i jej przestrzegania¹². W przeciwieństwie do kodeksu SBP, kodeks etyki IFLA ujmuje omawianą tematykę znacznie szerzej. Skupia się na uniwersalnych normach i wartościach wspólnych dla bibliotekarzy i pracowników informacji na całym świecie. Tworzy go 6 rozbudowanych rozdziałów takich jak: Dostęp do informacji; Odpowiedzialność wobec użytkownika i społeczeństwa; Prywatność, dyskrecja, transparentność; Wolny dostęp i własność intelektualna; Neutralność i integralność personalna; Relacje z kolegami i współpracownikami¹³.

W obu kodeksach najważniejszą i ogromną rolę przypisuje się szeroko rozumianej informacji. Kodeks IFLA kładzie na nią nieco większy nacisk. Twórcy postulując swobodny i niczym nieograniczony dostęp do informacji powołują się na art. 19 *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, który gwarantuje jednostce prawo wolności opinii i wyrażania jej, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów

11 *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/dla_bibliotekarzy/przepisy_prawne/kodeks_etyki_bibliotekarza [3 kwietnia 2013].

12 Ibidem.

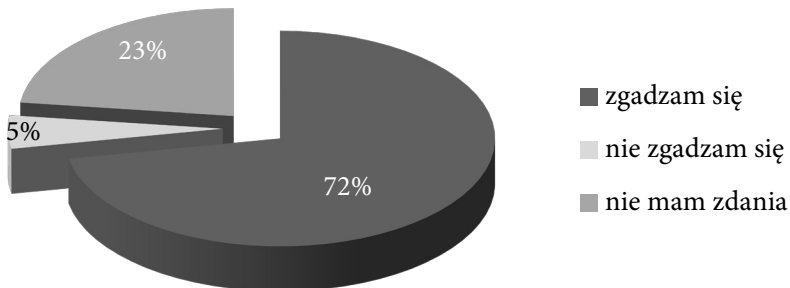
13 *IFLA Code of Ethics for Librarians and other Information Workers (full version)*. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/news/ifla-code-of-ethics-for-librarians-and-other-information-workers-full-version#accesstoinformation> [3 kwietnia 2013].

wszelkimi środkami, bez względu na granice¹⁴. Jednym z zadań bibliotek i istotą ich pracy jest prowadzenie działalności informacyjnej, dlatego też bibliotekarz i pracownik informacji zobowiązani są w tym uczestniczyć. Ma to swoje odzwierciedlenie w Ustawie o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 roku art. 4 ust. 2¹⁵ gdzie czytamy, iż do podstawowych zadań bibliotek należy między innymi wspomniana działalność informacyjna.

Ciągły rozwój ekonomiczny, kulturowy i społeczny powoduje jednocześnie wzrost znaczenia dostępu do informacji. Nacisk na informacyjne prawa społeczeństwa nakłada na bibliotekarzy i innych pracowników informacji obowiązek ulepszania i upowszechniania informacji. Ma ona być dostępna wszystkim niezależnie od obywatelstwa, wieku, poglądów politycznych, stopnia niepełnosprawności, wykształcenia, zarobków, pochodzenia, języka, religii czy orientacji seksualnej.

Bibliotekarze nie powinni ograniczać dostępu do informacji nawet w przypadku cenzury narzuconej przez państwo, rząd czy organizacje religijne. Aż 72% respondentów naszej ankiety zgodziło się ze stwierdzeniem, iż bibliotekarz i pracownik informacji powinien przeciwstawiać się cenzurze. Wychodząc naprzeciw temu, powinni kierować się zdrowym rozsądkiem i racjonalnością. Profil biblioteki ma tu duże znaczenie. Jako przykład ankietowani podali księgozbiór dziecięcy jako ten, w którym cenzura nabiera innego znaczenia i czasami jest wręcz wskazana.

Wykres 3. Bibliotekarz i pracownik informacji powinien przeciwstawiać się cenzurze

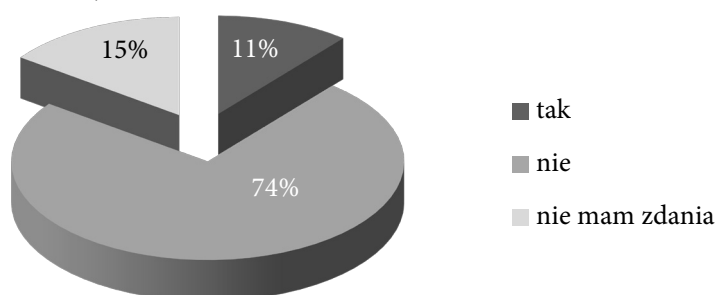
Źródło: badania własne.

14 Powszechna Deklaracja Praw Człowieka. Tryb dostępu: http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf [4 kwietnia 2013].

15 Ustawa dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Rozdział 1 art. 4 ust. 2: Do podstawowych zadań bibliotek należy: „obsługa użytkowników, przede wszystkim udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie działalności informacyjnej, zwłaszcza informowanie o zbiorach własnych, innych bibliotek, muzeów i ośrodków informacji naukowej, a także współdziałanie z archiwami w tym zakresie”.

Kodeks IFLA i kodeks stworzony przez SBP wyraźnie podkreśla kwestie bezpłatnego dostępu do podstawowych usług informacyjnych. IFLA dodaje, że przy konieczności pobierania opłat np. za kartę biblioteczną, trzeba uwzględnić status społeczny osoby chcącej skorzystać z usług. Opłata taka musi być na poziomie minimalnym, tzn. nie przekraczać rzeczywistych kosztów usługi, aby każdego było na nią stać. Podobnego zdania są również osoby ankietowane. Na pytanie: „Czy etyczne jest czerpanie korzyści finansowych z udzielanych czytelnikom informacji?” blisko 75% odpowiedziało „nie”.

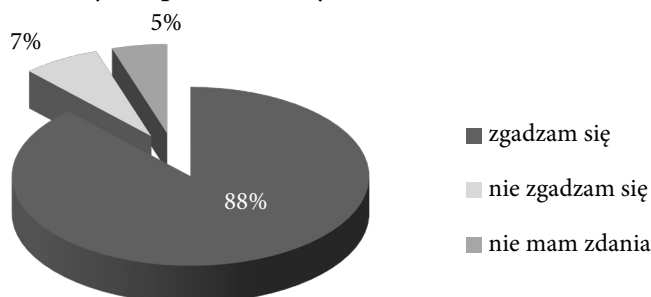
Wykres 4. Czy etyczne jest czerpanie korzyści finansowych z udzielanych czytelnikom informacji?

Źródło: badania własne.

Większość ankietowanych bibliotekarzy uważa, że kolekcje i usługi powinny być udostępniane bezpłatnie. Nielicznymi argumentami za pobieraniem opłat – tylko 7%, było między innymi ponoszenie kosztów przez bibliotekę np. na konserwację zbiorów, czy udzielanie informacji użytkownikom z zewnątrz. Kwestie dotyczące pobierania opłat są po części regulowane w Ustawie o bibliotekach w art. 14 ust 2.

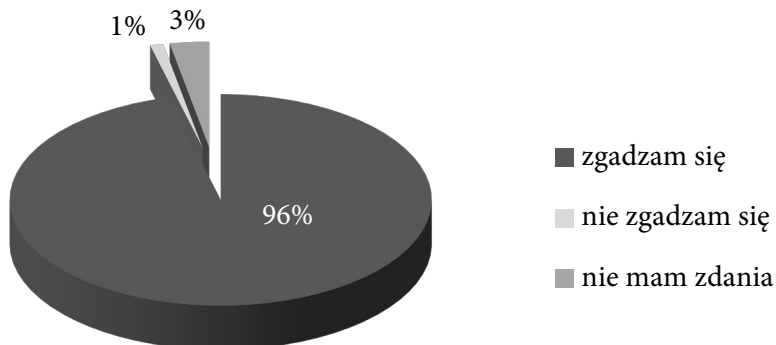
Wykres 5. Bibliotekarze i pracownicy informacji zobowiązani są udostępniać swoje usługi i kolekcje bezpłatnie dla użytkowników

Źródło: badania własne.

Bibliotekarze i pracownicy informacji powinni znosić napotymane bariery, przeciwstawiać się im dążąc do jak najefektywniejszego spełnienia swojej roli. Ich celem jest umożliwienie sprawiedliwego, szybkiego i efektywnego dostępu do informacji, aby tak się stało powinni być wolni od wszelkich uprzedzeń w stosunku do użytkownika i do tematyki gromadzonego księgozbioru. Światopogląd ideologiczny osób odpowiedzialnych za informacje nie powinien wpływać na decyzję bezpośrednio związane z zakupem książek czy rozpowszechnianiem wiadomości.

Wykres 6. Światopogląd ideologiczny bibliotekarzy powinien wpływać na dobór księgozbioru

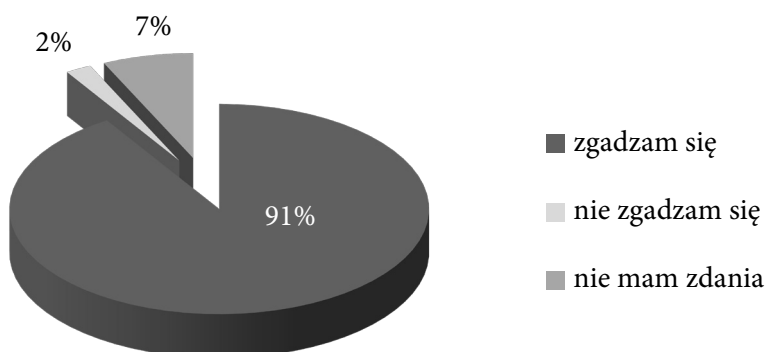
Źródło: badania własne.

Niemal 100% respondentów zgadza się z powyższymi stwierdzeniami. Przestrzeganie zasad bezstronności w gromadzeniu, w dostępie czy usługach umożliwia zrównoważony rozwój kolekcji i różnorodność udzielanych informacji. Neutralność w tej kwestii zapewnia oddzielenie osobistych przekonań od obowiązków, a co za tym idzie, unikanie działania we własnym interesie.

Na podstawie omawianych kodeksów oraz danych wynikających z przeprowadzonej ankiety, można stwierdzić, że bibliotekarze i pracownicy informacji powinni przyczyniać się do popularyzowania w społeczeństwie umiejętności szukania informacji, oceniania, tworzenia i wykorzystywania zdobytych wiadomości. W tym miejscu bibliotekarze powinni zwrócić szczególną uwagę na etyczne wykorzystywanie informacji. Oba kodeksy kładą nacisk na respektowanie praw autorskich i własności intelektualnej poprzez np. przeciwstawianie się plagiatom. W celu skutecznego przestrzegania norm prawnych niezbędna jest w tym przypadku znajomość Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z dnia 4 lutego 1994 roku (z późniejszymi zmianami). Każdy bibliotekarz i pracow-

nik informacji powinien wykazywać się przynajmniej podstawową znajomością tych przepisów. Około 90% badanych bibliotekarzy i pracowników informacji wydaje się mieć świadomość ważności tej kwestii, zgadzają się ze stwierdzeniem, że powinni zachęcać do etycznego wykorzystywania informacji przeciwstawiając się plagiatom oraz dbając o przestrzeganie praw autorskich i własności intelektualnej.

Wykres 7. Bibliotekarze i pracownicy informacji powinni zachęcać do etycznego wykorzystywania informacji, przeciwstawiając się plagiatom i dbając o przestrzeganie praw autorskich i własności intelektualnej

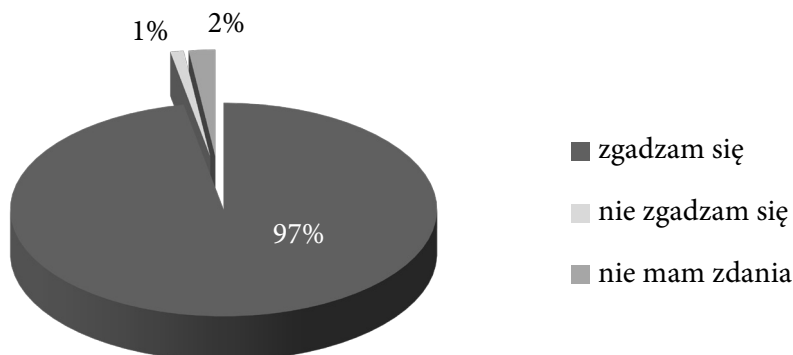

Źródło: badania własne.

Kolejnym zagadnieniem poruszonym przez oba kodeksy jest kwestia ochrony danych osobowych i poszanowanie prywatności użytkowników. Bibliotekarze i pracownicy informacji powinni zapewniać swobodę i dyskrecję w korzystaniu z udostępnionych zbiorów. Wszystkie informacje dotyczące osób korzystających z usług bibliotekarzy czy pracowników informacji nie mogą być w jakikolwiek sposób udostępniane osobom trzecim, chyba że w celach określonych prawem. Także wykorzystywanie tych danych do celów prywatnych jest nieetyczne i źle postrzegane. Z tym stwierdzeniem zgodziło się blisko 100% respondentów.

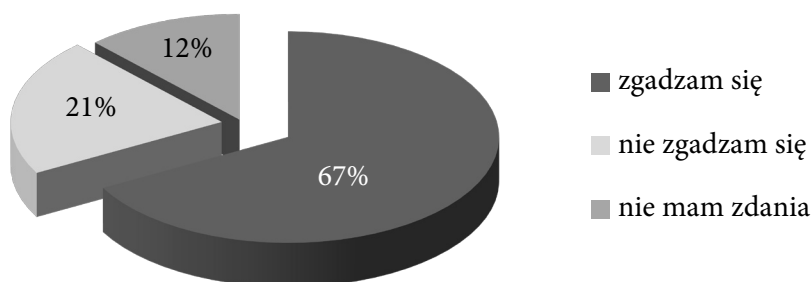
Wykres 8. Bibliotekarze i pracownicy informacji nie powinni wykorzystywać dostępnych im danych osobowych w prywatnych celach

Źródło: badania własne.

Najwięcej kontrowersji i różnicy zdań wzbudziły kwestie dotyczące relacji między bibliotekarzem/pracownikiem informacji a czytelnikiem/użytkownikiem. Użyte w kodeksie etyki stworzonym przez SBP określenie „rola służebna”¹⁶ w stosunku do czytelnika wywołało silne emocje. Nieco ponad połowa respondentów zgodziła się ze stwierdzeniem, iż bibliotekarze i pracownicy informacji pełnią względem użytkownika rolę służebną.

Wykres 9. Bibliotekarze i pracownicy informacji pełnią względem użytkownika rolę służebną

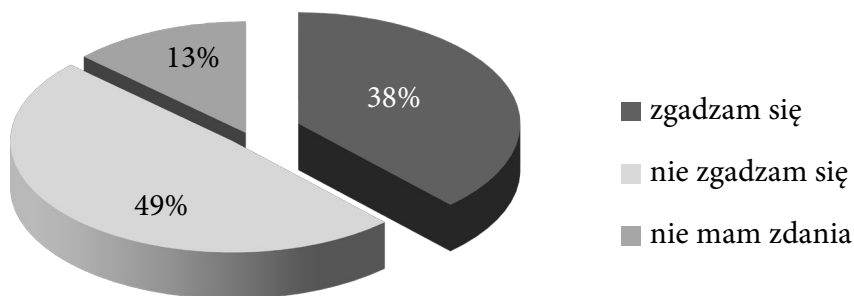

Źródło: badania własne.

¹⁶ *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Część druga, p. III. Bibliotekarze i pracownicy informacji wobec użytkownika poz. 8: „Pełnić rolę służebną wobec użytkowników, z szacunkiem i otwartością traktują wszelką wyrażaną przez nich krytykę. Niezwłocznie i uczciwie reagują na zgłaszane skargi”.

W grupie bibliotekarzy pracujących w zawodzie od 1 do 10 lat zdania były podzielone. Młodszy bibliotekarze niezgodność w tej kwestii argumentowali tym, że sformułowanie „rola służebna” w dzisiejszych czasach brzmi poniżająco i jest to określenie upokarzające. Kontakt z użytkownikiem jest dla nich zwykłą relacją usługodawca-usługobiorca. Obaj partnerzy tej relacji to równorzędne podmioty, nie ma tu mowy o służebności. Bibliotekarz i pracownik informacji ma pomagać czytelnikowi, doradzać i uczyć, a nie go wyręczać i mu służyć.

Wykres 10. Bibliotekarze i pracownicy informacji pełnią względem użytkownika rolę służebną. Staż pracy 1-10 lat

Źródło: badania własne.

Zakończenie

Z analizy przedstawionych kodeksów wynika, że praca bibliotekarza to nie tylko realizacja wielu obowiązków i zadań, ale również pewnego rodzaju misja związana z dużą odpowiedzialnością za rozwój i funkcjonowanie społeczeństwa. Współczesny bibliotekarz jest osobą wszechstronną: potrafi gromadzić i opracowywać zbiory, ale także posługiwać się nowoczesnymi technologiami, korzystać z nowych źródeł informacji, znać zasady prawa autorskiego i prawa własności intelektualnej. Jednocześnie powinien być empatyczny i komunikatywny, a także, co jest niezwykle ważne, postępować etycznie. Etyczne postępowanie zaś wiąże się z bezstronnością i brakiem uprzedzeń, z jednakowym traktowaniem każdego czytelnika, z uczciwym, rzetelnym udzielaniem informacji, z przestrzeganiem praw związanych z ochroną danych osobowych i poszanowaniem własności intelektualnej.

Wiele elementów tej krótkiej charakterystyki zostało wymienionych przez adresatów ankiety w związku z pytaniem dotyczącym cech współ-

czesnego bibliotekarza. Bibliotekarze z kilkuletnim stażem najczęściej zwracali uwagę na otwartość, wiedzę i umiejętności interpersonalne pracowników biblioteki. Ankietowani ze stażem pracy powyżej 10 lat podkreślali, że bibliotekarze powinni posiadać szeroką wiedzę ogólną, być kompetentni i komunikatywni. Kustosze z ponad dwudziestoletnim stażem również zwracali uwagę na kompetencje, komunikatywność bibliotekarzy oraz na bezstronność wobec czytelników. Ogólnie najczęściej wymienianymi cechami, jakimi powinien odznaczać się współczesny bibliotekarz i pracownik informacji były kompetencja (28 odpowiedzi) i szeroka wiedza ogólna/wszelstronność (25 odpowiedzi). Zaraz potem wymieniano takie cechy jak: życzliwość (20 odpowiedzi), komunikatywność (19 odpowiedzi) i rzetelność (19 odpowiedzi). W dalszej kolejności zwrócono uwagę na: posiadanie wysokiej kultury osobistej, sumiennosc i otwartość, uprzejmość, empatię, i gotowość do samokształcenia. Kilkakrotnie zostały wymienione cierpliwość, kreatywność i bezstronność. Wspomniano o zaangażowaniu, dociekliwości oraz otwartości na zmiany i nowości, o znajomości języków obcych i umiejętności posługiwania się najnowszymi technologiami i bazami.

Na podkreślenie zasługuje fakt, iż mimo dużego znaczenia pracy bibliotekarza, prestiż tego zawodu wciąż nie jest wysoki, może go jeszcze bardziej obniżyć deregulacja. Zatem, mimo wątpliwości części ankietowanych, uważamy, że taki dokument jak kodeks etyki jest w środowisku bibliotekarskim potrzebny. Kodeks integruje bibliotekarzy, z góry określa zasady i cele ich pracy przez co sprawia, że pozycja tego zawodu wzrasta.

Bibliografia

1. Czyżewska E.: *Rozumienie etyki zawodowej w środowisku bibliotekarskim*. „Bibliotekarz” 2001, nr 5, s. 2-8.
2. Gębołyś Z.: *Kodeks etyki IFLA dla bibliotekarzy i pracowników informacji*. „Bibliotekarz” 2012, nr 11, s. 15.
3. Gębołyś Z.: *Kodeksy etyki zawodowej bibliotekarzy w Europie*. „Bibliotekarz” 2003, nr 9, s. 10-16.
4. *IFLA Code of Ethics for Librarians and other Information Workers (full version)*. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/news/ifla-code-of-ethics-for-librarians-and-other-information-workers-full-version#accesstoinformation> [3 kwietnia 2013].
5. Kanczak A.: *Czy w bibliotece XXI wieku jest miejsce dla bibliotekarza? W: Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy?*. Red. M. Roźniakowska. Łódź 2006. Tryb dostępu: <http://www.nowyebib.info/publikacje/matkonf/biblio21/sesja4ref2.pdf> [19 marca 2013].

6. *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/dla_bibliotekarzy/przepisy_prawne/kodeks_etyki_bibliotekarza [3 kwietnia 2013].
7. *Kodeksy etyki bibliotekarskiej na świecie*. Red. Z. Gębołyś i J. Tomaszczyk. Warszawa 2008.
8. Konstańczak S.: *Odkryć sens życia w swej pracy: wokół problemów etyki zawodowej*. Słupsk 2000.
9. Kulig B.: *Bibliotekarz w nowej rzeczywistości socjotechnicznej*. W: *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia 3. Wizerunek bibliotekarza*. Red. J. Czyrek i B. Górna. Wrocław 2006, s. 33-42.
10. Lubański M.: *Nowe społeczeństwo - nowe technologie*. W: *Dylematy cywilizacji informatycznej: praca zbiorowa*. Red. A. Szewczyk, Warszawa 2004, s. 14.
11. *Mały słownik etyczny*. Red. S. Jedynek. Bydgoszcz 1994.
12. *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*. Tryb dostępu: http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf [4 kwietnia 2013].
13. Radwański A.: *Zupa z etyki*. „Biuletyn EBIB” 2004, nr 8. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/59/radwanski.php> [16 marca 2013].
14. Sosińska-Kalata B.: *Dlaczego i jak powstał projekt kodeksu etyki zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*. „Bibliotekarz” 2004, nr 10, s. 3.
15. Sosińska-Kalata B.: *Etyka w nauce o informacji*. „Bibliotekarz” 2003, nr 9, s. 3-10.
16. Stanula M.: *Etyka w bibliotekoznawstwie i nauce o informacji - stan i rozwój badań w Polsce (2001-2006)*. W: *Od książki dawnej do biblioteki wirtualnej*. Red. D. Degeń i M. Fedorowicz. Toruń 2009, s. 79-94.
17. Wojtczak J.: *Osobowość bibliotekarza w aspekcie wybranych zadań biblioteki*. W: *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia 3. Wizerunek bibliotekarza*. Red. J. Czyrek i B. Górna. Wrocław 2006, s. 9-21.

SESJA III
KSZTAŁCENIE BIBLIOTEKARZY
W KRAJACH EUROPEJSKICH I NA ŚWIECIE

mgr Izabela Nowakowska
Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego
Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
izabela.nowakowska@umed.lodz.pl

PROCES ZMIAN W KSZTAŁCENIU BIBLIOTEKARZY W KRAJACH EUROPEJSKICH – UNIFIKACJA CZY RÓŻNORODNOŚĆ?

THE PROCESS OF CHANGE IN THE EDUCATION OF LIBRARIANS IN THE EUROPEAN COUNTRIES – UNIFICATION OR DIVERSIFICATION?

Abstract

The aim of this article is to describe changes in teaching Library and Information Science in European high schools in the last three decades. These transformations are connected with political changes after 1989, Bologna Process and technological changes. The author pays attention to the transformations, which are related to quality assurance, methodology and curriculum. In this article the issues of internationalization of Library and Information Science education are also discussed.

Wstęp

Bibliotekoznawstwo, jako dyscyplina nauczania zawodu, ma ponad stuletnią historię. Pierwsza szkoła dla bibliotekarzy powstała w Stanach Zjednoczonych w 1887 roku w Columbia College – The School of Library Economy¹. Termin *Library and Information Science* (LIS) znany jest w świecie jako dyscyplina uniwersytecka, w Polsce przyjął nazwę Bibliotekoznawstwo i Informacja Naukowa.

Akademickie kształcenie bibliotekarzy przechodziło w minionych dekadach szereg zmian i przeobrażeń. Proces transformacji politycznej po

---

¹ K. H. Latrobe: *The emerging school Library Media Center: historic issues and perspectives*. Englewood, Colorado 1998. Tryb dostępu: <http://www.books.google.pl/books?isbn=1563082892> [3 kwietnia 2013].

1989 roku, spowodował otwarcie i wolność krajów Europy Wschodniej. W latach dziewięćdziesiątych cele kształcenia w ramach szkolnictwa wyższego w krajach europejskich precyzowała Unia Europejska. Skupiono się wówczas, na wychowaniu nowego pokolenia Europejczyków², przezwyciężeniu różnych animozji i urazów, nauce tolerancji i poznawania kultur oraz upowszechnieniu kształcenia na poziomie wyższym. Sprecyzowano wagę powiązań kształcenia z rynkiem pracy oraz problem kształcenia ustawicznego. Obecnie Bibliotekoznawstwo i Informacja Naukowa jest częścią europejskiej przestrzeni wyższego szkolnictwa (*European Higher Education Area – EHEA*)³.

Celem pracy jest omówienie ewolucji w edukacji BIN (LIS) w wyższych szkołach europejskich w ostatnich trzech dekadach. Okoliczności przeobrażeń są powiązane z Procesem Bolońskim oraz postępującymi zmianami technologicznymi. Zwrócono uwagę na przekształcenia związane z jakością kształcenia, z metodologią i programami nauczania, omówiono również zagadnienie procesu internacjonalizacji kształcenia.

Zmiany wynikające z Procesu Bolońskiego

Proces Boloński ustanawia ramy modernizacji i reformy szkolnictwa wyższego w Europie. Program działań oparty jest na jasno określonych celach i terminach. Pierwsze zadania określone w deklaracji to: przyjęcie czytelnych i porównywalnych stopni, wdrożenie systemu studiów opartych na dwóch stopniach nauczania (licencjackim, magisterskim), ustanowienie systemu punktowego zaliczeń osiągnięć studentów, takiego jak w Europejskim Systemie Transferu Punktów (ESTC – *European Credit Transfer System*), promowanie mobilności studentów, naukowców i nauczycieli, promowanie współpracy europejskiej w zakresie jakości i wymiaru szkolnictwa wyższego.

Deklaracja jest kluczowym dokumentem, stanowiącym punkt zwrotny w rozwoju europejskiego szkolnictwa wyższego. Kolejne dokumenty dotyczące Procesu określały coraz bardziej szczegółowe zadania⁴, decyzję podejmowano w różnych miejscach Europy. Komunikat z Pragi (2001), zwracał uwagę na kwestię uczenia się przez całe życie oraz promowanie

2 W. Pindlowa: *Unia Europejska a kształcenie wyższe bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w Polsce*. W: *Światowa strategia edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej*. Kraków 1998, s. 141-146.

3 Zob. *Bologna Process*. Tryb dostępu: <http://www.ehea.info/> [4 maja 2013].

4 Zob. *History of EHEA*. Tryb dostępu: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?ArticleId=3> [4 maja 2013].

atrakcyjności europejskich uczelni. W Berlinie (2003), przyjęto nowych członków oraz zdecydowano o poszerzeniu systemu studiów o studia III stopnia (studia doktoranckie) i potrzebę kształcenia interdyscyplinarnego. Kolejne spotkania w Bergen (2005), poszerzyły informacje o studiach doktoranckich. W Londynie (2007), skupiono się na zadaniach stawianych szkolnictwu wyższemu w zglobalizowanym świecie. W Leuven (2009), wspomniano o zwiększeniu szans zatrudnienia, mobilności obywateli oraz zwiększeniu międzynarodowej konkurencyjności wyższych studiów. Deklaracje z Budapesztu i Wiednia (2010), wyznaczyły zakończenie pierwszej dekady zmian, zainaugurowano wówczas Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (EHEA).

Europa to nie tylko wspólna waluta, system banków i gospodarki, ale obszar otwarty na wiedzę⁵. W 1999 roku, deklarację podpisało 29 krajów, obecnie 47 państw europejskich realizuje zalecenia Procesu Bolońskiego⁶. Europejskie szkoły BIN w 80% (badania ankietowe z 2005) deklarowały realizację celów, działań i procedur określonych przez Proces Boloński⁷.

Zapewnienie jakości w szkołach BIN

W Europie istnieje sześć instytucji naukowych zajmujących się kształceniem w zakresie BIN⁸. Zakres studiów charakteryzuje się dużą różnorodnością i złożonością. Różnorodność, odnosi się do tradycji, metod, modeli, struktury programowej, praktyki, czasu trwania zajęć oraz sposobów nauczania i oceniania⁹. Najczęściej szkoły funkcjonują jako części danego wydziału (katedra, departament), albo jako program w ramach określonego wydziału. Kilka instytucji funkcjonuje niezależnie. Najczęściej BIN należy do wydziałów nauk humanistycznych, społecznych, komunikacji i mediów, biznesu i zarządzania, informatyki, rzadziej do innych dyscyplin uniwersyteckich. Liczba studentów waha się od 51 do 600 studentów, największe uczelnie mają ok. 1000 studentów, wiele szkół BIN ma więcej niż 200 uczniów. Liczba nauczycieli waha się w granicach od jedenastu do dwudziestu¹⁰.

5 Zob. *The Bologna declaration of the European space for higher education: an explanation*. Tryb dostępu: <http://ec.europa.eu/education/policies/educ/bologna/bologna.pdf> [4 maja 2013].

6 Zob. *History of EHEA*. Tryb dostępu: <http://www.ehea.info/members.aspx> [3 maja 2013].

7 L. J. Borup: *A survey of Library & Information Science schools in Europe*. W: *European curriculum reflections on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005, s. 240. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [8 maja 2013].

8 Ibidem, s. 235.

9 Ibidem, s. 236.

10 Ibidem, s. 237.

Sekcja edukacji i szkoleń IFLA już w latach siedemdziesiątych badała kwestie równoważności i wzajemnego uznawania kwalifikacji akademickich. Na konferencji w Berlinie (2003), sekcja rozpoczęła badania modeli zapewnienia jakości w szkołach BIN. Głównym celem było zgromadzenie danych z różnych szkół na świecie, dotyczących zapewnienia jakości nauczania i przejrzystości kwalifikacji zawodowych. Z badań tych wynika, że większość szkół europejskich posiada krajowe systemy zapewnienia jakości. Prowadzone są one najczęściej przez rząd (71% szkół), instytucje szkolnictwa wyższego (36% szkół), część krajów posiada wewnętrzny, indywidualny styl kontroli jakości¹¹. Europejski model akredytacji różni się od szkół w Ameryce Północnej i większości krajów anglojęzycznych, gdzie model ten opiera się na stowarzyszeniach zawodowych (7% krajów europejskich), niektóre szkoły mają zewnętrznych asesorów (21%) jako pracodawców oraz międzynarodowych ekspertów. Tylko 11% krajów europejskich, nie posiada zewnętrznej oceny jakości i akredytacji szkół wyższych.

Proces zapewnienia jakości organizowany jest zazwyczaj w czterech etapach: cykliczny proces oceny, raport samooceny, wizytacja ekspertów i raport kontrolny. Proces akredytacji odbywa się od dwóch do pięciu lat w 68% szkół, z samooceną w 57% szkół, a 54% szkół jest wizytowana. Wytyczne dla programów szkół BIN są dość ogólne i wystarczająco elastyczne¹², obejmują obszary związane z: programem nauczania, wsparciem instytucjonalnym, stosunkami z instytucjami nadrzędnymi. Wymagają formułowania misji, celów oraz zadań związanych z nauczaniem. Dotyczą zagadnień wydziału, personelu, studentów, polityki, procedur, administracji, wsparcia finansowego, zasobów oraz wyposażenia. Zalecają regularny przegląd programów oraz badanie rynku pracy i zatrudnienia. Ostatnie ramowe wytyczne IFLA, stanowią podstawę do krajowego wymogu akredytacji szkół BIN¹³. Badacze dyscypliny konstatują, że zapewnienie jakości w europejskich szkołach skupia się bardziej na

11 *Library and Information Science Curriculum in a European perspective*. W: *European curriculum reflections on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005, s. 19. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [8 maja 2013].

12 A. M. Tammaro: *Quality assurance in Libary and Information Schools in Europe: major trends and issues*. Tryb dostępu: <http://dspaceunipr.cilea.it/bitstream/1889/1183/1/Tammaro%20BOBCATSS%202006.pdf> [8 maja 2013].

13 Zob. *Guidelines for Professional Library/Information Educational Programs – 2012*. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/publications/guidelines-for-professional-libraryinformation-educational-programs-2012> [8 maja 2013].

zasobach i projektowaniu programów nauczania, niż na efektach uczenia i oceny studentów¹⁴.

W dyskusji dotyczącej jakości kształcenia w europejskich szkołach, znacząco może odegrać stowarzyszenie *European Association of Library and Information Education and Research*, spotkanie założycielskie odbyło się w 1991 roku, z udziałem 14 krajów. Obecnie już 18 państw należy do organizacji¹⁵, w jej szeregach znajduje się m.in.: Australia, Bangladesz i Brazylia¹⁶. Statut określa EUCLID jako niezależne, niedochodowe stowarzyszenie, którego celem jest rozwój, współpraca w ramach projektów badawczych z innymi międzynarodowymi organizacjami, wymiana informacji na temat programów nauczania, badań w ramach edukacji bibliotecznej i informacji. Należy wspomnieć o poważnej krytyce działalności EUCLID, niektórzy badacze uznają ją za mało aktywną i daleką od osiągnięcia swoich celów¹⁷.

Współpraca międzynarodowa w procesie internacjonalizacji nauczania

Internacjonalizacja szkolnictwa wyższego, to proces budowania strategii umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego. Postępowanie polega na pozyskiwaniu studentów z innych krajów, zagranicznym marketingu uczelnianym, tworzeniu międzynarodowych ścieżek studiów, integracji treści globalnych i międzykulturowych w programach nauczania.

Kontakty i współdziałanie pomiędzy europejskimi szkołami BIN przed rokiem 1990 były ograniczone, dopiero lata 2001-2003, spowodowały ich rozkwit¹⁸. W latach dziewięćdziesiątych funkcjonowały programy UE, które zapoczątkowały nawiązanie współpracy. Były to: TEMPUS, PHA-

14 A. M. Tammaro: *Quality assurance in Library and Information Schools in Europe: major trends and issues*. Tryb dostępu: <http://dspace.unipr.cilea.it/bitstream/1889/1183/1/Tammaro%20BOBCATSSS%202006.pdf> [8 maja 2013].

15 O. Harbo: *Library and Information Science (LIS) Education in Europe. The Role of EUCLID in Curriculum Development and Equivalence of Qualifications: 60th IFLA General Conference – Conference Proceedings – August 21-27, 1994*, s. 14.

16 Por. *EUCLID European Association for Library and Information Education and Research*. Tryb dostępu: <http://euclid-lis.eu/> [11 kwietnia 2013].

17 Zob. L. Kajberg: *Cross-country partnership in European Library and Information Science education: education at the crossroads*. „Library Review” Vol. 51, nr 3/4 (2002), s. 164-170. Tryb dostępu: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0024-2535&volume=51&issue=3> [11 maja 2013].

18 S. Virkus: *Collaboration in LIS Education in Europe: Challenges and Opportunities. World Library and Information Congress 73rd IFLA General Conference and Council*. Tryb dostępu: <http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/134-Virkus-en.pdf> [10 kwietnia 2013].

RE (1989-2006) i Leonardo da Vinci (1995-2006)¹⁹. Celem części programów, było nawiązywanie kontaktów między krajami Europy Wschodniej i Zachodniej, kształcenia przez całe życie, inne planowały wykorzystanie technologii ICT w edukacji, w ramach inicjatywy e-Europe. Przypomnieć należy o funkcjonowaniu efemerycznej organizacji SLISNET, którą w roku 1995 powołało UNESCO w celu współpracy pracowników BIN na świecie, odpowiedzialnych za kształcenie specjalistów informacji na poziomie wyższym²⁰.

Obecnie globalizacja i związana z nią internacjonalizacja edukacji BIN przejawia się w działaniach europejskich programów: SOCRATES/ERASMUS, ERASMUS/MUNDUS oraz NORDPLUS²¹. Pierwszy z nich wpływa na mobilność kadry i studentów oraz na rozwój europejskich programów studiów. ERASMUS MUNDUS wspiera studia podyplomowe, NORDPLUS, to inicjatywa państw skandynawskich, która polega na wymianie studentów między szkołami w zakresie edukacji i badań BIN. Wszystkie programy pomagają w komunikacji oraz w pracy nad projektami edukacyjnymi. Badacze dyscypliny twierdzą, że zakres współpracy jest rozproszony i ograniczony, dlatego trudno jest zidentyfikować jej najważniejsze cele²².

Współpraca europejskich szkół wykracza poza kontynent Europy. Konferencja IFLA w 2007 roku odbyła się w Afryce, w Demokratycznej Republice Konga. Omawiano tam sposoby wykorzystywania doświadczeń europejskich szkół wyższych w pracy uniwersytetów Afryki. Szkoły europejskie nawiązują współpracę ze szkołami kształcącymi bibliotekarzy w krajach trzeciego świata²³. Organizują seminaria dla nauczycieli szkół BIN, przykładem jest *Information Management (Classification of Instructional Programs)*, program dotyczący studiów licencjackich, prowadzony

19 Ibidem.

20 Zob. *Cooperative organizations for schools of Library and Information Science*. „World Libraries” Vol. 14, nr 2 (2004). Tryb dostępu: http://www.worlib.org/vol14no2/koehler_v14n2.shtml [6 maja 2013].

21 Por. L. Kajberg: op. cit.

22 S. Virkus: *Collaboration in LIS Education in Europe: Challenges and Opportunities*. W: *Proceedings of the World Library and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council „Libraries for the future: Progress, Development and Partnerships” 19-23 August 2007, Durban, South Africa*. Tryb dostępu: <http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/134-Virkus-en.pdf> [10 kwietnia 2013].

23 I. Abdullahi, L. Kajberg, S. Virkus: *Internationalization of LIS education in Europe and North America*. „New Library World” Vol. 108, nr 1/2 (2007), s. 7-24. Tryb dostępu: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1585503> [10 kwietnia 2013].

poprzez wymianę studentów ze szkół z USA, Danii i Singapuru²⁴. Nowe i ciekawe doświadczenia, mogą stanowić o przyszłości szkół europejskich.

Proces internacjonalizacji edukacji, to współpraca międzynarodowa, której celem nadrzędnym jest rozumienie innych kultur i zdolność widzenia własnej kultury oczyma innych. *International Students Summer (ISSS)*²⁵, to nieformalny program, który polegał na zebraniu studentów z Bułgarii, Holandii, Niemiec, Litwy i Polski do wspólnej nauki i dyskusji w sesjach wakacyjnych. Celem warsztatów było usprawnienie komunikacji międzykulturowej, wiedza na temat tradycji i dziedzictwa narodowego.

Budującym przykładem współpracy, w ramach programu SOCRATES, było przedsięwzięcie dotyczące edukacji *Library and Information Science*, pod patronatem EUCLID. Publikacja, która powstała w wyniku kontaktów, jest jednym z niewielu, wyczerpujących źródeł dotyczących programów nauczania bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Europie, w pierwszych latach tego stulecia. Kolejnym przykładem, jest współpraca z amerykańskim stowarzyszeniem *Association for Library and Information Science Education*, które wspólnie z europejskimi szkołami, współtworzy programy nauczania, organizuje kursy w różnych miejscach Europy (Wielka Brytania, Portugalia, Estonia, Norwegia).

Współpraca często skupiona jest na pomocy w radzeniu sobie ze zmianami i wyzwaniem świata cyfrowego, którego przykładem jest DILL – *International Master Digital Library Learning*. Są to dwuletnie studia oferowane w trzech państwach Europy (Włochy, Estonia i Norwegia), które stanowią szansę dla specjalistów informatyków, pracujących w bibliotekach cyfrowych²⁶.

Otwartą płaszczyzną wymiany doświadczeń, są coroczne konferencje BOBCATSSS, organizowane od 1993 roku²⁷, na których spotykają się wykładowcy, naukowcy i studenci szkół. Tradycja tych spotkań, to współpraca uczelni wyższych z Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej. Ich celem, oprócz wymiany doświadczeń i wyników badań, jest zaktywizo-

24 Ibidem.

25 K. Anguelova, M. De Vos: *International students' summer school (ISSS) prepares LIS students for future intercultural cooperation*. „IFLA SET Bulletin” Vol. 11, nr 1 (2010), s. 9-14. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/files/assets/set/Bulletin/set-bulletin-jan-2010.pdf> [8 kwietnia 2013].

26 Zob. *Digital Library Learning*. Tryb dostępu: http://www.minervaeurope.org/events/michael/postero6120405/Poster_DILL.pdf [8 maja 2013].

27 Por. *EUCLID European Association for Library and Information Education and Research*. Tryb dostępu: http://euclid-lis.eu/?page_id=17 [10 stycznia 2013].

wanie studentów oraz osób związanych z bibliotekami i z sektorem informacyjnym. Organizują ją studenci szkół BIN²⁸ pod auspicjami EUCLID.

W obecnej dobie, istnieje wiele narzędzi społecznościowych (*Skype, CiteULike, Second Life*), które ułatwiają kontakty i powodują, że stają się one proste i atrakcyjne. Współpraca ma pozytywny wpływ na jakość, standardy nauczania, badania naukowe, organizację i zarządzanie oraz na rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Wpływa także na kompetencje absolwentów, renomę uczelni i dostęp do finansowania²⁹.

Utрудnienia, bariery i przeszkody we współdziałaniu wynikają z różnic prawnych, administracyjnych, politycznych i społecznych. Ograniczeniami w kooperacji może być spadek środków publicznych, czy też różnice interesów. Bariery, okazują się często kwestie kulturowe, stereotypy, różnice w tradycji i mentalności.

Metodologia i programy nauczania

Zawodowe podejście do BIN przyjęte przez szkoły europejskie ulega zmianie, nowa perspektywa koncepcyjna, teoretyczna i metodologiczna wpływa na sposoby nauczania tej dyscypliny. Zasadnicze znaczenie w naukach BIN ma metodologia, w której stosuje się następujące metody badań naukowych: epistemologiczne, informatyczne, językoznawcze – filologiczne, badania społeczne oraz metody badawcze – bibliometryczne³⁰. Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa wykazuje wyraźne powiązanie z naukami społecznymi, a interdyscyplinarność badań widoczna jest w przypadku naukoznawstwa i socjologii³¹. Pojawiająca się od trzech dekad „metodologia mieszana”, uzyskała szerszą akceptację i dojrzałą postać w naukach BIN³². Metoda ta polega na integracji badań ilościowych

28 Zob. P. Malak: *BOBCATSSS 2001 – relacja*. „Biuletyn EBIB” 2001, nr 4 (22). Tryb dostępu: <http://www.nowyebib.info/biuletyn-ebib/22/a.php?malak> [10 maja 2013].

29 E. Beerkens: *Global opportunities and institutional embeddedness higher education Consortia in Europe and Southeast Asia*. Tryb dostępu: <http://www.beerkens.info/files/Beerkens%20CHER%20Conference.pdf> [17 kwietnia 2013].

30 *Library and Information Science curriculum in a European perspective*. W: *European curriculum reflections on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [8 maja 2013].

31 D. Konieczna: *Interdyscyplinarność badań w zakresie bibliotekoznawstwa w wystąpieniach konferencji generalnych IFLA. Wybrane zagadnienia*. W: *Biblioteki, informacja, książka: interdyscyplinarne badania i praktyka w XXI wieku*. Tryb dostępu: <http://skryba.inib.uj.edu.pl/wydawnictwa/eo7/n-konieczna.pdf> [10 maja 2013].

32 S. Cisek: „*Metodologia Mieszana*” w *badaniach nauki o informacji i bibliotekoznawstwa*. W: *Biblioteki, informacja, książka [Dokument elektroniczny]: badania interdyscyplinarne i praktyka w 21. wieku*. [Red. M. Kocójowa]; Uniwersytet Jagielloński. Instytut Informacji Naukowej

i jakościowych. Metodologia BIN jest ważnym tematem, który ogni- skuje ciągłe dyskusje związane z zastosowaniem ich w badaniach.

Podobne dyskusje dotyczą programu nauczania. T. D. Wilson sugerował, że badania informacji mogą być postrzegane jako wynik interakcji między czterema obszarami: treścią, systemem informacji, ludźmi i organizacjami³³. Sprecyzowała to później grupa skandynawskich naukowców, która sformułowała podstawowe składniki programu nauczania BIN³⁴. Są to: dokładne zrozumienie organizacji wiedzy i wyszukiwania informacji, a także zasady i teorie ich dotyczące, znajomość treści, epistemologia i teoria wiedzy, umiejętność krytycznego analizowania różnych systemów, zdolność do rozumienia i analizowania instytucji i praktyk BIN w szerszym kontekście społecznym.

W 2005 roku dokonano analizy struktury programów nauczania w 47 szkołach BIN, ze wszystkich zakątków Europy, które stanowiły reprezentatywną grupę statystyczną. Analiza dotyczyła czasu trwania, poziomu nauczania za pomocą deskryptorów dublińskich³⁵, tematów ogólnych i specjalizacji, systemu punktów ECTS i innych danych. W wyniku ankiety wyodrębniono 10 podstawowych przedmiotów nauczania szkół³⁶:

- **Information seeking and Information Retrieval** (przedmiot nauczany w 47 szkołach BIN, co stanowi 100% badanych) – szukanie i wyszukiwanie informacji³⁷,
- **Library management and promotion** (przedmiot nauczany w 38 szkołach, co stanowi 81% badanych) – zarządzanie biblioteką i promocja³⁸,

---

i Bibliotekoznawstwa. Kraków 2010. Seria III: ePublikacje Instytutu INiB UJ. 2010, nr 7. Tryb dostępu: <http://eprints.rclis.org/15393/> [10 maja 2013].

- 33 T. D. Wilson: *Mapping the curriculum in information studies*. „New Library World” Vol. 102, nr 11/12 (2001), s. 436-442. Tryb dostępu: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=860094> [14 maja 2013].
- 34 R. Audunson: *LIS and the creation of a European educational space*. „Journal of Librarianship and Information Science” Vol. 37, nr 4 (2005), s. 171-174. Tryb dostępu: <http://lis.sagepub.com/content/37/4/171.full.pdf+html> [10 kwietnia 2013].
- 35 Zob. *National Qualifications Frameworks*. Tryb dostępu: <http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/> [21 maja 2013].
- 36 L. J. Larsen: *A survey of Library & Information Science schools in Europe. W: European curriculum reflections on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [8 maja 2013].
- 37 Zob. D. Bawden: *Seeking and information retrieval. The Core of the Information Curriculum?* „Journal of Education for Library and Information Science” Vol. 48, nr 2 (2007), s. 125-138. Tryb dostępu: <http://www soi.city.ac.uk/~dbawden/jstorjelis.pdf> [11 kwietnia 2013].
- 38 Zob. U. Georgy, A. Lepik, L. Petuchovait: *Library management. W: European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [2 maja 2013].

- **Knowledge management** (przedmiot nauczany w 31 szkołach, co stanowi 66%, badanych) – organizacja wiedzy³⁹,
- **Knowledge organization** (przedmiot nauczany w 23 szkołach, co stanowi 49% badanych) – zarządzanie wiedzą⁴⁰,
- **Information literacy and learning** (przedmiot nauczany w 21 szkołach, co stanowi 45% badanych) – umiejętności informacyjne (kultura informacyjna) i ich nauczanie⁴¹,
- **The information society: Barriers to the free access information** (przedmiot nauczany w 21 szkołach, co stanowi 45% badanych) – społeczeństwo informacyjne: bariery wolnego dostępu do informacji⁴²,
- **Library and society in a historical perspective** (przedmiot nauczany w 18 szkołach, co stanowi 38% badanych) – biblioteka i społeczeństwo w perspektywie historycznej⁴³,
- **Cultural heritage and digitalisation of the cultural heritage** (przedmiot nauczany w 9 szkołach, co stanowi 19% badanych) – dziedzictwo kulturowe i digitalizacja dziedzictwa⁴⁴. Złożony i wszechstronny charakter badań nad dziedzictwem kulturowym spowodował powstanie terminu: „komunikacja pamięci” (*Communications of memory*) oraz koncepcji rozwoju studiów digitalizacji w zakresie komunikacji pamięci.

---

39 Zob. E. Widen-Wulff, D. Allen, E. Maceviciute, C. Morning, R. Papik, T. Wilson: *Knowledge management/ Information management*. W: *European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [2 maja 2013].

40 Por. L. J. Larsen: *A survey of Library & Information Science schools in Europe*. W: *European curriculum reflections on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [11 maja 2013].

41 Por. S. Virkus, A. K. Boekhorst, J. A. Gomez- Hernandez, S. Webber: *Information literacy and Learning* W: *European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [12 maja 2013].

42 Zob. A. Vranesh, H. Achleitner, A. Dimchev, J. Lasic-Lazic, L. Markovich: *Te information society: barriers to free access to information*. W: *European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [11 kwietnia 2013].

43 Zob. I. Mäkinen, A. Black, M. Kovac, L. Skouvig, M. Torstensson: *Information and libraries in an historical perspective: from library history to library and Information history*. W: *European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [2 maja 2013].

44 Zob. Z. Manzuch, I. Huvila, T. Aparac- Jelusic: *Digitalisation of cultural heritage*. W: *European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [11 kwietnia 2013].

- **The library in multi-cultural information society – International and intercultural communication**⁴⁵ (przedmiot nauczany w 6 szkołach, co stanowi 13% badanych) – biblioteka w wielokulturowym społeczeństwie informacyjnym, komunikacja międzynarodowa i międzykulturowa,
- **Mediation of culture in a European context** (przedmiot nauczany w 3 szkołach, co stanowi 6% badanych) – mediacje kultur w kontekście europejskim⁴⁶.

Badania wykazały, że ramowe programy szkół bibliotekarskich znajdują się na podobnym poziomie akademickim. Dostęp do technologii, jej rozwój oraz wymogi współczesnego świata, determinują nauczanie bibliotekarzy i pracowników informacji w zakresie tworzenia i obsługi bibliotek cyfrowych, ochrony zasobów elektronicznych, projektowania stron Web i zastosowania technologii. W programach widoczne są powiązania w zakresie współpracy i edukacji z zawodami pokrewnymi, wymienić można w tej grupie: archiwistów, dokumentalistów, menadżerów rekordów, edytorów stron internetowych. Niepokojący jest brak zajęć z etyki zawodu bibliotekarza, który znajduje się na pierwszym miejscu w zaleceniach IFLA.

Europejski zestaw programowy kładzie nacisk na wartości i znaczenie różnorodności kulturowej, widoczne jest to w przypadku małych krajów (Słowenia, Dania, Norwegia), gdzie kultura rodzima i tożsamość narodowa znalazła się w programie nauczania pod nazwą „Mediacja kultur w kontekście europejskim”. Integrowanie treści globalnych i międzykulturowych w programy nauczania, wpisuje się w omawiany wyżej proces internacjonalizacji nauczania.

Wnioski

Wspólnota Europejska wypracowała jednolite standardy w zakresie działalności szkół wyższych, które umożliwiają lepszą współpracę, partnerstwo oraz rozwój. Bibliotekoznawstwo i Informacja Naukowa jako dyscyplina uniwersytecka ma wspólną drogę rozwoju. Wyzwania stojące przed nią, związane są z rozwojem i rosnącym znaczeniem kształcenia ustawicznego. Wspólnym zadaniem jest praca nad lepszym zrozumie-

45 Zob. R. Audunson, M. Brunelli, A. Gouilding: *The library in multi-cultural information society*. W: *European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen, 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [11 kwietnia 2013].

46 Zob. A. Frenander, A. Glosiene, H. Jochumsen, J. K. Smidt: *Mediation of culture in a European context*. W: *European curriculum reflection on Library and Information Science education*. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [22 maja 2013].

niem, tożsamością i terminologią dyscypliny, otwartością na nowości, wykorzystywaniem nowoczesnych, usprawniających proces informacji – technologii. Ważna jest współpraca między szkołami, kontakty i wymiana doświadczeń. Zadania te, wymagają kreatywnych przywódców z międzykulturowymi kompetencjami. Istotna jest relacja między teorią i praktyką oraz przystosowanie edukacji do rynku pracy i potrzeb społecznych.

Różnorodność europejskich szkół wynika z czynników kulturowych, społecznych, ekonomicznych, politycznych oraz instytucji sprawujących nadzór nad szkołami. Różnice wynikają także z odmiennych sposobów akredytacji i instytucji akredytujących szkoły. Czynnikiem prowadzącym często do niezrozumienia jest terminologia, której interpretacja w wielu krajach jest zróżnicowana. Kolejnym elementem różnicującym jest widoczność szkół w sieci, tylko 75 z 200 funkcjonujących 2005 w roku, posiadało strony internetowe w języku angielskim. Wolność szkół przejawia się w kształtowaniu programów nauczania, stosowanej metodologii i badań naukowych, nawiązywaniu kontaktów i współpracy oraz aktywizowaniu studentów.

Zalecenia IFLA pozwalają na kształtowanie przedmiotów studiów przez studentów. Stowarzyszenie wyraźnie akcentuje istotę i znaczenie różnorodności kulturowej, w 2012 roku do ramowych programów nauczania BIN dodano przedmiot, który w dosłownym tłumaczeniu brzmi: „świadomość rodzimych paradygmatów wiedzy”. Obejmuje on zrozumienie, wagę, różnorodność i strukturę rdzennej wiedzy i jej wpływ na rodzime procesy, filozofię i język. W omawianym dokumencie znalazła się uwaga, dotycząca realizowania w każdym kraju programów w szerszym kontekście politycznym, społecznym, gospodarczym, dopasowanym do potrzeb, zgodnym z założeniami edukacji rządowej.

W ostatnich latach w szkołach zachodzą zmiany organizacyjne, które wynikają ze zmiany nazw szkół (*Ischools*, szersze ujęcie informatyki, nauczanie na odległość), przeniesienia lub połączenia z inną jednostką lub ich likwidacji. Część szkół BIN kładzie nacisk na mobilność studentów i pracowników naukowych oraz na badania, inne na programy nauczania, rozwijanie kursów podyplomowych na bazie ICT, warsztaty, seminaRIA i konferencje. Szkoły poszerzają swoją działalność poprzez kształcenie ustawiczne bibliotekarzy i specjalistów informacji oraz doradztwo dla bibliotek i agencji informacji.

Zakres niezależności szkół i różnice między nimi, przekonują o autonomii i zróżnicowaniu w zakresie edukacji bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Niezależność ta, została wpisana w zalecenia Procesu Boloń-

skiego. Znajdują się tam dwa z pozoru sprzeczne zalecenia, jedno zachęca do podtrzymywania i rozwoju różnorodnych form, programów i instytucji na poziomie wyższym, drugie postuluje stwarzanie możliwości porównywania osiągnięć i kwalifikacji osób uczących się. Komunikat z Leuven wyraźnie podkreśla konieczność zróżnicowania uczelni, programów, profili oraz form kształcenia.

Bibliografia

1. Abdullahi I., Kajberg L., Virkus S.: *Internationalization of LIS education in Europe and North America*. „New Library World” Vol. 108, nr 1/2 (2007), s. 7-24. Tryb dostępu: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1585503> [10 kwietnia 2013].
2. Audunson R.: *LIS and the creation of a European educational space*. „Journal of Librarianship and Information Science” Vol. 37, nr 4 (2005), s. 171-174. Tryb dostępu: <http://lis.sagepub.com/content/37/4/171.full.pdf+html> [10 kwietnia 2013].
3. *European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education*. Red. L. Kajberg, L. Lørring. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [30 maja 2013].
4. Harbo O.: *Library and Information Science (LIS) Education in Europe. The Role of EUCLID in Curriculum Development and Equivalence of Qualifications, 60th IFLA General Conference – Conference Proceedings – August 21-27, 1994*.
5. Kajberg L.: *Cross-country partnership in European Library and Information Science education: education at the crossroads*. „Library Review” Vol. 51, nr 3/4 (2002), s. 164-170. Tryb dostępu: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?issn=0024-2535&volume=51&issue=3> [11 maja 2013].
6. Pindlowa W.: *Unia Europejska a kształcenie wyższe bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w Polsce*. W: *Światowa strategia edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej*. Red. nauk. M. Kocójowa; Uniwersytet Jagielloński. Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Kraków 1998.
7. Tammaro A. M.: *Quality assurance in Library and Information Schools in Europe: major trends and issues*. Tryb dostępu: <http://dspace.unipr.cilea.it/bitstream/1889/1183/1/Tammaro%20BOBCATSSS%202006.pdf> [8 maja 2013].
8. Virkus S.: *Collaboration in LIS Education in Europe: Challenges and Opportunities*. *World Library and Information Congress 73rd IFLA General Conference and Council*. Tryb dostępu: <http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/134-Virkus-en.pdf> [10 kwietnia 2013].

mgr Ewa Amghar
Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
ewa.amghar@uj.edu.pl

DROGA DO ZAWODU BIBLIOTEKARZA W NIEMCZECH

THE PATH TOWARDS THE LIBRARIAN PROFESSION IN GERMANY

Abstract

The article traces the career path of German librarians and their opportunities of employment and promotion. The work shows the changes in the library education curriculum mandated by the new challenges which the libraries face (digitalization, new technologies), examines the expectations of future librarians, and discusses the new trends in their professional education. This paper is based on the analysis of curricula posted on the webpages of selected German library schools, as well as on the information taken from the webpages of library organizations and trade unions.

Biblioteki, jako miejsce spędzania wolnego czasu, należą do najbardziej popularnych placówek kulturalno-oświatowych w Niemczech. Liczba odwiedzin w ciągu roku sięga ok. 200 mln czytelników, podczas gdy np. kina odwiedza ok. 130 mln, a stadiony w czasie meczów niemieckiej Bundesligi tylko 12 mln widzów. W Niemczech (wg danych Deutsche Bibliotheksstatistik za rok 2012) funkcjonuje ok. 11.500 placówek bibliotecznych obsługiwanych przez 24.000 pracowników. Biblioteki niemieckie gwarantują wolny dostęp do informacji i wiedzy. Oprócz książek i periodyków udostępniają kasety wideo, CD-ROMy, płyty DVD i Blu-ray, płyty kompaktowe, gry, audiobooki i e-booki. Ciągłe zwiększa się liczba materiałów zdigitalizowanych dostępnych online. Biblioteki udostępniają łącznie ok. 357 mln nośników mediów¹. Rosnące zapotrzebowanie na usługi biblioteczne sprawia, że zawód ten ma przyszłość, gdyż rozwija się wraz

---

¹ *BIB-Broschüre Wir bringen Wissen in Bewegung. Berufsfeld Bibliothek und Information. Do-datek do „Buch und Bibliothek” Mai 2011.*

z postępem technologicznym uwzględniając potrzeby oraz życzenia użytkowników. Aby sprostać ich oczekiwaniom bibliotekarz musi posiadać kompetencje w poruszaniu się po zasobach cyfrowych.

Kilkustopniowa hierarchia służby bibliotecznej w Niemczech

W bibliotekarstwie niemieckim wyróżnia się co najmniej 3 stopnie zawodowe, a nawet można mówić tu o 3-4 odrębnych zawodach. Wiąże się to z rozporządzeniami, jakie obowiązują w poszczególnych krajach związkowych Niemiec, dotyczącymi drogi awansu, a także z ogólnopństwowymi przepisami odnośnie zatrudnienia i wynagradzania pracowników². Przepisy te regulują zatrudnienie tak, by absolwenci jednego kierunku nie byli zatrudniani w zawodach, do których przygotowano inną grupę zawodową. Te trzy poziomy, odnoszące się do kariery urzędników państwowych (*Beamte*) w Niemczech to:

- kwalifikacje średnie (*mittlerer Dienst*),
- kwalifikacje podwyższone (*gehobener Dienst*),
- kwalifikacje najwyższe (*höherer Dienst*).

Specyficzną cechą bibliotekarstwa niemieckiego jest więc kilkustopniowa hierarchia służby bibliotecznej:

1. Służba biblioteczna I stopnia – podstawowa (*einfacher Dienst*) – stanowiska te już zanikają w związku z podwyższonym poziomem wykształcenia.
2. Służba biblioteczna II stopnia – kwalifikacje średnie (*mittlerer Dienst*) – dotyczy pracowników biblioteki kształconych (do 1998) do zawodu „asystenta bibliotecznego”, obecnie zastąpionego przez „specjalistę usług medialnych i informacji” (FaMI- *Fachangestellter für Medien- und Informationsdienste*).
3. Służba biblioteczna III stopnia – kwalifikacje podwyższone (*gehobener Dienst*) – dotyczy bibliotekarzy dyplomowanych bibliotek naukowych oraz bibliotek publicznych (bibliotekarzy dyplomowanych kształci się obecnie jeszcze tylko w Bawarii) i licencjatów po studiach I stopnia (*Bachelor*).
4. Służba biblioteczna IV stopnia – kwalifikacje najwyższe (*höherer Dienst*) – bibliotekarze po studiach II stopnia - magisterskich (*Master*) oraz absolwenci studiów podyplomowych ze stopniem doktora i doktora habilitowanego.

2 H. P. Thun: *Eine Einführung in das Bibliothekswesen der Bundesrepublik Deutschland*. Deutsches Bibliotheksinstitut 1998. Tryb dostępu: http://deposit.ddb.de/ep/netpub/89/96/96/967969689/_data_stat/www.dbi-berlin.de/dbi_pub/einzelpu/thun_ein/thu_24.htm [12 marca 2013].

Inaczej niż w wielu krajach, w Niemczech występowało wyraźne rozróżnienie między bibliotekami naukowymi a publicznymi. Również w kształceniu do zawodu bibliotekarskiego rozróżniano bibliotekarzy bibliotek naukowych i pracowników bibliotek publicznych. Obecnie kandydatów do pracy w bibliotekach naukowych i publicznych kształci się zarówno na uniwersytecie (Uniwersytet im. Humboldta w Berlinie), jak i w wyższych szkołach zawodowych. Jeszcze tylko w Monachium kształci się „asystentów bibliotecznych” i „bibliotekarzy dyplomowanych”, ale także w Bawarii te tradycyjne tytuły wkrótce mają być zastąpione przez „Bachelor” i „Master”.

Zmiany w systemie szkolnictwa wyższego w krajach UE po 1999 roku

W minionych wiekach bibliotekarz odpowiadał za gromadzenie i zachowanie dla przyszłych pokoleń dóbr kulturowych, od końca XX wieku w coraz większym stopniu staje się on pośrednikiem w dotarciu do wiedzy. Ogromnie wzrosła liczba informacji, zmienił się też odbiorca i jego potrzeby. Dawniej czytelnicy korzystający z bibliotek nie potrzebowali wskazówek i takiej jak obecnie pomocy w dotarciu do potrzebnych informacji. Teraz tradycyjne biblioteki przekształciły się w centra informacyjne i poszerzyły zakres usług, by móc zaoferować użytkownikom możliwie nieograniczony dostęp do mediów w najróżniejszej postaci. Nastąpiła zmiana struktury zbiorów bibliotecznych: coraz częściej są to dokumenty audiowizualne i elektroniczne, biblioteki oferują użytkownikom dostęp online do baz danych, dokumentów dostępnych w sieci i stron internetowych. Szybki postęp w rozwoju informacji i technologii komunikacyjnych wymusił także wyraźne zmiany w programach kształcenia bibliotekarzy. Wiąże się to również z procesem zmian systemu szkolnictwa wyższego w krajach UE po 1999 roku: wprowadzenie dwustopniowego modelu kształcenia, odejście od jednolitych, obowiązujących w całym kraju planów studiów, budowanie elastycznych programów dostosowywanych do zmian na rynku pracy.

W czerwcu 1999 roku ministrowie edukacji 29 krajów Europy (w tym RFN) odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe podpisali Deklarację Bolońską, której celem było wprowadzenie ujednoliconego systemu szkolnictwa w Europie. Obowiązujący przedtem system studiów zastąpiono dwustopniowymi: licencjackimi oraz magisterskimi. Licencjat można uzyskać już po sześciu semestrach. Dalsze dwa lata nauki obejmują magisterskie studia uzupełniające. Zaletą dwustopniowych studiów jest możliwość budo-

wania kariery zawodowej już po trzech latach nauki. Przerwanie nauki po licencjacie nie jest przeszkodą w późniejszym powrocie na uczelnię w celu podjęcia studiów magisterskich. Po ukończeniu studiów I stopnia, dalsze kształcenie można kontynuować niekoniecznie na tym samym kierunku. Studia II stopnia, to studia specjalizacyjne, służące pogłębianiu wiedzy z wybranej dziedziny. Warunkiem przyjęcia na studia uzupełniające magisterskie lub podyplomowe jest ukończenie studiów licencjackich lub posiadanie już tytułu zawodowego, np. tytułu mistrzowskiego (*Meister*).

Gdy zaczęto wprowadzać studia dwustopniowe, na wielu uczelniach niemieckich powstały nowe kierunki, dopasowane do aktualnych realiów pracy bibliotekarzy, utworzone z połączenia kilku uzupełniających się przedmiotów. Niekiedy rozwiązywano wydziały bibliotekoznawstwa i informacji (np. Bonn), z połączenia z innymi kierunkami tworzone nowe wydziały (Frankfurt, Stuttgart) lub wprowadzano bibliotekoznawstwo jako część składową innych kierunków, np. zarządzania informacją, technologii medialnych (Kolonja, Lipsk, Hamburg)³. Rozwiązano Szkołę Bibliotekarską we Frankfurcie, a jej wydziały zostały włączone do Wyższej Szkoły Zawodowej w Darmstadt.

Z połączenia Szkoły Bibliotekoznawstwa i Informacji w Stuttgarcie (*Hochschule für Bibliotheks- und Informationswesen*) oraz Wyższej Szkoły Zawodowej Drukarstwa i Mediów (*Fachhochschule für Druck und Medien*) powstała Wyższa Szkoła Mediów (*Hochschule der Medien*).

Nowe zadania bibliotek związane z archiwizacją, cyfryzacją oraz nowymi technologiami wymusiły wzbogacenie treści kształcenia przyszłych bibliotekarzy o znajomość obsługi programów komputerowych, technologii informacyjnych, a także o wiedzę z dziedziny prawa, zarządzania i marketingu.

Uczelnie odpowiednio sprofilowały program i wzbogaciły go o nowe tematy z dziedziny informacji, zarządzania i kultury medialnej. Profesjonalne zarządzanie elektronicznymi bazami danych stało się jednym z filarów kształcenia przyszłych bibliotekarzy, a pomoc w poruszaniu się po tej globalnej infosieci – nową specjalnością.

3 U. Krauß-Leichert: *Bibliothekarische Ausbildung im Wandel*. 2008. Tryb dostępu: <http://www.goethe.de/wis/bib/fdk/de60683.htm> [7 maja 2013].

FaMI, Bachelor, Master: stopnie w bibliotekarstwie niemieckim

WYKSZTAŁCENIE ZAWODOWE - SPECJALISTA USŁUG MEDIALNYCH I INFORMACYJNYCH

W Niemczech można zostać bibliotekarzem także bez studiów wyższych, jednak możliwości kariery zawodowej są znacznie ograniczone. „Specjalista usług medialnych i informacyjnych” – (FaMI)⁴, to nowy zawód w dziedzinie informacji naukowej uznany ustawowo w Niemczech od 1998 roku. FaMI jest specjalistą w dziedzinie mediów drukowanych, elektronicznych i dostępnych online w sieci Internet, jest to też profesjonalny doradca i pośrednik ułatwiający czytelnikom dotarcie do potrzebnych materiałów i informacji. Aby zostać specjalistą usług medialnych i informacyjnych kandydat musi ukończyć trzyletnią szkołę zawodową i odbyć praktyki w bibliotece. Warunkiem podjęcia nauki zawodu FaMI jest świadectwo ukończenia szkoły realnej (po 10 klasie). O przyjęcie do szkoły mogą ubiegać się też maturzyści po szkole średniej. Ci mogą zakończyć naukę zawodu już po 4 semestrach. Podstawą do podjęcia nauki zawodu FaMI jest zawarcie umowy z biblioteką lub placówką informacji, która podejmie się przyjęcia kandydata na praktykę zawodową. W trakcie 6 semestrów nauki większość zajęć (2/3) odbywa się w bibliotekach, archiwach lub ośrodkach dokumentacji, pozostała część w szkole zawodowej. Jest to już praktyczne przygotowanie do zawodu bibliotekarskiego. Wielu absolwentów kontynuuje jednak naukę podejmując studia licencjackie lub później jeszcze magisterskie. Dla zainteresowanych zdobyciem zawodu FaMI, ale posiadających już inne wykształcenie, istnieje możliwość dwuletniego przeszkolenia. Osoby pracujące w bibliotekach przynajmniej 4,5 roku mogą być dopuszczone do egzaminu eksternistycznego po ukończeniu kursu przygotowawczego (*Vorbereitungslerngang*). Ukończenie kształcenia na tym etapie przygotowuje do kariery na poziomie służby średniej (*mittleren Dienst*).

Do zakresu zadań specjalistów usług medialnych i informacyjnych – FaMI należy:

- zamawianie potrzebnej literatury korzystając z informacji bibliograficznych,
- kontrola zamówionych przesyłek i opracowanie rachunków,
- opracowanie rzeczowe mediów i informacji,

4 H. P. Thun: op. cit.

- przygotowanie materiałów do udostępniania czytelnikom,
- wypożyczanie mediów i dokonywanie zapisu czytelników,
- udzielanie informacji użytkownikom biblioteki,
- współpraca przy organizacji wystaw i innych imprez w bibliotece.

Zawód ten nie wiąże się z pełnieniem funkcji kierowniczej w bibliotekach.

Podejmując naukę w szkole zawodowej przyszły FaMI decyduje się na specjalizację w jednym z kierunków kształcenia: archiwum, biblioteka, agencja fotograficzna, informacja i dokumentacja lub dokumentacja medyczna. Po ukończeniu studiów na kierunku bibliotekarskim absolwenci mogą podjąć pracę w bibliotekach publicznych, zakładowych lub naukowych, w szkołach wyższych lub muzeach, a także w wydawnictwach.

Początkowo zawód ten był utworzony z myślą o absolwentach szkół średnich (po szkołach zawodowych kończących się egzaminem *Fachhochschulreife* uprawniającym do dalszego kształcenia w wyższych szkołach zawodowych). Obecnie jest wybierany również przez maturzystów, osoby przerywające studia, a nawet przez absolwentów szkół wyższych. Staje się to powodem zróżnicowania w poziomie wiedzy pomiędzy studiującymi.

Jeszcze do roku 2010 w kilku krajach związkowych Niemiec istniała możliwość kształcenia w zawodzie „sekretarz biblioteczny” (*Sekretäranwärter*), np. w Schleswig-Holstein w Bibliotece Centralnej Szkoły Wyższej (*Zentrale Hochschulbibliothek*) w Lubece, po 2 latach nauki student zdobywał zawód sekretarza zakwalifikowany do grupy średniej służby bibliotecznej. Jeszcze w Akademii Bibliotecznej w Monachium można zdobyć zawód „asystenta bibliotecznego” (*Bibliotheks-Assistent*). Jednak obecnie wszędzie poza Bawarią, kształci się już tylko w zawodzie FaMI.

KWALIFIKACJE PODWYŻSZONE PO STUDIACH I STOPNIA – LICENCJACKIE ZAKOŃCZONE ZDOBYCIEM DYPLOMU BACHELOR (GEHOBENER DIENST)

W ramach postanowień Procesu Bolońskiego stary tok studiów i zdobywane w nim tytuły „dyplom” i „magister” zostały po 1998 roku zastąpione przez „Bachelor” i „Master”. Proces przekształcania programów nauczania na kierunkach związanych z bibliotekoznawstwem i informacją naukową w Niemczech jest już prawie zakończony. Tytuł licencjacki, to stopień akademicki po ukończeniu studiów I stopnia na poziomie przygotowującym już do pracy zawodowej. Tytuł nadany przez wyższą szkołę zawodową jest równoważny przyznanemu po ukończeniu studiów I stopnia na uniwersytecie. Licencjat przygotowuje do pracy na stanowi-

sku kierowniczym w bibliotekach średniej wielkości. Warunkiem rozpoczęcia studiów I stopnia jest matura zdana w liceum ogólnokształcącym lub w średniej szkole zawodowej. Studia licencjackie trwają zwykle, łącznie z praktykami, od sześciu do ośmiu semestrów. Obecnie jeszcze tylko w Bawarii, w Wyższej Szkole Zawodowej Administracji i Prawa w Monachium (*Fachhochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege*) można zdobywać wykształcenie według poprzedniego systemu. Nauka tu trwa 6 semestrów i kończy się zdobyciem tytułu „bibliotekarza dyplomowanego bibliotek naukowych”.

W trakcie nauki w szkole wyższej absolwent musi odbyć praktykę zawodową w jednej z większych bibliotek naukowych Bawarii.

W zakres obowiązków bibliotekarza dyplomowanego bibliotek naukowych (tytuł w Bawarii) ew. bibliotekarza z tytułem „Bachelor” wchodzi:

- wybór literatury do zbiorów w mniejszych i średnich bibliotekach,
- katalogowanie, również rzeczowe, za wyjątkiem publikacji fachowych,
- prowadzenie szkoleń użytkowników, pomoc przy wyszukiwaniu informacji,
- funkcje kierownicze w grupach i sekcjach w dużych bibliotekach oraz kierownictwo małych i średnich placówek,
- prace organizacyjne, jak np. wystawy oraz tutoriale, chat, e-learning.

Bibliotekarze o podwyższonych kwalifikacjach znajdują pracę przede wszystkim w bibliotekach publicznych: miejskich, kościelnych, szkolnych, zakładowych, bibliotekach urzędów i wydawnictw, ale także w bibliotekach naukowych. Mogą też podejmować zatrudnienie w innych instytucjach, jak np. wydawnictwa, archiwa sądów i muzeów, klinik i urzędów. Po uzyskaniu tytułu licencjata absolwenci mogą podejmować pracę bibliotekarza, archiwisty, dokumentalisty albo kontynuować naukę na studiach II stopnia, które trwają z reguły 2 lata. Tę dłuższą drogę wybierają studenci, którzy chcą pracować jako bibliotekarze naukowcy albo pragną objąć kierownicze funkcje jako urzędnicy.

Według postanowień Procesu Bolońskiego pełny tok studiów obejmuje studia I i II stopnia. Absolwent licencjatu może kontynuować studia na tym samym kierunku pogłębiając wiedzę z wybranej dziedziny (*konsekutiver Master*) albo uczyć się dalej na innym kierunku i zdobyć tytuł magisterski (*nicht-konsekutiver Master*). Większość studiujących wybiera konsekutywny tok studiów. Istnieje również możliwość kontynuowania studiów po praktyce w zawodzie (co najmniej rocznej) (*weiterbildender Masterstudiengang*).

Aby kontynuować naukę na studiach magisterskich, także w toku konsekwentnym, absolwent z licencjatem powinien na nowo ubiegać się o przyjęcie na studia. Wiele kierunków ogranicza liczbę przyjęć kandydatów na stopień magisterski. Kandydat ubiegając się winien złożyć na uczelni świadectwo ukończenia studiów I stopnia lub zaświadczenie potwierdzające praktykę w zawodzie. Niektóre szkoły wymagają też pisemnego polecenia (od docentów lub profesorów), albo pisma motywacyjnego zaświadczonego o szczególnych predyspozycjach kandydata do wybranego kierunku studiów.

Tok studiów nie konsekwentny odnosi się do kandydatów, którzy po zdobyciu tytułu licencjata chcą poszerzać swoją wiedzę w innej dziedzinie.

Tu program nie jest ograniczony w czasie do 5 lat studiów, a więc dostępny również dla kandydatów z dyplomem lub tytułem magistra i dla pracujących już zawodowo. Po ukończeniu studiów absolwenci uzyskują tytuł taki sam, jak i po zakończeniu studiów w trybie konsekwentnym.

BIBLIOTEKARZ NAUKOWY - NAJWYŻSZY STOPIEŃ W ZAWODZIE BIBLIOTEKARSKIM

Kształcenie urzędnika w służbie wyższej (*Beamte im höheren Dienst*), jakim jest bibliotekarz naukowy, odbywa się na uczelniach bibliotekarskich, innych szkołach wyższych i w bibliotekach naukowych. Kandydat powinien posiadać gruntowną wiedzę w jednej z dziedzin nauki, znać jej metody badawcze i terminologię. Ma to stworzyć płaszczyznę porozumienia z naukowcami na uczelni, z którą dana biblioteka jest związana.

Od bibliotekarza naukowego oczekiwano więc ukończenia studiów wyższych uniwersyteckich na dowolnym kierunku i wykształcenia bibliotekarskiego następującego po tym pierwszym. Tak było do roku 2007⁵. Obecnie do rozpoczęcia kariery urzędniczej najwyższego stopnia uprawnia ukończenie studiów magisterskich, także w wyższych szkołach zawodowych. W zależności od uczelni mogą to być studia II stopnia na kierunku bibliotekoznawstwa i informacji, w tym także w trybie zaocznym albo tylko wewnętrzne szkolenie, czyli staż biblioteczny (*Bibliotheksreferendariat*) lub wolontariat. Nauka trwa 2 lata i kończy się zdobyciem tytułu magisterskiego. W Berlinie na Uniwersytecie im. Humboldta istnieje również możliwość kształcenia na studiach podyplomowych w trybie zaocznym. Są to jednak, w odróżnieniu od stażu (*Referendariat, Volontariat*), studia płatne.

5 U. Krauß-Leichert: op. cit.

O dostępnych miejscach w placówkach oferujących przyjęcie kandydatów na staż informują same biblioteki zainteresowane wykształceniem przyszłych pracowników w zależności od własnych potrzeb, podając z jakich konkretnie kierunków poszukują absolwentów. Staż składa się ze szkolenia teoretycznego w szkole i praktycznego, odbywanego w bibliotece. Odpowiednie informacje można znaleźć na stronach internetowych Związku Zawodowego Informacji i Bibliotekarstwa (*Berufsverband Information Bibliothek-BiB*)⁶.

Szkolenie teoretyczne przeprowadzane jest w czasie całego 24 miesięcznego stażu jako podyplomowe studia zaoczne (*postgraduales Fernstudium*) na berlińskim Uniwersytecie im. Humboldta równoległe z praktyką w bibliotece, albo następuje po rocznym wyłącznie praktycznym szkoleniu w bibliotece i trwa kolejne 12 miesięcy na Akademii Bibliotecznej w Monachium. Podobnie do stażu bibliotecznego wygląda również kształcenie w ramach wolontariatu oferowanego tylko w Turynii i Saksonii.

Oprócz trybu kształcenia wewnętrznego w ramach stażu, rozpoczęcie kariery urzędniczej najwyższego stopnia umożliwi ukończenie studiów wyższych II stopnia. O przyjęciach na studia magisterskie na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa decyduje szkoła wyższa. Informacje o dostępnych miejscach można znaleźć na stronach uczelni lub na stronie internetowej Związku Zawodowego Informacji i Bibliotekarstwa (*BIB Berufsverband Information Bibliothek*)⁷.

Zakres zadań bibliotekarza naukowego dotyczy zarówno zagadnień zawodowych jak i organizacyjnych. Jako specjalista w swojej dziedzinie (*Fachreferent*) jest łącznikiem pomiędzy biblioteką a szkołą wyższą. Do jego obowiązków należy:

- wybór i zamawianie literatury,
- katalogowanie rzeczowo publikacji ze swojej dziedziny, współpraca z naukowcami z różnych fakultetów i wydziałów,
- pomaganie i doradzanie użytkownikom, prowadzenie szkoleń dla czytelników,
- współpraca przy tworzeniu baz danych,
- pełnienie funkcji kierowniczych w mniejszych jednostkach bibliotecznych,
- pełnienie zadań menedżera: planuje wydatki, współdecyduje o sprawach personalnych, decyduje o planach i użytkowaniu sieci komputerowej,

6 *Berufsverband Information Bibliothek-BiB*. Tryb dostępu: <http://www.bib-info.de/verband/berufsfeld-information-bibliothek.html> [7 maja 2013].

7 *BIB – Berufsverband Information Bibliothek*. Tryb dostępu: <http://www.bib-info.de/daps> [7 maja 2013].

- zajmowanie się marketingiem i informacją,
- pełnienie roli pośrednika pomiędzy zarządem biblioteki a pracownikami,
- współpraca przy projektach, kierowanie i czuwanie nad ich realizacją.

Jeszcze tylko w Bawarii istnieje podział na kierunki studiów dla bibliotekarzy bibliotek publicznych i bibliotekarzy bibliotek naukowych. Bibliotekarzy dyplomowanych dla bibliotek naukowych kształci wyłącznie Wyższa Szkoła Administracji Publicznej i Prawa (*Fachhochschule für Öffentliche Verwaltung und Rechtspflege*) w Monachium. Tutaj studenci zdobywają wiedzę teoretyczną. Natomiast praktyki zawodowe oraz egzaminy odbywają się w Monachium w Bawarskiej Bibliotece Państwowej (*Bayerische Staatsbibliothek*), gdzie oprócz bibliotekarzy najwyższej służby bibliotecznej dla bibliotek naukowych kształci się bibliotekarzy służby średniej dla bibliotek naukowych i publicznych.

Bibliotekarze naukowcy znajdują zatrudnienie w bibliotekach szkół wyższych, państwowych i centralnych bibliotekach specjalistycznych, jako referenci odpowiedzialni za wybór i opracowanie rzeczowe literatury fachowej a także na stanowiskach kierowniczych. Do roku 2008 absolwenci szkół wyższych z dyplomem, tytułem magistra lub doktora dowolnej dyscypliny naukowej, aby mogli objąć wyższe stanowiska, musieli zaliczyć dwuletni staż w dużej bibliotece. Wówczas jako specjaliści byli odpowiedzialni za poszczególne działy biblioteki lub mogli podejmować inne zadania organizacyjne i kierownicze. Obecnie do obejmowania wyższych stanowisk uprawniają już studia magisterskie.

W rzeczywistości, według prof. Cornellii Vonhof z Wyższej Szkoły Mediów w Stuttgarcie, wygląda to trochę inaczej. Absolwenci studiów II stopnia kształcą się wprawdzie dwa lata dłużej, jednak często otrzymują te same stanowiska co absolwenci studiów I stopnia, ponieważ nie posiadają praktycznego doświadczenia zawodowego i menedżerskiego. „Chociaż biblioteki publiczne akceptują absolwentów po studiach magisterskich, to już w bibliotekach naukowych przy obsadzaniu stanowisk specjalistów nie bierze się ich kandydatur pod uwagę”⁸. Tam chętniej zatrudniani są absolwenci studiów naukowych (częściej poszukiwani są absolwenci nauk ścisłych) z dodatkowym wykształceniem bibliotekarskim.

---

8 M. Bienert: *Broker von Informationsdienstleistungen*. 2011. Tryb dostępu: <http://www.goethe.de/ins/pl/lp/kul/dup/bib/de7189329.htm> [12 maja 2013].

Uczelnie kształące w zawodzie bibliotekarza

Na 350 uczelniach niemieckich publicznych i prywatnych (w tym 120 uniwersytetów i ponad 160 wyższych szkół zawodowych) kształci się ok. 2 mln studentów. Wybór kierunków studiów jest szeroki. Tylko pod hasłami: „biblioteka”, „archiwistyka”, „dokumentacja” – niemiecki Hochschulkompass – informator dla kandydatów na studia, notuje ponad 40 różnych kierunków.

W kształceniu bibliotecznym i informacyjnym pojawiło się wiele nowych kierunków, głównie związanych z mediami i zarządzaniem, takich jak ekonomiczne zagadnienia tworzenia i pozyskiwania informacji, zarządzanie informacją, informacja i dokumentacja w sektorze mediów, redagowanie publikacji elektronicznych, tworzenie stron internetowych, marketing. Znikł podział profilów kształcenia na potrzeby bibliotek publicznych i bibliotek naukowych. Znalezienie pracy zgodnej z wąską specjalizacją jest trudne, kształcenie musi więc zapewnić elastyczność umożliwiającą dostosowanie się do rynku pracy, a zarazem dać podstawy do pogłębiania wiedzy. Przemiany społeczne i zmiany w zakresie technologii wymuszają wciąż nowe zadania bibliotekarzy. Coraz ważniejsza staje się łatwa dostępność informacji w wersji elektronicznej oraz szybkość dotarcia do potrzebnych materiałów. Różne są potrzeby użytkowników, różne także ich przygotowanie do wyszukiwania potrzebnych informacji. Wśród studentów można zauważyć istniejące braki w kompetencjach dotyczących wyszukiwania informacji i dostępu do różnych mediów. Toteż biblioteki uczelniane zaczęły pełnić nową rolę, polegającą na doradztwie i szkoleniach skierowanych do studentów. Bibliotekarze pomagają użytkownikom w dotarciu do informacji i uczą ich korzystania z baz danych. Niemieckie biblioteki uniwersyteckie inwestują 1/3 swojego budżetu przeznaczanego na nowości wydawnicze (244 mln euro)⁹ na kupno publikacji elektronicznych. W bibliotekach zatrudniani są więc specjaliści zajmujący się zdobywaniem licencji i dostępu do materiałów online, przeprowadzają oni kwerendy na zamówienie użytkowników, zdobywają informacje przeszukując bazy danych, robią analizy, zarządzają informacją. Obecnie wiele tekstów zamieszczanych jest przez wydawców w wolnym dostępie online, gdzie mogą być one wykorzystywane bezpłatnie. „Czytelnik nie musi się troszczyć o opłatę licencyjną, o prawo dostępu – tym zajmuje się bibliotekarz” – mówi Michael Reisser – przewodniczący Związku Zawodowego Bibliotek i Informacji (BiB).

9 K. Schiekiera: *Manager am Bücherregal*. „Welt am Sonntag” z 19 czerwca 2011.

„Do wielu zagadnień, które byłyby możliwe technicznie, brak jest jeszcze podstaw prawnych. Biblioteki muszą więc bardziej niż kiedykolwiek liczyć się z respektowaniem praw autorskich”¹⁰ – dodaje Armin Müller-Dreier – dyrektor biblioteki uniwersyteckiej w Göttingen.

Do tych nowych zadań przyszłych bibliotekarzy, dokumentalistów i archiwistów przygotowują szkoły wyższe oferując kształcenie do zawodu na różnych stopniach oraz dokształcanie dla osób pracujących już w zawodzie. Pomimo dużego zainteresowania nowymi technologiami i szybkim rozwojem społeczeństwa informacyjnego, tylko niewiele uczelni niemieckich oferuje studentom kształcenie na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa.

Wśród nich jest jeden uniwersytet – Uniwersytet im. Humboldta w Berlinie oraz 8 wyższych szkół zawodowych: Szkoła Wyższa w Darmstadt, Wyższa Szkoła Zawodowa w Poczdamie, Wyższa Szkoła Techniki, Gospodarki i Kultury (*Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur*) w Lipsku, Szkoła Wyższa w Hanowerze, Wyższa Szkoła Nauk Stosowanych (*Hochschule für Angewandte Wissenschaften*) w Hamburgu, Wyższa Szkoła Zawodowa w Kolonii, Wyższa Szkoła Mediów (*Hochschule der Medien*) w Stuttgarcie oraz Wyższa Szkoła Zawodowa Administracji Publicznej i Prawa (*Fachhochschule für öffentliche Verwaltung und Rechtspflege*) w Monachium. „Bibliotekoznawstwo i informacja naukowa jako kierunek studiów od dawna nie odgrywa w Niemczech znaczącej roli, choćby w porównaniu z cenionym w USA kierunkiem *Library and Information Sciences*” – twierdzi Stefan Gradmann, profesor w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu im. Humboldta. „Ten kierunek studiów znalazł się w trudnej sytuacji, ponieważ jest ograniczany z jednej strony przez informatykę, z drugiej natomiast przez interesy bibliotek i ich zrzeszeń”¹¹.

Możliwości zatrudnienia bibliotekarzy w Niemczech

Bibliotekarze, dokumentaliści i archiwiści znajdują zatrudnienie w bibliotekach naukowych i publicznych, w instytutach badawczych, archiwach, wydawnictwach, agencjach prasowych, a także w różnych przedsiębiorstwach. Ich zawód jest więc bardzo zróżnicowany i wymaga szerokich kwalifikacji. To pewny rynek pracy. Od 2006 roku liczba zatrudnionych

---

¹⁰ Ibidem.

¹¹ D. Giersberg: *Deutschlands Bibliotheks- und Informationswissenschaft*. Tryb dostępu: <http://www.goethe.de/wis/bib/fdk/de9845638.htm> [6 maja 2013].

bibliotekarzy i archiwistów stale wzrasta, a równocześnie bezrobocie w tym zawodzie znacznie spada. Według danych niemieckiej agencji państwowej ds. zatrudnienia liczba bezrobotnych w tym zawodzie spadła z 3783 w roku 2004 do 2473 w 2009¹².

Przygotowująca do zawodu przyszłych dokumentalistów Wyższa Szkoła Zawodowa w Poczdamie bada miejsce swoich absolwentów na rynku pracy: w latach 1997-2007 aż 94% absolwentów znalazło stałe zatrudnienie m.in. przy przetwarzaniu i ochronie danych, przy publikowaniu informacji, w marketingu i zarządzaniu projektami. Bibliotekarze też nie muszą się martwić o miejsca pracy: tu oferta sięga od bibliotek naukowych (250) i publicznych (2.200) po biblioteki gminne, kościelne, zakładowe oraz archiwa¹³.

Jednak na podstawie wyników sondażu przeprowadzonego w Hamburgu w roku 2008 w Wyższej Szkole Nauk Stosowanych wśród absolwentów kierunku zarządzanie biblioteką i informacją stwierdzono, że większość z nich nie w bibliotekach znalazła zatrudnienie, lecz w firmach opartych na technologiach informacyjnych, w agencjach medialnych oraz w serwisach informacyjnych, działach prasowych i marketingowych różnych przedsiębiorstw. Prawie 1/4 ankietowanych rozpoczęła pracę jeszcze podczas studiów. Bezproblemowo przebiegał też start zawodowy 90% absolwentów kierunku bibliotekarstwa w Zawodowej Szkole Wyższej w Kolonii. Ponad 2/3 badanych przyznało, że bardzo szybko zdobyli pracę, już w pół roku od ukończenia studiów 3/4 absolwentów było zatrudnionych na etacie¹⁴.

Około 1000 wolnych etatów dla bibliotekarzy zgłaszanych jest w ciągu roku w Federalnym Urzędzie Pracy (*Bundesanstalt für Arbeit*). Urząd nie bada jednak, jak absolwenci po studiach radzą sobie na rynku pracy.

Bibliografia

1. *ABI-Portal: Arbeitsmarkt Bibliothekare, Archivare und Dokumentare*. Tryb dostępu: <http://www.abi.de/berufkarriere/arbeitsmarkt/arbeitsmarktberichte/suk/arbeitsmarkt-bibliothekare-arc09596.htm?zg=schueler> [7 maja 2013].
2. *Berufsverband Information Bibliothek*. Tryb dostępu: www.bib-info.de [20 maja 2013].

12 *Dokumentare, Bibliothekare und Archivare. Sauber dokumentiert!*, s. 2. Tryb dostępu: http://www.vdb-online.org/kommissionen/qualifikation/ausbildungsinfo/abi_dokumentare_und_bibliothekare_2010.pdf [10 maja 2013].

13 *Ibidem*, s. 2.

14 M. Bienert: *op. cit.*

3. *Berufsverband Information Bibliothek*. Tryb dostępu: www.biblijobs.de [20 maja 2013].
4. *BIB-Broschüre. Wir bringen Wissen in Bewegung. Berufsfeld Bibliothek und Information*. Dodatek do „Buch und Bibliothek” Mai 2011.
5. *Bibliotheksportal*. Tryb dostępu: www.bibliotheksportal.de [20 maja 2013].
6. Bienert M.: *Broker von Informationsdienstleistungen*. 2011. Tryb dostępu: <http://www.goethe.de/ins/pl/lp/kul/dup/bib/de7189329.htm> [9 maja 2013].
7. *Datenbank der Ausbildungsstätten, Praktikumsstätten und Studienmöglichkeiten*. Tryb dostępu: www.bib-info.de/daps [20 maja 2013].
8. *DBS – Bibliotheksstatistik*. Tryb dostępu: www.bibliotheksstatistik.de [20 maja 2013].
9. *Dokumentare, Bibliothekare und Archivare. Sauber dokumentiert!* Tryb dostępu: http://www.vdbonline.org/kommissionen/qualifikation/ausbildungsinfo/abi_dokumentare_und_bibliothekare_2010.pdf [10 maja 2013].
10. „*Fachzeitschrift*” *BuB – Forum Bibliothek und Information*. Tryb dostępu: www.b-u-b.de [20 maja 2013].
11. Giersberg D.: *Deutschlands Bibliotheks- und Informationswissenschaft*. Tryb dostępu: <http://www.goethe.de/wis/bib/fdk/de9845638.htm> [6 maja 2013].
12. *Hochschulkompass der Hochschulrektorenkonferenz (HRK)*. Tryb dostępu: http://www.hochschulkompass.de/studium/studieren-in-deutschland-die-fachsuche.html?tx_szhksearch_pi1%5Bsearch%5D=1&genios=&tx_szhksearch_pi1%5Bfach%5D=bibliothek&tx_szhksearch_pi1%5Bstudtyp%5D=3&x=-407&y=-530 [20 maja 2013].
13. Holste-Flinspach K.: *Die Einschätzung der Ausbildung für die mittlere berufliche Ebene im Bibliothekswesen durch Berufsangehörige*. „Bibliotheksdienst” Jg. 36, H. 8/9 (2002), s. 1047-1057.
14. Horstkotte H.: *Die deutschen Hochschulen. Ein Überblick*. 2011. Tryb dostępu: <http://www.goethe.de/wis/fut/ein/de8282964.htm> [21 kwietnia 2013].
15. Krauß-Leichert U.: *Bibliothekarische Ausbildung im Wandel*. 2008. Tryb dostępu: <http://www.goethe.de/wis/bib/fdk/de60683.htm> [7 maja 2013].
16. Meinhardt H.: *Wie (er)geht es unseren Absolventen*. „Lesesaal BuB” 2008, nr 3, s. 239-242.
17. Schiekiera K.: *Manager am Bücherregal*. „Welt am Sonntag” z 19 czerwca 2011 roku.
18. Thun H. P.: *Eine Einführung in das Bibliothekswesen der Bundesrepublik Deutschland*. Deutsches Bibliotheksinstitut. 1998. Tryb dostępu: http://deposit.ddb.de/ep/netpub/89/96/96/967969689/_data_stat/www.dbi-berlin.de/dbi_pub/einzelpu/thun_ein/thu_24.htm [12 marca 2013].
19. Trautmann K.: *Der Bibliothekar spürt alte Schmöker mittels neuester Datentechnik auf*. „Frankfurt Rundschau” z 11 listopada 2011 roku.
20. Vonhof C., Stierand E.: *Bologna ist im Bibliotheks- und Informationssektor angekommen. Ein Überblick über die neuen Bachelor- und Master-Studiengänge*. „Bibliothek” Nr 3(32) (2008), s. 293-317.

mgr Katarzyna Ślaska
Biblioteka Narodowa w Warszawie
k.slaska@bn.org.pl

BIBLIOTEKARZ DOSKONAŁY? – PROFIL KANDYDATA DO PRACY W BIBLIOTEKACH NAUKOWYCH A PROFIL ABSOLWENTA STUDIÓW BIBLIOTEKOZNAWCZYCH W EUROPIE I USA

THE PERFECT LIBRARIAN? – THE PROFILE OF LIBRARY JOB APPLICANTS AND THE PROFILE OF LIS GRADUATES IN EUROPE AND THE USA

Abstract

Technology, globalization and competition have caused important changes in the role and position of libraries in the modern world. In the opinion of many librarians in the European Union and the United States, there is a need for serious reconsideration of professional development programs for library professionals. This article compares the competencies of librarians essential for the work in today's libraries in the European Union and the United States with trends in contemporary Library and Information Science education, as well as identifies in general terms the most important skill sets required by information professionals in creating and managing modern libraries and facilitating their use.

Zachodzące w ciągu ostatnich kilkunastu lat we współczesnym świecie zmiany technologiczne, społeczne, ekonomiczne, światopoglądowe i polityczne, globalizacja oraz trwający proces kształtowania się opisywanego przez wielu autorów „społeczeństwa wiedzy” czy też „społeczeństwa oparteego na wiedzy”¹ określanego często takimi określeniami jak społeczeństwo „postindustrialne”, „postmodernistyczne”, „postkapitalistyczne”, mają bezpośredni wpływ na zmianę charakteru, zakresu działania i miej-

---

1 F. Webster: *Theories of the Information Society*. Third ed. London: Routledge 2006. Tryb dostępu: <http://cryptome.org/2013/01/aaron-swartz/Information-Society-Theories.pdf> [30 kwietnia 2013].

sca bibliotek w dzisiejszym świecie, jak również na wynikającą z powyższych zmian ewolucję zadań ich pracowników. Biblioteki w porównaniu do sytuacji z lat 90. XX wieku, do czasów sprzed rewolucji internetowej funkcjonują obecnie w zupełnie nowym kontekście. Zmieniła się również postać dokumentu bibliotecznego – miejsce obiektu bibliotecznego mającego postać fizyczną, zapisanego na nośniku papierowym, mikrofilmie czy nawet dyskiecie lub płycie CD-ROM, coraz częściej zajmują dokumenty elektroniczne, zapisane wyłącznie na dyskach serwerów, udostępniane w sieci Internet lub sieciach lokalnych. Ma to bezpośredni wpływ na tradycyjne procesy biblioteczne: gromadzenia, opracowania i udostępniania zasobów. W ostatnich latach zdecydowanie osłabła również rola drukowanych źródeł informacyjnych, takich jak encyklopedie, słowniki czy almanachy, które przez dziesięciolecia stanowiły główny zrąb księgozbiorów podręcznych bibliotek naukowych i publicznych oraz podstawowy warsztat informacyjny. Większość użytkowników nie poszukuje już informacji w materiałach drukowanych, sięga przede wszystkim do popularnych wyszukiwarek internetowych, dostępnych teraz nieustannie – dosłownie i w przenośni – na wyciągnięcie ręki. Biblioteki nieodwracalnie wkroczyły w erę cyfrową.

Dyskusja nad nowym kształtem i przyszłością bibliotek, ich zadaniami w świecie społeczeństwa informacyjnego, jak również rolą bibliotekarza w coraz bardziej cyfrowej rzeczywistości trwa w Stanach Zjednoczonych i Europie od początku lat 90.

Jednym z wątków dyskusji jest pytanie o to, jakich bibliotekarzy potrzebują współczesne biblioteki naukowe i jakie umiejętności pracowników bibliotek sprawiają, że użytkownicy Internetu będą potrafili i chcieli korzystać nie tylko z wyszukiwarki Google, Wikipedii czy portali społecznościowych oraz serwisów dostarczających nielegalnie treści pozostające pod ochroną prawa autorskiego, lecz odnajdą sens i pożytek w korzystaniu ze zbiorów bibliecznych, zarówno tradycyjnych, jak i elektronicznych.

Ze względu na fakt, że biblioteki, podobnie jak cały świat przechodzą obecnie transformację ze świata analogowego do świata cyfrowego i oba z tych światów mają swoich użytkowników, niezbędne jest takie kształtowanie usług bibliecznych i wiedzy personelu bibliotecznego, by użytkownicy chcieli nadal korzystać z bibliotek, docierali do satysfakcjonujących ich materiałów i informacji, i otrzymywali je w postaci, której oczekują – tradycyjnej lub elektronicznej. R. D. Lankes za misję współczesnego bibliotekarza uważa ułatwianie dostępu do wiedzy i współtwo-

rzenie społeczności, w której funkcjonuje biblioteka². Zadaniem bibliotekarzy jest zatem nie tylko pomoc w docieraniu do wiedzy, lecz również tworzenie miejsc społecznej interakcji, zarówno w przestrzeni fizycznej, jak i wirtualnej, współtworzenie informacji oraz edukacja użytkowników.

Zestaw wiedzy i umiejętności niezbędnych bibliotekarzowi jeszcze kilkanaście lat temu, w świecie bibliotek tradycyjnych był stały i określony. Sprowadzał się do wiedzy z zakresu gromadzenia zbiorów, ich opracowania, przechowywania, udostępniania, udzielania informacji, pewnego zasobu wiedzy technologicznej, głównie z zakresu baz danych oraz współpracy z innymi bibliotekami. Świat bibliotek był światem „bibliotekocentrycznym” – bibliotekarz oczekiwał na spotkanie z czytelnikami w przestrzeni otoczonej przez regały z książkami, gdzie reguły były ustalane przez bibliotekarzy, a świat dostępnej informacji ograniczał się do zasobów konkretnej biblioteki. Rewolucja technologiczna wyprowadziła zasoby wiedzy i informacji z murów bibliotecznych i przeniosła je do Internetu. Obecnie bibliotekarz musi posiadać zarówno umiejętności tradycyjne, umożliwiające dostęp do materiałów, które nie są i długo jeszcze nie będą dostępne w postaci cyfrowej oraz wiedzę umożliwiającą prowadzenie wszystkich procesów bibliotecznych dla publikacji tradycyjnych i cyfrowych, jak i cały zestaw nowych umiejętności pozwalających na posługiwanie się zarówno prostymi, jak i wysofistykowanymi wyszukiwarkami sieciowymi, źródłami informacji internetowej wraz z umiejętnością ich krytycznej analizy, tworzeniem w gąszczu informacji nowych znaczeń i relacji – wartości dodanych ułatwiających użytkownikom poszukiwania informacji, budowy stron internetowych i sprawnego poruszania po portalach społecznościowych, śledzenia mód i trendów cyfrowych. W pracy tej niezbędna jest kreatywność, chęć nieustannego uczenia się i pozyskiwania nowych kompetencji, umiejętność przekazywania wiedzy i prowadzenia szkoleń oraz – co jest konsekwencją powyższych cech – wysokie kompetencje w zakresie komunikacji międzyludzkiej oraz pracy zespołowej. Takie właśnie cechy pracowników dużych bibliotek naukowych wskazuje personel zarządzający europejskich bibliotek narodowych.

Dyskurs nad umiejętnościami niezbędnymi dla bibliotekarza w XXI wieku przybrał interesującą formę w Norwegii, gdzie debatowano nad cechami, jakie powinien spełniać „bibliotekarz totalny” (*complete librarian*)³. Jako dwie podstawowe umiejętności wskazano kompetencję w zakresie

2 R. D. Lankes: *The Atlas of New Librarianship*. Cambridge 2011.

3 R. Audunson, R. Nordlie, I. C. Spangen: *The complete librarian – an outdated species? LIS between profession and discipline*. „New Library World” Vol. 104, nr 6 (2003), s. 195-202.

rozumienia istoty i obsługi dokumentów bibliotecznych oraz rozumienie zarządczych, instytucjonalnych i społecznych wymiarów bibliotekarstwa. W końcu lat 90. zorganizowano tam szereg seminariów i debat z udziałem pracowników bibliotek, którzy wskazywali, jakie umiejętności nabyte podczas studiów bibliotekoznawczych okazały się przydatne w pracy. Jako cechy osobowości wskazano przede wszystkim wysoki poziom umiejętności komunikacyjnych, umiejętność analitycznego myślenia oraz planowania strategicznego. W zakresie wiedzy praktycznej na czele listy umiejętności niezbędnych dla współczesnego bibliotekarza znalazły się:

- praktyczna, dogłębna znajomość Internetu, obejmująca tworzenie stron internetowych i zarządzanie nimi, publikowanie dokumentów, wyszukiwanie informacji wraz z ich krytyczną analizą,
- dobra praktyczna znajomość technologii informacyjnych,
- umiejętność przekazywania wiedzy, prowadzenia prezentacji, promowania kultury i literatury,
- znajomość praktycznych aspektów marketingu.

Podkreślano również szczególną wartość zintegrowanego podejścia praktycznego w edukacji bibliotekarskiej, przewidzianego na etapie studiów licencjackich, które pozwala na lepsze wykorzystanie umiejętności w pracy zawodowej.

Badacze holenderscy⁴ podkreślają z kolei wieloaspektowość pracy współczesnego bibliotekarza, który funkcjonuje na pograniczu kultury, społeczeństwa i technologii, a zatem powinien odznaczać się wiedzą, w szczególności z zakresu nowych technologii i świata cyfrowego, umiejętnością pracy zespołowej, świadomością społeczną i umiejętnościami menadżerskimi.

Warto dodać, że źródła zagraniczne wśród umiejętności niezbędnych dla bibliotekarzy we współczesnym społeczeństwie informacyjnym nie wskazują takich aspektów, jak: biegła znajomość języka angielskiego i przynajmniej komunikacyjna znajomość drugiego języka obcego, bezwzrostowe pisanie na klawiaturze, umiejętność obsługi podstawowych programów biurowych, arkuszy kalkulacyjnych, programów do tworzenia prezentacji, uznając je najwyraźniej za umiejętności oczywiste dla ab-

4 M. E. Bitter-Rijpkema, S. Verjans, R. Bruijnzeels: *The Library School: empowering the sustainable innovation capacity of new librarians*. „Library Management” Vol. 33, nr 1/2 (2012), s. 36-49.

solwenta jakichkolwiek studiów wyższych. W polskich realiach jednak są to umiejętności, które trzeba uwzględnić wśród oczekiwań pracodawców, zwłaszcza jeżeli są nimi duże biblioteki naukowe.

Zmieniający się wskutek rewolucji technologicznej świat bibliotek i nowa rola bibliotekarzy w cyfrowej rzeczywistości zdają się w sposób oczywisty wskazywać, że takim samym zmianom powinny podlegać procesy kształcenia pracowników bibliotek. W dyskusjach środowiskowych, artykułach naukowych i na konferencjach coraz częściej zaczęły pojawiać się spostrzeżenia nawiązujące do słynnego stwierdzenia Marshalla McLuhana, który przestrzegał przed wykonywaniem dzisiejszej pracy za pomocą wczorajszych narzędzi i wczorajszych pomysłów. Debata nad koniecznością zmian w akademickim kształceniu bibliotekarzy przetoczyła się w Stanach Zjednoczonych i Europie, towarzysząc rozważaniom na temat nowej roli bibliotek i ich pracowników. Warto przyjrzeć się jej rezultatom.

Już w połowie lat 90. w USA opublikowano alarmujący raport dotyczący poziomu kształcenia bibliotekarzy⁵. W konkluzji stwierdzono, że system edukacji bibliotekarskiej przypomina pandę – jest pełen uroku i cieszy się powszechną akceptacją, ale bez wprowadzenia radykalnych zmian systemowych jest na najlepszej drodze do wyginięcia. W 2004 Michael Groman z California State University opublikował analizę przeglądu umiejętności niezbędnych w realizacji zadań bibliotekarza w Stanach Zjednoczonych⁶. Za podstawowe umiejętności pracownika biblioteki uznał on: obsługę systemów bibliotecznych i wdrażanie nowości technologicznych, pomoc użytkownikom w przynoszącym wiarygodne i oczekiwane rezultaty korzystaniu z zasobów Internetu oraz edukację użytkowników w zakresie korzystania z elektronicznych zasobów bibliotek. Przeprowadzona przez niego analiza programów wyższych szkół bibliotekarskich dała asumpt do stwierdzenia, że istnieje rozdźwięk między założeniami obowiązującymi w kształceniu bibliotekarzy na poziomie akademickim a oczekiwaniami amerykańskich pracodawców, wyrażający się przede wszystkim w nadmiarze zajęć teoretycznych, często o charakterze wizjonerskim, w dużym procencie niezwiązanych bezpośrednio z działalnością przyszłych bibliotekarzy. Jako przykłady zajęć uzupełniających, które stanowią znaczącą część zajęć dydaktycznych wskazał m.in.: wizualizację informacji, taksonomię biznesu, interakcje człowieka z kompute-

5 N. Van House, S. A. Sutton: *The panda syndrome: an ecology of LIS education*. „Journal of Education for Library and Information Science” Vol. 37, nr 2 (1996), s. 131-47.

6 M. Gorman: *Whither library education?* „New Library World” Vol. 105, nr 9 (2004), s. 376-380.

rem, organizację sklepów internetowych, programowanie w zarządzaniu informacją. Autor podkreśla również widoczną w większości amerykańskich programów marginalizację tematyki tradycyjnie bibliotekarskiej, na korzyść tematyki informatycznej i komputerowej, co w perspektywie kilkunastu lat grozi zanikiem praktycznych umiejętności bibliotekarskich w USA. W wielu wypadkach jest to skutek zatrudniania jako wykładowców pracowników naukowych, którzy nigdy nie pracowali w bibliotekach, a działalność bibliotekarską znają jedynie z teorii. Podkreślił, że na skutek nieadekwatności programów szkół bibliotekarskich do potrzeb rynku, część prestiżowych uniwersytetów zrezygnowała z kształcenia kadr bibliotekarskich.

Krytyczne głosy wobec amerykańskiego systemu kształcenia bibliotekarzy są tym bardziej zaskakujące, że to właśnie Stany Zjednoczone od początku XX wieku szczyły się wzorcowymi i bardzo popularnymi szkołami bibliotekarskimi na poziomie akademickim, stanowiąc wzór dla wielu uczelni europejskich.

W Europie kształcenie bibliotekarzy na poziomie akademickim jest zorganizowane według różnorodnych schematów. Przyjęty w 1999 roku Proces Boloński i budowa Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, objęły swoim zakresem również studia z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Na europejskich uczelniach wprowadzono system punktów kredytowych i rozpoczęto na szerszą skalę współpracę w zakresie zapewniania jakości kształcenia oraz opracowania kryteriów i metod oceny jakości. Wkrótce po wprowadzeniu w życie Deklaracji Bolońskiej, w pierwszych latach XXI wieku, wśród pracowników naukowych oraz bibliotekarzy pojawiła się refleksja nad koniecznością modyfikacji dotychczasowych programów nauczania, adekwatnych do zmieniających się realiów technologicznych i nowej roli bibliotek w społeczeństwie informacyjnym. Tematyką modyfikacji sposobu i zakresu kształcenia kadr bibliotekarskich w Europie zajmuje się między innymi utworzona w 1995 roku organizacja *European Association for Library and Information Education and Research* (EUCLID)⁷, która na organizowanych corocznie sympozjach Bobcatsss okazjonalnie porusza problemy jakości i przyszłości kształcenia bibliotekarzy.

Instytucje europejskie zajmujące się edukacją bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej od początku XXI wieku podejmują działania reformatorskie w zakresie programów nauczania oraz wprowadzają inno-

7 *EUCLID European Association for Library & Information Education and Research*. Tryb dostępu: <http://euclid-lis.eu/> [5 maja 2013].

wacyjne techniki edukacyjne. Z inicjatywy Komisji Europejskiej w 2005 roku przygotowano opracowanie *European curriculum reflections on library and information science education*⁸, którego celem była prezentacja dyskursu dotyczącego kształcenia kadr dla bibliotek oraz szans, zagrożeń i perspektyw edukacji w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Prowadzone są również badania nad systemami kształcenia akademickiego bibliotekarzy w poszczególnych państwach Unii Europejskiej. Rezultaty większości z nich wskazują na konieczność wprowadzania modyfikacji programów i dostosowania ich do potrzeb zarówno bibliotek, jak i użytkowników informacji.

Badania porównawcze przeprowadzone w 2004 roku w trzech instytutach bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Miejskim w Manchesterze, Uniwersytecie Roberta Gordona w Aberdeen oraz Uniwersytecie Pedagogicznym w Tallinie pokazały, że niezbędne jest wprowadzanie intensywnych zmian w kształceniu akademickim kadr bibliotekarskich⁹. We wszystkich badanych uczelniach wprowadzono nie tylko nowe przedmioty nauczania, zarówno na poziomie licencjackim, jak i magisterskim, lecz również wprowadzono nowe techniki nauczania uwzględniające stosowanie nowoczesnych technologii, w tym nauczanie na odległość (*distance learning*).

W ciągu ostatnich lat w akademickich programach nauczania pojawiła się specjalizacja bibliotekarska, najczęściej określana jako „bibliotekarz cyfrowy”. Prowadzone są dyskusje dotyczące niezbędnego zakresu kształcenia bibliotekarzy cyfrowych, którzy będą mogli aktywnie kształtować zasoby cyfrowe instytucji kultury. Podsumowująca debatę europejską na ten temat Anna Tammara¹⁰ wskazuje na konieczność uzyskania przez bibliotekarzy cyfrowych niezwykle wysokich kompetencji zawodowych oraz zestawu tzw. umiejętności miękkich: komunikatywności, umiejętności współpracy, nauczania oraz prowadzenia szkoleń i warsztatów, zarządzania i decyzyjności. Proponowany program kształcenia bibliotekarzy cyfrowych obejmuje przedmioty z zakresu:

- a. technologii informacyjnych (w tym: architektura informacji, pozyskiwanie informacji, publikowanie w sieci, ewaluacja systemów informacyjnych),

8 L. Kajberg, L. Loring: *European curriculum reflections on library and information science education*. Kopenhaga 2005. Tryb dostępu: <http://dspace-unipr.cilea.it/bitstream/1889/1704/1/EUCLID%20European%20LIS%20curriculum.pdf> [5 maja 2013].

9 S. Virkus, L. Wood: *Change and innovation in European LIS education*. „New Library World” Vol. 105, nr 9 (2004), s. 320-329.

10 A. M. Tammara: *A curriculum for digital librarians: a reflection on the European debate*. „New Library World” Vol. 108, nr 5 (2007), s. 229-246.

- b. organizacja wiedzy (m.in.: tworzenie tezaursów, pozyskiwanie informacji, budowa kolekcji, ewaluacja źródeł informacji),
- c. tworzenia zasobów cyfrowych (zarządzanie biblioteką, zarządzanie zasobami ludzkimi, użytkownicy bibliotek cyfrowych, digitalizacja dziedzictwa kulturowego, biblioteka w społeczeństwie informacyjnym, współpraca i konsorcja),
- d. epistemologii (teoria poznania, metodologia badawcza, podejście konstruktywistyczne i pozytywistyczne, biblioteka i społeczeństwo w perspektywie historycznej),
- e. zarządzania wiedzą (procesy uczenia się, wspólnoty internetowe),
- f. procesów społecznych (społeczeństwo informacyjne, edukacja użytkowników, obsługa klienta i marketing),
- g. komunikacji sieciowej (publikacje elektroniczne, komunikacja naukowa, prawo autorskie, ekonomia).

Proponowany zakres wydaje się bardzo szeroki, niemniej jednak znajduje uzasadnienie w praktyce organizacji i utrzymywania bibliotek cyfrowych, a zatem realizuje jedno ze wskazań Deklaracji Bolońskiej mówiące, że kształcenie na poziomie wyższym powinno być adekwatne do potrzeb europejskiego rynku pracy. Przedmioty składające się na propozycję modelowego kształcenia bibliotekarzy cyfrowych są realizowane w wielu europejskich uczelniach i szkołach bibliotekarskich. Brak jest jednak informacji czy nauczają się ich w głównej mierze na poziomie teoretycznym, czy też zgodnie z postulatami poszukujących dobrze przygotowanego do pracy personelu bibliotek naukowych i publicznych, również w wymiarze praktycznym. Podkreślić należy, że praktyczne aspekty kształcenia bibliotekarzy są najczęściej słabo reprezentowane w programach instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

W 2004 roku przeprowadzono badania akademickich programów nauczania z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w krajach wchodzących do Unii Europejskiej: Bułgarii, Czechach, Estonii, Litwie, Polsce, Węgrzech, Rumunii, Słowenii i Turcji, jak w również na Malcie i w Słowacji, aczkolwiek w dwóch ostatnich krajach analizie poddano wyłącznie kształcenie podyplomowe¹¹. Stwierdzono wiele podobieństw

---

11 P. Juznic, B. Badovinac: *Toward library and information science education in the European Union: A comparative analysis of library and information science programmes of study for new members and other applicant countries to the European Union*. „New Library World” Vol. 106, nr 3 (2005), s. 173-186.

formalnych – w większości krajów studia mają zbliżone nazwy, są prowadzone w ramach struktur uniwersyteckich, są poddawane procedurom akredytacyjnym i dają możliwość uzyskania wszystkich trzech stopni przewidzianych w Procesie Bolońskim: licencjata, magistra i doktora. Najtrudniejszą częścią badania było porównanie programów nauczania. Opierając się na modelu zaproponowanym przez T. D. Wilsona¹² podzielono przedmioty nauczania na badanych kierunkach na następujące kategorie: zawartość podstawowa (wiedza z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej), organizacje (wiedza o bibliotekach i centrach informacji), ludzie (użytkownicy i wytwórcy informacji), systemy informacyjne, wiedza uzupełniająca, szkolenia praktyczne. Stwierdzono, że przedmioty dotyczące rudymetów wiedzy z zakresu bibliotekoznawstwa, stanowiących podstawę wiedzy zawodowej, na żadnym z badanych kierunków nie stanowią więcej niż 31% programu (Czechy – 31%, Rumunia – 30%, Turcja – 29%, Bułgaria, Polska i Litwa – po 27%, Węgry – 26%, Słowenia – 25% i Estonia – 17%), natomiast zaskakująco dużą grupę stanowią przedmioty uzupełniające (Litwa – 39%, Polska – 38%, Bułgaria – 37%, Czechy – 29%, Estonia – 26%, Słowenia i Turcja – 17% i Węgry – 15%). Przedmioty uzupełniające najczęściej dotyczą zagadnień z zakresu humanistyki i nauk społecznych. Można tu wskazać analogię z amerykańskimi badaniami Michela Gromana, który słabości systemu kształcenia bibliotekarzy upatrywał między innymi w nadmiarze przedmiotów niepowiązanych bezpośrednio z praktyczną nauką zawodu. Badacze zauważyli, że przedmioty związane tematycznie z problematyką systemów informacyjnych, traktowane są najwyraźniej jako uzupełniające w stosunku do tradycyjnej wiedzy bibliotekarskiej, ponieważ ich udział procentowy nie przekracza zazwyczaj 17% całości programu, a w Polsce i na Litwie stanowi zaledwie 6%. Stosunkowo duże zróżnicowanie stwierdzono w kategorii wiedzy o bibliotekach i centrach informacji, ponieważ rozkład procentowy wynosi tu od 33% całości programu (Słowenia) do 9% (Bułgaria). Najslabiej w całości programu, we wszystkich badanych krajach reprezentowane były zajęcia praktyczne. Ich rozkład przedstawia się następująco: Węgry – 8%, Turcja – 7, Rumunia – 6%, Litwa – 4%, Słowenia – 4%, Estonia i Bułgaria – po 3 %, Polska – 2%. W ciągu niemal 10 lat, jakie upłynęły od opisywanych badań do programów akademickich w poszczególnych krajach wprowadzono oczywiście nowe przedmioty nauczania, związane

---

12 T. D. Wilson: *Mapping the curriculum in information studies*. „New Library World” Vol. 102, nr 11 (2001), s. 436-42.

przede wszystkim z tematyką bibliotek cyfrowych i elektronicznych źródeł informacji, ale zasadnicze proporcje nie uległy zmianie.

Interesującą realizacją postulatów dotyczących sposobu i zakresu kształcenia kadr dla bibliotek jest uruchomiona we wrześniu 2011 roku na *Open University* w Amsterdamzie *LibrarySchool*¹³. Jej program został opracowany przez zespół doświadczonych bibliotekarzy, w tym bibliotekarzy z wieloletnią praktyką w zawodzie i jest na obecnym etapie przeznaczony przede wszystkim do kształcenia na poziomie podyplomowym profesjonalnych „bibliotekarzy przyszłości” dla bibliotek publicznych. Studenci z pełnym wyższym wykształceniem mogą po ukończeniu szkoły otrzymać tytuł MBA, pozostali MSc w zakresie zarządzania lub edukacji oraz MA w zakresie kultury. Trzyletni program obejmuje 4 podstawowe bloki tematyczne: biblioteka i społeczeństwo, biblioteka i kultura, organizacja dla zmian, profesjonalne uczenie się w erze cyfrowej i charakteryzuje się podejściem interdyscyplinarnym. Wszyscy studenci są jednocześnie pracownikami bibliotek, co pozwala na realizację dużej liczby zajęć praktycznych oraz bieżącą ewaluację i modyfikację opracowywanych oraz realizowanych w ramach zajęć zadań i projektów. Zajęcia są prowadzone zarówno metodami tradycyjnymi, jak i online, z wykorzystaniem wspólnej platformy internetowej, źródeł cyfrowych oraz kursów e-learningowych. Innowacyjność *LibrarySchool* polega na skutecznym połączeniu teorii, w tym teorii zarządzania i praktyki bibliotekarskiej, zasadzie ciągłej modyfikacji programów nauczania, prowadzeniu części zajęć przez doświadczonych bibliotekarzy-praktyków oraz przygotowaniu zajęć akademickich z myślą o personelu bibliotecznym, który teorię może od razu wypróbować w realizacji konkretnych przedsięwzięć. Uruchomienie w Holandii szkoły bibliotekarskiej, realizującej całkowicie odmienne od dotychczasowych założenia programowe, zdaje się świadczyć o potrzebie wprowadzenia znacznych modyfikacji do systemu kształcenia kadr bibliotekarskich. Czy przykład ten znajdzie naśladowców w innych krajach?

Opracowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2007 roku *Standardy kształcenia dla kierunku studiów: informacja naukowa i bibliotekoznawstwo*¹⁴ uwzględniają większość umiejętności i kompetencji opisywanych w literaturze przedmiotu i postulowanych przez

13 *De LibrarySchool*. Tryb dostępu: <http://www.libraryschool.nl/LibrarySchool/Home.html> [5 maja 2013].

14 *Standardy kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów i poziomów kształcenia*. „Biuletyn Informacji Publicznej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego”. Załącznik nr 44. Tryb dostępu: http://www.bip.nauka.gov.pl/_gAllery/23/61/2361/44_informacja_naukowa_i_bibliotekoznawstwo.pdf [5 maja 2013].

przyszłych pracodawców: biblioteki naukowe i publiczne, choć oczywiście nie są w stanie uwzględnić większości „miękkich” kompetencji absolwentów. Podobne dokumenty zostały przygotowane w innych krajach zaangażowanych w Proces Boloński. Jednak z rozmów z bibliotekarzami oraz z doświadczeń własnych autorki wynika, że personel zarządzający bibliotekami naukowymi, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach europejskich nadal często nie jest usatysfakcjonowany wiedzą i umiejętnościami kandydatów do pracy, mających niedawno ukończone studia bibliotekoznawcze. Pytanie o przyczynę tej sytuacji może wzbogacić dalszą dyskusję na temat kształcenia bibliotekarzy w Polsce, ścieżek rozwoju zawodowego oraz możliwości kształcenia i doksztalcania się w okresie pracy zawodowej.

Bibliografia

1. Audunson R., Nordlie R., Spangen I. C.: *The complete librarian - an outdated species? LIS between profession and discipline*. „New Library World” Vol. 104, nr 6 (2003), s. 195-202.
2. Bitter-Rijkema M. E., Verjans S., Bruijnzeels R.: *The Library School: empowering the sustainable innovation capacity of new librarians*. „Library Management” Vol. 33, nr 1/2 (2012), s. 36-49.
3. Bawden D., Vilar P., Zabukovec V. L.: *Education and training for digital librarians: A Slovenia/UK comparison*. „Aslib Proceedings” Vol. 57, nr 1 (2005), s. 85-98.
4. Brock S., Tabaei S.: *Library and marketing class collaborate to create next generation learning landscape*. „Reference Services Review” Vol. 39, nr 3 (2011), s. 362-368.
5. Carmichael P., Burchmore H.: *Social software and academic practice: postgraduate students as co-designers of Web 2.0 tools*. „The Internet and Higher Education” Vol. 14, nr 3 (2010), s. 233-41.
6. Gorman M.: *Whither library education?* „New Library World” Vol. 105, nr 9 (2004), s. 376-380.
7. Juznic P., Badovinac B.: *Toward library and information science education in the European Union: A comparative analysis of library and information science programmes of study for new members and other applicant countries to the European Union*. „New Library World” Vol. 106, nr 3 (2005), s. 173-186.
8. Kajberg L., Loring L.: *European curriculum reflections on library and information science education*. Kopenhaga 2005. Tryb dostępu: <http://dspace-unipr.cilea.it/bitstream/1889/1704/1/EUCLID%20European%20LIS%20curriculum.pdf> [5 maja 2013].
9. Koltay T., Boda I.: *Digital library issues in Hungarian LIS curricula: Examples from three library schools*. „Library Review” Vol. 57, nr 6 (2008), s. 430-444.
10. Lankes R. D.: *Atlas of New Librarianship*. Cambridge 2011.
11. Moyer J. E., Weech T.L.: *The education of public librarians to serve leisure readers in the United States, Canada and Europe*. „New Library World” Vol. 106, nr 1 (2005), s. 67-79.

12. Paris M.: *Library and information studies in Malta: challenges and opportunities*. „Library Review” Vol. 53, nr 2 (2004), s. 104-111.
13. Prahalad C. K. and Krishnan M. S.: *The New Age of Innovation: Driving Cocreated Value through Global Networks*. Nowy Jork 2008.
14. Seadle M.: *Education for twenty-first century librarians*. „Library Hi Tech” Vol. 22, nr 4 (2004), s. 337-339.
15. Tammaro A. M.: *A curriculum for digital librarians: a reflection on the European debate*. „New Library World” Vol. 108, nr 5 (2007), s. 229-246.
16. Webster F.: *Theories of the Information Society*. Third ed. London 2006. Tryb dostępu: <http://cryptome.org/2013/01/aaron-swartz/Information-Society-Theories.pdf> [30 kwietnia 2013].
17. Wilson T. D.: *Mapping the curriculum in information studies*. „New Library World” Vol. 102, nr 11 (2001), s. 436-42.
18. Van House N., Sutton S. A.: *The panda syndrome: an ecology of LIS education*. „Journal of Education for Library and Information Science” Vol. 37, nr 2 (1996), s. 131-47.
19. Virkus S., Wood L.: *Change and innovation in European LIS education*. „New Library World” Vol. 105, nr 9 (2004), s. 320-329.

mgr Beata Starosta
Biblioteka Główna i OINT
Politechniki Wrocławskiej
beata.starosta@pwr.wroc.pl

mgr Agnieszka Wolańska
Biblioteka Główna i OINT
Politechniki Wrocławskiej
agnieszka.wolanska@pwr.wroc.pl

WSPÓŁCZESNE TENDENCJE W KSZTAŁCENIU BIBLIOTEKARZY W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH

CONTEMPORARY TRENDS IN EDUCATING LIBRARIANS IN SELECTED EUROPEAN COUNTRIES

Abstract

The paper presents the changes occurring in the world of librarianship in the twenty-first century, taking into account the curricula of Library and Information Science (LIS) in selected European countries. New challenges lead to the need to acquire new skills, and thus, changes in the education of librarians and information specialists. It is also important to cooperate to develop common solutions for European countries, especially when faced with the requirements of the Bologna Process. It shows different forms of education of librarians in selected countries, based on foreign bibliography.

Wstęp

Programy edukacyjne z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej mają długą historię. W przeszłości, skupiano się na zbiorach książek i innych materiałach gromadzonych w budynkach bibliotecznych. Bibliotekarze uczyli się je wybierać, gromadzić, organizować, zabezpieczać i udostępniać. Dzisiejsze programy wykraczają poza fizyczne zbiory i budynki, skupiając się na wirtualnym świecie Internetu. Koncentrują się na

informacji, na dostarczaniu jej użytkownikom, także tym, którzy nie zawsze mają możliwość przyjscia do biblioteki.

Trudno jest obecnie zamknąć zagadnienie edukacji przyszłych pracowników bibliotek w pojęciu „kształcenie bibliotekarzy”. Także termin „kształcenie bibliotekarzy i pracowników informacji” nie obejmuje swoim zakresem złożoności programów oferowanych przez kierunek, określane powszechnie, jako *Library and Information Science* (LIS). Na potrzeby niniejszego referatu przyjęto definicję, która określa LIS, jako: „studiowanie kanałów komunikacji pomiędzy autorami publikacji (informacji), a ich odbiorcami”¹.

W ostatnich latach, w europejskich systemach edukacji następują istotne zmiany, dotyczące zarówno treści, jak i form kształcenia. Dokumentem regulującym proces nauczania na poziomie wyższym jest Deklaracja Bolońska.

Deklaracja Bolońska

Podpisana w czerwcu 1999 roku przez ministrów edukacji dwudziestu dziewięciu krajów europejskich (obecnie w Procesie Bolońskim bierze udział 47 państw), miała na celu stworzenie do 2010 roku – Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Najistotniejsze założenia Deklaracji to:

1. Podniesienie poziomu jakości szkolnictwa wyższego w Europie i jego konkurencyjności w skali światowej.
2. Kompatybilność i porównywalność systemów szkolnictwa wyższego.
3. Rozwój współpracy krajów europejskich w obszarze szkolnictwa wyższego.
4. Zwiększenie mobilności studentów, nauczycieli akademickich, naukowców oraz personelu administracyjnego.
5. Poprawa „zatrudnialności” absolwentów poprzez dostosowanie systemów kształcenia do potrzeb rynku.

Podpisanie Deklaracji zapoczątkowało szereg reform w systemach edukacyjnych poszczególnych krajów, m.in.:

1. Utworzenie europejskiego systemu stopni naukowych opartych na identycznych standardach i jakości.
2. Przyjęcie systemu kształcenia opartego na dwóch lub trzech poziomach kształcenia:

---

1 *European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education*. Red. L. Kajberg, L. Lørring. Copenhagen 2005.

- a. studia I stopnia (3-letnie); w Polsce kończą się uzyskaniem tytułu zawodowego licencjata lub inżyniera; za granicą odpowiednikiem jest Bachelor (BA, BSc),
  - b. studia II stopnia (2-letnie); w Polsce kończą się uzyskaniem tytułu zawodowego magistra; za granicą odpowiednikiem jest Master (MA),
  - c. studia III stopnia (3 lub 4-letnie); kończą się uzyskaniem stopnia naukowego doktora; za granicą Philosophy Doctor (PhD).
3. Stosowanie systemu punktów kredytowych (ECTS – *European Credit Transfer System*). Uzyskując zaliczenie z danego przedmiotu student otrzymuje określoną liczbę punktów (w Polsce w systemie ECTS pełny rok akademicki odpowiada 60 punktom, semestr – 30 punktom). Dzięki wdrożeniu ECTS europejscy studenci mają możliwość podjęcia lub kontynuacji studiów na różnych uczelniach krajowych i zagranicznych realizujących projekt, przy czym okres studiów odbyty na tych uczelniach może być w pełni uznany przez uczelnię macierzystą. System ułatwia wymianę studentów między uczelniami, które wdrożyły ECTS (np. w ramach programu SOKRATES-ERASMUS).

Reformy wynikające z podpisania Deklaracji Bolońskiej przyczyniły się do zmian w kształceniu bibliotekarzy w krajach europejskich.

Deklaracja Bolońska a programy nauczania LIS

Kierunek LIS najczęściej występuje na uniwersytetach, ulokowany przeważnie na wydziałach lub w innych jednostkach organizacyjnych uczelni. Czasem, szczególnie w centralnej i południowej Europie, takie jednostki mogą również działać przy bibliotekach narodowych lub innych instytucjach kultury. Rzadziej spotyka się niezależne szkoły, które zajmują się jedynie bibliotekoznawstwem i informacją naukową (np. w Danii, *The Royal School of Information Science*).

W 2005 roku w *The Royal School of Information Science* opracowano raport dotyczący edukacji w zakresie LIS w Europie². Miał on stanowić wstęp do dyskusji dotyczącej kształcenia bibliotekarzy w obliczu zmian związanych z Deklaracją Bolońską i powstał we współpracy z EUCLID (*European Association for Library and Information Education and Research*) oraz z ok. 150 przedstawicielami dziedziny z całej Europy. Publikacja

---

² Ibidem, s. 20.

cja jest skierowana do wszystkich instytucji edukacyjnych, w których jest nauczany kierunek LIS.

Głównymi zamierzeniami związanymi z publikacją było m.in.: zbadać, w jaki sposób kierunki LIS w Europie mogą być dostosowywane do wymogów Deklaracji Bolońskiej oraz jaki jest aktualny stan rozwoju programów nauczania, a także zastanowienie się nad możliwościami wzmocnienia współpracy międzynarodowej. Tematy poruszane w raporcie skupiały się nad określeniem kręgu zagadnień wspólnego dla wszystkich lub dla większości kierunków LIS w Europie.

Odnosząc się do założeń Deklaracji Bolońskiej, określono kwalifikacje, jakie powinni uzyskać absolwenci po ukończeniu poszczególnych poziomów nauczania oraz jakie przedmioty powinny być wykładane w zależności od stopnia specjalizacji przedmiotu.

Rysunek 1. Przedmioty LIS na poszczególnych poziomach kształcenia

Oprac. na podst. *European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education*. Red. L. Kajberg, L. Lørring. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [30 maja 2013].

Podjęto również próbę ustalenia podstawowych ram kształcenia na kierunku LIS, wyodrębniając 3 podstawowe obszary:

1. Studia nad dokumentem: typologia, struktura, przeznaczenie.

2. Zarządzanie wiedzą i informacją: bibliografia, indeksowanie, katalogowanie, przechowywanie w bazach danych, wyszukiwanie, zachowania informacyjne użytkowników.
3. Organizacja i zarządzanie: tworzenie podstaw prawnych działalności bibliotek i instytucji związanych z informacją, ustalanie zasad przepływu dokumentów (w tym polityki gromadzenia), planowanie budżetu, administracja, tworzenie prognoz i programów rozwoju.

W raporcie podkreślono zjawisko interdyscyplinarności w programach nauczania LIS, która rodzi niebezpieczeństwo oddalania się od istoty dyscypliny.

Wnioski dokonanej analizy wykazały, że instytucje edukujące w zakresie LIS są mimo podobieństw bardzo różne od siebie. Określanie tymi samymi terminami poszczególnych przedmiotów nauczania w różnych szkołach nie oznacza, że pod tymi pojęciami kryją się te same znaczenia. Wysłunięto zatem postulat wspierania prac nad unifikacją znaczeń i terminologii, aby te różnice zniwelować. Uznano, że Proces Boloński odgrywa w tych działaniach znaczącą rolę, ale jest jeszcze dużo do zrobienia w ramach międzynarodowej współpracy.

Edukacja LIS w wybranych krajach europejskich

DANIA

Duńskie biblioteki są obecnie w okresie przemian. W 2007 roku w Danii miały miejsce przeprowadzone na dużą skalę reformy, w wyniku których połączono instytucje badawcze z instytucjami szkolnictwa wyższego. Zmniejszyła się wówczas znacznie liczba bibliotek naukowych i publicznych. Natomiast te biblioteki, które pozostały, rozwinęły się pod względem wielkości i nowoczesności.

Do niedawna, kształcenie personelu bibliotecznego znajdowało się niemal wyłącznie w gestii IVA (*Det Informationsvidenskabelige Akademi/The Royal School of Library and Information Science*). Dziś IVA skupia się głównie na szkolnictwie wyższym, a odpowiedzialność za edukację pracowników administracyjnych stara się przekazać innym instytucjom edukacyjnym. Minimalizuje także programy kształcenia ustawicznego, które w zakresie bibliotekarstwa publicznego realizowane są najczęściej przez biblioteki regionalne, natomiast pracownicy bibliotek naukowych doszkalać się na kursach organizowanych przez Duńskie Stowarzyszenie

Bibliotek Naukowych (*Danish Research Library Association*). Warto podkreślić, że duńscy bibliotekarze mają dziś znacznie szersze wykształcenie niż zaledwie kilka lat temu, co jest spowodowane potrzebą posiadania nowych umiejętności informacyjno-komunikacyjnych i rosnącą tendencją do kształcenia ustawicznego, szczególnie w zakresie mediów cyfrowych, komunikacji, badania potrzeb użytkowników.

Przykład: *The Royal School of Library and Information Science* (Kopenhaga) oferuje następujące programy kształcenia:

1. *Bachelor/Librarian*: 3-letnie studia licencjackie stacjonarne kończą się uzyskaniem stopnia *Bachelor of Science* (B.Sc.). Studiowanie przez kolejne pół roku umożliwia studentom zdobycie tytułu Librarian D.B.
2. *Master of Library and Information Science* (niepełne magisterskie): studia magisterskie realizowane w niepełnym wymiarze godzin, stanowią uzupełnienie cyklu licencjackiego. Ukierunkowane przede wszystkim na osoby już pracujące, służą podnoszeniu ich kwalifikacji, zdobywaniu specjalizacji (nie uzyskuje się tytułu magistra).
3. *Master of Library and Information Science* (magisterskie): 2-letnie studia, po ukończeniu których otrzymuje się tytuł magistra (MLISc.). Program skupia się głównie na nauczaniu teorii, zasad, metod i praktycznych zastosowań informacji naukowej.
4. *Library Assistant/Library Program Technician*: program umożliwia uzyskanie kwalifikacji asystenta bibliotecznego lub technika bibliotecznego. Oferuje ogólną wiedzę na temat duńskiego sektora bibliotecznego (prawodawstwa i organizacji), procesów i usług bibliotecznych, typów bibliotek i współpracy pomiędzy nimi. Program utworzony jest przede wszystkim dla pracowników biurowych zatrudnionych w instytucjach państwowych.
5. *PhD Programme*: 3-letnie studia doktoranckie. Dają możliwość prowadzenia międzynarodowych projektów badawczych. Obecnie w IVA prowadzone są aktualne merytorycznie programy badawcze dotyczące: procesów innowacyjnych, systemów informacyjnych i projektowania interakcji, kompetencji informacyjnych, mediacji kulturowej, teorii wiedzy i informacji.

FINLANDIA

Od 1945 roku bibliotekarze pracujący w bibliotekach publicznych kształcili się na poziomie pólakademickim w *College for Social Sciences* w Helsinkach. W 1960 roku uczelnia została przeniesiona do Tampere i przekształcona w uniwersytet, w którym w 1971 roku powstała pierwsza

w krajach nordyckich Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej (obecnie katedra już nie istnieje, ale przedmioty związane z zawodem są wykładane w ramach programu *School of Information Science* na kierunku studia o informacji i mediach interaktywnych).

Kształcenie LIS na wszystkich poziomach oferowane jest przez uniwersytety. Kierunek prowadzi również politechniki m.in. w Oulu czy Turku, ale wyłącznie na drugim poziomie. Uniwersytety przygotowują studentów bardziej pod kątem teoretycznym, politechniki natomiast kierują się w programach nauczania pragmatyzmem i to ich absolwenci podejmują później pracę w bibliotekach.

Przykład: *School of Information Science*, działająca na Uniwersytecie w Tampere, oferuje następujące programy kształcenia:

1. Na poziomie BA, BSc (licencjata):
Degree Programme in Computer Sciences,
Degree Programme in Information Studies and Interactive Media,
Degree Programme in Mathematics and Statistics.
2. Na poziomie MA (magister):
Master's Degree Programme in Human-Technology Interaction,
Master's Degree Programme in Software Development.
3. Na poziomie PhD (doktora):
Doctoral Programme in Information and Systems,
Doctoral Programme in Information Studies and Interactive Media,
Doctoral Programme in Interactive Technology.

Większość przedmiotów związanych z LIS jest wykładanych w ramach kierunku studia o informacji i mediach interaktywnych (w programach nauczania biblioteka pojawia się tam, jako potencjalne miejsce pracy absolwentów). Pozostałe kierunki mają w swoich programach jedynie elementy LIS.

Wykształcenie na poziomie uniwersyteckim jest obecnie wymagane na stanowiskach kierowniczych w bibliotekach publicznych. Około 70% pracowników ma wykształcenie kierunkowe.

SZWECJA

Początki kształcenia bibliotekarzy w Szwecji sięgają 1926 roku, kiedy rozpoczęła swoją działalność *Swedish State Library School*, która powstała przy *The National School Board* w Sztokholmie. Nauczanie odbywało się wówczas tylko na poziomie licencjackim. Od 1948 roku także *The Stoc-*

kholm City Library wprowadziła własny program edukacji bibliotekarzy. W 1972 roku w Borås została założona *The Swedish School of Library and Information Science*. Niedawno obchodzono czterdziestolecie jej istnienia. Obecnie jest największą instytucją w Szwecji prowadzącą kształcenie w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Początkowo szkoła oferowała programy dwuletnie o następujących specjalnościach do wyboru: biblioteki szkolne i publiczne oraz biblioteki naukowe i ekonomiczne. W roku 1977 szkoła została włączona do Uniwersytetu w Borås.

Reforma szkolnictwa wyższego z 1993 roku wprowadziła bibliotekoznawstwo i informację naukową, jako przedmiot akademicki. Wdrożono czteroletni program studiów magisterskich, a także przy współpracy z Uniwersytetem w Goeteborgu utworzono studia podyplomowe. Wkrótce także na innych uczelniach (Lund, Uppsalii, Umeå, Växjö) utworzono ten kierunek nauczania.

W wyniku reform związanych z Procesem Bolońskim, od 2006 roku wprowadzono trzystopniowy system kształcenia na poziomach: licencjackim, magisterskim i doktorskim. Punktacja ECTS pozwala na studiowanie w trybie stacjonarnym, zdalnym (kształcenie na odległość) lub mieszanym, zarówno w pełnym, jak i w niepełnym wymiarze godzin.

W edukacji kładzie się nacisk na zaspokojenie potrzeb rynku pracy. W programy kształcenia studentów wdraża się nauczanie nowych umiejętności praktycznych, a także prowadzi szkolenia dla osób już pracujących. Dąży się do równowagi pomiędzy umiejętnościami zawodowymi a wiedzą akademicką. W tym celu prowadzone są regularne badania, między innymi badania kompetencji absolwentów, które wykazują czy programy kształcenia są dobrze dostosowane do potrzeb pracodawców. Elastyczne programy nauczania pozwalają na uzyskanie kwalifikacji z różnych specjalności. Odpowiadając na zapotrzebowanie rynku pracy utworzono takie nowe programy szkoleniowe, jak: edycja stron internetowych, digitalizacja, strategia informacji i komunikacji.

Przykład: *The Swedish School of Library and Information Science* (SSLIS) oferuje następujące programy kształcenia:

1. Studia licencjackie: *Bachelor of Science in Librarianship* (lokalnie lub zdalnie), *Webmaster programme* (lokalnie lub zdalnie).
2. Studia magisterskie: *Master's programme Strategic Information and Communication*, *Master's programme in Library and Information Science*, *Master's Programme LIS*, *Digital Library and Information Services*.
3. Studia doktoranckie.

W Szwecji nauka na wyższych uczelniach jest bezpłatna, także dla obcokrajowców (stanowią oni około 20% wszystkich studiujących). Dużym ułatwieniem jest równoległe kształcenie w języku angielskim.

WŁOCHY

Przed podpisaniem Deklaracji Bolońskiej edukacja bibliotekarzy we Włoszech była słabo rozwinięta. Przyczyniały się do tego m.in. brak ustawy o bibliotekach i brak regulacji dotyczących zawodu bibliotekarza. W I połowie XX wieku kursy dla bibliotekarzy zaczęły prowadzić: Uniwersytet w Padwie (1924 rok), *Scuola Speciale* przy Uniwersytecie w Rzymie (1927 rok), Uniwersytet we Florencji (1929 rok), *Scuola Vaticana Biblioteconomia* (1934 rok).

W 1975 roku powstały pierwsze Wydziały Dziedzictwa Kultury na Uniwersytetach w Udine i Viterbo, w 1978 roku pierwsze studia podyplomowe na Uniwersytecie w Parmie.

Podpisanie Deklaracji Bolońskiej istotnie wpłynęło na wzrost liczby programów edukacyjnych dla bibliotekarzy. W 2004 roku włoskie uczelnie otworzyły 23 kursy licencjackie i 8 magisterskich, w 2010 roku notowano już 29 kursów licencjackich i 13 magisterskich. Warto zauważyć, że zarówno kierunki licencjackie, jak i magisterskie kształcą jednocześnie archiwistów i bibliotekarzy. Najczęściej spotykaną nazwą kierunku jest *Archivistica e biblioteconomia*. Wśród oferowanych przedmiotów znajdują się: historia książki, historia publikacji, bibliologia, papirologia, paleografia, bibliografia, dokumentacja, katalogowanie i klasyfikacja, konserwacja książki, automatyzacja bibliotek, zarządzanie biblioteką, prawo biblioteczne.

A. M. Tammaro – autorka prac dotyczących włoskiego systemu edukacji LIS – przedstawia kilka krytycznych uwag:

1. Przedmiot *informacja i zarządzanie wiedzą* jest relegowany do innych dziedzin, głównie do nauk społecznych takich, jak: komunikacja, prawo, nauki polityczne, ekonomia, edukacja.
2. Mimo, że postęp technologiczny zawitał do włoskich bibliotek, w programach nauczania brakuje przedmiotów z nim związanych. *Informacja naukowa* jest kierunkiem pojawiającym się na Wydziałach Inżynierii.
3. We włoskich szkołach LIS przeważa historyczne podejście do tej dyscypliny, co ma istotny wpływ na wizję biblioteki, na wartości, kryteria i metody pracy przekazywane studentom.

4. Mimo iż nowoczesne technologie są stosowane w bibliotekach i archiwach od około 30 lat, i to najbardziej zaawansowanym poziomie niż w wielu innych gałęziach administracji publicznej, szkolenia w tym zakresie są wciąż niewystarczające, zajmują tylko około 5% programu kształcenia i dotyczą głównie procesów katalogowania.
5. Innowacyjność metod nauczania i uczenia się została ograniczona do formalnego opisu efektów nauczania i do uzupełnienia teoretycznych wykładów o praktyki na stażach³.

Przykłady:

Uniwersytet Sapienza w Rzymie oferuje 2-letnie studia magisterskie (*laurea magistrale*): *Archivistica e biblioteconomia*. Wśród nauczanych przedmiotów, bezpośrednio związane z bibliotekarstwem są: historia książki, historia bibliotek, zarządzanie bibliotekami, prawo biblioteczne i nauka o bibliotece i informacji. Pomijając przedmioty specjalistyczne dla archiwistów, dominują przedmioty z dziedziny historii: paleografia łacińska, paleografia grecka, historia średniowieczna, historia nowożytna, historia współczesna, historia Rzymu, historia Europy Wschodniej.

Uniwersytet w Mediolanie ma w swojej ofercie 2-letnie studia magisterskie, które mogą podjąć licencjaci następujących kierunków: historia, literatura, geografia, filozofia, nauki polityczne. Absolwenci studiów magisterskich zdobywają zaawansowaną wiedzę na temat europejskiej historii kultury od starożytności do współczesności, ze szczególnym uwzględnieniem historii archiwów i bibliotek. Pozyskują również niezbędną wiedzę w pracy na odpowiedzialnych stanowiskach w bibliotekach, archiwach, muzeach, ośrodkach dokumentacji itp. Uniwersytet oferuje też kursy 1-semestralne w pełnym lub częściowym wymiarze godzin (12 lub 6 ECTS). Programy kursów obejmują następujące zagadnienia: podstawowe funkcje biblioteki, organizacja i zarządzanie tradycyjnymi zbiorami bibliotecznymi, tworzenie i funkcjonowanie kolekcji cyfrowych, usługi biblioteczne, informacja bibliograficzna, współpraca bibliotek i systemów bibliotecznych, analiza wykorzystania zbiorów, analiza bibliometryczna.

Uniwersytet we Florencji oferuje 30-godzinny kurs (6 ECTS) pod nazwą *Archivistica, Bibliografia e Biblioteconomia*. Mogą go wybrać, jako przedmiot nieobowiązkowy, studenci będący na drugim roku studiów licencjackich. Tematyka kursu to współczesna biblioteka i jej usługi.

---

3 A. M. Tammaro: *LIS education in Italy. NMPLIS Study Tour, 13-16 June, 2011 (prezentacja)*.

GRECJA

Edukacja bibliotekarzy w Grecji ma stosunkowo krótką historię. Pierwsze studia bibliotekarskie otwarto dopiero w 1977 roku. Obecnie programy LIS są prowadzone w trzech instytucjach na poziomie BA: na dwóch Wydziałach Bibliotekoznawstwa i Systemów Informacyjnych⁴ w Instytucie Technologiczno-Edukacyjnym (TEIs)⁵, w Atenach i Salonikach oraz na Wydziale Archiwów i Bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Jońskim na Corfu (powstałym w 1993 roku). W Grecji uniwersytet oraz instytut technologiczno-edukacyjny są jedyną możliwą formą kształcenia bibliotekarzy, a TEIs oferuje możliwość zdobycia jedynie poziomu licencjatu (który można uzupełnić o kolejny stopień na studiach uniwersyteckich).

W 2006 roku tylko 41% pracowników bibliotek miało wykształcenie bibliotekarskie. Ta liczba wzrasta, niemniej jednak długo pokutowało przekonanie, że aby pracować w bibliotece wystarczą jakiegokolwiek studia wyższe. Co więcej, pierwsze studia bibliotekarskie były prowadzone przez wykładowców po studiach wyższych, ale bez przygotowania w dziedzinie bibliotekoznawstwa (ponieważ nie było nigdy wcześniej szkół bibliotekarskich mogących wykształcić taką kadrę, pierwszymi wykładowcami byli absolwenci prawa, ekonomii czy filozofii).

Pierwsze programy nauczania skupiały się w 47% na teorii, 39% na przedmiotach fachowych, a w 14% na zagadnieniach związanych z zarządzaniem biblioteką. W latach 90. silniejszy nacisk zaczęto kłaść na techniczne aspekty pracy bibliotekarza. W 2000 roku do programu nauczania w TEIs wprowadzono tematykę nowych technologii.

Kształcenie na poziomie magistra i doktora stało się możliwe dopiero w 2003 roku za pomocą Programu Operacyjnego UE trwającego w latach 2003/2004 do 2007/2008. Koszty pomocy UE wyniosły 491 tysięcy euro. Dwa kierunki powstałe w jej wyniku to: informacja naukowa oraz informacja naukowa – organizacja i zarządzanie biblioteką z uwzględnieniem nowych technologii. Do 2009 roku studia licencjackie ukończyło ponad 11 tysięcy osób, a studia na poziomie magistra i doktora ponad 4 tysiące.

Niestety wskaźnik liczby studentów, którzy kończą studia w porównaniu do liczby przyjętych na studia, nie wygląda optymistycznie. Dla przykładu, w Atenach, na 2,5 przyjętych studentów, studia kończy tylko jeden. Przyczyn dla takiego stanu rzeczy jest wiele: fakt, że w szkołach podstawowych brak jest bibliotek szkolnych (sic!), słaby system bibliotecz-

4 Obecna nazwa funkcjonuje od 2011 roku, przedtem brzmiała: Wydział Bibliotekoznawstwa.

5 *Technological and Educational Institutions (TEIs) of Athens.*

ny w kraju, krótka historia edukacji zawodowej oraz fakt, że w wyniku niedoskonałego systemu rekrutacji, na studia dostają się przypadkowe osoby⁶.

W TEIs programy nauczania skupione są głównie na przedmiotach fachowych (takie też były założenia powstawania kierunku LIS na tych uczelniach), ale w ostatnich latach widoczne jest zwiększanie przedmiotów związanych z zarządzaniem biblioteką.

Na program nauczania LIS na Uniwersytecie Jońskim w Korfu ma wpływ fakt, że w ramach jednego kierunku pod koniec lat 90. podjęto próbę połączenia trzech dziedzin: bibliotekoznawstwa, archiwistyki i muzeologii. W 1998 roku tylko 25% zagadnień na tym kierunku wiązało się tylko i wyłącznie z LIS. Obecnie 18% przedmiotów ogólnych jest związanych z LIS (bazy danych, statystyka, prawo biblioteczne etc.), a 24% to przedmioty typowo bibliotekarskie takie jak: katalogowanie czy klasyfikacja dokumentów.

Studia trwają osiem semestrów, w tym sześć miesięcy to praktyki w bibliotekach lub archiwach. Głównym problemem na tej uczelni jest brak podziału na specjalizacje. Są plany, aby oficjalnie do nazwy kierunku dodać termin „muzealnictwo”, ponieważ przedmioty związane z tym tematem są w dużym stopniu obecne w programach nauczania LIS, ale nie jest to zagadnienie odpowiednio ukonstytuowane.

HISZPANIA

Podobnie jak w Grecji, nauczanie LIS w Hiszpanii nie ma długiej tradycji. Początki sięgają 1980 roku, kiedy w wyniku dekretu ministerialnego ustanowiono trzyletni cykl kształcenia uniwersyteckiego, zwanego „dyplomaturą”. Pierwszymi uniwersytetami, które prowadziły takie studia były uczelnie w: Barcelonie, Granadzie, Salamance i Murcii. W 1992 roku program został zreformowany i utworzono studia licencjackie. Był to punkt przełomowy, ponieważ do przedmiotów typowo bibliotekarskich (np. katalogowanie czy klasyfikacja dokumentów) dodano również bardziej ogólne, takie jak: statystyka, prawo, zarządzanie, informatyka. Nowe przedmioty były prowadzone przez wykładowców reprezentujących te dziedziny, co pozwoliło na większą interdyscyplinarność kierunku.

Warto podkreślić, że nauka o informacji, jako przedmiot, stała się także obowiązkowa na kilku innych kierunkach uniwersyteckich, takich jak

6 Punktacja przy rekrutacji umożliwia dostanie się na inne studia, niż się pierwotnie wybrało. Z tego powodu wielu studentów później rezygnuje.

komunikacja wizualna czy zarządzanie publiczne. Taka ekspansja dziedziny „na zewnątrz” miała wpływ na jej rozwój i spowodowała zainteresowanie badaczy określeniem miejsca LIS wśród innych dziedzin.

Obecnie kierunek LIS jest obecny, na różnych poziomach kształcenia, na 16 uniwersytetach. Po podpisaniu przez Hiszpanię Deklaracji Bolońskiej Ministerstwo Edukacji ustanowiło w 2004 roku tzw. Białą Księgę, w której ustalono ogólne i szczegółowe umiejętności, jakie powinni mieć przyszli absolwenci oraz w jaki sposób ustanawiać wytyczne dotyczące ich kariery.

Określono, że absolwent LIS powinien być przygotowany do pracy w następujących instytucjach:

1. Biblioteki szkolne, akademickie, publiczne, specjalistyczne.
2. Jednostki informacyjne w administracji publicznej, media, wydawnictwa, księgarnie, biura prawne.
3. Archiwa państwowe i prywatne.
4. Przedsiębiorstwa, które tworzą bazy danych, przechowują i udostępniają informacje, portale internetowe etc.

Na programy nauczania na kierunku LIS ma zdecydowany wpływ sytuacja na rynku pracy w Hiszpanii. Założenia Białej Księgi miały prowadzić do zwiększenia możliwości zatrudniania, w związku z tym znajduje się tam wiele przedmiotów spoza kręgu typowo bibliotekarskiego. Przykładowymi przedmiotami są: archiwistyka, zarządzanie archiwami państwowymi, ewaluacja i dostęp do dokumentów administracyjnych, systemy informacyjne w administracji publicznej.

Przykład: Na Uniwersytecie w Barcelonie znajduje się wydział pod nazwą *Facultat de Biblioteconomia i Documentació*, który począwszy od roku akademickiego 2009/2010 oferuje następujący program edukacyjny:

1. Studia licencjackie: informacja i dokumentacja: przygotowują specjalistów, którzy będą zajmowali się: selekcją, zarządzaniem, organizacją i zachowaniem informacji pochodzącej z wszelkich dostępnych źródeł tradycyjnych i cyfrowych, umieszczonej na różnego rodzaju nośnikach, dzięki czemu znajdują zatrudnienie w różnego rodzaju instytucjach państwowych i prywatnych, a głównie w bibliotekach, archiwach, wydawnictwach.
2. Dwa kierunki międzyuniwersyteckich studiów magisterskich: zarządzanie treściami cyfrowymi (wraz z Uniwersytetem Pompeu Fabra), biblioteki szkolne i promocja czytelnictwa (wraz z Uniwersytetem Autonomicznym w Barcelonie), od 2012/2013 trzeci kierunek: biblioteki i dziedzictwo kul-

turów. Nowoczesny kierunek: zarządzanie treściami cyfrowymi kształci konsultantów dla firm zajmujących się architekturą stron internetowych, badaniem ich użyteczności i dostępności, pozycjonowaniem witryn, kampaniami marketingowymi w sieci, zarządzaniem portalami społecznościowymi, zarządzaniem intranetem; jak również przygotowuje personel do bibliotek, archiwów i muzeów, który zajmie się planowaniem, zarządzaniem i obsługą projektów digitalizacji.

1. Studia doktoranckie: informacja i dokumentacja w społeczeństwie wiedzy.
2. Kształcenie ustawiczne w formie kursów uniwersyteckich dostępnych dla społeczności uniwersyteckiej i specjalistów pracujących w dziedzinie informacji i dokumentacji.
3. Udział w programach (*Sicue-Seneca i Socrates-Erasmus*) wymiany międzyuczelnianej w kraju i za granicą, w ramach której studenci mogą odbyć jeden semestr studiów na innej uczelni.
4. Staże letnie za granicą w prestiżowych instytucjach, wśród których znajdują się: Organizacja Narodów Zjednoczonych w Genewie (UNHCR, ILO, WHO), Inter-American Development Bank w Waszyngtonie, Biblioteka Centrum Georges Pompidou w Paryżu, British Library w Londynie i Biblioteka Aleksandryjska w Egipcie.
5. Od 2011/2012 - kształcenie w trybie mieszanym, tzn. częściowo zdalnym, dla tych studentów, którzy nie mogą regularnie uczestniczyć w zajęciach. Z myślą o osobach pracujących studia stacjonarne odbywają się w trybie dwuzmianowym.

Inne formy aktywności na rzecz edukacji LIS

Digital Library Learning DILL: 2-letnie (4 semestry) międzynarodowe studia magisterskie kształcące specjalistów potrzebnych w szybko zmieniającym się świecie bibliotek cyfrowych. Program jest oferowany w ramach współpracy pomiędzy uczelniami trzech krajów. Studenci spędzają pierwszy semestr w Norwegii (Oslo and Akershus University College of Applied Sciences), drugi w Estonii (Tallinn University), trzeci we Włoszech (the University of Parma). Ostatni semestr jest przeznaczony na pisanie pracy magisterskiej, studenci mają możliwość wyboru jednej z trzech ww. uczelni. Kurs DILL jest również oferowany w ramach edukacji na odległość (w wersji online).

Warto wspomnieć również o inicjatywie ISchools. Jest to organizacja powstała w 2005 roku z inicjatywy instytucji prowadzących edukację LIS (na różnych poziomach). Celem jej powstania jest wypracowanie wspólnie metod promowania i zwiększania wiedzy o tej dziedzinie, a także kolektywne wskazywanie problemów związanych z nauczaniem na poziomie wyższym oraz podejmowanie prób ich rozwiązywania.

Zagadnienie informacji w ISchools jest traktowane w sposób interdyscyplinarny, z uwzględnieniem takich zagadnień jak projektowanie przestrzeni informacyjnej i ochrona informacji zarówno w środowisku wirtualnym, jak i w fizycznym oraz otwarty i powszechny dostęp.

Obecnie do ISchools należy 41 instytucji (głównie uniwersytetów, w ramach których działają jednostki nauczające informacji).

Internacjonalizacja edukacji LIS

Tematyka internacjonalizacji edukacji LIS jest przedmiotem zainteresowania wielu instytucji związanych z bibliotekarstwem. Instytucje takie jak EUCLID czy też sekcja IFLA dotyczą edukacji i szkoleń, podejmują temat ujednoczenia programów nauczania w różnych krajach tak, aby w jak najbardziej optymalny sposób odpowiadały zapotrzebowaniu rynku. Podkreśla się także, że konieczna jest również edukacja specjalistów na tym samym poziomie, bez względu na kraj ukończenia studiów⁷.

Taka współpraca międzynarodowa w zakresie programów nauczania mogłaby zaowocować nie tylko powstaniem pewnych schematów umiejętności, jakie są w danym momencie najbardziej pożądane w tej dziedzinie, ale także ułatwiłaby proces akredytacji dla instytucji stosujących wspólnie wypracowane zasady.

Kierunki, w których zmierzają programy nauczania LIS

Zmiany w kształceniu bibliotekarzy, jakie dokonały się w ostatnich latach, czyli przesunięcie akcentu z *Library Science* na *Library Information Science*, mają swoje uzasadnienie w przekonaniu wielu ekspertów, że umiejętności obecnie wymagane np. do zarządzania metadanymi w bibliotekach cyfrowych czy też do tworzenia programów lub aplikacji potrzebnych w bibliotekach, nie są do osiągnięcia przez bibliotekarzy,

⁷ I. Abdullahi, K. Leif, S. Virkus: *Internationalization of LIS education in Europe and North America*. „New Library World” Vol. 108, nr 1/2 (2007), s. 7-24; Cyt. za: M. Gerolimos: *Skills developed through library and information science education*. „Library Review” Vol. 58, nr 7 (2009), s. 527-540.

a jedynie przez specjalistów (głównie informatyków). Z tego też powodu kierunek LIS często występuje nie, jako zupełnie odrębny twór, ale raczej, jako przedmiot uzupełniający w ramach innych specjalności (tak jest np. w UK). Ma to swoje dobre strony, ponieważ często podejmuje się temat braku bibliotekarzy dziedzinowych i systemowych, a ten sposób edukacji umożliwia wykształcenie odpowiednich specjalistów. Z drugiej strony w literaturze sygnalizowane są wątpliwości, czy specjalista ds. informacji będzie utożsamiany z bibliotekarzem, czy zmiany idące w tym kierunku nie spowodują powolnego zanikania naszego zawodu.

Najważniejszą zmianą jest przejście od kształcenia zawodowego do edukacji akademickiej, co jest odpowiedzią na istniejącą obecnie złożoność bibliotek i potrzebę ciągłych zmian, i rozwoju.

Bardziej niż kiedykolwiek istotne staje się posiadanie odpowiednich kompetencji, co oznacza konieczność kształcenia ustawicznego, współpracy z innymi instytucjami i zatrudniania pracowników z nowymi umiejętnościami zawodowymi. Z pewnością pomoże w tym dążenie do unifikacji nauczania LIS w ramach wspólnoty europejskiej.

Bibliografia

1. [Education for Librarianship]. „Scandinavian Library Quarterly” Vol. 45, nr 3 (2012). Tryb dostępu: <http://slq.nu/?article=volume-45-no-3-2012-6> [30 maja 2013].
2. Chadaj A., Garczyńska M., Szaflarska E.: *Bibliotekarze bibliotek akademickich w krajach Unii Europejskiej. Raport z badań*. „Przegląd Biblioteczny” R. 75, z. 1 (2007), s. 67-85.
3. Chain-Navarro C., Muñoz Cañavate A., Salido Martínez V.: *LIS Education and Web Services in the Public Sector: the Case of Spain*. „Libri” Vol. 58 (2008), s. 246-256. Tryb dostępu: <http://www.librijournal.org/pdf/2008-4pp246-256.pdf> [30 maja 2013].
4. *DILL Digital Library Learning*. Tryb dostępu: <http://dill.hioa.no/> [30 maja 2013].
5. *European Curriculum Reflections on Library and Information Science Education*. Red. L. Kajberg, L. Lørring. Copenhagen 2005. Tryb dostępu: http://www.library.utt.ro/LIS_Bologna.pdf [30 maja 2013].
6. Gerolimos M.: *Library education in Greece: history, current status and future prospects*. „Library Review” Vol. 60, nr 2 (2011), s. 108-124.
7. Gerolimos M.: *Skills developed through library and information science education*. „Library Review” Vol. 58, nr 7 (2009), s. 527-540.
8. *iSchols*. Tryb dostępu: <http://ischools.org/> [30 maja 2013].
9. *Makinen I.: Historical explanations for the success of Finnish public libraries (and Nordic countries in general)*. Tryb dostępu: <http://conference.ifla.org/past/ifla78/107-makinen-en.pdf> [30 maja 2013].

10. Smith K., Hallam G., Ghosh S. B.: *Guidelines for Professional Library/Information Educational Programs – 2012*. Tryb dostępu: <http://www.ifla.org/publications/guidelines-for-professional-libraryinformation-educational-programs-2012> [30 maja 2013].
11. Tammaro A. M.: *Library and Information Science (LIS) education: a conceptual framework towards „Europeisation”*. „Journal of the Bangladesh Association of Young Researchers (JBAYR)” Vol. 1, nr 1 (2011), s. 1-13.
12. Tammaro A. M.: *LIS education in Italy. NMPLIS Study Tour, 13-16 June, 2011 (prezentacja)*. Tryb dostępu: http://colab.cce.unipr.it/colab_lea/pluginfile.php/1036/mod_resource/content/1/QA_in_Italy.pdf [30 maja 2013].
13. *Turun yliopisto Univesity of Turku*. Tryb dostępu: <http://www.utu.fi/en/Pages/home.aspx> [30 maja 2013].
14. *Universitat de Barcelona*. Tryb dostępu: <http://www.ub.edu/biblio/introduccio-versio-anglesa.html> [30 maja 2013].
15. *Univesity of Oulu*. Tryb dostępu: <http://www oulu.fi/english/> [30 maja 2013].
16. *Univesity of Tampere*. Tryb dostępu: <http://www.uta.fi/english/> [30 maja 2013].

SESJA IV
KSZTAŁCENIE BIBLIOTEKARZY W POLSCE

dr Danuta Konieczna
Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
dkonieczna@uwm.edu.pl

KSZTAŁTOWANIE KARIERY ZAWODOWEJ W BIBLIOTEKARSTWIE. CZY TO MOŻLIWE W POLSKICH REALIACH?

THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL CAREER IN LIBRARIANSHIP. IS IT POSSIBLE IN THE POLISH REALITY?

Abstract

The purpose of the study is to discuss issues concerning librarian profession, career path and job satisfaction. Some theoretical comments on the career development are presented. A survey was conducted among public librarians in Warmia and Mazury region and the University Library in Olsztyn in 2013. The questionnaire was carried out among 130 people and it concentrated on the professional status, the factors determining the development of the career in libraries, the sources of job satisfaction and dissatisfaction. The results show that it is rather impossible to treat a librarian's job in terms of making a career, but 86% of respondents derive great satisfaction from their work.

Wstęp

Kariera w bibliotekarstwie to zjawisko dosyć złożone i niejednoznaczne. Bo czy nie robi kariery osoba, która po studiach zdobywa kolejne szczeble stanowisk bibliotekarskich od młodszego bibliotekarza do kustosa, czy do bibliotekarza dyplomowanego? Nie zawsze musi to być funkcja kierownicza. Dla wielu osób kariera, to zdobycie wykształcenia i wyjazd do większego miasta; dla innych to działalność w organizacjach zawodowych, uczestnictwo w gremiach zarządzających, radach naukowych, redakcjach, wyjazdy studyjne, zdobywanie wyróżnień, na-

gród... Zazwyczaj przyjmuje się, cytując za *Słownikiem socjologicznym*, że „kariera” to: „(...) standardowy ciąg podejmowanych przez jednostkę ról społecznych zajmowanych (zdobywanych) pozycji o wzrastających prestiżu społecznym, najczęściej związany z działalnością zawodową lub polityczną”¹. Można też powiedzieć, że to: „sekwencja ról zawodowych, przez które jednostka przechodzi w swym życiu zawodowym”². I tak niewątpliwie dzieje się w przypadku zawodu bibliotekarza, gdyż od wielu lat widzimy, jak bardzo zmienia się i przechodzi istotne przeobrażenia. Były one zauważalne szczególnie od II połowy XIX wieku, kiedy pojawiły się szkoły bibliotekarskie, a zawód ten stawał się postrzegany jako jeden z zawodów społecznych. Powołuje się na ten fakt znany bibliotekarz angielski R. Bowden w redagowanym przez siebie raporcie IFLA z 1992 roku, omawiającym zawód bibliotekarza i jego status w różnych krajach³. Przytacza przy tym cechy zawodów występujących w naukach społecznych sformułowane w 1915 roku przez A. Flexnera, który podkreśla, że jest to zawód oparty na działalności intelektualnej, wymaga on wiedzy i stałego uczenia się, ma zastosowanie bardziej praktyczne aniżeli teoretyczne, posiada pewne techniczne umiejętności, których trzeba się nauczyć⁴. Uwagi te w pełni można odnieść do zawodu bibliotekarza i niewątpliwie dowartościowują, przynajmniej w teorii jego rangę.

Niestety, niezbyt pochlebne opinie o pracy w bibliotece pojawiają się wówczas, gdy pracę w bibliotece podejmuje się z konieczności, w sytuacji przymusowej, gdy nie ma już innej możliwości zatrudnienia. Nasuwa się wówczas przekonanie, szczególnie zauważalne w ostatnich miesiącach w związku z akcją deregulacji zawodów, że w bibliotece może pracować każdy. Potwierdzają to m.in. badania przeprowadzone przez K. Mazur-Kuleszę i D. Wierzbicką w bibliotekach naukowych Opola w 2008 roku, z których wynika, że 61% badanych „(...) trafiła do pracy w bibliotece w wyniku zrządzenia losu, nie kierując się własnymi zainteresowaniami oraz zdobytym wykształceniem”⁵. Koresponduje to z sytuacją, którą opi-

1 K. Olechnicki, P. Załęcki: *Słownik socjologiczny*. Toruń 1997, s. 92.

2 *Słownik socjologii i nauk społecznych*. Pod red. G. Marshalla; red. nauk. polskiego wyd. M. Tabin. Warszawa 2004, s. 142.

3 R. Bowden: *Image, status and reputation: some observations*. W: *The status, reputation and image of the library and information profession. Proceedings of the IFLA Pre-Session Seminar, Delhi, 24-28 August 1992*. München 1995, s. 28-35.

4 Ibidem, s. 29; Por. A. Flexner: *Is Social Work a profession? 1915*. Tryb dostępu: <http://pages.uoregon.edu/adoption/archive/FlexnerISWAP.htm> [14 maja 2013].

5 K. Mazur-Kulesza, D. Wierzbicka: *Motywacje wyboru zawodu bibliotekarza w bibliotekach naukowych Opola. Badania ankietowe*. W: *Bibliotekarz: zawód czy powołanie*. Pod red. M. Geryka. Gdańsk 2010, s. 209-224.

sano na łamach „Wysokich Obcasów”, dodatku do „Gazety Wyborczej”⁶. Absolwentka studiów humanistycznych poszukująca bezskutecznie pracy w prestiżowym zawodzie, po niepowodzeniach, miała powiedzieć, że przyjdzie jej „modlić się o etat w bibliotece”. Zdanie to oburzyło bibliotekarkę, która stwierdziła, że: „bibliotekarz, to zawód dla odważnych ekstrawertyków z wysokimi kwalifikacjami”. Szerzej opisuje to zjawisko L. T. Nowak⁷. Podobne poglądy wynikają z badań nad motywacjami i wyborem zawodu oraz przebiegiem kariery przeprowadzonych w Nigerii. M. A. Bello na podstawie przeprowadzonych badań wykazała, że zazwyczaj ludzie nie wybierają tego zawodu świadomie, lecz występują różne czynniki czy doświadczenia prowadzące do jego wyboru i często są to rozwiązania, nie zawsze związane ze świadomymi, wcześniej planowanymi wyborami⁸.

Kariera w zawodzie bibliotekarza, podobnie jak w innych zawodach, często jest utożsamiana z rozwojem jednostki w toku jej życia zawodowego. Zdaniem G. Gruszczyńskiej-Malec i M. Rutkowskiej odnosi się ona do przebiegu życia zawodowego człowieka, oznacza jego historię zatrudnienia, rozpoczynającą się od momentu wyboru i podjęcia pracy do przejścia na emeryturę. Niemalże znaczenie dla wyboru i kształtowania kariery zawodowej będzie miał odczuwany poziom własnej skuteczności w konkretnym obszarze aktywności, w określonej dziedzinie nauki i życia⁹. Autorki określają, to jako silną wiarę we własne możliwości i zdolność osiągnięcia pożądaných efektów, czyli przekonanie o mistrzostwie osobistym. Podobnie, za A. Poczrowskim można przyjąć, że „kariera zawodowa” to: „(...) wzorcowa sekwencja postaw i zachowań jednostki, związanych z jej doświadczeniami w pracy lub, inaczej mówiąc, rozwój zawodowy jednostki w toku jej życia. Każdy człowiek czynny zawodowo realizuje swoją karierę zawodową, nawet jeśli nie uświadamia sobie tego faktu w pełni”¹⁰. Podobne uwagi można znaleźć w pracy M. Suchara poświęconej karierze i rozwojowi zawodowemu, w której twierdzi, że kariera odnosi się do historii

6 „Wysokie Obcasy” 2008, nr 8; nr 10. Cyt. za L. T. Nowak: *Asertywność w bibliotece. Jak odkryć siłę swojej profesji?* Warszawa 2012, s. 26-27.

7 L. T. Nowak: *Asertywność w bibliotece. Jak odkryć siłę swojej profesji?* Warszawa 2012.

8 M. A. Bello: *Choosing a Career: librarian?* „Librarian Career Development” Vol. 4, nr 4 (1996) s. 15-19.

9 G. Gruszczyńska-Malec, M. Rutkowska: *Mistrzostwo osobiste a wybór kariery zawodowej*. „Zarządzanie Zasobami Ludzkimi” 2005, nr 2, s. 33-41.

10 A. Poczrowski: *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Strategie – procesy – metody*. Wyd. 2 zm. Warszawa 2008, s. 306.

zatrudnienia, uwzględnia poziom zajmowanych stanowisk, treść pełnionych funkcji oraz osiągnięcia i sukcesy związane z ich pełnieniem¹¹.

Badania nad rozwojem kariery zawodowej i związanej z jej przebiegiem satysfakcji z pracy prowadzone były w różnych krajach, przy tym częściej, jako główny temat badań, pojawiała się właśnie zagadnienie satysfakcji zawodowej, a przy okazji wynikały uwagi na temat kariery zawodowej. Z badań zagranicznych warto przytoczyć między innymi, prowadzone w latach 90. XX wieku przez B. Horenstein badania w grupie akademickich bibliotekarzy w USA¹². G. J. Leckie i J. Brett zajmowali się tym zagadnieniem wśród bibliotekarzy Kanady¹³; również kanadyjskich bibliotekarzy dotyczyły badania E. Sierpe¹⁴. Przeprowadzono również liczne badania wśród polskich bibliotekarzy, gdyż temat dotyczący zawodu bibliotekarza, jego prestiżu, pozycji, edukacji i doskonalenia zawodowego, pragmatyki zawodu itp. zagadnień jest nieodłącznie związany z zagadnieniem kariery satysfakcji zawodowej¹⁵.

Grupa badawcza

Przedmiotem badań prezentowanych w referacie było poznanie opinii czynnych zawodowo bibliotekarzy na temat kariery w zawodzie bibliotekarza oraz satysfakcji z wykonywanej pracy. Badaniami objęci zostali pracownicy bibliotek publicznych: Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, bibliotek miejskich i filii bibliotecznych z terenu województwa warmińsko-mazurskiego oraz biblioteki naukowej, którą była Biblioteka Uniwersytecka w Olsztynie. Badania były prowadzone w marcu 2013 roku. Ogółem ankietę wypełniło 130 osób – 92 osoby reprezentujące biblioteki publiczne (na 650 pracujących) oraz 38 osób z Biblioteki Uniwersyteckiej (na 146 osób). Były to głównie kobiety (89%), osoby posiadające

11 M. Suchar: *Kariera i rozwój zawodowy*. Gdańsk 2003, s. 51-52.

12 B. Horenstein: *Job Satisfaction of Academic Librarians: An Examination of the Relationship between Satisfaction, Faculty Status, and Participation*. „College and Research Libraries” Vol. 54, nr 3 (1993), s. 255-266.

13 G. J. Leckie, J. Brett: *Job Satisfaction of Canadian University Librarians: A National Survey*. „College and Research Libraries” Vol. 58, nr 1 (1997), s. 31-47.

14 E. Sierpe: *Job Satisfaction among Librarians in English-language Universities in Quebec*. „Library & Information Science Research” Vol. 21, nr 4 (1999) s. 479-499.

15 *Bibliotekarz: zawód czy powołanie*. Pod red. M. Geryka. Gdańsk 2010; A. Folga, M. Janas, J. Kołakowska: *Postawy i oczekiwania pracowników Biblioteki Głównej oraz Bibliotek Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*. W: *60 lat Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*. Kraków 2011, s. 315-342; J. Jagielska: *Oczekiwania i nadzieje na umocnienie pozycji zawodowej bibliotekarza*. W: *Przyszłość bibliotek w Polsce*. Warszawa 2007, s. 125-136; K. Mazur-Kulesza, D. Wierzbicka: op. cit., s. 209-224.

wyższe wykształcenie (80,4% z bibliotek publicznych i 94,7% z biblioteki akademickiej). Zdecydowana większość badanych posiadała wykształcenie bibliotekoznawcze – 116 osób (89,2%). Były to magisterskie studia bibliotekoznawcze, licencjat z bibliotekoznawstwa, studia podyplomowe bibliotekoznawstwa, specjalizacja informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz studia policealne. Największa grupa badanych (60 osób – 46,2%) legitymowała się stażem pracy w granicach 21-30 lat i powyżej; 46 osób (35,4%) pracuje zawodowo od 1 do 10 lat. Osoby biorące udział w badaniach pracowały głównie na stanowiskach związanych bezpośrednio z użytkownikiem – 102 badanych (78,5%); 28 osób (21,5%) pracowało w oddziałach „zamkniętych”.

Dodatkowo wykorzystano opinie i uwagi grupy 20 słuchaczy studiów podyplomowych informacji naukowej i bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Liczba tych odpowiedzi jest niezbyt znacząca, ale badania tej grupy pełniły w pewnym sensie rolę badań pilotażowych i pozwoliły na pewną modyfikację proponowanego później kwestionariusza. Stanowią też uzupełnienie opinii na temat kariery i satysfakcji z pracy w bibliotekach, wyrażone przez osoby poznające dopiero zagadnienia bibliotekarstwa i planujące w pewnym sensie pracę w tym zawodzie.

Kariera – analiza badań ankietowych

Najważniejsze pytanie kwestionariusza, zawarte w tytule referatu, dotyczyło kariery w zawodzie bibliotekarza: czy to możliwe w polskich realiach? Z pytaniem tym wiąże się niewątpliwie zagadnienie statusu zawodu bibliotekarza, rodzaju biblioteki, w której się pracuje, warunków sprzyjających zrobieniu kariery, rozumianej w znaczeniu zdobywania pozycji o wzrastającym prestiżu społecznym.

Tabela 1. Opinie na temat statusu zawodu bibliotekarza

Lp.	Opinie	Biblioteki publiczne		Biblioteki naukowe		Razem	
		L	%	L	%	L	%
1.	Wysoki status	15	16,30	0	0	15	11,54
2.	Niski status	18	30,44	10	26,32	38	29,23
3.	Nie mam zdania	49	53,26	28	73,68	77	59,23
	Razem	92	100	38	100	130	100

L = liczba

Źródło: badania własne.

Z badań przeprowadzonych w grupie warmińsko-mazurskich bibliotekarzy (tab. 1) wynika, że jedynie 15 osób (11,54%) uważa, że zawód ten posiada wysoki status. Są to głównie poglądy pracowników bibliotek publicznych. Żadna z osób z Biblioteki Uniwersyteckiej nie stwierdziła, że jest on wysoki. 38 ogółu badanych (29,23%) uważa, że zawód ten legitymuje się niskim statusem. Jednakże większość bibliotekarzy (77 osób – 59,23%) nie wyraziła jednoznacznej opinii na ten temat. Grupa słuchaczy studiów podyplomowych zdecydowanie uważa, że zawód ten ma niski status (60% badanych). I tylko 2 osoby (10%) twierdzą, że zawód ten cieszy się wysokim prestiżem.

Interesujące było też poznanie opinii czy istnieje zdecydowana różnica jeżeli chodzi o status bibliotekarzy zatrudnionych w określonej bibliotece; czy ma znaczenie fakt, że ktoś pracuje w bibliotece naukowej, publicznej, szkolnej itp.

Tabela 2. Opinie bibliotekarzy dotyczące różnicy, jeżeli chodzi o status bibliotekarzy zatrudnionych w różnych rodzajach bibliotek

Lp.	Czy jest różnica?	Biblioteki publiczne		Biblioteki naukowe		Razem	
		L	%	L	%	L	%
1.	Tak	70	76,92	33	86,84	103	79,84
2.	Nie	21	23,08	5	13,16	26	20,16
	Razem	91	100	38	100	129	100

Źródło: badania własne.

Jak wynika z tab. 2 – 103 osoby (79,84%) stwierdziły, że taka zależność ma miejsce. Większą wagę do tego stwierdzenia przywiązują pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej. 26 badanych osób (20,16%) nie widziało różnicy, co do miejsca zatrudnienia bibliotekarzy i związanej z tym pozycji.

Tabela 3. Opinie na temat statusu bibliotek

Lp.	Ranga biblioteki	Biblioteki publiczne	Biblioteki naukowe	Razem
		Skala 1-6	Skala 1-6	Skala 1-6
1.	Biblioteka narodowa	1,42	1,89	1,65
2.	Biblioteka szkoły wyższej	2,78	2,58	2,68
3.	Ośrodek inf. nauk.	3,49	2,89	3,19
4.	Biblioteka publiczna	4,41	3,05	3,73
5.	Biblioteka pedagogiczna	4,34	3,26	3,80
6.	Biblioteka szkolna	5,66	4,13	4,89

Źródło: badania własne.

Bibliotekarze proszeni o wyrażenie opinii na temat bibliotek, posiadających odpowiednio wysoki status, jak wynika z tab. 3, pierwsze miejsce w tym rankingu otrzymała biblioteka narodowa (1,65 punktów). Wyżej ocenili ją bibliotekarze z bibliotek publicznych (ocena 1,42) aniżeli z biblioteki naukowej (ocena 1,89). Pierwsze miejsce przypisały jej 84 osoby (78,5%) na 107 odpowiadających na to pytanie. Było to 58 pracowników z bibliotek publicznych i 26 osób z biblioteki akademickiej. Na drugim miejscu w rankingu wymieniona została biblioteka szkoły wyższej, której przypisano 2,68 punkty (2,78 z odpowiedzi bibliotekarzy publicznych i 2,58 z odpowiedzi bibliotekarzy naukowych). Najwyższą ocenę („jedynkę”) przyznało jej 12 osób – po 6 osób z biblioteki publicznych i 6 osób z Biblioteki Uniwersyteckiej. W dalszej kolejności znalazły się: ośrodek informacji naukowej (3,19 punktów), biblioteka publiczna (3,73 punkty), biblioteka pedagogiczna (3,80 punktów) i na ostatnim miejscu biblioteka szkolna (4,89 punktów). Ciekawe, że odpowiadający pracownicy z bibliotek publicznych przyznali swoim bibliotekom dosyć niską rangę – 4,41 punktów w skali od 1 do 6, gdy tej bibliotece, bibliotekarze z Biblioteki Uniwersyteckiej przyznali 3,05 punktów. Uzupełniając te opinie można

przytoczyć poglądy słuchaczy studiów podyplomowych, którzy pierwsze miejsce również przyznali bibliotece narodowej, drugie biblioteki szkoły wyższej, a w dalszej kolejności ośrodkowi informacji naukowej, biblioteki publicznej i na ostatnim bibliotece szkolnej. Jest on więc porównywalny z opiniami czynnych już bibliotekarzy.

Pytanie zasadnicze – Czy możliwa jest kariera w bibliotekarstwie? – spotkało się z odpowiedzią negatywną, co prezentuje tab. 4. Pytanie to było kojarzone z osiągnięciem sukcesu, uznania, popularności, pełnieniem prestiżowych funkcji zawodowych. I takie było zamierzenie prowadzonych badań.

Tabela 4. Opinie na temat zrobienia kariery w bibliotece

Lp.	Opinia	Biblioteki publiczne		Biblioteki naukowe		Razem	
		L	%	L	%	L	%
1.	Tak	29	31,87	12	31,58	41	31,78
2.	Nie	32	35,16	16	42,11	48	37,21
3.	Nie mam zdania	30	32,97	10	26,32	40	31,01
	Razem	91	100	38	100	129	100

Źródło: badania własne.

Badania pokazały, że 48 osób (37,21%) uważa, że nie można zrobić kariery w zawodzie bibliotekarza. Procentowo więcej bibliotekarzy z biblioteki akademickiej aniżeli z biblioteki publicznej sądziło, że jest to niemożliwe. 41 badanych (31,78%) uważało, że kariera taka jest możliwa, przy bardzo podobnym rozkładzie osób z obu rodzajów bibliotek wyrażających taką opinię. Natomiast 40 osób (31,01%) nie miało zdania na ten temat. Jednakże, gdy porówna się procentowy rozkład odpowiedzi, można zauważyć brak wyraźnie zaznaczonych różnic w poglądach bibliotekarzy na temat kariery w zawodzie. Polaryzacja nie jest dostatecznie zaznaczona. Natomiast wyraźnie widoczne są poglądy na ten temat słuchaczy studiów podyplomowych. 65% badanych uważało, że możliwe jest zrobienie kariery pracując w bibliotece.

Jeżeli mówimy o karierze, to warto zastanowić się nad czynnikami, (aspektami), które mają sprzyjać zrobieniu kariery w bibliotekarstwie. Opinie na ten temat prezentuje tab. 5.

Tabela 5. Czynniki sprzyjające zrobieniu kariery w bibliotece

Lp.	Czynniki	Biblioteki publiczne	Biblioteki naukowe	Razem
		L	L	L
1.	Cechy osobowościowe	66	29	95
2.	Kreatywność	62	24	86
3.	Wyższe wykształcenie	51	25	76
4.	Umiejętności organizacyjne	48	23	71
5.	Wykształcenie bibliotekoznawcze	34	21	55
6.	Znajomość języków obcych	36	16	52
7.	Dodatkowe szkolenia, kursy, studia podyplomowe	32	19	51
8.	Publikacje, praca badawcza	11	16	27
9.	Pełnienie funkcji kierowniczych	14	9	23
10.	Udział w komisjach, organizacjach, komitetach	10	12	22
11.	Bycie mężczyzną	5	2	7

Źródło: badania własne.

Badani bibliotekarze, z proponowanej kafeterii czynników mających znaczenie w zrobieniu kariery, najważniejszą rangę przypisali cechom osobowościowym. Poglądy takie wyraziło 95 osób (na 130 badanych). W dalszej kolejności zwrócono uwagę na kreatywność (86 odpowiedzi), posiadanie wyższego wykształcenia (76 wskazań), umiejętności organizacyjne (71 odpowiedzi). Dopiero na 5. miejscu zwrócono uwagę na konieczność wykształcenia bibliotekoznawczego (55 wskazań). W dalszej kolejności wymieniono znajomość języków obcych (52 odpowiedzi), dodatkowe kursy i szkolenia (51 odpowiedzi), publikacje naukowe i pracę badawczą (27 opinii), pełnienie funkcji kierowniczej (23 wskazań), przynależność do organizacji zawodowych, udział w komisjach, komitetach (22 odpowiedzi). Na ostatnim w tym rankingu miejscu wskazano fakt bycia mężczyzną (7 opinii). O tym, że bycie kobietą ma jakiś wpływ na karierę w bibliotekarstwie nikt nie wspomniał. Jak wynika z przedstawionych czynników na najwyższych czterech miejscach, ze wskazaniem powyżej 70 odpowiedzi, były wymienione cechy typowe dla wszystkich

innych zawodów, w których można zrobić karierę: cechy osobowościowe, kreatywność, wyższe wykształcenie, umiejętności organizacyjne. Natomiast na dalszych miejscach znalazły się takie czynniki jak: dodatkowe umiejętności i wykształcenie zdobyte na kursach, studiach podyplomowych, znajomość języków obcych, prowadzenie badań i publikacje, udział w konferencjach, przynależność do organizacji.

Wspomniane wcześniej opinie słuchaczy studiów podyplomowych na powyższy temat różnią się nieco od odpowiedzi pracowników bibliotek. Jednakową liczbę głosów, z miejscem na pierwszej pozycji uzyskały: wykształcenie bibliotekoznawcze, umiejętności organizacyjne i znajomość języków obcych. Na drugim miejscu wymieniono cechy osobowościowe. W dalszej kolejności zwracano uwagę na wyższe wykształcenie, uczestnictwo w ogólnokrajowych komisjach, organizacjach, publikacje naukowe i pracę badawczą.

W kafeterii proponowanych odpowiedzi w kwestionariuszu świadomie nie zostały wymienione takie aspekty jak znajomości, nepotyzm, przynależność partyjna, związkowa i temu podobne, czasami pejoratywne cechy. Jednakże zostały one wymienione przez niektórych badanych w dodatkowych wypowiedziach. Między innymi stwierdzono: „W małych bibliotekach kariery się nie «zrobi»”. Znacząca była też uwaga, że ważne są: „Warunki pozamerytoryczne – takie jak znajomości, protekcja, służalczość itp., w tym wypadku umiejętności merytoryczne nie są brane pod uwagę”. I jeszcze jedna wypowiedź: „Nepotyzm dyrektora, zatrudnianie na stanowiskach kierowniczych znajomych, bez doświadczenia, a nawet bez odpowiedniego wykształcenia”.

Satysfakcja – analiza badań ankietowych

Nawiązując do zagadnienia kariery w bibliotekarstwie jedna z uczestniczek badań stwierdziła: „Kariera w bibliotece w pełnym tego słowa znaczeniu jest niemożliwa. Można tylko mówić o satysfakcji zawodowej”. Tak więc satysfakcja z wykonywanej pracy staje się ważnym aspektem związanym nie tylko z karierą, ale przede wszystkim z realizacją swoich zawodowych wyzwań i życiowych powołań. Jak twierdzą wspomniane już G. Gruszczyńska-Malec i M. Rutkowska osoby „(...) w wybranym przez siebie obszarze aktywności zawodowej są skłonne do zaangażowania w wykonywaną pracę, a zgodność z ich zainteresowaniami stwarza szansę na odczuwanie satysfakcji z jej wykonania. Wybór kariery zsynchronizo-

wanej z odczuwanym wysokim poziomem własnej skuteczności w danym obszarze zawodowym stwarza więc możliwości rozwoju i doskonalenia”¹⁶.

Badania na temat satysfakcji z wykonywanej pracy w bibliotece uzupełniają problematykę kariery w bibliotece. Odpowiedzi dotyczące satysfakcji prezentuje tab. 6.

Tabela 6. Odpowiedzi bibliotekarzy na pytanie: czy praca w bibliotece sprawia satysfakcję?

Lp.	Pracownicy	Tak		Nie		Nie mam zdania		Razem	
		L	%	L	%	L	%	L	%
1.	Bibliotek naukowych	30	78,95	5	13,16	3	7,89	38	100
2.	Bibliotek publicznych	82	89,13	4	4,35	6	6,52	92	100
	Razem	112	86,16	9	6,92	9	6,92	130	100

Źródło: badania własne.

Okazuje się, że zdecydowana większość badanych odczuwa satysfakcję z pracy w bibliotece. Opinie takie wyraziło 112 osób (86,16%). Procentowo większa liczba bibliotekarzy z bibliotek publicznych odczuwa satysfakcję z wykonywanej pracy (89,13%). Jedynie 9 osób (6,92%) nie wyraziło pozytywnej opinii na ten temat; podobna liczba osób nie miała wyrobionego, jednoznacznego zdania na temat poziomu satysfakcji zawodowej. Porównywalne wyniki prezentuje J. Jagielska w swoich badaniach, z których wynika, że ponad 89% badanych bibliotekarzy z bibliotek publicznych stwierdziło, że praca w bibliotece daje im satysfakcję¹⁷. Podobnie znaczący procent (85%) badanych bibliotekarzy bibliotek naukowych Opola odczuwa zadowolenie z pracy, podkreślając satysfakcjonującą pracę z czytelnikiem, możliwość rozwoju intelektualnego, kontakty z ludźmi, możliwość podnoszenia kwalifikacji¹⁸.

Interesujące było poznanie czynników, które wpływają na poziom satysfakcji z wykonywanej pracy. Są one przedstawione w tabeli 7.

16 M. Suchar: op. cit.

17 J. Jagielska: op. cit., s. 125-136.

18 K. Mazur-Kulesza, D. Wierzbicka: op. cit., s. 209-224.

Tabela 7. Czynniki wpływające na poziom satysfakcji z wykonywanej pracy w bibliotece

Lp.	Czynniki	Biblioteki publiczne	Biblioteki naukowe	Razem
		W skali 5-1	W skali 5-1	W skali 5-1
1.	Kontakty z użytkownikami	4,08	4,24	3,92
2.	Przydzielone obowiązki	4,01	4,10	3,92
3.	Wykorzystanie swoich umiejętności	4,00	4,18	3,82
4.	Różnorodność zadań	3,96	4,18	3,74
5.	Kontakty społeczne	3,77	3,99	3,55
6.	Możliwość doskonalenia zawodowego	3,47	3,70	3,24
7.	Uczestnictwo w konferencjach	3,37	3,77	2,97
8.	Możliwość awansowania	2,98	2,96	3,00
9.	Udział w podejmowaniu decyzji	2,97	3,26	2,68
10.	Nagrody, wyróżnienia, odznaczenia	2,65	2,77	2,53
11.	Pełnienie funkcji kierowniczej	2,49	2,46	2,53
12.	Wynagrodzenia	2,35	2,35	2,37

Źródło: badania własne.

Z badań wynika, że najważniejszą satysfakcją wszystkim badanym bibliotekarzom i to niezależnie od biblioteki, sprawiają kontakty z użytkownikami. W skali od 1 do 5 przyznali temu aspektowi 4,08 punktu, przy czym 5 punktów, ocenę najwyższą, przyznało 65 osób - 51,18% badanych (51-57,3% z bibliotek publicznych i 14-36,8% z Biblioteki Uniwersyteckiej). Na drugim miejscu wymieniono wykonywane zadania i przydzielone obowiązki, które pozytywnie ocenione zostały na 4,01; ocenę bardzo dobrą przyznało temu czynnikowi 45 osób (35,7%). Trzecie miejsce zajmuje możliwość wykorzystania swoich umiejętności i wykształcenia (ocena na „4” w skali 1-5), przy tym 5 punktów przyznało temu czynnikowi aż 56 osób (44,8%) w tym 41 osób z bibliotek publicznych (47,1%) i 15 osób z biblioteki akademickiej (39,5%). W dalszej kolejności, ale z punktami w granicach 3,37 – 3,96, znalazły się odpowiedzi dotyczące różnorodności wykonywanych zadań, kontakty społeczne (m.in.: relacje przyjaźni, przyjemna atmosfera

w pracy i szerokie kontakty interpersonalne). W dalszej kolejności wymieniono: możliwości doskonalenia zawodowego, uczestnictwo w konferencjach, spotkaniach i organizacjach zawodowych, udział w podejmowaniu decyzji, otrzymywane nagrody i wyróżnienia, pełnienie funkcji kierowniczej oraz wynagrodzenia, które znalazło się na ostatnim miejscu. Dodatkowo badani wymieniali następujące czynniki: „Możliwość organizowania różnorodnych warsztatów i zajęć dla różnych grup użytkowników”; „Praca na rzecz lokalnej społeczności”, „Stała, stabilna praca, blisko miejsca zamieszkania, stała, pewna pensja, brak obciążenia fizycznego”; „Na poziom satysfakcji mogłaby wpłynąć transparentna polityka dotycząca zarządzania firmą, jasne zasady przyznawania podwyżek i awansów”.

Z zagadnieniem satysfakcji i możliwości zrobienia kariery w bibliotece wiążą się też czynniki decydujące o braku satysfakcji z wykonywanej pracy. Są one przedstawione w tabeli 8.

Tabela 8. Czynniki decydujące o braku satysfakcji z wykonywanej pracy w bibliotece

Lp.	Czynniki	Ocena	Biblioteki publiczne	Biblioteki naukowe
		w skali 5-1*	w skali 5-1*	w skali 5-1*
1.	Niskie wynagrodzenia	3,50	4,00	3,00
2.	Niewłaściwa organizacja pracy	3,18	2,97	3,39
3.	Nieprzyjazna atmosfera w pracy	3,06	2,87	3,26
4.	Trudności z awansowaniem	3,06	2,98	3,13
5.	Problemy z komunikowaniem	2,98	2,69	3,26
6.	Nadmierne obciążenie pracą	2,92	3,26	2,58
7.	Godziny pracy	2,82	2,95	2,68
8.	Złe warunki bytowe w pracy	2,68	2,62	2,74
9.	Monotonia i nuda w pracy	2,43	2,19	2,66

* Punkt 1 oznaczał mało ważny aspekt, a 5 najważniejszy w skali 1-5.

Źródło: badania własne.

Jak można było się spodziewać problem niskich wynagrodzeń był najważniejszym czynnikiem mającym wpływ na brak satysfakcji z wykonywanej pracy. Zwróciły uwagę na ten temat 64 osoby (51,61% badanych).

39,5% bibliotekarzy naukowych i 56,97% bibliotekarzy publicznych uznało, że jest to najpoważniejszy aspekt braku satysfakcji. W dalszej kolejności wymieniono niewłaściwą organizację pracy – najniżej oceniło ją 24 osoby – 19,35% badanych. Trzecie miejsce zajęły jednocześnie nieprzyjemna atmosfera w pracy oraz trudności z uzyskaniem awansu. W dalszej kolejności, w granicach punktów 2,98 – 2,43, wymieniono problemy z komunikowaniem, nadmierne obciążenie pracą, godziny pracy (17,6% bibliotekarze publiczni i 10,5% pracownicy z biblioteki naukowej), złe warunki bytowe w pracy oraz monotonię i nudę w pracy. Uzupełnieniem kafeterii proponowanych odpowiedzi są dodatkowe uwagi badanych. Między innymi można przytoczyć następujące wypowiedzi: „Nepotyzm – chodzi nie tylko o członków rodzin, ale i znajomych”; „Nie widzimy «od ręki» efektów swojej pracy. Nawet na te materialne czeka się latami”; „(...) wiedza i doświadczenie nie liczą się, a w cenie są inne cechy i umiejętności, pozamerytoryczne (...)”.

Zakończenie

Na pytanie postawione w tytule referatu, dotyczące osiągnięcia kariery w zawodzie bibliotekarza wyniki badań wskazują, że jest to w zasadzie niemożliwe. Jednakże opinie nie są wyraźnie zróżnicowane, gdyż rozkład odpowiedzi wynosił odpowiednio 37,2% „na nie”, 31,8% „na tak” i 31% odpowiedzi niezdecydowanych. Przy tym bibliotekarze z Biblioteki Uniwersyteckiej widzieli większe możliwości zrobienia kariery aniżeli pracownicy bibliotek publicznych. Czy można optymistycznie zakładać, że wśród osób nie mających jeszcze wyrobionego zdania nastąpi w najbliższych latach zmiana postaw i stwierdzą oni, że jednak kariera w bibliotece jest możliwa i będziemy o niej mówić, tak jak mówi się o karierze prawniczej, naukowej, politycznej? Może po latach niedoceniań, negatywnego stereotypu, niedowartościowania finansowego, na przekór różnym przeciwnościom, osoby decydujące się na pracę w bibliotece świadomie zaczną kształtować swoje kariery, wykorzystując odpowiednie dyspozycje zawodowe. Wobec dynamicznej natury biblioteki, rozwijających się usług informacyjnych, rosnącej roli technologii informacyjnych, coraz większej aktywności naukowej, związanej również z uzyskaniem stanowisk bibliotekarza dyplomowanego, stałemu doskonaleniu i podnoszeniu kwalifikacji, znajomości języków obcych – zdecydowanie poprawi się motywacja przy wyborze tego zawodu. Ważne jest przy tym zamiłowanie do zawodu i pasja, gdyż bez tego nie da się osiągnąć satysfakcji i być może kariery.

Bibliografia

1. Bello M. A.: *Choosing a Carter: librarian?* „Librarian Career Development” Vol. 4, nr 4 (1996), s. 15-19.
2. *Bibliotekarz: zawód czy powołanie*. Pod red. M. Geryka. Gdańsk 2010.
3. Bowden R.: *Image, status and reputation: some observations*. W: *The status, reputation and image of the library and information profession. Proceedings of the IFLA Pre-Session Seminar, Delhi, 24-28 August 1992*. München 1995, s. 28-35.
4. Folga A., Janas M., Kołakowska J.: *Postawy i oczekiwania pracowników Biblioteki Głównej oraz Bibliotek Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*. W: *60 lat Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*. Kraków 2011, s. 315-342.
5. Gruszczyńska-Malec G., Rutkowska M.: *Mistrzostwo osobiste a wybór kariery zawodowej*. „Zarządzanie Zasobami Ludzkimi” 2005, nr 2, s. 33-41.
6. Horenstein B.: *Job Satisfaction of Academic Librarians: an Examination of the Relationship between Satisfaction, Faculty Status and Participation*. „College and Research Libraries” Vol. 54, nr 3 (1993), s. 255-266.
7. Jagielska J.: *Oczekiwania i nadzieje na umocnienie pozycji zawodowej bibliotekarza*. W: *Przyszłość bibliotek w Polsce*. Warszawa 2007, s. 125-136.
8. Leckie G. J., Brett J.: *Job Satisfaction of Canadian University Librarians: a National Survey*. „College and Research Libraries” Vol. 58, nr 1 (1997), s. 31-47.
9. Mazur-Kulesza K., Wierzbicka D.: *Motywacje wyboru zawodu bibliotekarza w bibliotekach naukowych Opola. Badania ankietowe*. W: *Bibliotekarz: zawód czy powołanie*. Pod red. M. Geryka. Gdańsk 2010, s. 209-224.
10. Miś A.: *Zarządzanie karierą w organizacji opartej na wiedzy: od kompetencji w karierze po kapitał karier*. „Zarządzanie Zasobami Ludzkimi” 2005, nr 2, s. 43-56.
11. Nowak L. T.: *Asertywność w bibliotece. Jak odkryć siłę swojej profesji?* Warszawa 2012.
12. Olechnicki K., Załęcki P.: *Słownik socjologiczny*. Toruń 1997.
13. Penc J.: *Role i umiejętności menadżerskie. Sekrety sukcesu i kariery*. Warszawa 2005.
14. Poczrowski A.: *Zarządzanie zasobami ludzkimi. Strategie – procesy – metody*. Wyd. 2 zm. Warszawa 2008.
15. Sadowska J.: *Na marginesie zarządzania – satysfakcja, czyli zadowolenie z pracy*. „Bibliotekarz” 2010, nr 1, s. 9-12.
16. Sierpe E.: *Job Satisfaction among Librarians in English-language Universities in Quebec*. „Library & Information Science Research” Vol. 21, nr 4 (1999), s. 479-499.
17. *Słownik socjologii i nauk społecznych*. Pod red. G. Marshalla; red. nauk. polskiego wyd. M. Tabin. Warszawa 2004.
18. Suchar M.: *Kariera i rozwój zawodowy*. Gdańsk 2003.

mgr Aneta Sokół
Biblioteka Śląska w Katowicach
Aneta.Sokol@bs.katowice.pl

mgr Wisława Bertman
Biblioteka Śląska w Katowicach
Wisława.Bertman@bs.katowice.pl

**ROLA PRAKTYK ZAWODOWYCH STUDENTÓW
BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ
W ICH DALSZYCH LOSACH ZAWODOWYCH
NA PRZYKŁADZIE PRAKTYKANTÓW
BIBLIOTEKI ŚLĄSKIEJ**

**THE ROLE OF THE INTERNSHIPS FOR STUDENTS
OF LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE
IN THEIR FURTHER PROFESSIONAL CAREER.
CASE STUDY: SILESIAN LIBRARY IN KATOWICE**

Abstract

The article presents results of the survey conducted in the group of interns, who had undertaken their internships in the Silesian Library in the years 2000–2012. The survey explored the professional paths of graduates of librarianship and examined the value of internships for the career of participants and their professional choices. The results indicate that the group surveyed is very active in the labour market and identifies with their learned job. The group of respondents who work in libraries reported a high level of job satisfaction. The survey also shows that the internship had a positive influence on forming the career aspirations of participants and it encouraged most of them to start work in a library. The results will enable to adapt the internship program to the expectations of the interns.

Praktyki zawodowe są integralną częścią kształcenia akademickiego studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Stanowią ważny element procesu dydaktycznego, który ma doprowadzić adeptów bibliotekoznawstwa do uzyskania pożądanej profesji. W trakcie praktyk studenci po

raz pierwszy mają okazję zetknąć się bezpośrednio z zawodem, jego specyfiką i miejscem realizacji, czyli przestrzenią biblioteczną. Na tym etapie prawdopodobnie następuje identyfikacja z wybranym zawodem lub jej brak. Praktyki odgrywają więc dużą rolę w późniejszych decyzjach zawodowych absolwentów. Od sposobu zorganizowania i przeprowadzenia praktyk zależą niejednokrotnie dalsze wybory ich uczestników. Można dodać, że we współczesnych bibliotekach, dość dobrze już skomputeryzowanych, studenci mają możliwość poznać wieloaspektowość pracy bibliotekarza, od którego wymagana jest znajomość nowych technologii i aktywna postawa wobec wciąż rozwijających się wymagań społeczeństwa informacyjnego. Biblioteki powinny w sposób przemyślany, nowoczesny i zgodny z oczekiwaniami studentów organizować przebieg praktyk tak, aby zapewniły jak najpełniejszy obraz zawodu i pokazały całe spektrum możliwości, które ze sobą niesie. Musi to być oczywiście zgodne z programem praktyk studenckich ustalonym przez dydaktyków akademickich.

Praktyki w Bibliotece Śląskiej

Realizacja studenckich praktyk zawodowych odbywa się na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 1991 roku (Dz. U. 1991 Nr 73, poz. 323), zgodnie z którym uczelnia organizuje studenckie praktyki, przewidziane w planach studiów i sprawuje nad nimi nadzór dydaktyczno-wychowawczy, natomiast zakład pracy zapewnia warunki niezbędne do przeprowadzenia praktyk, zgodnie z porozumieniem zawartym z uczelnią.

Praktyki studenckie realizowane są w Bibliotece Śląskiej w sposób regularny od 1999 roku, gdy instytucja rozpoczęła działalność w nowym gmachu bibliotecznym. Najliczniejszą grupę praktykantów stanowią studenci bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, przede wszystkim z Uniwersytetu Śląskiego, chociaż na praktyki trafiają również osoby z innych ośrodków akademickich (Wrocław, Lublin, Białystok). Opiekę merytoryczną nad praktykantami sprawuje obecnie Sekcja Informacji Naukowej, wcześniej Dział Informacji Naukowej (1999-2004). Poza realizacją standardowego programu praktyk, wymaganego przez uczelnię, studenci zapoznają się również z wszechstronną działalnością Biblioteki Śląskiej, ze szczególnym uwzględnieniem działalności kulturalno-wydawniczej oraz przedsięwzięć w zakresie digitalizacji zbiorów.

Cel badań

Podstawowym celem badań było poznanie statusu zawodowego absolwentów bibliotekoznawstwa, którzy wybrali Bibliotekę Śląską na miejsce odbycia praktyk. Sprawdzenie, jak nasi praktykanci odnaleźli się na rynku pracy stanowi ważną informację dla opiekunów praktyk pod kątem dalszych działań dydaktycznych. Dla prowadzących badania było ważne, ile osób wybrało zawód bibliotekarza, jakie motywy kierowały osobami, które zrezygnowały z wykonywania wyuczonej profesji oraz czy odbyta praktyka okazała się przydatna w późniejszej karierze zawodowej. Celem badań było również zapoznanie się z oceną praktyki dokonaną przez samych zainteresowanych i ich sugestiami proponowanych zmian.

Grupa badawcza i metody

Badania ankietowe przeprowadzono na grupie praktykantów, którzy odbyli praktykę w latach 2000-2012. W tym okresie praktyki odbyło 58 osób, przy czym niektóre dwukrotnie (po pierwszym i po drugim roku). Ankiety wysłano do 51 osób; z pozostałymi nie udało się nawiązać kontaktu. W celu podniesienia responsywności ankietowani zostali poinformowani o celu przeprowadzanych badań i zachowaniu anonimowości i poufności danych. Wypełnione ankiety odesłało 36 osób (70,6 %).

Badania ankietowe przeprowadzono w okresie styczeń-marzec 2013, kontaktując się z respondentami drogą mailową, z reguły po wcześniejszym telefonicznym nawiązaniu kontaktu, zachętą do wzięcia udziału w badaniach była przyjazna forma rozmowy i zainteresowanie rozmówcy przyszłymi wynikami badań. Część ankiet została wypełniona bezpośrednio (osoby, które pracowały w Bibliotece Śląskiej).

Ankieta składała się z dwóch części: pierwsza – dotyczyła losów zawodowych i naukowych praktykantów; druga – oceny praktyki.

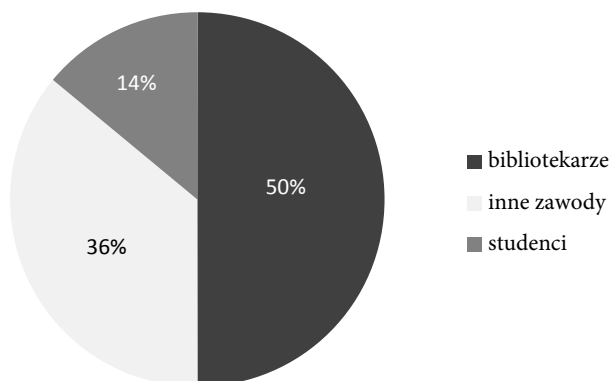
Szczegółowe pytania badawcze dotyczyły w części pierwszej m.in.: miejsca pracy, zajmowanego stanowiska, stażu, satysfakcji zawodowej, planów i prowadzenia działalności naukowej. W części drugiej ankietowani oceniali: atmosferę, wiedzę i styl zajęć praktycznych oraz wpływ praktyki na późniejsze decyzje zawodowe. Pytano także o przydatność odbytych praktyk oraz uwagi na temat wprowadzenia ewentualnych zmian w programie i sposobie ich realizacji. Respondenci mogli wypowiedzieć się również, który aspekt działalności Biblioteki był dla nich szczególnie inspirujący (automatyzacja, nowe technologie, bogaty księgozbiór, działalność naukowo-wydawnicza, kulturalna i profesjonalizm kadry).

Wyniki badań ankietowych

Jak kształtują się losy zawodowe opisywanej grupy badawczej?

Wśród zbadanych 36 osób – 18 (50%) pracuje w różnego typu bibliotekach, 13 (36%) osób w innych zawodach, a 5 (14%) nadal studiuje. Podane dane ilustruje poniższy diagram.

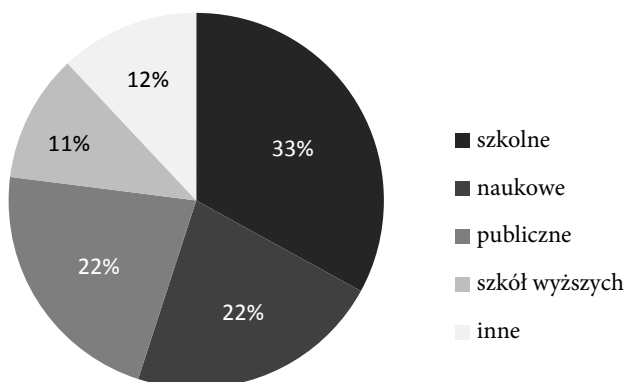
Wykres 1. Struktura zawodowa badanych

Źródło: opracowanie własne.

W grupie 18 bibliotekarzy, 6 osób pracuje obecnie w bibliotekach szkolnych, 4 w bibliotece naukowej (Biblioteka Śląska), 4 w bibliotekach publicznych, 2 w bibliotekach szkół wyższych i po 1 osobie w bibliotekach pedagogicznej i technicznej.

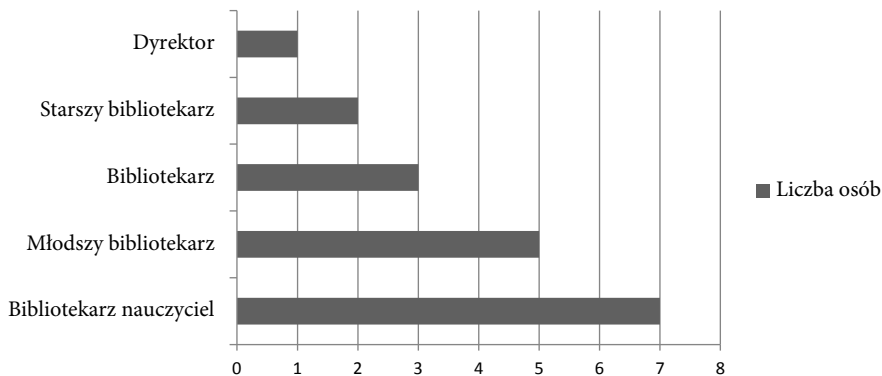
Wykres 2. Zatrudnieni w bibliotekach

Źródło: opracowanie własne.

Poniższy wykres ilustruje stanowiska, które zajmują w swojej pracy zawodowej respondenci.

Wykres 3. Stanowiska osób pracujących w bibliotekach

Źródło: opracowanie własne.

W grupie 18 absolwentów, którzy nie podjęli pracy w bibliotekach, 5 osób nadal studiuje (studia magisterskie), 13 osób pracuje w różnych zawodach, wśród których 3 osoby są pracownikami Uniwersytetu Śląskiego w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, czyli związane są z bibliotekarstwem. Osoby, które wybrały z różnych przyczyn inne profesje, pracują m.in.: w Głównym Instytucie Górnictwa, SKOKU Śląsk, Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji, Księgarni Matras, hurtowni farmaceutycznej. Warto również wspomnieć, że w omawianej grupie znalazł się również rolnik, opiekunka do dziecka i programista.

Z przedstawionych danych wynika, że połowa ankietowanych praktykantów podjęła pracę w zawodzie bibliotekarza, z przewagą nauczycieli bibliotekarzy (7 osób); 4 osoby znalazły zatrudnienie w Bibliotece Śląskiej, a pozostałe trafiły do różnych typów bibliotek (publicznych, uczelnianych, pedagogicznych, technicznych). Połowa osób uczy się lub pracuje poza bibliotekami. Należy podkreślić, że wśród byłych praktykantów nie ma bezrobotnych, co zważywszy na trudną sytuację na rynku pracy, świadczy o mobilności grupy i dobrym przygotowaniu ogólnozawodowym.

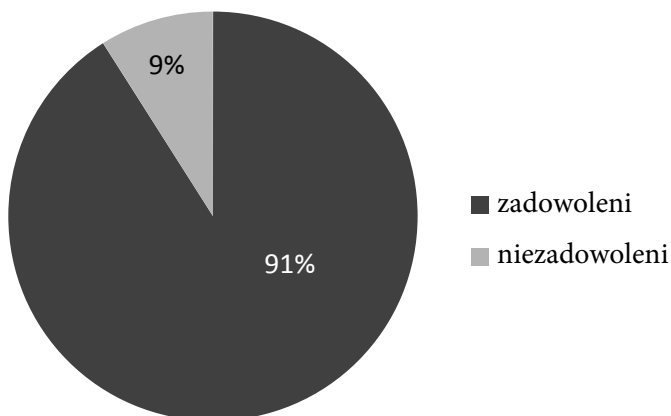
Z informacji pozaankietowych wynika, że kilka osób emigrowało do krajów Unii Europejskiej, głównie Wielkiej Brytanii. Kilka osób odbyło studia doktoranckie i podjęło karierę naukową; nie wszyscy spośród nich wzięli udział w ankiecie, choć należałoby się spodziewać, że będzie to grupa szczególnie świadoma wagi badań środowiska bibliotekarskiego.

Ocena satysfakcji zawodowej

Wśród osób pracujących w bibliotekach 100% respondentów deklaruje zadowolenie z wykonywanej pracy, jednakże 4 osoby z tej grupy rozważają zmianę miejsca pracy (zapewne ze względów finansowych).

Również niepracujący w bibliotekach wyrazili swoje zdanie na temat stosunku do wyuczonego zawodu: 8 osób chciałoby podjąć kiedyś pracę w bibliotece, 5 osób pracowało w bibliotekarstwie w przeszłości, 3 osoby chciałyby wrócić do zawodu. Ze szczegółowych wypowiedzi zamieszczonych w ankietach wynika, że osoby zdecydowane wrócić do zawodu musiały zrezygnować z przyczyn od nich niezależnych (macierzyństwo, wypadek w pracy, nieprzedłużenie umowy). Wśród 36 badanych praktykantów, 23 osoby zetknęły się z pracą w zawodzie bibliotekarza i aż 21 z nich deklarowało satysfakcję z wykonywanej pracy, co może świadczyć o trafności wyboru kierunku studiów oraz atrakcyjności pracy w bibliotece dla absolwentów bibliotekoznawstwa.

Wykres 4. Ocena satysfakcji zawodowej osób pracujących w bibliotekach

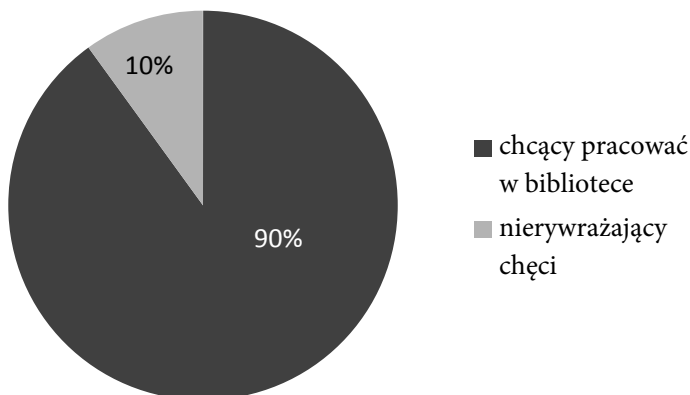

Źródło: opracowanie własne.

Badanie satysfakcji zawodowej można poszerzyć o rozpoznanie identyfikacji z zawodem w całej grupie ankietowanych. Zbadano stopień identyfikacji z zawodem w grupie pomniejszonej o 5 osób nadal studiujących. W aktywnej zawodowo grupie 31 osób, 28 respondentów chciałoby pracować w wyuczonej profesji. Jedynie 3 osoby deklarują brak identyfikacji z zawodem.

Wykres 5. Identyfikacja z zawodem wśród aktywnych zawodowo 31 osób

Źródło: opracowanie własne.

Wybór praktyki w Bibliotece Śląskiej

W części ankiety dotyczącej oceny praktyki jako pierwsze zadano pytanie: Dlaczego zdecydowałeś się na praktykę w Bibliotece Śląskiej? Na 36 badanych, 30 respondentów odpowiedziało, że był to świadomy wybór ze względu na rangę biblioteki (pozostałe motywacje: z polecenia znajomych i przypadkowy wybór). Świadczy to o:

- dojrzałości osób wybierających, jako miejsce praktyki Bibliotekę Śląską,
- świadomym planowaniu drogi zawodowej,
- aktywnej postawie.

Można zatem zakładać, że praktykę w Bibliotece Śląskiej wybrała grupa osób szczególnie ambitnych, kreatywnych, świadomych swoich możliwości i identyfikujących się z wybraną profesją. Być może to zadecydowało, że ta samoistnie wyselekcjonowana grupa dobrze odnalazła się na rynku pracy i w większości, już na obecnym etapie kariery, osiągnęła satysfakcję zawodową. O tym, że były to osoby szczególnie twórcze i aktywne, świadczą jednostkowe osiągnięcia, które ankietowani deklarowali. 5 osób odbyło lub odbywa studia doktoranckie, 3 pracują naukowo, 2 pełnią funkcje kierownicze, 1 zajmuje się projektowaniem graficznym, wśród ankietowanych jest też poeta. Powyższe spostrzeżenia są ważne dla kierownictwa Biblioteki pod kątem planowania zatrudnienia. Osoby odbywające praktykę w przyszłości mogą okazać się cennymi pracownikami – kreatywnymi i o dużej identyfikacji z wykonywanym zawodem. W no-

woczesnej bibliotece strategia prowadzenia praktyk powinna być skorelowana ze strategią zatrudnienia.

Ankietowani zostali zapytani: czy odbyta praktyka miała wpływ na decyzję o wyborze zawodu? Aż 17 osób zadeklarowało, że już wcześniej dokonały wyboru, a dla 17 osób praktyka w Bibliotece Śląskiej stanowiła zachętę do związania losów z bibliotekarstwem. Wyniki te świadczą o tym, że praktyka może odegrać ważną rolę w podejmowaniu decyzji zawodowych przez absolwentów, to pierwsze zetknięcie z zawodem, pod nadzorem aktywnie inspirujących opiekunów praktyk, może zachęcić adeptów bibliotekarskiej profesji lub też utwierdzić w dokonanych wcześniej wyborach. Zła organizacja praktyki w bibliotece może zniechęcić do zawodu. Kierownictwo każdej biblioteki powinno uwzględnić w swojej działalności staranne podejście do programów praktyk i opieki nad nimi.

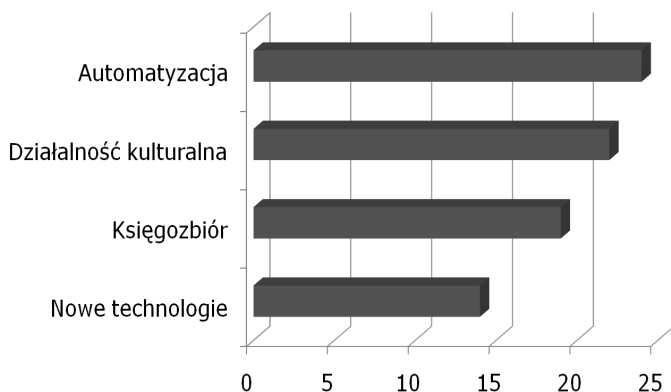
Ocena praktyki w opinii respondentów

Ankietowanym zaproponowano ocenę trzech aspektów odbytej praktyki: atmosfera i opieka, zdobyta wiedza i zajęcia praktyczne w skali od 1 do 6.

Praktykanci najwyżej ocenili atmosferę i opiekę – 5,3; następnie zajęcia praktyczne – 5,0 i zdobytą wiedzę 4,7. Tak wysoka ocena świadczy o prawidłowym przebiegu praktyk i spełnieniu oczekiwań studentów. Oznacza to również, że praktyka odegrała pozytywną rolę w procesie kształcenia i dalszych wyborach zawodowych badanej grupy. Średnia ocena praktyk to 5,0.

Dla opiekunów praktyk ważne było poznanie opinii praktykantów w kwestii, który aspekt działalności Biblioteki był szczególnie inspirujący w dalszej pracy lub samokształceniu. W badanej grupie dla 24 osób najbardziej inspirująca okazała się automatyzacja Biblioteki, w dalszej kolejności działalność kulturalna (22 osoby), bogaty księgozbiór (19 osób) i nowe technologie (14 osób). Wśród osób pracujących w bibliotece duża grupa pozytywnie oceniała również profesjonalizm kadry (9 osób). Wybór automatyzacji Biblioteki jako najbardziej inspirującego aspektu działalności wskazuje, iż młodzi ludzie chcą pracować w bibliotekach nowoczesnych, uwzględniających najnowsze rozwiązania technologiczne, a co za tym idzie, takie biblioteki mogą przyciągnąć kreatywnych i zdolnych pracowników. Z kolei wybór działalności kulturalnej jako inspirującego czynnika pokrywa się ze współczesnymi tendencjami w podejściu do bibliotek, jako centrów informacji, kultury i miejsca spotkań.

Wykres 6. Czynniki, które ankietowani uznali za inspirujące do pracy w zawodzie

Źródło: opracowanie własne.

W grupie ankietowanych pracujących w zawodzie, prawie 100% (17 osób) uznało praktykę za przydatną w późniejszej pracy zawodowej. W drugiej grupie odpowiedzi były różne, bowiem badane osoby realizują się w innych profesjach lub kontynuują studia. Ocenę przydatności praktyki rozszerzono o szczegółowe wypowiedzi studentów. Przytoczmy tu tylko wybrane komentarze: „Tygodniowa praktyka w Dziale Opracowania Zbiorów przy opracowaniu przedmiotowym pozwoliła mi w pełni zrozumieć język JHP BN. Przyznam, że była bardziej pomocna niż semestr zajęć na studiach”.

„Miałam okazję odbywać praktykę w bardzo miłej atmosferze, pod dobrą opieką; na wszelkie pytania zostały mi udzielone szczegółowe odpowiedzi”.

„Poznałam specyfikę pracy wielu działów, co pomogło mi utwierdzić się w przekonaniu, że chciałabym pracować w bibliotece”.

„Praktyka bardzo mi się podobała. Wiele nauczyłam się z zakresu opracowania zbiorów (formalnego i rzeczowego). Świetnym pomysłem było spędzanie każdego kolejnego tygodnia w innym dziale”.

Ankietowani mieli też możliwość zgłoszenia propozycji zmian w trybie praktyk w Bibliotece Śląskiej. Najczęściej pojawiała się uwaga dotycząca zwiększenia liczby zajęć praktycznych, w kilku wypadkach sugerowano rozszerzenie praktyki o większą liczbę działów.

Podsumowanie

W grupie 36 ankietowanych nie ma osób bezrobotnych, 18 pracuje obecnie w bibliotekach, 3 pracują w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Z całej grupy, 5 odbyło lub odbywa studia doktoranckie. Jak wynika z badań, większość osób świadomie wybrała na miejsce praktyki Bibliotekę Śląską ze względu na jej rangę, jest to zapewne grupa osób szczególnie ambitnych, świadomych swoich możliwości i kreatywnych.

W aktywnej zawodowo grupie 31 osób, 28 respondentów chciałoby pracować w wyuczonej profesji, jedynie 3 osoby deklarują brak identyfikacji z zawodem. Z 23 osób, które zetknęły się z pracą w zawodzie bibliotekarza, aż 21 deklarowało satysfakcję z wykonywanej pracy.

W grupie ankietowanych pracujących w zawodzie prawie 100% (17 osób) uznało praktykę za przydatną w późniejszej pracy zawodowej. Za szczególnie inspirujące uznano automatyzację biblioteki i działalność kulturalną, co stanowi wyraz obecnych tendencji w pojmowaniu roli nowoczesnej biblioteki. Można zatem uznać, że miesięczny pobyt na zajęciach praktycznych w Bibliotece miał duży wpływ na dalsze wybory zawodowe i oraz wzmocnienie identyfikacji z zawodem. O tym, że absolwenci bibliotekoznawstwa chcą pracować w nowoczesnych bibliotekach, świadczy średnia ocena praktyk dokonana przez respondentów (5.0). Wyniki badań ankietowych wskazują na to, że dla studentów najważniejsza jest jak największa liczba godzin poświęcona zajęciom praktycznym.

Bibliografia

1. Kałaska M., Komorowski M.: *Psychologiczne i socjologiczne uwarunkowania responsywności w badaniach kwestionariuszowych*. W: *Analiza losów zawodowych absolwentów: narzędzia i metody w krajach Unii Europejskiej i Polsce*. Red. J. Żyra. Kraków 2007, s. 23–37.
2. Krause E.: *Znaczenie procesu planowania kariery zawodowej w „wieku studiów”*. „Szkoła, Zawód, Praca” 2010, nr 1, s. 101–114.
3. Rusek A.: *Zawód bibliotekarza okiem socjologa. Czy badania środowisk bibliotekarskich mogą przydać się praktykom – reformatorom?* W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro: materiały z konferencji Łódź, 15.16.10.1996 roku*. Warszawa 1997, s. 91–99.
4. Szyllabel K.: *Droga zawodowa bibliotekarza – od studenta do pracownika*. „Biuletyn EBIB” 2006, nr 5 (75). Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/75/szyllabel.php>. [15 maja 2013].
5. Żyra J., Kruszelnicki J.: *Metody i zakres analiz losów zawodowych absolwentów w Polsce*. W: *Analiza losów zawodowych absolwentów: narzędzia i metody w krajach Unii Europejskiej i Polsce*. Red. J. Żyra. Kraków 2007, s. 87–93.

SESJA V
MIEJSCE BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH
W ŚRODOWISKU BIBLIOTEK AKADEMICKICH

mgr Ewa Dąbrowska
Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
ewa.dabrowska@uj.edu.pl

ROLA I ZNACZENIE BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH W OPINIACH DYREKTORÓW BIBLIOTEK AKADEMICKICH

CHARTERED LIBRARIANS IN THE ACADEMIC LIBRARIES DIRECTORS' OPINION

Abstract

The author performed a survey among a number of directors of Polish university libraries by means of questionnaires and phone inquiries, in order to probe what they expect of the chartered librarians employed in their respective institutions and to what extent these expectations are actually fulfilled. The collected material confirms that most library executives appreciate highly the research and organizational activity of the mentioned employees. The survey showed that chartered librarians are expected to be creative and innovative as well as to participate in projects aimed at improving services of their library and enhancing its profile. Although only infrequently does any director suggest particular subjects of research, its results generally prove very significant for the libraries. Chartered librarians are usually considered to be obvious candidates for managerial positions; they also stand out among other library staff due to their active attitude and commitment. The directors expressed their concern with the recent changes in regulations pertaining to the category of chartered librarians and advocated defining the uniform criteria for promotion to be applied in all academic libraries in order to maintain the employees' distinct professional status.

Bibliotekarze dyplomowani to szczególna grupa pracowników bibliotek, zaliczana Ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym do nauczycieli akademickich¹. Uznawani są powszechnie za elitę zawodu, choć nie

---

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym, art. 108. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, [tekst ujednolicony]. Tryb dostępu: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=>

brakuje ocen krytycznych lub negujących wręcz sens ich istnienia². Zarzucano też niekonsekwencję, niespójność bądź niekompletność przepisów prawnych ich dotyczących, tym bardziej, że stanowiły o wymogach kwalifikacyjnych i zasadach awansowania, ale nie o obowiązkach i zadaniach po awansie. W środowisku bibliotekarskim często toczy się dyskusja o miejscu i roli bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach³. Zwłaszcza ostatnie lata obfitowały w wypowiedzi w związku z wprowadzanymi zmianami w zasadach kwalifikowania na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego⁴. Wielu spośród prezentujących swe opinie na ten temat to dyrektorzy bibliotek uczelnianych, postanowiono zatem sprawdzić, co sądzą o zatrudnianych u siebie bibliotekarzach dyplomowanych osoby zarządzające bibliotekami szkół wyższych, jak ich oceniają oraz czy i na ile wykorzystują prezentowany przez nich potencjał intelektualny.

Biblioteki akademickie należą do bibliotek naukowych i jako takie mają obowiązek nie tylko zapewniać dostęp do materiałów bibliotecznych i zasobów informacyjnych, ale także, zgodnie z Ustawą o bibliotekach, prowadzić działalność naukowo-badawczą⁵. Do realizacji takich zadań potrzebny jest dobrze wykształcony zespół pracowników⁶. Obok pracowników bibliotek ze stopniami naukowymi to właśnie bibliotekarze dyplomowani jako nauczyciele akademicy powinni być grupą szczególnie do wypełniania tych zadań predestynowaną. Zdanie egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego nie jest celem samym w sobie, ich rolą powinno

---

WDU20051641365&min=1 [16 maja 2013].

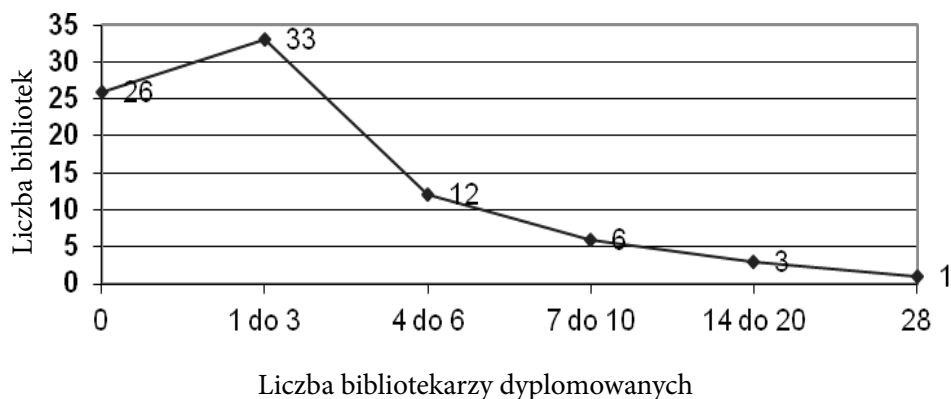
- 2 Zob. m.in.: H. Brzezińska-Stec: *Rola i zadania bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotece akademickiej*. W: *Działalność naukowa i informacyjna bibliotek uczelnianych: teoria a praktyka*. Białystok, 2005, s. 123-133; R. Cybulski, H. Kolendo: *Bibliotekarze dyplomowani – frustracje, oczekiwania, potrzeby*. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro, materiały z konferencji, Łódź 15-16.10.1996 r.* Warszawa 1997, s. 49-58; J. Fercz: *O zbędności bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotekarz” 1998, nr 12, s. 7-10; M. Śliwińska: *Bibliotekarska elita i pariasi: przygotowanie do zadań i realizowane funkcje*. W: *Zawód bibliotekarza, dziś i jutro: materiały z konferencji, Łódź 15-16.10.1997 r.* Warszawa 1997, s. 59-64.
- 3 Przegląd zmieniających się przepisów dotyczących bibliotekarzy dyplomowanych oraz literatury na ten temat zob. W. Gmiterek: *Bibliotekarze dyplomowani - wczoraj, dziś i jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji*. Poznań 2005, s. 301-311.
- 4 Pierwszy numer „Forum Bibliotek Medycznych” z 2012 roku zawiera kilka ważnych wypowiedzi na temat tych zmian ze strony znaczących osób ze środowiska bibliotekarskiego i bibliotekoznawczego. Wiele opinii zamieszczono także na łamach „Forum Akademickiego i Forum Książki”, zob. Bibliografia.
- 5 Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach, art. 21, p. 1. Dz. U. z 1997 r. Nr 85, poz. 539. [tekst ujednolicony]. Tryb dostępu: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970850539> [16 maja 2013].
- 6 E. Dobrzyńska-Lankosz: *Status prawny bibliotekarzy akademickich ze szczególnym uwzględnieniem bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotheca Nostra” 2012, nr 3 (29), s. 84.

być zatem stałe twórcze zaangażowanie w prace badawcze, innowacyjne, koncepcyjne i organizacyjne⁷, jak bowiem słusznie stwierdzono, do elity wchodzi się nie dzięki kwalifikacjom, lecz ich wykorzystaniu⁸. Zbadanie opinii dyrektorów bibliotek akademickich pozwoli stwierdzić czy te kwalifikacje są wykorzystywane, zarówno bezpośrednio przez samych bibliotekarzy dyplomowanych, jak i pośrednio, przez ich zwierzchników. Dać to powinno obraz być może nieco subiektywny, jednak istotny, gdyż to dyrektorzy decydują o funkcjonowaniu systemu, którym jest i w którym działa biblioteka, między innymi poprzez strategię zarządzania zasobami ludzkimi.

W tym celu rozesłano ankietę i przeprowadzono szereg wywiadów wśród dyrektorów bibliotek uczelnianych. Wyboru tych bibliotek dokonano wykorzystując listę rankingową uczelni, sporządzoną przez „Rzeczpospolitą” i „Perspektywy”. Objęto badaniem 81 bibliotek wyższych szkół publicznych i prywatnych, wykorzystano również sprawozdania roczne bibliotek, które nie odpowiedziały na ankietę, a brakujące dane zebrano za pomocą rozmów telefonicznych. W ramach ankiety i wywiadów otrzymano 40 odpowiedzi (49%).

Wykres 1. Liczba bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach

Źródło: opracowanie własne.

Ustalono, że w 81 badanych bibliotekach głównych różnych uczelni pracuje 257 bibliotekarzy dyplomowanych⁹. Stanowi to ok. 77% wszyst-

⁷ R. Cybulski, H. Kolendo: op. cit., s. 54; J. Fercz: op. cit., s. 7.

⁸ J. Fercz: op. cit., s. 8.

⁹ Nie brano pod uwagę dyplomowanych pracujących poza biblioteką główną w przypadku decentralizacji sieci biblioteczno-informacyjnej uczelni.

kich dyplomowanych z bibliotek uczelnianych w Polsce¹⁰. Okazało się przy tym, że w 26 badanych bibliotekach nie ma ich w ogóle, co stanowi aż 32% ankietowanej całości. W 33 bibliotekach pracuje ich tylko od jednego do trzech (40% bibliotek – łącznie 66 osób), a przy tym pełnią oni zwykle funkcję dyrektorów i ich zastępców. Zatem w zaledwie dwudziestu kilku bibliotekach pracują większe niż trzyosobowe grupy bibliotekarzy dyplomowanych.

Największa grupa bibliotekarzy dyplomowanych, bo aż 117 osób (45% badanej grupy), pracuje w bibliotekach uniwersytetów. Na 17 bibliotek uniwersyteckich, tylko w jednej nie było żadnego. Drugą dużą grupę tworzą dyplomowani w bibliotekach politechnik, w 14 z nich było ich sześćdziesięciu jeden (24% badanej grupy), tylko w czterech nie było żadnego. Liczbę dyplomowanych w poszczególnych rodzajach bibliotek przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Liczba bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach wg rodzaju uczelni

Typ biblioteki	Liczba bibliotek	Liczba bibliotekarzy dyplomowanych
uniwersyteckie	16	117
politechnik	14	61
uczelni medycznych	7	14
ekonomicznych	5	23
przyrodnicze i rolnicze	5	16
uczelni kościelnych	3	12
inne	5	14
biblioteki bez bibliotekarzy dyplomowanych	26	0
Razem:	81	257

Źródło: opracowanie własne.

¹⁰ Według rocznika GUS liczba dyplomowanych w bibliotekach uczelnianych w 2011 roku wynosiła 334 – z tego 259 w uczelniach państwowych oraz 75 w uczelniach prywatnych. *Szkoły wyższe i ich finanse w 2011 roku*. Warszawa 2012, s. 313. Tryb dostępu: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/E_szkoly_wyzsze_2011.pdf [29 marca 2013].

Interesujące może być porównanie powyższych danych z informacjami zebranymi w 1996¹¹. Wówczas to w 10 ankietowanych bibliotekach uniwersytetów zatrudnionych było 138 bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych, a więc o 21 więcej niż dziś. Wiele z ówczesnych wyższych szkół pedagogicznych przekształciło się w uniwersytety, a wtedy w pięciu bibliotekach tych uczelni było 10 bibliotekarzy dyplomowanych. Niższa natomiast niż dziś była ich liczba w uczelniach technicznych, bo tylko 38 w czternastu bibliotekach. Porównując dane dotyczące innych typów bibliotek stwierdzić można, że podczas gdy w bibliotekach uniwersytetów liczba dyplomowanych zmalała, to w wielu innych znacznie wzrosła.

Aby więc odpowiedzieć na pytanie: jak dyrektorzy bibliotek oceniają zatrudnianych w kierowanych przez siebie bibliotekach? i jaką rolę w bibliotece dla nich przewidują?, wykorzystano wypowiedzi 24 respondentów.

Pierwszym zagadnieniem, mającym według autora największy wpływ na miejsce bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach, były zadania, jakie przed nimi stawiają ich dyrektorzy. Okazało się, że zaledwie ośmiu dyrektorów nie sformułowało żadnych dokładniejszych wymagań niż te ogólne, wypływające ze zwykle przypisywanych im zadań naukowo-badawczych, dydaktycznych i organizacyjnych, natomiast większość miała skonkretyzowane oczekiwania. Szesnastu respondentów kładło nacisk przede wszystkim na kreatywność i innowacyjność bibliotekarzy dyplomowanych, którzy powinni być liderami w bibliotece. Oczekuje się od nich wyznaczania kierunków działania biblioteki, inicjowania i wdrażania nowych rozwiązań, wyznaczania trendów i prognozowania przyszłości. Powinni angażować się w badania funkcjonowania biblioteki, znajdować jej słabe punkty i współpracować przy ich eliminacji. Powinni także podejmować działania w celu podniesienia prestiżu biblioteki i jej promocji w środowisku, brać udział w badawczych projektach, ponadto pozyskiwać środki dla biblioteki. Ich publikacje powinny dotyczyć także prac prowadzonych w bibliotece i zbiorów bibliotecznych, zwłaszcza tych cennych, historycznych i zabytkowych. W nielicznych bibliotekach oczekiwania wobec dyplomowanych sprowadzały się tylko do realizowania zadań dydaktycznych. W kilku wypowiedziach podkreślono natomiast, że chętnie widziano by większą lub jakąkolwiek aktywność badawczą bibliotekarzy dyplomowanych. W pojedynczych przypadkach zauważano spadek lub zaprzestanie działalności naukowo-badawczej po zdaniu egzaminu i uzyskaniu awansu na bibliotekarza dyplomowanego.

11 J. Janiak: *Bibliotekarze i biblioteki '96 w świetle ankiety*. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro: materiały z konferencji Łódź, 15-16.10.1996*. Warszawa 1997, s. 29.

Istotne jest, czy te wymagania są sformalizowane?, a zatem czy zakres obowiązków służbowych bibliotekarza dyplomowanego różni się od innych bibliotekarzy? Trzynastu dyrektorów odpowiedziało, że istnieją różnice. Niestety, nie udało się ustalić czy jest to formalnie zapisane w dokumencie określającym obowiązki służbowe danego pracownika. Niektórzy rozróżniali bowiem podstawowy zakres obowiązków, powiększany o zadania organizacyjne, naukowe, przynależne dyplomowanym, bądź wynikające z obejmowania funkcji kierowniczych lub realizowanych tylko przez nich zadań dydaktycznych w bibliotece. Kilku respondentów poinformowało, że zakres obowiązków jest taki sam, choć powinien się różnić, a pięciu, że się nie różni. W niektórych bibliotekach wymagania są szczegółowo określone dla wszystkich bibliotekarzy dyplomowanych w formalnych dokumentach dotyczących kryteriów oceny okresowej lub obowiązków bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotece uczelnianej. W części bibliotek uznano, że formularze oceny okresowej, choć stosowane, nie odpowiadają charakterowi pracy bibliotekarskiej. Kilka bibliotek opracowuje obecnie takie dokumenty, uwzględniające specyfikę warunków bibliotecznych, a są też biblioteki, w których nie prowadzi się oceny okresowej bibliotekarzy dyplomowanych¹².

W odpowiedzi na pytanie: czy bibliotekarze dyplomowani spełniają oczekiwania dyrektorów?, dziesięciu zadeklarowało pełną satysfakcję, ośmiu częściową, trzech nie jest zadowolonych z pracy podległych im dyplomowanych, a trzech nie wyraziło opinii na ten temat. W znacznej części bibliotek zadowolenie budzi duża liczba publikacji, a dyplomowani wręcz zaskakują zwierzchników szerokim obszarem zainteresowań, wiedzą i warszatem badawczym. Niekiedy dyrekcja nie nakłada obowiązku prowadzenia działalności naukowo-badawczej, ale każdy przejaw takiej pracy z własnej inicjatywy jest wysoko oceniany. Dyrektorzy nielicznych bibliotek stwierdzają, że za mało prowadzonych jest prac badawczych i zbyt mało powstaje artykułów problemowych, ich niezadowolenie budzi brak zaangażowania i ciekawości świata.

W połowie bibliotek dyrektorzy wpływają na tematy i kierunki podejmowanych badań i działań, sugerując je lub zlecając swoim pracownikom. Nie mają jednak zwykle sprecyzowanych planów badawczych ani komórek organizujących i koordynujących prace naukowe. W jednej tylko z bibliotek zakłada się, że tematy powinny być programowo wyznaczone przez dyrekcję zgodnie z potrzebami rozwoju biblioteki oraz w celu kreowania nowych

---

12 W ankiecie nie postawiono pytania o przeprowadzanie oceny okresowej bibliotekarzy dyplomowanych, toteż informacje te są pozyskane z niektórych tylko bibliotek.

kierunków rozwoju. Dobrze jest również widziane samodzielne podejmowanie tematów, zgodnie z własnym rozwojem zawodowym i zainteresowaniami. Przypadki inicjowania badań przez dyrekcję mają najczęściej charakter doraźny, związany z bieżącymi potrzebami lub wydarzeniami, takimi jak uruchomienie lub zakończenie projektu badawczego, jubileusz biblioteki, budowa nowego gmachu, przeprowadzka. Te ostatnie zwłaszcza wydarzenia dają okazję do zbadania np. stanu funkcjonowania biblioteki i porównania go z założeniami lub przeprowadzenia ewaluacji procesów bibliotecznych na tle dziejów biblioteki. Wiele bibliotek stale bada satysfakcję użytkowników. W nielicznych bibliotekach dyrekcja próbuje inicjować badania, ale bez rezultatu, w dziewięciu natomiast nie podejmuje takich działań.

Interesujące jest czy dyrektorzy chcą i czy mogą praktycznie wykorzystywać wyniki prac prowadzonych przez bibliotekarzy dyplomowanych? Trzynastu dyrektorów deklarowało dużą przydatność wyników prac bibliotekarzy dyplomowanych i ich wykorzystywanie, a sześciu częściową. W czterech bibliotekach nie prowadzi się prac naukowo-badawczych. Wykorzystanie w praktyce wyników prac dotyczy w pierwszym rzędzie oczywiście badań ewaluacyjnych i stosowanych. Prowadzenie takich prac następuje albo na zamówienie dyrekcji lub z inicjatywy pracowników. Ważne przy tym jest nie tylko dostrzeżenie potrzeby przeprowadzenia badań dotyczących działalności biblioteczno-informacyjnej, ale i możliwość wykorzystania ich wyników. Badania takie powinny uwzględniać wytyczne w misji i strategii biblioteki kierunki jej rozwoju, służyć ich realizacji lub wpływać na ich modyfikację. Praktyczne zastosowanie mają zwłaszcza tematy sugerowane bibliotekarzom dyplomowanym przez władze biblioteki. Podejmuje się je w celu poprawienia funkcjonowania biblioteki, jak np. najczęściej napotykanе badanie satysfakcji użytkowników. Także duże znaczenie praktyczne przypisuje się opracowywanym na potrzeby użytkowników bibliografiom, informatorom o zbiorach, kolekcjach, spuściznach przechowywanych w bibliotece, przewodnikom po bazach danych, pomocom dydaktycznym.

Pracami takimi w wielu bibliotekach nie zajmują się jedynie bibliotekarze dyplomowani. I tam, gdzie nie ma dyplomowanych, znajdują się grupy zaangażowanych bibliotekarzy, organizujących wystawy i imprezy, piszących prace naukowe, biorące udział w konferencjach, wydających gazetkę biblioteczną i angażujących się w różne inne działania. Jak zatem na tle pozostałych bibliotekarzy wypadają bibliotekarze dyplomowani? Aż piętnastu respondentów oceniło, że wyróżniają się pozytywnie, a sześciu uznało, że raczej się nie wyróżniają. Trzech nie wypowiedziało się na ten

temat. Dyrektor jednej z bibliotek oświadczył, że pozbyto się osób niespełniających wymagań, a utrzymanie wysokiego poziomu jest możliwe dzięki ocenom okresowym. W niektórych bibliotekach tylko osoby ubiegające się o dalszy awans (np. na starszego kustosa dyplomowanego), podejmowały jakąś aktywność naukowo-badawczą. W wielu bibliotekach wśród pozostałych bibliotekarzy także są osoby kreatywne, realizujące ciekawe projekty, ale niezamierzające lub niepotrafiące zmobilizować się do egzaminu.

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło miejsca dyplomowanych wśród kandydatów na stanowiska kierownicze. Sześciu dyrektorów uważa, że posiadanie certyfikatu bibliotekarza dyplomowanego to główny atut kandydatów. Siedmiu bierze to pod uwagę, ale nie jest to podstawa awansowania. Sześciu innych nie bierze pod uwagę przy mianowaniu na funkcję kierowniczą faktu bycia dyplomowanym. Uważają oni, że nie ma to znaczenia, a ważniejsze są predyspozycje, zdolności organizacyjne, osobowość i przygotowanie merytoryczne. Zdarza się, że bardziej nadają się do tego osoby, które nie zdawały egzaminu na dyplomowanego, a bywa i tak, że to dyplomowani nie chcą sprawować żadnych funkcji, choć są brani pod uwagę. Na uwagę zasługuje jednak powtarzana często opinia, że dyplomowani są bardziej predysponowani z racji szerszego spojrzenia na problemy biblioteczne, choć przyznaje się jednocześnie, że funkcja kierownicza to w znacznym zakresie działalność administracyjna, urzędnicza. Na podkreślenie zasługuje też fakt, że większość dyplomowanych to dyrektorzy i że jest to przede wszystkim oficjalne kryterium brane pod uwagę właśnie w konkursie na dyrektora biblioteki.

Jeśli idzie o możliwość prowadzenia prac naukowo-badawczych w czasie godzin pracy, to dyplomowani mają taką możliwość w 13 bibliotekach. Jest to dopuszczalne albo za zgodą dyrekcji w razie potrzeby, albo określony jest ogólnie czas dopuszczalny w tygodniu – od kilku godzin tygodniowo do 50% czasu pracy. Warunkiem bywa też wywiązanie się z pozostałych obowiązków bibliotecznych. W jednym przypadku twierdzono, że zapewniono by taki czas na pracę naukową, gdyby byli do tego chętni. W ośmiu bibliotekach nie ma takiej możliwości. Przyczyną jest zwykle zbyt mała obsada personalna biblioteki, redukcja etatów, zbyt duże obciążenie bieżącymi zadaniami. Tylko w dwóch bibliotekach zatrudnieni są bibliotekarze dyplomowani na samodzielnych stanowiskach naukowych. Niektórzy ankietowani wskazują, że skrócony czas pracy w tygodniu i dłuższy urlop ma zapewnić bibliotekarzom dyplomowanym czas na pracę naukową. Jednak starsi bibliotekarze i kustosze mają również takie

przywileje, a bez dodatkowych obowiązków naukowych, spoczywających na bibliotekarzach dyplomowanych.

Zadośćuczynieniem za dodatkowe obowiązki może być zatem odpowiednio wyższe wynagrodzenie i wielu bibliotekach tak właśnie jest. Różnice w pensjach między kustoszami dyplomowanymi a bibliotecznymi wynoszą zwykle kilkaset złotych, w niektórych 1000, a nawet 1800 zł. Zdarza się, że duże rozbieżności pojawiają się w obrębie jednej biblioteki, w zależności od daty awansu i stażu pracy. W kilku bibliotekach wskazuje się na spłaszczenie płac i niemożność uzyskania odpowiednio wysokiego wynagrodzenia dla bibliotekarzy dyplomowanych. Ogólnie panuje pogląd, że wszyscy w bibliotekach zarabiają zbyt mało. Są też biblioteki, gdzie dyplomowani zatrudniani są na takich samych warunkach, jak kustosze biblioteczni i nie dotyczy to tylko bibliotek uczelni prywatnych. Niskie stawki wynagrodzenia i brak premii nie zachęcały więc do zdawania egzaminu. Zdarza się wręcz, że niektórzy nie chcą awansu po egzaminie.

Co do konsekwencji zniesienia egzaminu państwowego na bibliotekarza dyplomowanego, zdania były bardzo podzielone – od opinii, że żadnych skutków to nie przyniesie, a z dyplomowanych nie ma żadnego pożytku dla biblioteki, po obawę o degradację zawodu. Jeden z ankietowanych uważał, że egzamin powinien pozostać, ale w formie bardziej rygorystycznej. Obecnie, według niego, daje się zauważyć obniżony poziom wśród dyplomowanych, jest mniej wybitnych jednostek, a dokumentalści dyplomowani wykazują rażące braki w wiedzy bibliotekarskiej. Taka sytuacja prowadzi do degradacji bibliotekarstwa naukowego. Inny z kolei nie uważa bibliotekarzy za pracowników naukowych. Większość jednak sądzi, że wprowadzane zmiany przyniosą złe skutki, ponieważ zmniejszy się zainteresowanie stałym podnoszeniem kwalifikacji zawodowych. Zwracano uwagę na to, że przygotowanie do egzaminu zmusza do uzupełnienia wiedzy i zapoznania się z nowościami w bibliotekarstwie, a zdający egzamin to osoby ambitne, z dużym stażem, doświadczeniem i praktyką. Wyrażano obawę, że zlikwidowanie państwowego egzaminu obniży rangę bibliotekarzy dyplomowanych. Czy tak się stanie, zależy będzie od przyjętych rozwiązań. Pozostawienie decyzji w sprawie awansowania w rękach władz biblioteki, w jednej z wypowiedzi było dobrze widziane jako dające szansę zatrudniania i awansowania osób posiadających wysokie umiejętności i doświadczenie bez uwzględniania formalnych kryteriów czy ogólnopolskich przepisów. Większość respondentów jednak uważa, że taka dowolność grozi deprecjacją stanowiska, zwłaszcza jeśli wymagania nie będą zbyt wygórowane, a dyrektorzy będą awansować według własnego

uznania. Taki awans w żadnym przypadku nie mógłby być zależny jedynie od lat pracy, ale od kompetencji, umiejętności i wiedzy. Wielu sądzi, że powinny być przyjęte jednolite zasady dla wszystkich uczelni. Warto dodać, że Konferencja Dyrektorów Akademickich Szkół Polskich przedłożyła już swoją propozycję Przewodniczącemu Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich¹³. Z powodu autonomii uczelni może ona być jedynie zaleceniem, a decyzja o przyjęciu tych kryteriów zależy od rektora danej uczelni. Padła też propozycja swego rodzaju „akredytacji” przez SBP lub inną odpowiednią organizację czy instytucję, co pomogłoby utrzymać wysoki status bibliotekarza dyplomowanego.

Podsumowując zauważyć należy, że w zaskakująco dużej liczbie spośród badanych bibliotek nie ma bibliotekarzy dyplomowanych (w 32%), w wielu jest ich tylko od jednego to trzech (w 40%), a w tym przypadku zajmują oni zwykle stanowiska dyrektorskie. Razem daje to 72% bibliotek, gdzie dyplomowanych nie ma lub jeśli są, to są to w dużej mierze dyrektorzy lub ich zastępcy. Można przypuszczać zatem, że gdyby nie wymóg posiadania przez kandydata na dyrektora tytułu doktora lub certyfikatu bibliotekarza dyplomowanego, dyplomowanych byłoby jeszcze mniej¹⁴. Liczne grupy dyplomowanych są tylko w kilku bibliotekach uniwersyteckich i politechnik: w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu – dwudziestu ośmiu, w Bibliotece Jagiellońskiej – dwudziestu, w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej – osiemnastu, w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie – czterem. Ale gdyby wziąć pod uwagę stosunek liczby dyplomowanych do pozostałych bibliotekarzy, największy procent zatrudniony jest w ośmioosobowej bibliotece Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, gdzie jest trzech bibliotekarzy dyplomowanych, co daje 37,5% zatrudnionych. Powstaje pytanie: czy brak zainteresowania złożeniem egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego wynika tylko z braku takiej tradycji w niektórych bibliotekach, braku motywacji, ambicji lub przekonania, że jest to w ogóle potrzebne i osiągalne?, czy też z poczucia, że to tylko formalny wymóg do objęcia stanowiska dyrektora? Niektórzy dyrektorzy deklarowali wsparcie dla chętnych, ale brakowało zainteresowania ze strony pracowników. Ostat-

13 Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej – rekomendacja Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/dokumenty_opinie.php [7 kwietnia 2013].

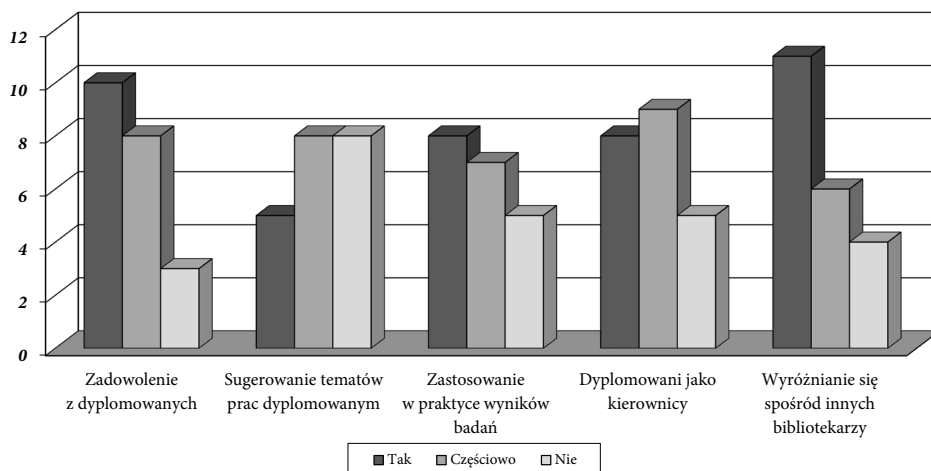
14 Reprezentujący w swoim czasie Komisję Egzaminacyjną R. Cybulski i H. Kolendo zauważyli, że ponad 50% kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego to dyrektorzy i wicedyrektorzy bibliotek szkół wyższych. Zob. R. Cybulski, H. Kolendo: op. cit., s. 51.

nio obserwowano jednak wzrost zainteresowania egzaminem¹⁵, spowodowany, jak można przypuszczać z obserwacji, pojawieniem się ambitnych jednostek, które pociągnęły za sobą innych, jak i celowymi działaniami niektórych dyrektorów, trafiającymi na podatny grunt.

Niechęć czy brak zainteresowania w niektórych bibliotekach trudno tłumaczyć tylko tym, że w małych bibliotekach nie tak łatwo o pole badań jak w dużych, posiadających historyczne zbiory, które są nie tylko warsztatem, ale i przedmiotem badań, dzięki czemu łatwiej zdobyć wymagany dorobek i zdać egzamin. Wynika to choćby z oczekiwań wobec bibliotekarzy dyplomowanych deklarowanych przez dyrektorów bibliotek, którzy rzadko wymieniają opracowywanie zasobów biblioteki, a na pierwsze miejsce wysuwają działalność innowacyjną i promocyjną, wspomaganie i kreowanie rozwoju biblioteki oraz działalność badawczą zmierzającą do usprawnienia jej funkcjonowania. Wbrew spotykanym opiniom tylko w nielicznych bibliotekach dyplomowani przestają zajmować się pracą naukową po zdaniu egzaminu i awansowaniu, ale i temu można by zapobiec, formalizując wymagania wobec nich choćby w dokumencie określającym obowiązki służbowe pracownika oraz przeprowadzając rzetelne oceny okresowe, dla których musiałyby być opracowane szczegółowe i zarazem minimalne wymagania oraz przewidziane konsekwencje w razie negatywnej oceny.

Wykres 2. Ogólna opinia dyrektorów bibliotek o bibliotekarzach dyplomowanych

Źródło: opracowanie własne.

15 A. Jazdon: *Zderegulować czy... doregulować bibliotekarza (dyplomowanego): głos w dyskusji, a może... dyskusyjny?* „Forum Bibliotek Medycznych” R. 5, nr 1 (2012), s. 178-186.

Dyrektorzy bibliotek mają zwykle dobrą opinię o zatrudnionych u siebie bibliotekarzach dyplomowanych, kategorycznie złe opinie zdarzają się rzadko. Według nich wyróżniają się zdecydowanie spośród wszystkich bibliotekarzy. Przy obsadzaniu stanowisk kierowniczych, posiadanie certyfikatu bibliotekarza dyplomowanego to kryterium główne lub przynajmniej znaczące. Dyrekcje niezbyt często ingerują w tematy podejmowanych prac, ale ich wyniki znajdują praktyczne zastosowanie w bibliotece. Według zebranych opinii bibliotekarze dyplomowani wyróżniają się na korzyść z ogółu bibliotekarzy, choć i wśród pozostałych także nie brakuje osób z inicjatywą, angażujących się chętnie w różne przedsięwzięcia i podejmujących prace naukowo-badawcze.

Sytuacja bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach uczelnianych jest mocno zróżnicowana i zależy nie tylko od tego czy dana biblioteka funkcjonuje w ramach uczelni prywatnej, czy państwowej. Nie wszędzie są zatrudniani na stanowiskach nauczycieli akademickich, siatki płac są obecnie dość spłaszczone, a najwyższe zarobki dotyczą osób, które awansowały najdawniej. W części bibliotek, jedynym stawianym przed nimi zadaniem jest dydaktyka, ale w wielu wymagania bywają wysokie. Często jednak nie są zapisane w zakresie obowiązków służbowych, nie wszędzie też przeprowadza się oceny okresowe. Zmiana przepisów dotyczących dyplomowanych w większości budzi duży niepokój. Wielu uważa, że wprowadzane zmiany grożą degradacją zawodu i spadkiem zainteresowania podnoszeniem kwalifikacji. Bardzo ważne jest zatem przyjęcie jednolitych wymagań w skali ogólnopolskiej.

Bibliografia

1. Bołowska A.: *Nie przedłużajmy fikcji: głos o statusie bibliotekarza*. „Bibliotekarz” 1997, nr 7/8, s. 19-22.
2. Brzezińska-Stec H.: *Rola i zadania bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotece akademickiej*. W: *Działalność naukowa i informacyjna bibliotek uczelnianych: teoria a praktyka*. Białystok, 2005. s. 123-133.
3. Cybulski R., Kolendo H.: *Bibliotekarze dyplomowani – frustracje, oczekiwania, potrzeby*. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro, materiały z konferencji, Łódź 15-16.10.1996 roku*. Warszawa 1997, s. 49-58.
4. Dobrzyńska-Lankosz E.: *Opinia Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie projektu ustawy (z dnia 6 marca 2012 roku) o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów*. „Forum Bibliotek Medycznych” R. 5, nr 1 (2012), s. 176-177.
5. Dobrzyńska-Lankosz E.: *Status prawny bibliotekarzy akademickich ze szczególnym uwzględnieniem bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotheca Nostra” 2012, nr 3 (29), s. 84-92.

6. Fercz J.: *O sytuacji zawodowej bibliotekarzy akademickich*. „Przegląd Biblioteczny” R. 61, nr 3/4 (1993), s. 193-201.
7. Fercz J.: *O zbędności bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotekarz” 1998, nr 12, s. 7-10.
8. Gmiterek W.: *Bibliotekarze dyplomowani – wczoraj, dziś i jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność*. T. 1. Poznań 2005, s. 291-302.
9. Golec-Nycz E.: *Uprawnienia pracownicze bibliotekarzy w świetle Prawa o szkolnictwie wyższym*. „Biuletyn EBIB” 2005, nr 9. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/70/golec-nycz.php> [25 marca 2013].
10. Hollender H.: *Bibliotekarz ze stetoskopem*. „Forum Akademickie” R. 17, nr 5 (2010), s. 49.
11. Hollender H.: *Jedno niefortunne kliknięcie*. „Forum Akademickie” R. 14, nr 11 (2007), s. 48.
12. Hollender H.: *Miało już nie być o dyplomacji*. „Forum Akademickie” R. 19, nr 3 (2012), s. 47.
13. Hollender H.: *Potrzeba innej procedury*. „Forum Akademickie” R. 17, nr 7 (2010), s. 79.
14. Hollender H.: *Pragmatyka służbowa w bibliotekach naukowych w świetle ankiety*. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro, materiały z konferencji, Łódź 15-16.10.1996 roku*. Warszawa 1997, s. 45-48.
15. Howorka B.: *Status bibliotekarza w bibliotece naukowej*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność*. T. 1. Poznań 2005, s. 279-290.
16. Howorka B.: *Ustawa – bibliotekarz dyplomowany – biblioteka uczelni*. „Forum Akademickie” R. 17, nr 7 (2010), s. 80-81.
17. Jazdon A.: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza*. „Forum Książki” 2012, nr 1. Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fk/2012/01/glos-w-sprawie-deregulacji-zawodu-bibliotekarza/> [8 kwietnia 2013].
18. Jazdon A.: *Zderegulować czy... doregulować bibliotekarza (dyplomowanego): głos w dyskusji, a może... dyskusyjny?* „Forum Bibliotek Medycznych” R. 5, nr 1 (2012), s. 178-186.
19. Kuźmina D.: *Stanowisko dyrektorów instytutów, katedr i zakładów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w sprawie stanowisk w bibliotekach*. „Forum Bibliotek Medycznych” R. 5, nr 1 (2012), s. 167-172.
20. *Opinia SBP w sprawie propozycji MNiSW dot. uchylecia art. 117 ust. Prawo o szkolnictwie wyższym*. Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/repository/SBP/Zarza-dGlowny/Opinie/bibliotekarze_dyplomowani-opinia.pdf [7 kwietnia 2013].
21. Szyllabel K., Wróbel J.: *Egzamin na bibliotekarza dyplomowanego*. „Bibliotekarz” 2002, nr 5, s. 8-11.
22. Śliwińska M.: *Bibliotekarska elita i pariasi: przygotowanie do zadań i realizowane funkcje*. W: *Zawód bibliotekarza, dziś i jutro: materiały z konferencji, Łódź 15-16.10.1997 roku*. Warszawa 1997, s. 59-64.
23. Tadeusiewicz H.: *Ministerialna komisja egzaminacyjna do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej*. „Forum Bibliotek Medycznych” R. 5, nr 1 (2012), s. 173-175.

24. Tadeusiewicz H.: *Podwyższanie kwalifikacji pracowników bibliotek naukowych: egzamin dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej*. „Forum Bibliotek Medycznych” R. 3, nr 1 (2010), s. 99-101.
25. Wanik K.: *Co po „dyplomowaniu”?* „Biuletyn EBIB” 2004, nr 6. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/57/wanik.php> [17 kwietnia 2013].
26. Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej rekomendacja Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, skierowana do JM Rektora Uniwersytetu Śląskiego, prof. dr hab. Wiesława Banysia, Przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/dokumenty_opinie.php [7 kwietnia 2013].

dr Danuta Patkaniowska
Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
danuta.patkaniowska@uj.edu.pl

ROLA NAUCZYCIELI AKADEMICKICH W BIBLIOTECE JAGIELLOŃSKIEJ

THE ROLE OF ACADEMIC TEACHERS AND CERTIFIED LIBRARIANS IN THE JAGIELLONIAN LIBRARY

Abstract

The subject matter of the paper is the role of academic teachers and certified librarians in the Jagiellonian Library. The mentioned employees constitute a group of 23 people among the Library's staff of 332 employees. The paper discusses certified librarians' and academic teachers' most important scientific interests and publications, their achievements in teaching and management as well as their opinions about the role and status of their professional group in a scientific library, about the planned changes and the importance of conducting scientific research in a library. The sources of information are the results of academic teachers' and certified librarians' assessment, which was conducted in the Jagiellonian Library in autumn 2012 and the results of the survey conducted in this group of Library's employees.

Wstęp

Spośród 332 pracowników zatrudnionych aktualnie w Bibliotece Jagiellońskiej, 23 osoby¹ to nauczyciele akademicy: profesor, adiunkci i bibliotekarze dyplomowani (w tym 9 osób ze stopniem naukowym doktora). W grupie adiunktów znajduje się 5 osób zatrudnionych w oddziałach zbiorów specjalnych. W grupie 17 bibliotekarzy dyplomowanych są za-

---

1 W referacie autorka uwzględniła dorobek 4 bibliotekarzy dyplomowanych, objętych oceną okresową jesienią 2012 roku, którzy w 2013 roku przeszli na emeryturę. Jednocześnie 3 osoby w 2013 roku otrzymały w BJ status bibliotekarza dyplomowanego po zdaniu egzaminu państwowego w listopadzie 2012 roku; ich dorobek również został uwzględniony w tym referacie.

również starsi kustosze dyplomowani, którzy już dawno zdali odpowiednie egzaminy specjalistyczne, jak i ludzie młodzi, którzy w ostatnich kilku latach zdecydowali się na przystąpienie do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego (w listopadzie 2012 roku – 3 osoby). Liczba 23 pracowników tej grupy w BJ w stosunku do innych bibliotek akademickich i naukowych w Polsce – jest znacząca.

W Bibliotece Jagiellońskiej pracuje również 11 pracowników z tytułem doktora w grupie „niedyplomowanych” bibliotekarzy – na stanowiskach bibliotekarzy i kustoszy; pracownicy ci także uczestniczą w konferencjach naukowych i dysponują pewnym dorobkiem naukowym, nie podlega on jednak okresowej ocenie.

Przedmiotem mojego referatu jest wspomniana grupa 23 pracowników Biblioteki Jagiellońskiej, zatrudnionych w grupie „nauczyciele akademicki”.

Pracownicy tej grupy pracują w różnych oddziałach BJ na stanowiskach: profesora nadzwyczajnego (dyrektor BJ), adiunktów (5 osób), starszych kustoszy dyplomowanych (7 osób), kustoszy dyplomowanych (10 osób).

Kilkanaście osób z tej grupy należy do kadry kierowniczej BJ²; zajmują stanowiska dyrektora i wicedyrektorów (4 osoby), kierowników oddziałów i sekcji (10 osób); jedna osoba jest redaktorem „Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej”; 1 osoba pełni rolę bibliotekarza systemowego; 4 osoby z tej grupy wchodzi w skład Rady Bibliotecznej na kadencję 2012-2016.

W grupie nauczycieli akademickich są osoby o różnym wykształceniu humanistycznym: historycy, filolodzy, filozofowie, bibliolodzy i bibliotekoznawcy.

Nauczyciele akademicki podlegają okresowej ocenie dorobku naukowego, organizatorskiego i dydaktycznego, ostatnia odbyła się w BJ jesienią 2012 roku; podlegało jej 21 osób. Najwyższą ocenę łączną „A” otrzymało 7 bibliotekarzy dyplomowanych i 2 adiunktów, ocenę łączną „B” – 9 bibliotekarzy dyplomowanych i 3 adiunktów.

Praca naukowa

Znaczenie pracy naukowej w bibliotece akademickiej, stanowiącej profesjonalny ośrodek informacji naukowej jest oczywiste. Omawiana

2 Dyrektor BJ prof. dr hab. Z. Pietrzyk; wicedyrektorzy: dr J. Partyka – z-ca dyrektora ds. zbiorów specjalnych i wydawnictw od 2011 roku – do chwili obecnej; dr A. Obrębski – pełniący tę funkcję w latach 2003-2011; mgr K. Sanetra – wicedyrektor ds. zbiorów XIX-XXI wieku.

grupa adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych aktywnie uczestniczy w pracach naukowo-badawczych prowadzonych w BJ. W przeprowadzonej jesienią 2012 roku okresowej ocenie pracowników w grupie adiunktów wszyscy otrzymali najwyższą ocenę „A” z pracy naukowej. Wśród bibliotekarzy dyplomowanych ocenę „A” za pracę naukową otrzymało 9 bibliotekarzy, ocenę – „B” – 4 osoby, ocenę „C” – 3 osoby.

Widoczny jest związek między pracą biblioteczną bibliotekarzy dyplomowanych i adiunktów a ich zainteresowaniami naukowymi. Osoby zatrudnione w oddziałach zbiorów specjalnych zajmują się opracowaniem naukowym i edycjami tekstów pochodzących z tych zbiorów, natomiast bibliotekarze dyplomowani zatrudnieni w innych agendach BJ, podejmują tematy badawcze związane z gromadzeniem, opracowaniem, komputeryzacją, digitalizacją zbiorów, bazami danych i informacją naukową, bibliotekami cyfrowymi, czasopismami elektronicznymi itp.

Szczególne znaczenie mają prace naukowe i badawcze związane ze zbiorami specjalnymi BJ; wykorzystując te zbiory autorzy przygotowują rozprawy, artykuły, bibliografie i inne publikacje oraz edycje tekstów rękopiśmiennych i starych druków. W pracach naukowych jest wykorzystywana nie tylko wiedza bibliotekarzy dyplomowanych z zakresu bibliologii i bibliotekoznawstwa, ale też specjalistyczna wiedza z zakresu historii, filozofii, filologii klasycznej, filologii polskiej i filologii obcych. Przygotowywane są prace doktorskie i habilitacyjne³. Opracowuje się następujące katalogi zbiorów specjalnych: katalog rękopisów średniowiecznych (*Catalogus codicum manuseriptorum medii aevi Latinorum, qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*), Vol. 1-9 (cod. 8-1430); *Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej* – wydawany od 1963 roku, opracowany do numeru 11 862; *Katalog druków XVII wieku ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej – wersja elektroniczna*⁴.

Wcześniej prowadzono prace nad *Katalogiem druków XVI wieku ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej*. Bibliotekarze dyplomowani i ad-

3 M. Malicki przygotowuje pracę habilitacyjną na temat drukarza, wydawcy i pisarza Franciszka Cezarego. J. Pyplacz pracuje nad rozprawą habilitacyjną *Lucan and the Decay of Rome*. J. Partyka kontynuuje zaawansowane prace nad przygotowaniem edycji tekstu, komentarzem i omówieniem rękopisu *Dzieje klasztoru cystersów w Mogile pod Krakowem w dwóch rękopiśmiennych kronikach ze zbiorów Biblioteki XX. Czartoryskich w Krakowie* (praca habilitacyjna). B. Kurek przygotowuje rozprawę doktorską o teatralnych i literackich zainteresowaniach K. Estreichera Starszego.

4 Zob. szczegółowe informacje o poszczególnych tomach wydawnictw na stronie internetowej Biblioteki Jagiellońskiej. Tryb dostępu: http://www.bj.uj.edu.pl/o_bib/n_w1_pl.php [10 marca 2013].

iunkci pracują także nad *Katalogiem zbioru dokumentów pergaminowych Biblioteki Jagiellońskiej, Archiwum Domowym Pawlikowskich*⁵ oraz uczestniczyli w projektach: *Książki w książkach: fragmenty hebrajskie w bibliotekach europejskich; Historia rękopisów romańskich w księgozbiornie berlińskiej w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie; Opracowanie polskich zbiorów rękopiśmiennych na emigracji; Archiwum Zygmunta Lubicz Zaleskiego w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu i innych*. Efektem ostatniej pracy była wydana w 2011 roku publikacja: *Archiwum Zygmunta Lubicz Zaleskiego w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu. Informator o zasobie*.

Ważnym wydarzeniem w Bibliotece Jagiellońskiej było współorganizowanie we wrześniu 2011 roku (obok Biblioteki Narodowej) XXVII Kongresu Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliofilów, w którym wzięło udział 134 miłośników i kolekcjonerów książek z 22 państw. Specjalnie na tę okoliczność zespół bibliotekarzy zbiorów specjalnych BJ przygotował album zatytułowany *Biblioteka Jagiellońska: skarbiec bibliofila*, prezentujący dzieła na przygotowanej z tej okazji wystawie. Inną ważną publikacją przygotowaną przez pracowników z oddziałów zbiorów specjalnych były *Skarby Biblioteki Jagiellońskiej*⁶.

Do ważnych opracowań naukowych należą także publikacje dotyczące dawnych pism: filozoficznych, teologicznych, historycznych, starych druków i rękopisów i inne⁷.

-
- 5 Zob. E. Malicka: *Archiwum Domowe Pawlikowskich – historia i stan obecny*. „Rocznik Przemyski” T. 46, z. 4 (2010), s. 271-280.
  - 6 *Biblioteka Jagiellońska: skarbiec bibliofila = The Jagiellonian Library: a bibliophile's treasure house*. [Wstęp Z. Pietrzyk; red. nauk. M. Malicki; tł. na jęz. ang. J. Pypłacz]. Kraków 2011; *Skarby Biblioteki Jagiellońskiej = Treasures of the Jagiellonian Library = Die Schätze der Jagiellonen Bibliothek*. [Wprow. i red. Z. Pietrzyk]. Kraków 2009.
  - 7 J. Długosz: *Banderia Prutenorum*. [Wstęp K. Stopka; tł. Banderiów z oryg.: A. Golik-Prus, A. Obreński; red. Z. Pietrzyk]. Proszówki, Kraków 2009; *Regesty z Metryki Koronnej do dziejów powiatów opoczyńskiego radomskiego i stężyckiego z lat 1574-1795*. Cz. 1, 1574-1659. Oprac. M. Jaglarz [et al.]; pod red. Z. Pietrzyka. Radom 2001; *Księgi metrykalne kościołów radomskich z lat 1591-1795*. Seria A, *Metryki chrztów*. T. 1, *Kościół Św. Jana Chrzciciela 1597-1620*. Oprac. materiału źródłowego M. Jaglarz; wstęp A. Szymanek. Radom 2004; *Księgi metrykalne kościołów radomskich z lat 1591-1795*. Seria B, *Metryki ślubów*. T. 4, *Kościół Św. Wacława 1701-1795*. Oprac. materiału źródłowego M. Jaglarz, G. Fulara, D. Kupisz. Radom 2011; M. Jaglarz: *Księgarstwo krakowskie XVI wieku*. Kraków 2004; M. Jaglarz: *Zbiór rękopisów i druków orientalnych z byłej Pruskiej Biblioteki Państwowej w Berlinie przechowywanych w Bibliotece Jagiellońskiej*. „Toruńskie Studia o sztuce Orientu” T. 3 (2008), s.49-52; M. Jaglarz: *The Berlinka in collection of the Manuscript Department of the Jagiellonian Library*. „Fabula Newsletter” 2008, z. 1, s. 15-17; E. Malicka: *Rękopiśmienna spuścizna po Profesorze S. Pigońiu – archiwum żywe i otwarte*. W: *Profesor z Komborni. Stanisław Pigoń w czterdziestą rocznicę śmierci*. Kraków 2010, s. 45-54; M. Malicki: *Der unbekannte polnische, kalvinistische Katechismus in den Beständen der Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel*. Kraków 1994;

Bibliotekarze dyplomowani z oddziałów zbiorów specjalnych pracowali w zespole ds. transportu i zabezpieczenia księgozbioru starych druków oo. Kamedułów z Bielán. Trwają zaawansowane badania nad unikatowymi w skali światowej inkunabułami i starodrukami zachowanymi w tej bibliotece⁸.

Do zbiorów specjalnych trafiła też w 2012 roku – jako depozyt – wymagająca opracowania spuścizna po W. Szyborskiej, będąca w posiadaniu Fundacji im. W. Szyborskiej oraz archiwum prof. dra J. Błóńskiego.

Wydawany od 1949 roku „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” publikuje prace z zakresu: historii, historii nauki i kultury oraz bibliotekoznawstwa. Dotychczas ukazało się 61 tomów. W ramach wydawanej od 1994 roku serii wydawniczej *Fontes et Studia* ukazują się: prace monograficzne, doktorskie, edycje tekstów źródłowych opartych głównie na zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej, publikacje przygotowywane także przez pracowników BJ. W tej serii ukazały się 24 tomy⁹.

Diariusze z XVI wieku w druku BJ CIM. 8421: Jan Musceniusz, Jan Krzysztoporski, Stanisław Krzysztoporski. Wyd. J. Partyka i M. Malicki. Poznań 2009; M. Malicki: *Drukarz pisarz. Dobrek pisarski Franciszka Cezarego starszego (Dedykacje).* W: *Miscellanea literackie i teatralne (od Kochanowskiego do Mrożka): Profesorowi Janowi Okoniowi przez przyjaciół i uczniów na 70. urodziny zebrane.* Cz. 2. Łódź 2010, s. 257-270; Z. Koziński, Z. Pietrzyk: *Źródła do dziejów parlamentaryzmu polskiego w XVI-XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej.* Kraków 2004; *Quaestiones disputatae super octo libros „Physicorum” Aristotelis: cum glossis Ioannis Isneri: (editio critica).* Oprac. L. Nowak. Lublin 1996; L. Nowak: *Rękopiśmienne świadectwa recepcji pism Dunsza Szkota na Uniwersytecie Krakowskim. Katalog dzieł.* W: *Błogosławiony Jan Duns Szkot 1308-2008.* Lublin 2010, s. 743-761; L. Nowak: *Zapiski Macieja z Łabiszyna w rękopisie Biblioteki Jagiellońskiej 1456. Edycja wybranych fragmentów.* W: *Acta Mediaevalia.* T. 22. Lublin 2009, s. 487-502; L. Nowak: *Rękopiśmienne zbiory proveniencji prywatnej w Bibliotece Jagiellońskiej.* W: *Miscellanea Historico-Archivistica.* T. 15-16 (2008-2009). Warszawa 2010, s. 23-24; *Volsciana: katalog renesansowego księgozbioru Piotra Dunin-Wolskiego, biskupa płockiego.* Oprac. A. Obrębski. Kraków 1999; *Peregrynacja Jana Heidensteina przez Belgię, Francję i Włochy w roku 1631 zaczęta, a w roku 1634 zakończona.* Wstęp i oprac. Z. Pietrzyk; tł. A. Gólik-Prus. Kraków 2005; A. Sobańska: *Kodeks Baltazara Behema: komentarz kodykologiczny.* Kraków 2007; R. Tatarzyński: *Polonica w średniowiecznych rękopisach łacińskich Herzog August Bibliothek w Wolfenbüttel.* Kraków 2005; *Scripta manent: textus ad theologiam spectantes in Universitate Cracoviensi saeculo XV conscripti.* Wybór i oprac. Z. Włodek; przy współpr. R. Tatarzyńskiego. Kraków 2000; *Tractatus de vita contemplativa et activa.* Henricus Señfeld de Brega; e codicibus manu scriptis ediderunt Bruno Mazur, Ladislaus Señko, Richardus Tatarzyński; pr[a]ef. cur. Casimirus Marcinia. Warszawa 2003; *Peregrini de Opole Sermones de tempore et de sanctis.* E codicibus manu scriptis primum edidit R. Tatarzyński; [oprac. red. A. Podsiad]. Warszawa 1997; R. Tatarzyński: *Autograf Benedykta Hessego. „Przeгляд Tomistyczny”* T. 14 (2008), s. 183-210 i inne.

8 Zob. J. Partyka: *Księgozbiór z Bielán w Bibliotece Jagiellońskiej. Zabezpieczenie i konserwacja, zasób, udostępnianie.* „Folia Historica Cracoviensia” Vol. 17 (2011), s. 259-271.

9 Redaktorem „Biuletynu Biblioteki Jagiellońskiej” jest dr A. Obrębski. W serii *Fontes et Studia* ukazały się m.in.: M.. Malicki: *Z zagadnień tekstologicznych „Summariusza wierszów”*

W opracowaniu katalogów towarzyszących organizowanym wystawom tematycznym (w BJ i nie tylko) również znaczący wkład mają adiunkci i bibliotekarze dyplomowani¹⁰. Pomagają oni także w samej organizacji wystaw, opracowują ich scenariusze i oprowadzają zwiedzających¹¹.

Nauczyciele akademicy z BJ biorą udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach oraz w stażach zagranicznych (biblioteki w Berlinie, Wolffenbettel, Bochum, Paryżu, Rapperswillu, Pradze, Wiedniu, Martynie i inne).

Istotny jest także udział w pracach związanych z wdrażaniem i realizacją projektów badawczych, np.: dotyczących opracowania zbiorów rękopiśmiennych na emigracji, rękopisów romańskich w „księgozbiórce berlińskim” w BJ, inwentarza rękopisów BJ, historii dramatu polskiego,

---

Hieronima Morsztyna. Kraków 1994; M. Malicki: *Repertuar wydawniczy drukarni Franciszka Cezarego starszego 1616-1651*. Cz. 1, *Bibliografia druków Franciszka Cezarego starszego 1616-1651*. Kraków 2010; *Volsciana: katalog renesansowego księgozbioru Piotra Dunin-Wolskiego, biskupa płockiego*. Oprac. A. Obrębski. Kraków 1999; *Na wschód z NKWD: Lwów - Tas-Butak, 1940-1946*. Wspomnienia i zapiski deportowanych Marii, Heleny i Łucji Nuckowskich. Oprac. A. Obrębski. Kraków 2011; J. Pyplacz: *The aesthetics of Senecan tragedy*. Kraków 2010; Z. Pietrzyk: *W kręgu Strasburga: z peregrynacji młodzieży z Rzeczypospolitej polsko-litewskiej w latach 1538-1621*. Kraków 1997; *Z Piaseczna w świat: diariusz Zygmunta Opackiego z lat 1606-1651*. Wstęp i oprac. Z. Pietrzyk. Kraków 2001; *Księga egzaminów do święceń w diecezji gnieźnieńskiej z lat 1563-1603*. Wstęp i oprac. Z. Pietrzyk. Kraków 2009; *Katalog rozpraw doktorskich Uniwersytetu Jagiellońskiego 1986-2003*. Oprac. I. Bator, Z. Koziński. Kraków 2005; *Polonica w średniowiecznych rękopisach łacińskich Herzog August Bibliothek w Wolfenbüttel*. Oprac. R. Tatarzyński. Kraków 2004 i inne.

10 *Archiwum domowe Pawlikowskich: wystawa w Bibliotece Jagiellońskiej, 1-27 października 2001*. [Oprac. kat. D. Bromowicz i E. Malicka]. Kraków 2001; *Juliusz Słowacki w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej*. [Oprac. katalogu M. Kusak, E. Malicka]. Kraków 2009; D. Bromowicz, B. Kurek: *Książka jego żywiołem – Karol Estreicher (1827-1908): katalog wystawy*. Kraków 2008; Z. Pietrzyk: *500-lecie urodzin Andrzeja Frycza Modrzewskiego: katalog wystawy*. Kraków 2003; *Jan Storm van Leeuwen: The golden age of bookbindings in Cracow 1400-1600: exhibition Biblioteka Jagiellońska, 18-25 September 2011: on the occasion of 27th Congress of the Association Internationale de Bibliophile – International Association of Bibliophiles*. Wstęp Z. Pietrzyk. Kraków 2011; Z. Wawrykiewicz: *Opisy starych druków i ich opraw*. W: *Skarby Biblioteki Jagiellońskiej*, op. cit. oraz *Skarby bibliofila*, op. cit.

11 Z. Wawrykiewicz była autorką opisów starych druków i ich opraw na wystawie na Wawelu w 600-lecie bitwy pod Grunwaldem (2010) oraz na wystawie w Madrycie („Złote czasy Rzeczypospolitej” 2011). Ż. Kubick opracowała wraz z M. Kusak scenariusz wirtualnej wystawy: „Dziwne igrzysko losu i przeznaczenia. Żywoć Hugona Kołłątaja w odsłonach kilku w 200. rocznicę śmierci pokazany” (Muzeum UJ 2012). A. Sobańska współorganizowała wystawy z okazji Kongresu Kultury Polskiej (2009), konferencji ormiańskiej (2010), Kongresu Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliofilów (2011). M. Jaglarz współorganizowała wystawę o autografach i rękopisach starofrancuskich ze zbiorów Pruskiej Biblioteki Państwowej w Berlinie (2008) oraz wystawę o H. Kleiście na tle kultury epistolarnej epoki (2011). E. Malicka opracowała scenariusz wystawy o S. Pigoniu (2008) i J. Słowackim (2009).

historii Biblioteki Jagiellońskiej, opracowania tekstów starożytnych, poezji nowołacińskiej i innych. Adiunkci i bibliotekarze dyplomowani dokonują ekspertyz rękopisów i starych druków przedstawionych do zakupu w BJ. Oprócz opracowania zbiorów rękopiśmiennych i starych druków, wykonują konsultacje paleograficzne oraz kwerendy specjalistyczne krajowe i zagraniczne dotyczące np.: druków włoskich, proveniencji wybranych inkunabułów, korespondencji i autografów pisarzy, materiałów genealogicznych itp., a także piszą recenzje wydawnicze i wykonują korekty do edycji zbiorów specjalnych. Opracowują też dokumentację i wycenę zbiorów specjalnych na wystawy krajowe i zagraniczne oraz przygotowują same obiekty do pokazów i prezentacji specjalistycznych.

Są członkami rad redakcyjnych serii wydawniczych i wydawnictw, autorami not katalogowych do zbiorów specjalnych oraz biogramów do wydawnictw encyklopedycznych i bibliografii. Wykonują prace translatorskie.

Dziesięciu bibliotekarzy dyplomowanych w BJ to osoby zatrudnione poza oddziałami zbiorów specjalnych, pracują w oddziałach: gromadzenia zbiorów, opracowania bibliograficznego i przedmiotowego, informacji naukowej i katalogów, udostępniania zbiorów. Uczestniczą też w konferencjach naukowych oraz przygotowują publikacje na tematy bibliologiczne i bibliotekoznawcze, w tym prace doktorskie i habilitacyjne¹².

Ważnym, podjętym w 1992 roku przedsięwzięciem w Oddziale Informacji Naukowej było powstanie bio-bibliograficznej bazy BIO dotyczącej Polaków XX i XXI wieku, kontynuowanej do chwili obecnej. Baza składa się z rekordów dotyczących ponad 32 tys. osób i zawiera materiały do biogramów i bibliografii Polaków, zamieszczonych w wybranych czasopismach i wydawnictwach zbiorowych¹³. Inną bazą własną BJ jest baza biobibliograficzna zmarłych pracowników Biblioteki Jagiellońskiej¹⁴.

12 M. M. Tytko przygotowuje rozprawę habilitacyjną pt. *Koncepcja wychowawcza Bogdana Jańskiego i jej wpływ na model wychowania zmartwychwstańców w okresie XIX wieku*. Ż. Kubicki kończy pracę doktorską pt. *Księgozbiór Sebastiana Sierakowskiego, rektora Szkoły Głównej Krakowskiej w latach 1809-1814, w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej*.

13 Zob. K. Bielawska: *Bio-bibliograficzna baza Biblioteki Jagiellońskiej dotycząca Polaków XX i XXI wieku – historia i stan obecny*. W: *Działalność wydawnicza bibliotek w czasach konwergencji mediów*. Lublin 2011; K. Bielawska: *Bio-bibliograficzna baza Biblioteki Jagiellońskiej dotycząca Polaków XX i XXI wieku – historia i stan obecny*. W: *Infobazy 2011 – Nauka, Projekty Europejskie, Społeczeństwo informacyjne: materiały VI konferencji naukowej: Gdańsk - Sopot, 5-7 września 2011*. [Red. A. Nowakowski]. Gdańsk 2011.

14 Zob. K. Bielawska: *Baza biobibliograficzna zmarłych pracowników Biblioteki Jagiellońskiej*. [Kraków] 1997; K. Bielawska: *Bibliotekarze polscy w bazie bibliograficznej Biblioteki Jagiellońskiej*. [Kraków] 1998.

Publikacje bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnionych w oddziałach związanych z gromadzeniem, udostępnianiem i opracowaniem zbiorów dotyczą zagadnień współczesnych: baz danych wykorzystywanych w BJ¹⁵, gromadzenia i opracowania dokumentów oraz tworzenia katalogów bibliotecznych¹⁶.

Inne publikacje wiążą się z historią i współczesnością Biblioteki Jagiellońskiej¹⁷.

-
- 15 Zob. E. Kopyś: *Sposoby subskrybowania baz danych w bibliotekach akademickich w świetle Ustawy Prawo zamówień publicznych na przykładzie Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie*. Kraków 2009; E. Kopyś: *Współdziałanie pracowników biblioteki w celu zakupu usługi sieciowego dostępu do baz w świetle psychologii pracy*. „Bibliotheca Nostra” 2010, nr 1, s. 36-45.
- 16 Zob. E. Dąbrowska: *Problem komputeryzacji procesów gromadzenia zbiorów w polskich bibliotekach naukowych – możliwości systemów bibliotecznych a potrzeby bibliotek*. „Bibliotheca Nostra” 2011, nr 3, s. 116-124; Ł. Mesek, H. Guśpiel-Dziurka: *Rekord zasobu: praktyczne rozwiązania*. W: Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa. Tryb dostępu: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/doccontent?id=85911> [10 marca 2013]; Ł. Mesek: *Od karty katalogowej do XML*. W: *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa*. Tryb dostępu: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=218084&> [10 marca 2013]; Ł. Mesek; E. Cygal: *Odzwierciedlenie zamysłu wydawniczego w rekordzie bibliograficznym w formacie MARC 21*. W: *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa*. Tryb dostępu: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/docmetadata?id=85909> [10 marca 2013]; K. Sanetra, I. Gruchała: *Katalog online systemu VTLs: podręcznik dla bibliotekarza*. Kraków 1994. Wyd. 2 1995; K. Sanetra: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla dokumentu elektronicznego*. Warszawa 2003; K. Sanetra: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla filmu*. Tryb dostępu: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/instrukcje-procedury/MARC21-film-080425.pdf> [10 marca 2013]; K. Sanetra, B. Górecka, A. Graff: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla dokumentu ikonograficznego*. Tryb dostępu: <http://centrum.nukat.edu.pl/images/stories/file/instrukcje-procedury/MARC21-ikonografia-110607.pdf> [10 marca 2013]; K. Sanetra: *Rekord tytułu serii*. W: *Hasła osobowe, korporatywne i tytułowe: zasady sporządzania rekordów kartoteki haseł wzorcowych*. Warszawa 1999; D. Patkaniowska: *Katalogi rzeczowe w Bibliotece Jagiellońskiej i informacja rzeczowa o książkach z dziedziny filologii*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 58 (2008), s. 185-215; A. Bober, D. Patkaniowska: *Opis przedmiotowy dokumentów z dziedziny literatury: podręcznik*. Warszawa 2005; D. Patkaniowska: *Tematy z zakresu filologii w języku haseł przedmiotowych KABA i w języku haseł przedmiotowych BN*. „Archiwa, biblioteki i muzea kościelne” T. 79 (2003), s. 329-351; D. Patkaniowska: *Opracowanie filologii w języku haseł przedmiotowych KABA*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2003, nr 1(81), s. 51-63; D. Patkaniowska: *Słownictwo języka KABA – historia, zmiany, perspektywy*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 55 (wyd. 2006), s. 87-100; D. Patkaniowska: *Język haseł przedmiotowych KABA w Bibliotece Jagiellońskiej: tworzenie, stosowanie, wykorzystanie*. „Biuletyn EBIB”. Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/publikacje/> [10 marca 2013]; M. Wielek-Konopka: *Przyszłość książki i mediów elektronicznych w świetle dotychczasowych badań*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 54 (2004), s. 109-118.
- 17 M. Baś: *Literatura z zakresu filozofii w katalogach rzeczowych BJ*. „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” T. 79 (2003), s. 315-328; M. Baś, A. Pawica: *Wyszukiwanie przedmiotowe w komputerowym katalogu zbiorów bibliotek UJ według języka haseł przedmiotowych KABA*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 55 (2005), s. 101-113; M. Baś: *Bibliotekarz dziedzinowy w Bibliotece Jagiellońskiej*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 60 (2010), s. 183-190; M. Baś: *Ariadna w labiryncie informacji – 60 lat Oddziału Informacji Naukowej i Katalogów Biblioteki*

Wśród artykułów o BJ warto wymienić biografie i wspomnienia o zmarłych pracownikach Biblioteki Jagiellońskiej zamieszczone w „Biuletynie Biblioteki Jagiellońskiej” i innych czasopismach.

Wiele miejsca poświęcono też bibliotekom cyfrowym i repozytorium, Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej i opracowaniu dokumentów elektronicznych¹⁸.

-
- Jagiellońskiej*. „Alma Mater” 2011, s. 49-50; K. Bielawska: *Solidarność lat 1980-1981 w Bibliotece Jagiellońskiej*. Kraków 2011; K. Bielawska: *Bibliografia prac Mariana Zwiercana*. [Kraków] 1999; K. Bielawska, B. Kurek: *Bibliografia prac Andrzeja Władysława Serczyka*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 58 (2008), s. 7-133; K. Bielawska: *Bibliografia prac Krzysztofa Zamorskiego*. Kraków 2002; A. Biłyk-Mydlarz: *25 lat Czytelni Austriackiej w Bibliotece Jagiellońskiej (1986-2011)*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 61(2011), s. 189-207; E. Dąbrowska: *Exemplarz obowiązkowy w Bibliotece Jagiellońskiej: historia i współczesność*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 60 (2010), s. 167-181; E. Dąbrowska: *Komputeryzacja gromadzenia zbiorów a zintegrowany system biblioteczny: doświadczenia Biblioteki Jagiellońskiej*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2010, nr 2, s. 85-95; E. Dąbrowska: *Polityka gromadzenia zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej*. W: *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich*. Pod red. U. Gana-kowskiej, M. Różyckiej. Szczecin 2012, s. 88-98; E. Kopyś: *Zamówienie z wolnej ręki jako jeden z trybów stosowanych w celu gromadzenia elektronicznych zbiorów bibliotecznych na przykładzie Biblioteki Jagiellońskiej*. W: *Bibliotekarz, zawód czy powołanie*. Pod red. nauk. M. Geryka. Gdańsk 2010; M. Galos, Ż. Kubiec: *Retrokonwersja w Bibliotece Jagiellońskiej – wczoraj i dziś*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 61 (2011), s. 137-151; B. Kurek: *Karol Estreicher – dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej*. W: *Karol Estreicher (1827-1908) bibliograf, bibliotekarz, historyk teatru*. Warszawa 2009, s. 35-54; B. Kurek: *Wolontariat w Bibliotece Jagiellońskiej za czasów Karola Estreichera Starszego*. W: *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*. Kielce 2011, s. 259-266; D. Ł. Mesek, A. Szalla-Klemann, K. Szklanny: *Konserwacja tradycyjna i digitalizacja w Bibliotece Jagiellońskiej. Kompleksowe zabezpieczenie zbiorów – potrzeba i możliwości*. W: *Ochrona narodowego zasobu bibliotecznego: digitalizacja i konserwacja tradycyjna*. Red. B. Czekaj-Wiśniewska. Warszawa 2010, s. 17-28; D. Patkaniowska: *Biblioteka Jagiellońska XXI wieku – tradycyjna i nowoczesna*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 54 (2004, wyd. 2005), s. 95-108; D. Patkaniowska: *Kultura organizacyjna w Bibliotece Jagiellońskiej, na przykładzie Oddziału Opracowania Przedmiotowego Zbiorów Nowych*. W: *Kultura organizacyjna w bibliotece: Ogólnopolska Konferencja Naukowa: Białystok, 4-6 czerwca 2007: praca zbiorowa*. Pod red. H. Brzezińskiej-Stec. Białystok 2008, s. 374-392; D. Patkaniowska: *Informacja rzeczowa o książkach w Bibliotece Jagiellońskiej (ze szczególnym uwzględnieniem dziedziny filologii)*. W: *Przestrzeń informacyjna książki*. Red. J. Konieczna, S. Kurek-Kokocińska, H. Tadeusiewicz. Łódź 2009, s. 401-414; M. Wielek-Konopka: *NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej. Realizacja projektu w Bibliotece Jagiellońskiej*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 62 (2012), s. 155-165.
- 18 Ł. Mesek: *Linkowanie zwrotne pomiędzy NUKAT i bibliotekami cyfrowymi jako sposób na zwiększenie dostępności i uzupełnienia zasobów cyfrowych czasopism*. W: *Katalogowanie wydawnictw ciągłych w katalogu NUKAT: materiały, Toruń, 23-24.05.2012*. Red. i wstęp M. Rowńska i M. Gołota-Majewska. Zob. Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa. Tryb dostępu: <http://kpbc.umk.pl/dlibra> [10 marca 2013]; Ł. Mesek: *Koncepcja cyfrowej biblioteki przyszłości na przykładzie Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej*. W: *Bibliotekarze bez bibliotek, czyli bibliotekarstwo uczestniczące: III Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Białystok, 18-20 maja 2011: praca zbiorowa*. Pod red. J. Kudrawiec. Białystok 2012, s. 357-368; Ł. Mesek:

Inne publikacje bibliotekarzy dyplomowanych w BJ związane były z różnymi tematami o charakterze bibliologicznym i bibliotecznym¹⁹.

-
- Model kompetencji zawodowych bibliotekarza cyfrowego.* W: *Biblioteki cyfrowe.* Red. M. Janiak, M. Krakowska, M. Próchnicka. Warszawa 2012, s. 330-338; Ł. Mesek: *Korelacje między opisaniami w tradycyjnych i cyfrowych katalogach bibliotek.* W: *Biblioteki cyfrowe*, op. cit., s. 396-402; Ł. Mesek: *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa – opis przypadku.* W: *Biblioteki cyfrowe*, op. cit., s. 522-546; D. Patkaniowska: *Opracowanie rzeczowe książki tradycyjnej i książki elektronicznej. Wybrane problemy.* W: *Tradycja i nowoczesność w bibliotece naukowej XXI wieku.* Red. nauk. A. Januszko-Szakiel. Kraków 2012, s. 29-47; D. Patkaniowska: *Opracowanie rzeczowe dokumentu.* W: *Biblioteki cyfrowe*, op. cit., s. 384-395; K. Sanetra: *Katalogowanie dokumentów elektronicznych.* Kraków 1999. Tryb dostępu: <http://www.bj.uj.edu.pl/~krystyna/kel.htm> [10 marca 2013]; K. Sanetra: *Format MARC21 rekordu bibliograficznego dla dokumentów elektronicznych.* Warszawa 2003; M. Wielek-Konopka: *Depozyty cyfrowe z prywatnych kolekcji jako sposób wzbogacania zasobów bibliotek cyfrowych i ochrony dziedzictwa kulturalnego.* „Przegląd Biblioteczny” R. 80, nr 3 (2012), s. 351-368; M. M. Tytko: *Digitalizacja informacji w Uniwersytecie Jagiellońskim.* W: *Archiwa, biblioteki, muzea wobec nowych wyzwań w dobie digitalizacji.* Red. T. Fillip. Kraków 2011, s. 51-52.
- 19 M. Baś: *Wizerunek Marii-Skłodowskiej-Curie w prasie polskiej 1903-1939.* W: *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa* 2011; E. Dąbrowska: *Polityka państwowa wobec bibliotek w dziedzinie importu zachodnich książek naukowych w latach 1945-1990.* „Roczniki Biblioteczne” R. 43(1999) s. 55-68; *Tradycja tomistyczna w zbiorach Biblioteki Studium oo. Dominikanów: katalog druków XV-XVIII wieku.* Oprac. M. Mydel i Ż. Kubic. Warszawa 2008; Ż. Kubic: *Książka z pierwszej połowy XIX wieku – druk nowy?* W: *Książka, biblioteka, informacja: między podziałami a wspólnotą.* Pod red. J. Dzieniakowskiej, I. Krasieńskiej, M. Olczak-Kardas. Kielce 2011; B. Kurek: *Papier czy ekran – losy czytelnictwa w dobie Internetu.* W: *Dokąd zmierzamy? Książka i jej czytelnik.* Szczecin 2008, s. 231-241; B. Kurek: *Afisz i programy teatralne teatrów krakowskich obrazem życia kulturalnego w XIX wieku.* W: *Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych.* Szczecin 2010, s. 208-222; D. Patkaniowska: *Książka literacka „drugiego obiegu” jako świadectwo kultury.* „Rocznik Gdański” T. 61, z. 2 (2001), s. 245-258; D. Patkaniowska: *Bibliotekarz opracowania rzeczowego i wartości.* W: *Bibliotekarz w świecie wartości.* Pod red. S. Kubowa. Wrocław 2003, s. 6-13; Z. Pietrzyk: *Poczet rektorów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1400-2000.* Kraków 2000; J. Pyplacz: *The four seasons at the Jagiellonian University. The motif of the four seasons in seventeenth-century panegyric poems written by students at the Jagiellonian University.* „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 60 (2010), s. 101-116; K. Sanetra: *Konrad Wrzos.* „Zeszyty Prasoznawcze” R. 21, nr 3(85) (1980), s. 91-102; K. Sanetra: *Retrokonwersja polskich zasobów bibliotecznych: doświadczenia i przyszłość.* „Zagadnienia Informacji Naukowej” 1996, nr 2, s. 57-61; K. Sanetra, M. Wielek-Konopka: *Bibliotekarz i wydawca: współtwórcy informacji o książce w trosce o szybki dostęp do publikacji.* W: *Rola Katalogu centralnego NUKAT w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy w Polsce: praca zbiorowa.* Pod red. M. Burchard, K. Grzędzińskiej i B. Kasprzyk. Warszawa 2010, s. 85-115; K. Sanetra, M. Wielek-Konopka: *Profesjonalizm oczekiwany: standardy zawodowej rzetelności wydawniczej i bibliotekarskiej a tworzenie profesjonalnej informacji.* „Biblioteka Analiz” 2008, nr 221(11), s. 18-22; M. M. Tytko: *Archiwum Akademii Medycznej w Krakowie (1950-1993).* Kraków 2008; M. M. Tytko: *Bogusława Żurakowskiego metody wychowania młodzieży przez literaturę.* „Dydaktyka Literatury” R. 28 (2008), s. 193-205; M. M. Tytko: *Corpus studiosorum Universitas Jagellonicae. Zmiany tożsamości narodowościowej studentów UJ w latach 1850-1918.* „Kultura i edukacja” 2009, nr 2, s. 88-97 i inne prace tegoż autora z dziedziny pedagogiki, edukacji i historii kultury.

Bibliotekarze dyplomowani zajmują się także pracami normalizacyjnymi²⁰.

Inne obowiązki bibliotekarzy dyplomowanych w Bibliotece Jagiellońskiej to: przygotowanie i aktualizacja informacji na stronie domowej BJ, udział w opracowaniu regulaminów i wewnętrznych przepisów BJ, opracowanie metadanych dotyczących baz subskrybowanych i katalogowanych wydawnictw itp.

Niektórzy bibliotekarze dyplomowani Biblioteki Jagiellońskiej są też autorami wierszy, opublikowali zbiory poezji²¹.

Praca dydaktyczna

Bibliotekarze dyplomowani i adiunkci są rozliczani także z pracy dydaktycznej. W czasie przeprowadzonej jesienią 2012 roku oceny nauczycieli akademickich w BJ, pracę dydaktyczną oceniono: na „A” – 2 osoby; na „B” – 14 osób; wśród adiunktów – 1 osoba została oceniona na „A”, 4 – na „B”.

Niektórzy adiunkci i bibliotekarze dyplomowani prowadzą wykłady i ćwiczenia dla studentów historii, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Jagiellońskim, wygłaszają też wykłady poza UJ, w kraju i za granicą. Bibliotekarze dyplomowani z oddziałów zbiorów specjalnych przygotowują nadto pokazy: rękopisów, starych druków, druków ulotnych w języku polskim, ale także w językach obcych oraz prowadzą szkolenia z dziedziny paleografii.

Od marca 2005 roku w Bibliotece Jagiellońskiej organizowane są wykłady otwarte z cyklu *Ars Quaerendi*²², dotyczące różnych aspektów wy-

20 K. Sanetra: (autorka projektu normy – tłumaczenie normy ISO) *PN-ISO 7154 - Dokumentacja – Zasady szeregowania bibliograficznego*. Warszawa 2001 [i in.]; K. Sanetra, Ż. Kubic, M. Mydel: *Opracowanie rekordu analitycznego dla dokumentu niesamoistnego wydawniczo – instrukcja tworzenia w KKZBUJ; opracowanie instrukcji i uzgodnienia z Centrum NUKAT w sprawie pobierania rekordów opisu bibliograficznego z Biblioteki Narodowej; instrukcja opracowania odbitek kserograficznych w KKZBUJ; instrukcja opracowania dokumentów online (dokumenty zwarte i ciągłe)*.

21 Zob. B. Kurek: *Słowem malowane*. Białystok 1997; B. Kurek: *Zupełnie inna gwiazda*. Kraków 2002; B. Kurek: *Milczenie o zapachu pomarańczy*. Kraków 1999; B. Kurek: *Boso po lodzie*. Kraków 2011; M. Tytko: *Spotkanie innego*. Kraków 1997; M. Tytko: *Znak światła*. Kraków 1999; M. Tytko: *Koncerty metafizyczne*. Kraków 2000; Zob. też: *Nowa metafizyczność? Eschatologizm?: studia i szkice o twórczości Marka Mariusza Tytko: praca zbiorowa*. Pod red. J. Piątkowskiego. Kraków 2000 oraz liczne recenzje poezji różnych poetów napisane przez M. M. Tytko.

22 Zob. A. Prokop-Kacprzak: *Ars Quaerendi czyli sztuka wyszukiwania informacji bez tajemnic*. W: *Zarządzanie informacją w nauce*. Red. D. Pietruch-Reizes. Katowice 2008, s. 188-195; B. Bułat: *Współpraca Biblioteki Jagiellońskiej ze środowiskiem naukowym i studentami*

szukiwania piśmiennictwa w katalogach, bazach danych, bibliotekach cyfrowych, Internecie itp. Wykłady te obejmują kilka cykli tematycznych, wprowadzono także cykl wykładów *Ars Quaerendi Plus*, zamawianych przez poszczególne grupy oraz *Ars Quaerendi Extra* poświęconych zasadom wyszukiwania w zbiorach specjalnych. Z grupy bibliotekarzy dyplomowanych wykłady z cyklu *Ars Quaerendi* prowadzi 4 osoby²³. Odbywały się również wykłady otwarte, organizowane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Oddział w Krakowie, dotyczące dokumentów elektronicznych (2003) oraz były przygotowywane w BJ warsztaty dla bibliotekarzy np. o katalogowaniu dokumentów elektronicznych (2005) i opracowaniu przedmiotowym dokumentów w jhp KABA (1994; 2002).

Stałym obowiązkiem bibliotekarzy w BJ, w szczególności bibliotekarzy dyplomowanych jest prowadzenie szkoleń²⁴ i praktyk dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej UJ, prowadzenie lekcji bibliotecznych dla studentów, szkolenie bibliotekarzy z BJ i bibliotek instytutowych UJ, szkolenie stażystów z innych bibliotek krakowskich, bibliotek polskich i zagranicznych, a także wieloaspektowa prezentacja Biblioteki dla wycieczek polskich i zagranicznych. Odbywają się szkolenia specjalistyczne związane z pracą w poszczególnych oddziałach, np.: szkolenia w oddziałach zbiorów specjalnych, szkolenia związane z opracowaniem bibliograficznym i opracowaniem przedmiotowym w jhp KABA albo szkolenia typu warsztatowego dla bibliotekarzy BJ i bibliotekarzy z bibliotek instytutowych UJ czy instrukcje sporządzania opisów bibliograficznych dokumentów elektronicznych – w ramach kursów e-learningowych²⁵.

Szkolenia i wykłady prowadzone są przez wszystkich adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych w BJ, wiążą się z przygotowaniem odpowiednich prezentacji elektronicznych i materiałów do ćwiczeń oraz opracowa-

---

Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W: Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych: III Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, 25-27 czerwca 2008 r. Łódź 2008, s. 335-351.

23 M. Baś, M. Jaglarz, B. Kurek, D. Patkaniowska.

24 Zob. M. Baś: *Tradycyjne i nowe formy organizacji kształcenia w Bibliotece Jagiellońskiej. W: Książka czy plik – tradycja czy nowoczesność. I Krajowa Konferencja Bibliotek Naukowych*, op. cit.; D. Patkaniowska: *Szkolenia w Bibliotece Jagiellońskiej w zakresie opracowania rzeczowego zbiorów. W: Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej. Funkcje i wyzwania w XXI wieku: materiały z konferencji zorganizowanej przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej oraz Bibliotekę Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w dniach 16-17.05.2011 r. (w druku).*

25 Ł. Mesek: *Sporządzanie opisów bibliograficznych dokumentów elektronicznych – kurs e-learningowy. Poznań: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury. Tryb dostępu: <http://wbp.poznan.ekursy.eu/> [10 marca 2013].*

niem programów szkoleń, opinii o stażystach i praktykantach, instrukcji szkoleń.

Praca organizatorska

W czasie przeprowadzonej w listopadzie 2012 roku oceny nauczycieli akademickich w BJ pracę organizacyjną oceniono na „A” 9 osób, na „B” 4 osoby, na „C” 3 osoby. W grupie adiunktów z pracy organizatorskiej tylko jedna osoba otrzymała ocenę „A”, 3 osoby – ocenę „B” i 1 osoba ocenę „C”.

Praca organizatorska bibliotekarzy dyplomowanych w BJ wiąże się z tym, iż większość z nich (15 osób) pełni, jak wspomniano, funkcje kierownicze: obowiązki zastępców dyrektora, kierowników oddziałów i kierowników sekcji. Koordynowanie zadań wewnętrznych i współpraca między oddziałami oraz poszczególnymi agendami BJ to nie jedyne obowiązki osób z tej grupy. Biorą oni udział w pracach różnych zespołów o charakterze ogólnopolskim²⁶. Bibliotekarze dyplomowani biorą udział także w organizacji konferencji, wystaw, spotkań autorskich, promocji książek i innych imprez organizowanych w BJ, a także poza Biblioteką²⁷.

Niektórzy bibliotekarze dyplomowani zajmują się przygotowywaniem projektów i grantów oraz kierują projektami²⁸. Oprócz wspomnianych projektów związanych z oddziałami zbiorów specjalnych wymienić trzeba

26 K. Sanetra pełni funkcje: w Komitecie Redakcyjnym serii wydawniczej *Formaty, kartoteki*, w Radzie Redakcyjnej „Przeglądu Bibliotecznego”, w Zespole ds. Formatów i Zasad Katalogowania Zbiorów Bibliotecznych; D. Patkaniowska – w Zespole Konsultacyjnym jhp KABA przy centrum NUKAT w Warszawie; U. Dudzik – w Komisji ds. organizacji i opracowywania bieżącego wpływu czasopism naukowych.

27 Ż. Kubic – udział w pracach zespołu organizującego Kongres Nauki Polskiej (2009); A. Sobańska, M. Jaglarz, L. Nowak, Ż. Kubic, B. Kurek, E. Malicka, A. Obrębski, J. Partyka, Z. Wawrykiewicz – organizacja wystaw dla uczestników Kongresu Bibliofilów (2011) [i in.]. Zob. też przypis 11.

28 Zob. K. Sanetra: Projekt MNiSW *Zbiory graficzne w przestrzeni wirtualnej* (2007-2008) – kierownik i wykonawca projektu; K. Sanetra: *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa* – projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 – wdrożenie i koordynacja prac podległych oddziałów; K. Sanetra: Projekt *Bezpieczne i kompleksowe udostępnianie zbiorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w sieci Internet*. (2010-2013) – wdrożenie i koordynacja prac podległych oddziałów; K. Sanetra: Projekt MNiSW *Działalność upowszechniająca naukę* – kierownik projektu; K. Sanetra: Projekt *Udostępnianie informacji o księgozbiorze austriackim w Komputerowym Katalogu Zbiorów Bibliotek UJ – retrospektywne katalogowanie książek w formacie MARC21* – kierownik projektu. Zob. też: M. Wielek-Konopka: „*NUKAT - Autostrada Informacji Cyfrowej*”. *Realizacja projektu w Bibliotece Jagiellońskiej*. „*Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej*” R. 62 (2012), s. 155-165.

projekty: *Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa, Bezpieczne i kompleksowe udostępnianie zasobów cyfrowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w sieci Internet, Ochrona i zachowanie zabytkowych zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej oraz rozwój bibliotecznych zasobów cyfrowych dla utrwalenia dorobku kulturowego polskiego piśmiennictwa stanowiącego element Narodowego Zasobu Bibliotecznego, Utworzenie uniwersalnej, otwartej, repozytoryjnej platformy hostingowej i komunikacyjnej dla sieciowych zasobów wiedzy dla nauki, edukacji i otwartego społeczeństwa wiedzy* (nazwa robocza: SYNAT 2010-2013), projekt DUN (Działalność Upowszechniająca Naukę 2010-2013), projekt *Sonata bis* i inne. Projekty DUN i SYNAT związane są z opracowaniem retrokonwersji w Bibliotece Jagiellońskiej, zbiorów wydanych przed 1993 rokiem.

Jako kierownicy oddziałów i sekcji w BJ nauczyciele akademicki pełnią także dyżury popołudniowe i sobotnie, zarządzając całą Biblioteką.

Opinia nauczycieli akademickich w BJ dotycząca statusu bibliotekarzy dyplomowanych

Adiunkci i bibliotekarze dyplomowani, w wypełnionych ankietach przygotowanych na potrzeby niniejszego referatu oraz w przeprowadzonej dyskusji wyrazili swoją opinię na temat statusu tej grupy bibliotekarzy w bibliotekach, roli pracy naukowej i jej oceny oraz zmian proponowanych w ramach tzw. „deregulacji zawodów” (likwidacja egzaminu państwowego na bibliotekarza dyplomowanego).

Oto najważniejsze wnioski i problemy, które wynikały z tej dyskusji.

Po pierwsze – grupa „nauczycieli akademickich” podkreśliła **rolę pracy naukowej w bibliotece**; prowadzone badania naukowe są podstawą istnienia każdej biblioteki naukowej i zadaniem dyrekcji powinno być planowanie i koordynowanie tych działań oraz zachęcanie pracowników (zwłaszcza młodych) do udziału w konferencjach, projektach, pracach koncepcyjnych, szkoleniach, warsztatach, wyjazdach i stażach naukowych, motywowanie do pisania prac doktorskich, artykułów i innych publikacji na tematy związane z priorytetowymi celami badawczymi danej biblioteki. Do prowadzenia pracy naukowej w bibliotekach potrzebny jest – zdaniem bibliotekarzy dyplomowanych w BJ – „czas i życzliwe oko zwierzchników”²⁹. Władze uczelni i dyrektorzy bibliotek powinni docenić rolę bibliotek akademickich jako ośrodków myśli twórczej i naukowej.

²⁹ Wypowiedź w dyskusji dotyczącej statusu bibliotekarzy dyplomowanych i pracy naukowej w bibliotece, która odbyła się 29 stycznia 2013 roku w Oddziale Rękopisów BJ.

Problemem są w tym zakresie **ograniczenia finansowe i czasowe**. Biblioteki naukowe, mając mniejsze budżety i zwiększone wydatki, ograniczają również środki finansowe na badania naukowe, opłaty konferencyjne i delegacje pracowników, a dzieje się to ze szkodą dla rozwoju bibliotek i prowadzonych w nich badań. Nie zawsze środki uzyskane w projektach, czy udział w konferencjach naukowych online są rozwiązaniem problemu; istotny jest bezpośredni kontakt ze środowiskiem naukowym oraz z bibliotekarzami z innych bibliotek, poznawanie nowych bibliotek i instytucji naukowych oraz ich środowisk. Bezpośrednich kontaktów i dyskusji, wzajemnej wymiany myśli i doświadczeń – nic nie zastąpi!

Innym problemem są ograniczenia czasowe. Pracownicy bibliotek, w tym także bibliotekarze dyplomowani, mają coraz mniej czasu na pracę naukową, która głównie wykonywana jest w czasie prywatnym, a tak nie powinno być. Badania naukowe są bowiem wykonywane także w interesie poszczególnych bibliotek, w oparciu o ich zbiory, a wyniki badań naukowych przekładają się na prestiż poszczególnych bibliotek, ich innowacyjność oraz krajowe i międzynarodowe znaczenie. Bibliotekarze zajmujący się pracą naukową w bibliotekach, powinni mieć czas na przygotowanie publikacji i spokojne przeprowadzanie badań. Pewnym rozwiązaniem byłoby wyodrębnienie części czasu pracy bibliotekarzy dyplomowanych albo bibliotekarzy prowadzących inne prace badawcze (np. piszących doktortaty czy habilitacje), na przeprowadzenie kwerend naukowych czy opracowanie publikacji, np. przeznaczenie kilku, do 10 godzin w tygodniu lub jednego określonego dnia w tygodniu na cele badawcze, tak jak to było w Bibliotece Jagiellońskiej w latach 70. i 80. XX wieku. Przyznanie takich przywilejów powinno być oczywiście związane z kontrolą i rozliczeniem bibliotekarzy (np. co roku) z liczby opublikowanych artykułów itp. „Nie może być tak, że pracownicy naukowcy biblioteki nie mają czasu na pracę naukową i muszą jej poświęcać dodatkowy, prywatny czas. (...) Pracownika można i trzeba rozliczać z prowadzenia pracy naukowej o ile umożliwi mu się działanie na tym polu”³⁰. Z pracy naukowej trzeba rozliczać, ale też stwarzać do niej możliwości – podkreślali wszyscy ankietowani w BJ.

Innym problemem jest otrzymywanie przez pracowników naukowych w bibliotekach – urlopów naukowych i szkolnych; jest to szczególnie ważne przy pisaniu prac doktorskich i habilitacyjnych, gdyż osoby pracują-

30 M. Wielek-Konopka – wypowiedź w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych. Podobne zdanie wyrazili inni bibliotekarze dyplomowani w przesłanych ankietach oraz w dyskusji – pracownicy naukowcy Oddziału Rękopisów BJ.

ce w bibliotekach, mając 40- lub 36-godzinny tygodniowy wymiar czasu pracy i rozliczne obowiązki bieżące, mają o wiele mniej czasu na pisanie swych rozpraw niż pracownicy naukowo-dydaktyczni na uczelniach.

Ważnym problemem jest **rodzaj prowadzonych prac naukowych w bibliotekach**. Podkreślano w ankietach „obfitość pól badawczych”, a jednocześnie zwracano uwagę, iż badania powinny: być związane ze zbiorami, historią albo aktualnymi problemami danej biblioteki, dostrzegać, dokumentować, analizować i syntetyzować problemy, odwoływać się do aktualnych badań bibliologicznych i bibliotecznych. Oczywiście w oddziałach zbiorów specjalnych prace naukowe są prowadzone w oparciu o te zbiory.

Część prac naukowych powinno mieć związek z bezpośrednimi problemami funkcjonowania biblioteki oraz pomagać rozwiązywać bieżące problemy. „Dyrekcja powinna angażować dyplomowanych wskazując pola działania istotne z punktu widzenia problemów zarządzania biblioteką, a prace naukowo-badawcze mogłyby wspomagać proces decyzyjny. Istotne byłoby również przeprowadzanie prac porównawczych z innymi bibliotekami polskimi lub zagranicznymi”³¹. „Bibliotekarz naukowy analizuje problemy, zbiera informacje i określa drogę rozwoju biblioteki w zmieniających się warunkach – z dawnych kustoszy przekształcamy się w innowatorów”³². Inni bibliotekarze dyplomowani w BJ podkreślali rolę badań dokumentujących historię macierzystej biblioteki, co w dobie „przyspieszenia technologicznego” ma szczególne znaczenie, nie tylko w „starych” bibliotekach naukowych o historycznym znaczeniu jak Biblioteka Jagiellońska.

Ograniczenia czasowe i finansowe (ograniczenia etatów), skupienie się na ciągle zwiększanej i „przyspieszającej” pracy bieżącej (w związku z komputeryzacją bibliotek), powoduje, iż zaniechano, tak „sprawdzonych” w dawnej bibliotece zebrań i spotkań naukowych, na których zapoznawano wszystkich pracowników Biblioteki z prowadzonymi badaniami, sprawozdaniami ze stażów i wyjazdów pracowników itp. Powrót do tej tradycji mógłby sprawić, iż oprócz funkcji poznawczej, innowacyjnej i wyzwalającej kreatywność pracowników, spotkania takie pełniłyby również rolę integrującą środowisko bibliotekarskie mogłyby stanowić istotny element nowoczesnego zarządzania biblioteką opartego na integracji pracowników i traktowaniu instytucji jako „organizacji uczącej się”.

31 E. Dąbrowska – wypowiedź w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

32 Ł. Mesek – wypowiedź w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

Najważniejsze jest, aby rolę bibliotek w pracy naukowej rozumiały i doceniły władze uczelni, gdyż proponowane zmiany wymagają dodatkowych środków finansowych np. w sytuacji zastępstw pracowników, zapewnienia dyżurów, dodatkowych etatów itp.³³

Niektórzy autorzy ankiet podkreślali również brak **motywacji finansowej** do prowadzenia w bibliotece badań naukowych, np. wskazywali, iż bibliotekarze dyplomowani nie otrzymują żadnej premii (jak grupa bibliotekarzy). Wiadomo, iż większość praco- i czasochłonnych publikacji nie wiąże się z żadnymi gratyfikacjami finansowymi. Praca naukowa w bibliotekach powinna być doceniana i gratyfikowana poprzez odpowiednie premie, nagrody itp., a także poprzez udział w projektach i grantach, tworzenie zespołów badawczych, tak, jak to ma miejsce w innych jednostkach organizacyjnych uczelni.

„Młodych pracowników jak najbardziej powinno się zachęcić i motywować do pracy naukowej, stwarzając dogodne warunki do prowadzenia badań, pomagając w uzyskiwaniu różnorodnych stypendiów, nagród, grantów etc.”³⁴ Ważne jest także, aby bibliotekarzy dyplomowanych zatrudniać w bibliotekach na stanowiskach wymagających szczególnych kompetencji i kwalifikacji. Grupa ta jako „elita zawodu” powinna stanowić rezerwę kadry kierowniczej, z drugiej strony – powinna być wykorzystywana w tworzeniu programów i projektów badawczych.

Bibliotekarze dyplomowani i adiunkci w BJ, zgodnie podkreślają znaczenie badań naukowych w bibliotece naukowej oraz potrzebę zapewnienia odpowiednich warunków do prowadzenia tych badań, mają natomiast różne zdanie w kwestii **obecnego statusu bibliotekarza dyplomowanego oraz proponowanych zmian w ramach tzw. „deregulacji” zawodów**.

Część osób jest przeciwna proponowanym zmianom, podkreślając, iż bibliotekarz dyplomowany nigdy nie był „reglamentowanym zawodem”, a jedynie stanowiskiem uzyskiwanym w wyniku specjalizacyjnego egzaminu, który należy utrzymać. „Uzyskanie tytułu bibliotekarza dyplomowanego jest potwierdzeniem kompetencji zawodowych, podsumowaniem dotychczasowego działania na rzecz biblioteki (...). Uzyskanie tego tytułu powinno być prawdziwym awansem zawodowym, wiążącym się z zasadniczą zmianą pensji, czasem stanowiska, ale również, a może przede wszystkim ze zmianą trybu pracy, uwzględniającego przygotowy-

33 A. Biłyk-Mydlarz – wypowiedź w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

34 J. Pyplacz, Ł. Mesek – wypowiedzi w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

wanie publikacji, pracę koncepcyjną, dydaktykę³⁵. Większość bibliotekarzy dyplomowanych w BJ jest przeciwna „deregulacji”, „bo to jednak degradacja (obniżenie prestiżu zawodu bibliotekarskiego, który jest ważny społecznie). Powinna pozostać kategoria bibliotekarzy dyplomowanych i pozostać Komisja Egzaminacyjna”. „Tzw. „deregulacja” prowadzi do obniżenia statusu bibliotekarzy i w zasadzie likwiduje możliwość awansu dla ambitnych, a nie stanowi ułatwienia w dostępie do zawodu³⁶. Ewentualne zlikwidowanie stanowisk bibliotekarza dyplomowanego jest traktowane jako „robienie zamętu” i uważane za szkodliwe, gdyż blokuje drogę awansu wielu zdolnym osobom, które chcą pracować w bibliotece także naukowo, niekoniecznie robiąc doktorat lub habilitację. Byłaby to również decyzja krzywdząca ze względów finansowych dla osób „pragnących dać z siebie więcej w tym zawodzie³⁷”.

Zdaniem wielu bibliotekarzy dyplomowanych w BJ – bibliotekarze dyplomowani powinni być traktowani jak inni pracownicy naukowcy uczelni oraz rozliczani cyklicznie i rocznie ze swoich publikacji i osiągnięć. Powinien być „poparty państwowym egzaminem awans, a później odpowiedni tryb jak dla pracowników naukowych na uniwersytecie³⁸”.

Inna możliwością jest zastąpienie – po likwidacji egzaminu państwowego – ogólnopolskiej Komisji Egzaminacyjnej (choć – zdaniem wielu – istnienie tej komisji podnosi prestiż bibliotekarzy dyplomowanych) tzw. „komisją rektorską” albo komisją złożoną z dyrekcji biblioteki, przedstawicieli władz uczelni oraz przedstawicieli Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej³⁹. Ankietowani podkreślają jednak konieczność opracowania jednolitych kryteriów awansu na to stanowisko, trybu kwalifikacji oraz oceny wiedzy i dorobku kandydata.

Inni uważają, iż tryb uzyskiwania uprawnień bibliotekarza dyplomowanego poprzez formę egzaminu powinien być zastąpiony poprzez tryb awansu w oparciu o ocenę dorobku naukowego, dydaktycznego i organizatorskiego danej osoby lub też możliwe byłyby obie formy awansu na bi-

35 M. Wielek-Konopka – wypowiedź w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

36 A. Biłyk-Mydlarz, E. Dąbrowska – wypowiedzi w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

37 J. Pyplacz – wypowiedź w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

38 Ł. Mesek – wypowiedź w ankiecie przeprowadzonej w BJ na przełomie 2012 i 2013 roku wśród adiunktów i bibliotekarzy dyplomowanych.

39 Wypowiedź dyrektora BJ – Z. Pietrzyka oraz wypowiedzi bibliotekarzy dyplomowanych BJ w przeprowadzonej ankiecie (E. Dąbrowska, M. Wielek-Konopka, D. Patkaniowska i inni).

bliotekarza dyplomowanego (poprzez egzamin i poprzez ocenę dorobku). Za takim rozwiązaniem opowiadają się bibliotekarze dyplomowani i adiunkci z Oddziału Rękopisów i Oddziału Starych Druków BJ. Podkreślają, iż przy takim rozwiązaniu konieczne jest także wypracowanie jednolitych kryteriów kwalifikacji na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego i mogłoby to dotyczyć tylko osób o wieloletnim stażu i znacznym dorobku naukowym⁴⁰.

W dyskusji wokół statusu bibliotekarza dyplomowanego pojawiły się także krytyczne oceny dotychczasowego trybu uzyskiwania tego tytułu, np. kwestionowanie przez Komisję Egzaminacyjną dorobku naukowego kandydata dotyczącego problematyki „pozabibliotecznej”. A przecież – mówili bibliotekarze dyplomowani w BJ – w bibliotece naukowej prowadzi się różnorodne badania związane ze zbiorami, wykonywane przez różnych specjalistów danej dziedziny, niekoniecznie bibliotekoznawców i ich osiągnięcia na przykład w dziedzinie opracowania zbiorów specjalnych, zbiorów „drugiego obiegu” wydawniczego powinny być brane pod uwagę. **Specjaliści w bibliotece naukowej** stanowią ważną grupę pracowników i nie mogą mieć – jak to się dzieje teraz – utrudnionego awansu na „drabinie bibliotecznej”. Dotyczy to zresztą nie tylko bibliotekarzy dyplomowanych, ale też awansu innych bibliotekarzy – specjalistów. Jest sprawą dyskusyjną, w jakim stopniu – w bibliotece naukowej – bibliotekarz – specjalista ma dysponować ogólną wiedzą bibliotekoznawczą, a w jakim stopniu – powinien rozwijać swoją wiedzę specjalistyczną i fachową? Problem dotyczy także tzw. bibliotekarzy dziedzinowych oraz „niedyplomowanych” bibliotekarzy ze stopniem doktora, o różnych specjalizacjach i zatrudnianych w różnych oddziałach biblioteki.

Innym głosem w dyskusji była propozycja likwidacji dwóch grup bibliotekarzy i zastąpienie jej jedną „drabiną zawodową”, na której szczycie znajdowałiby się dysponujący największym dorobkiem „bibliotekarze dyplomowani”. W opinii części środowiska bibliotekarskiego podział na „bibliotekarzy dyplomowanych” i „niedyplomowanych” służy konfliktowaniu środowiska. W przypadku powstania jednej grupy zawodowej, musiałyby obowiązywać jednolite kryteria oceny pracy (bibliotecznej, naukowej, organizatorskiej, dydaktycznej) wszystkich bibliotekarzy, wypracowane najlepiej poza daną biblioteką, uwzględniające wszystkie aspekty pracy w bibliotece naukowej. Wiele kontrowersji wywołała również kwestia **okresowej oceny bibliotekarzy dyplomowanych** w Bibliote-

⁴⁰ Wypowiedzi w dyskusji dotyczącej statusu bibliotekarzy dyplomowanych i pracy naukowej w bibliotece, która odbyła się 29 stycznia 2013 roku w Oddziale Rękopisów BJ.

ce Jagiellońskiej. Sama idea okresowej kontroli nie budzi zastrzeżeń, ale wiele tu nieudomówień i niejasnych kryteriów. Nie zawsze ocena zależy od ambicji, pracowitości i aktywności danej osoby, czasem – „od warunków zewnętrznych”. Na przykład zajęcia dydaktyczne, często prowadzone na innych uczelniach na podstawie odrębnych umów, są wliczane do dorobku bibliotekarzy dyplomowanych, zaś ci „dyplomowani”, którzy nie mają takich możliwości – mają czasem obniżone oceny z pracy dydaktycznej. Liczba szkoleń także jest ograniczona, zależy od specyfiki pracy w danym oddziale i nie wszyscy „dyplomowani” uczestniczą w nich w jednakowym stopniu. Podobnie jest z działalnością organizatorską; ci „dyplomowani”, którzy nie mają funkcji kierowniczych, „z góry” skazani są na niższe oceny w tej dziedzinie. Ogólnie rzecz biorąc, stwierdzono, iż formularz oceny bibliotekarza dyplomowanego niezupełnie odpowiada wykonywanej pracy, a także specyfice pracy w poszczególnych działach i często wymaga uzupełnień w formie rozbudowanych aneksów do poszczególnych punktów formularza.

Jedną kwestią są kryteria oceny, a inną - **tryb postępowania w przypadku niespełniania kryteriów**. W przypadku bibliotekarzy dyplomowanych z BJ jest to zagadnienie czysto teoretyczne, gdyż – jak wyżej napisano – wszyscy bibliotekarze dyplomowani i adiunkci zostali bardzo dobrze i dobrze ocenieni, na oceny: „A” i „B”, a liczba prac naukowych napisanych przez nich w ostatnich latach jest – biorąc pod uwagę wspomniane wyżej ograniczenia czasowe – imponująca. Świadczy to o ambicji, pasji poznawczej, pracowitości, zdolności i zaradności bibliotekarzy dyplomowanych i adiunktów w Bibliotece Jagiellońskiej. Ale problem sprawiedliwej i adekwatnej okresowej oceny oraz zachęcenia i właściwego motywowania młodych ludzi do pracy naukowej, a także określenia trybu postępowania, w przypadku niespełniania wyznaczonych obowiązków – nadal istnieje.

Czy oceniać bibliotekarzy dyplomowanych tak jak innych pracowników naukowo-dydaktycznych (stwarzając im odpowiednie warunki do pracy naukowej), czy też stosować inne kryteria oceny, bardziej przystające do ich pracy, godząc się na ograniczenia w pracy naukowej bibliotek – ten problem pozostaje nadal otwarty. Jak często ma odbywać się ocena bibliotekarzy dyplomowanych – co rok, co 2 lata, co 4 lata, rzadziej – to także nierozstrzygnięta kwestia. Jak urealnić oceny bibliotekarzy dyplomowanych i zachęcić ich do dalszej i większej aktywności, kreatywności, innowacyjności – to jeszcze inny problem. Jest oczywiste, iż przywileje związane z grupą bibliotekarzy dyplomowanych muszą wiązać się ze sprawiedliwym rozliczaniem ich obowiązków, ale też zadaniem dyrek-

cji bibliotek jest stworzenie odpowiednich warunków do pracy naukowej w bibliotekach oraz uświadomienie władzom uczelni, że biblioteki akademickie – jak inne jednostki organizacyjne – muszą te warunki zapewnić. Wiąże się to z dodatkowymi kosztami uczelni, ale też z podniesieniem prestiżu bibliotek akademickich jako ośrodków myśli naukowej.

mgr Marek Dubiński
Biblioteka Główna i OINT
Politechniki Wrocławskiej
marek.dubinski@pwr.wroc.pl

mgr Ewa Parzonka
Biblioteka Główna
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
e.parzonka@bg.ue.wroc.pl

AKTYWNOŚĆ NAUKOWA I ZAWODOWA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH¹ WROCŁAWIA – BADANIA ANKIETOWE (STAN NA 15.02.2013)

PROFESSIONAL AND SCIENTIFIC ACTIVITY OF CERTIFIED LIBRARIANS OF WROCLAW – OPINION POLL (AS OF FEBRUARY 15, 2013)

Abstract

The paper presents the results of an opinion poll carried out between the years 2012 and 2013 among certified librarians and archives staff employed in scientific institutions of Wrocław.

The answers to the opinion poll present the professional activity of certified librarians and their opinions on the usefulness and influence of the ministerial exam on their professional development.

The paper also contains a brief history of the certified librarian exam in Poland.

Temat aktywności naukowej i zawodowej bibliotekarzy dyplomowanych w formie badań ankietowych nie był nigdy wcześniej omawiany szczegółowo. Powstałe dotychczas artykuły związane były ze zmieniającymi się na przestrzeni lat warunkami i wymaganiami, jakim musieli sprostać kandydaci na bibliotekarzy dyplomowanych².

---

1 Ilekroć w tekście będzie mowa o bibliotekarzu dyplomowanym, dotyczyć to będzie również dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

2 Zob. m.in. W. Gmiterek: *Bibliotekarze dyplomowani – wczoraj, dziś i jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność: materiały konferencyjne*, Poznań, 15-17

Impulsem do przeprowadzenia niniejszego badania były pierwsze informacje o uwzględnieniu zawodu bibliotekarza w propozycjach deregulacyjnych opracowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości, zmierzających do zniesienia egzaminu ministerialnego oraz zmiany uprawnień do zajmowania czterech stanowisk bibliotekarza dyplomowanego w szkołach wyższych.

W praktyce prowadzi to do likwidacji dodatkowych uprawnień w tym zawodzie. Środowisko bibliotekarskie było zbulwersowane działaniami ministra sprawiedliwości, a z różnych instytucji napływały wyjaśnienia dotyczące specyfiki awansu na bibliotekarzy dyplomowanych, uzupełniane licznymi wypowiedziami i komentarzami na łamach czasopism branżowych³. Aspekt prawny deregulacji zawodu bibliotekarza oraz możliwe konsekwencje dla bibliotekarzy dyplomowanych został szczegółowo przedstawiony w „Bibliotekarzu”⁴.

Pod koniec ubiegłego roku ukazało się rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz innych stanowisk związanych z działalnością biblioteczną. Rozporządzenie to jednak odnosi się tylko do bibliotek publicznych, podległych ministrowi kultury. Pozbawione aktów wykonawczych powoduje wiele zamieszania wśród pracowników bibliotek, chociaż w uzasadnieniu stwierdzono, że ww. rozporządzenie nie dotyczy bibliotekarzy, będących nauczycielami akademickimi w rozumieniu art. 108 Ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2005 r. Nr 572) oraz będących nauczycielami w rozumieniu art. 3 pkt 1 Ustawy z dnia 26 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm.), zatrudnionych w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych oraz do pracowników bibliotek i pracowników dokumentacji i informacji naukowej zatrudnionych w szkołach wyższych. Dla bibliotekarzy dyplomowanych wciąż obowiązujące jest rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej (Dz. U. z 2006

---

czerwca 2005. T. 1. Pod red. H. Ganińskiej; [tł. tekstów na jęz. ang. E. Kaczmarek]. Poznań 2005, s. 291-302.

3 A. Jazdon: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza*. „Forum Książki” 2012, nr 1, s. 2-4; J. Stępnia: *Certyfikat bibliotekarza dyplomowanego*. „Forum Książki” 2012, nr 1, s. 5-6.

4 B. Howorka: *O regulowanym zawodzie bibliotekarza*. „Bibliotekarz” 2012, nr 6, s. 13-18; *Dyplomowani bibliotekarze: rozważań starego bibliotekarza o zawodzie – ciąg dalszy*. „Bibliotekarz” 2012, nr 9, s. 9-13.

r. Nr 155, poz. 112). W trosce o zachowanie jednolitych wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania stanowisk przewidzianych dla bibliotekarzy dyplomowanych w uczelniach, Rada Wykonawcza Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich opracowała propozycję wymagań kwalifikacyjnych⁵ i skierowała ją do przewodniczącego KRASP.

Niniejsza praca dotyczy bibliotekarzy dyplomowanych pracujących w bibliotekach i archiwach uczelnianych Wrocławia. Celem badań ankietowych i niniejszego opracowania było pozyskanie obrazu aktywności zawodowej bibliotekarzy dyplomowanych, czyli absolwentów różnych studiów, którzy poprzez zaangażowanie na polu naukowym, organizacyjnym i dydaktycznym spełnili warunki i przystąpili do egzaminu ministerialnego, zakończonego sukcesem.

Historia egzaminu

Na przestrzeni lat zasady zdawania egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego bardzo się różniły. Pierwsze przepisy, które normowały zasady uzyskiwania stanowiska bibliotekarza dyplomowanego w Polsce pojawiły się na przełomie lat 50. i 60. XX wieku (m.in.: Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 25 listopada 1958; Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1961 oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 1961)⁶. W efekcie wprowadzenia wymienionej ustawy – cztery, obowiązujące stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych, włączone zostały do grupy nauczycieli akademickich. Wysoką rangę bibliotekarze dyplomowani uzyskali w 1982 roku, kiedy zaliczono ich do grupy pracowników naukowo-dydaktycznych uczelni (Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982)⁷. Stan ten nie trwał długo, gdyż kolejna Ustawa o szkolnictwie wyższym z 1990 roku, na długie 15 lat, pozbawiła ich takiego statusu. Dopiero od 2005 roku bibliotekarze dyplomowani ponownie zaliczono do

5 *Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej – rekomendacja KDBASP z dnia 25.03 2013 r.* Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2013_03_25.pdf [30 kwietnia 2013].

6 Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 25 listopada 1958 (Dz. U. z 1958 r. Nr 68, poz. 336); Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1961 roku w sprawie warunków zatrudniania oraz kwalifikacji pracowników techniczno-badawczych i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej w Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 1961 r. Nr 52, poz. 286); Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 1961 roku w sprawie uposażenia pracowników szkół wyższych, Polskiej Akademii Nauk i jej placówek naukowych (Dz. U. z 1961 r. Nr 43, poz. 225).

7 Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982 (Dz. U. z 1982 r. Nr 14, poz. 113).

grona nauczycieli akademickich (Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005)⁸. Warunki i kryteria przystąpienia i zdawania egzaminu określiło Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006). Wraz ze zmianami przepisów prawnych w szkolnictwie wyższym forma egzaminu również ewoluowała. Od praktyk międzybibliotecznych II stopnia w latach 1948-1958, po bardzo trudne egzaminy pisemne i ustne oraz tłumaczenie tekstu z języka obcego w latach 60.-80. XX wieku. Egzamin na bibliotekarza dyplomowanego zmienił się zasadniczo w roku 1983. Wówczas część pisemna polegała na przygotowaniu pracy pisemnej z zakresu wybranej przez kandydata specjalizacji. Temat był wcześniej akceptowany przez Komisję Egzaminacyjną. Następnie pracę opiniowali dwaj recenzenci i po pozytywnych recenzjach kandydat mógł przystąpić do egzaminu ustnego. Na egzamin ustny składały się: obrona pracy pisemnej, sprawdzenie wiedzy z zakresu organizacji nauki i kultury oraz roli i znaczenia biblioteki w życiu społecznym, sprawdzenie znajomości problemów bibliotekoznawstwa, bibliotekarstwa oraz informacji naukowej, a także część specjalistyczna obejmująca zagadnienia wybranej specjalności bibliotekarskiej.

Na egzaminie ustnym kandydat dostawał trzy pytania: z części ogólnej, z części specjalistycznej oraz z zagadnień podejmowanych w pracy pisemnej. Egzamin w nowej formule trwał, co prawda dłużej, ale pozwalał kandydatowi na spokojne przygotowanie pracy pisemnej na podstawie dostępnych źródeł i materiałów oraz na swobodny wybór specjalizacji. W latach 1984-1987 do Komisji Egzaminacyjnej wpłynęły wnioski 173 osób, spośród których zwolniono z egzaminu 53. W zdecydowanej przewadze byli to dyrektorzy albo kierownicy bibliotek. Większość z nich posiadała stopień naukowy doktora lub doktora habilitowanego oraz duży dorobek naukowy w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. W omawianej kadencji odbyło się 5 sesji egzaminacyjnych. Do egzaminu przystąpiły 54 osoby, nie zdało 9 kandydatów na pewno odstraszały wysokie wymagania. Trzeba było włożyć sporo wysiłku w przygotowanie do egzaminu, co trwało nawet kilka lat, a płatny urlop z tego tytułu nikomu nie przysługiwał. Kandydat musiał łączyć pracę zawodową z nauką i z pisaniem pracy. Wymagania wobec bibliotekarzy były wysokie nie tylko przed egzaminem, ale i po nim. Grupa ta podlegała okresowej ocenie merytorycznej podobnie jak pozostali pracownicy naukowci uczelni. Oceniano przede wszystkim ich pracę naukowo-badawczą. Kandydaci na

---

8 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365).

starszego kustosza dyplomowanego, powinni mieć czteroletni staż pracy na stanowisku kustosza i wykazać się opublikowanym dorobkiem naukowym⁹. Obecnie kandydatem na dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej może być osoba, która posiada:

- tytuł magistra;
- co najmniej dwuletni staż pracy w bibliotece naukowej;
- udokumentowany dorobek działalności organizacyjnej i pracy dydaktycznej;
- co najmniej 2 publikacje w wydawnictwach recenzowanych z zakresu bibliotekoznawstwa, informacji naukowej, archiwistyki lub muzealnictwa;
- znajomość co najmniej jednego języka obcego, potwierdzoną przez komisję powołaną przez rektora lub dyplomem albo certyfikatem wydanym przez uprawnioną instytucję.

Recenzenci dokonują oceny dorobku kandydata i na tej podstawie kwalifikują go do egzaminu. Na egzaminie kandydat odpowiada na dwa pytania z części ogólnej i dwa z wcześniej wybranej przez siebie specjalizacji. Zdanie egzaminu nie jest równoznaczne z uzyskaniem stanowiska bibliotekarza dyplomowanego. Po uzyskaniu certyfikatu dyrekcja urzędu procedurę awansowania poprzez ogłoszenie konkursu bądź występuje z wnioskiem o awans na Radzie Bibliotecznej. Po zatwierdzeniu wniosku władze uczelni mogą awansować kandydata na stanowisko asystenta, adiunkta lub kustosza dyplomowanego, w zależności od jego stażu pracy. Awans jest również uwarunkowany możliwościami finansowymi instytucji.

Ankieta – omówienie pytań

Bibliotekarzom dyplomowanym Wrocławia rozesłano ankietę składającą się z 17 pytań. Udział w badaniach miał charakter dobrowolny. Wypełnione ankiety zbierano do 15 lutego 2013 roku.

Pytania dotyczyły:

- metryczki zawodowej, mającej charakter informacyjny, kierunek i rok ukończenia studiów, nazwa uczelni, miejsce pracy: biblioteka i oddział (nr 1-2);

---

9 W. Gmiterek: op. cit., s. 291-302.

- daty zatrudnienia, zajmowane stanowiska lub pełniona funkcja kierownicza oraz praca w innych bibliotekach (nr 3-5);
- form podnoszenia kwalifikacji, czyli uzyskanie tytułu doktora, ukończenie studiów podyplomowych, uczestnictwo w konferencjach naukowych i kursach specjalistycznych (dane liczbowe) oraz działalność naukowa i publicystyczna (nr 6-14);
- określenia kontaktów respondenta z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego oraz o wyrażenie opinii: czy egzamin na bibliotekarza dyplomowanego jest pomocny w pracy i rozwoju zawodowym? Dodatkowo, jako doświadczonych bibliotekarzy, zapytano respondentów o praktyki specjalistyczne w trakcie pracy zawodowej: czy są pomocne przy wykonywaniu zadań służbowych (nr 15-17)?

Spośród 66 bibliotekarzy dyplomowanych pracujących we Wrocławiu, na ankietę odpowiedziało 57. Z ogólnej liczby, 65 osób pracuje na stanowisku bibliotekarza dyplomowanego, a jedna poza biblioteką jest tzw. bibliotekarzem samo zatrudniającym się. Badania można uznać za reprezentatywne, gdyż ankietę wypełniło 86,36% badanych, a jedynie dziewięć osób (13,64%) jej nie wypełniło.

Warto dodać, że 66 bibliotekarzy dyplomowanych pracujących w instytucjach naukowych Wrocławia stanowi 10,26% wszystkich pracowników merytorycznych (bibliotekarzy, archiwistów) tych instytucji.

Tabela 1. Bibliotekarze dyplomowani na tle pozostałych pracowników instytucji

Nazwa instytucji	Ogólna liczba bibliotekarzy dypl.	Bibliotekarze dypl., którzy wypełnili ankietę	Ogólna liczba prac. merytor. w instytucji	Stosunek bibliot. dypl. do innych prac.
Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego	24	19	213	11,26%
Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej	18	16	162	11,11%
Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego	10	10	55	18,18%
Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego	4	2	27	14,81%

Biblioteka Dolnośląskiej Szkoły Wyższej	3	3	8	37,5%
Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich	2	2	111	1,80%
Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu	1	1	10	10%
Biblioteka Uniwersytetu Medycznego	1	1	50	1,85%
Biblioteka Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja”	1	1	5 (z filiami)	20%
Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor” ¹⁰	1 ¹¹	1	1	-
Spoza uczelni	1	1	1	-
Razem	66	57	643	Średnia 10,26%

Źródło: badania własne.

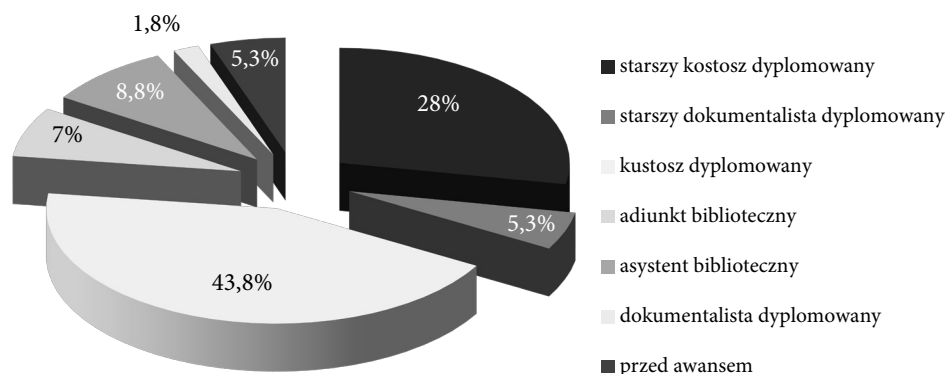
Wyniki badań

Spośród 57 bibliotekarzy dyplomowanych, którzy wypełnili ankietę, najwięcej, bo 25 osób pracuje na stanowisku kustosza dyplomowanego, w dalszej kolejności: 16 – starszego kustosza dyplomowanego, 3 – starszego dokumentalisty dyplomowanego, 4 – adiunkta bibliotecznego, 5 – asystenta bibliotecznego, 1 – dokumentalisty dyplomowanego. Jedna osoba odeszła z biblioteki i jest prezesem w swojej firmie, 2 osoby udzielające odpowiedzi zdały egzamin i czekają na awans.

¹⁰ Od 1 lutego 2013 roku WSSP „Asesor” funkcjonuje jako część Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

¹¹ W administracji uczelni na stanowisku specjalisty ds. nauczania i studiów podyplomowych.

Wykres 1. Stanowiska zajmowane przez bibliotekarzy dyplomowanych

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej bibliotekarzy dyplomowanych ukończyło bibliotekoznawstwo i informację naukową – 36 osób (w tym 35 osób na Uniwersytecie Wrocławskim, 1 – na Uniwersytecie Śląskim), 4 osoby są absolwentami historii, 3 – filologii polskiej, 2 – informatyki i zarządzania (specjalność systemy informacji naukowo-technicznej) oraz elektroniki na Politechnice Wrocławskiej; po 1 osobie mają też: nauki przyrodnicze, nauki polityczne, prawo, filologia angielska, romańska, klasyczna, geografia, elektronika, budownictwo, kulturoznawstwo, cybernetyka, teologia. To dowodzi, że zawód bibliotekarza był zawodem otwartym i nawet najwyższe kwalifikacje zawodowe mogły uzyskać osoby po innych niż bibliotekoznawstwo kierunkach pierwotnych.

Najwięcej, bo aż 19 osób (33,33%) obecnie pracujących bibliotekarzy dyplomowanych to osoby, które ukończyły studia w latach 1972-1981. W następnej kolejności są absolwenci z lat 1982-1991 – 12 osób (21,05%), z lat 1992-2001 – 7 osób (12,28%), z lat 2002-2007 – 10 osób (17,54%). Najmniejszą grupę stanowią absolwenci studiów z 1971 roku i lat wcześniejszych – 5 osób (8,77%). Czterech respondentów nie ujawniło roku ukończenia studiów.

Wśród ankietowanych bibliotekarzy 27 osób (47,36%) sprawuje funkcje kierownicze: 8 osób (14,03%) to dyrektorzy bądź wicedyrektorzy bibliotek, 1 osoba (1,75%) jest dyrektorem archiwum uczelnianego, 3 osoby (5,26%) pracują na stanowisku kierowników bibliotek zakładowych, 10 (17,54%) – kierowników oddziału, 3 (5,26%) – kierowników sekcji, 1 osoba (1,75%) jest kierownikiem oddziału archiwum, jednocześnie sprawując

funkcję pełnomocnika Rektora ds. kancelaryjnych, 1 osoba (1,75%) jest prezesem firmy, którą założyła po odejściu z pracy w bibliotece.

Dla 25 ankietowanych (43,85%) obecne miejsce pracy jest pierwszym i na razie jedynym zatrudnieniem, 19 osób (33,33%) miejsce pracy zmieniło jeden raz, 9 osób (15,78%) – dwa razy, 2 osoby (3,5%) – trzy razy, 2 osoby (3,5%) – cztery razy. Interesująco przedstawiają się dane dotyczące liczby osób, które zdały egzamin na bibliotekarza dyplomowanego w poszczególnych latach.

Tabela 2. Liczba bibliotekarzy, którzy zdali egzamin na bibliotekarza dyplomowanego w latach 1975-2012

Rok egzaminu	Liczba bibliotekarzy dyplomowanych w danym roku	Uwagi
2012	7	Łącznie w latach 2002-2012 zdały 42 osoby
2011	2	
2010	8	
2009	6	
2008	2	
2007	2	
2006	4	
2005	1	
2004	4	
2003	4	
2002	2	
2001	6	Łącznie w latach 2000-2001 zdało 7 osób
2000	1	
1995	1	Łącznie w latach 1975-1999 zdało 8 osób
1987	1	
1985	1	
1982	1	
1980	1	
1979	1	
1976	1	
1975	1	

Źródło: badania własne.

Z tabeli 2. wynika, że w latach 2002-2012 egzamin na bibliotekarza dyplomowanego zdały 42 osoby, w latach 2000-2001 – 7 osób (w tym 6 pracowników Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej). Najmniej respondentów – 8 osób zdało w latach 1975-1999¹². Tendencja wzrostowa liczby bibliotekarzy dyplomowanych we Wrocławiu, zauważalna od 2001 roku dowodzi, że coraz więcej pracowników bibliotek naukowych w egzaminie państwowym dostrzegło szansę na awans zawodowy i indywidualny rozwój naukowy. Warto przypomnieć, że bibliotekarz przed złożeniem dokumentów uruchamiających procedurę musiał mieć zgodę dyirekcji, a uczelnia etat dla bibliotekarza dyplomowanego.

Spośród bibliotekarzy dyplomowanych: 9 osób (15,78%) posiada stopień naukowy doktora, 1 osoba jest w trakcie studiów doktoranckich, a 2 osoby ukończyły studia doktoranckie, ale jeszcze nie obroniły pracy doktorskiej.

W ramach podnoszenia kwalifikacji zawodowych, bibliotekarze dyplomowani doksztalcali się na studiach podyplomowych. Ta forma podnoszenia kwalifikacji zrealizowana została przez 18 ankietowanych (31,57%), spośród których 1 osoba ukończyła trzy kierunki studiów podyplomowych, 2 osoby – dwa kierunki studiów, 12 respondentów ukończyło jedno studia podyplomowe. Spośród kierunków studiów podyplomowych najwięcej – 4 osoby ukończyły studia podyplomowe z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Trzy osoby wybrały studia związane z dziennikarstwem i zarządzaniem informacją (Studia Podyplomowe Dziennikarstwa i Public Relations [Zarządzanie Informacją] na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego, Podyplomowe Studium Public Relations na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu; dziennikarstwo na Papiejskim Wydziale Teologicznym). Dwie osoby wybrały studia menadżerskie („Nowoczesny manager” na Uniwersytecie Ekonomicznym, studia dla wyższej kadry menadżerskiej w Wyższej Szkole Handlowej) oraz zarządzanie zasobami ludzkimi. Pozostałe kierunki były wybierane jeden raz. Należą do nich: edytorstwo, ochrona własności intelektualnej, zarządzanie jednostkami gospodarczymi, studium muzealnictwa, studium geografii turystycznej, tłumaczy tekstów technicznych języka naukowo-technicznego (j. angielski), techniki relaksacyjne, wiedza o Europie, historia, filozofia przyrody, restauracja dzieł rzemiosła artystycznego.

¹² Liczba ta nie jest do końca miarodajna, bowiem wielu bibliotekarzy dyplomowanych starszego pokolenia przeszło na emeryturę (przyp. aut.).

Konferencje naukowe

Bibliotekarze dyplomowani chętnie biorą udział w konferencjach naukowych. Spośród 57 bibliotekarzy dyplomowanych czynny udział¹³ w konferencjach naukowych potwierdziły 52 osoby (91,22% respondentów), które łącznie zgłosiły 432 uczestnictwa w konferencjach, co daje średnią 8,3 uczestnictw na 1 osobę. Jedynie 5 osób (8,77%) nie wygłaszało referatów na konferencjach naukowych. Ponadto bierny udział w konferencjach naukowych wzięło 55 osób (96,49%), które łącznie uczestniczyły w konferencjach 405 razy w charakterze słuchacza. Dwie osoby (3,5%) nie wzięły udziału w żadnej konferencji.

Kursy specjalistyczne

Pytanie otwarte, dotyczące kursów specjalistycznych, podzielono na dwie grupy: udział w charakterze prowadzącego (bibliotekarze dyplomowani są zobligowani do działalności dydaktycznej) i udział w charakterze słuchacza. 23 osoby (40,35%) spośród ankietowanych regularnie prowadzi kursy specjalistyczne. W sumie jest to 165 kursów, co stanowi ponad 7 kursów na 1 osobę. Aż 34 respondentów (59,64%) nie prowadzi żadnych kursów specjalistycznych (przez kursy można było rozumieć także dłuższe szkolenia specjalistyczne dla studentów).

46 osób (80,70%) potwierdziło uczestnictwo w kursach w charakterze słuchacza 275 razy, co stanowi średnią prawie 6 kursów na osobę. Natomiast 11 osób (19,29%) nie uczestniczyło w żadnym kursie specjalistycznym.

Publikacje naukowe

Wszyscy ankietowani bibliotekarze są zobligowani do działalności publikacyjnej. Łącznie opublikowali oni w ciągu swojej aktywności zawodowej 1108 publikacji, w tym 675 publikacji naukowych (60,97%), 373 publikacje popularno-naukowe (33,66%) i 60 tzw. niepublikacji (5,41%).

Spośród 675 prac naukowych bibliotekarze dyplomowani napisali 21 skryptów, 303 artykuły naukowe, 188 referatów konferencyjnych, 13 recenzji, 107 rozdziałów w książkach. Wśród 60 tzw. „niepublikacji” najczęściej jest 40 sprawozdań, 11 preprintów i 9 doktoratów. W 373 publikacjach popularno-naukowych znajdują się m.in.: artykuły poświęcone działaniom prowadzonym w bibliotekach, wyjazdom szkoleniowym oraz

¹³ Przez udział czynny rozumie się wygłoszenie referatu lub organizowanie konferencji (przyj. aut.).

biogramy lub wspomnienia o pionierach i wybitnych bibliotekarzach. Średnio na 1 osobę przypada 19,43 publikacji. Jedynie baza publikacji pracowników DONA na Politechnice Wrocławskiej umożliwia precyzyjne uzyskanie informacji nt. publikacji z podziałem na publikacje naukowe (artykuły, referaty konferencyjne, redaktorstwo monografii i prac zbiorowych, rozdziały w książkach), popularno-naukowe oraz tzw. niepublikacje (sprawozdania, preprinty, doktoraty).

W pytaniu o rodzaj czasopism można było zaznaczyć dwie lub więcej odpowiedzi. 45 osób napisało, że publikują w czasopismach fachowych; 46 osób – w czasopismach recenzowanych; 20 osób – w czasopismach z listy ministerialnej. Natomiast 17 osób przyznaje się do publikacji w czasopismach popularnonaukowych, co również jest istotne dla oceny aktywności zawodowej.

Należy przypomnieć, że obecnie warunkiem przystąpienia do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego jest posiadanie co najmniej dwóch publikacji recenzowanych w czasopismach lub materiałach konferencyjnych.

Na 57 respondentów tylko 16 bibliotekarzy dyplomowanych (28,07%) czuje się w pośredni sposób związanych z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. W ramach współpracy z pracownikami Instytutu ankietowani prowadzą zajęcia dla studentów IINiB, uczestniczą jako słuchacze w wykładach na spotkaniach Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, szkolą studentów Instytutu w ramach praktyk studenckich. Trzy osoby ukończyły studia doktoranckie UWr, a jedna obecnie jest słuchaczem studiów doktoranckich UWr.

Pytanie nr 16 miało na celu uzyskanie opinii na temat przydatności egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego w pracy zawodowej i rozwoju zawodowym. 45 respondentów (78,94%) uznało, że egzamin był przydatny; 9 (15,78%), że nieprzydatny, jedna osoba (1,75%) – jeszcze nie ma zdania na temat przydatności (była przed zatwierdzeniem awansu). Dwie osoby (3,5%) nie udzieliły żadnej odpowiedzi.

Oprócz odpowiedzi pozytywnych lub negatywnych nt. przydatności egzaminu, autorzy ankiety poprosili o wymienienie najbardziej odczuwalnych profitów płynących z zajmowania stanowiska i egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego. Respondenci często wskazywali więcej niż jedną korzyść (motywator). Odpowiedzi pogrupowano, a wyniki przedstawiają się następująco:

- usystematyzowanie wiedzy, wyznaczenie celu pracy, poszerzenie/pogłębienie wiedzy teoretycznej – 22 osoby,
- awans zawodowy, wyższe wynagrodzenie i dłuższy urlop – 17 osób,
- pomoc w pracy zawodowej, zwłaszcza w zakresie organizacji, prawa, zarządzania, bibliotek cyfrowych – 11 osób,
- większa motywacja, wyższa samoocena, prestiż, przełamanie oporów przed wystąpieniami na konferencjach – 7 osób.

Trzy osoby odpowiedziały „tak”, bez uzasadnienia.

W końcowej części ankietowanych zapytano o opinie na temat przydatności w pracy zawodowej praktyk specjalistycznych (np. na starszego bibliotekarza lub kustosa), odbywanych w trakcie pracy zawodowej. 37 respondentów (64,91%) uważa, że praktyki są potrzebne, 6 (10,52%) jest odmiennego zdania, 7 osób (12,28%) nie odbywało takich praktyk, dwie (3,5%) – nie udzieliły odpowiedzi, cztery osoby (7,01%) stwierdziły, że ich nie dotyczyły, jedna osoba (1,75%) odpowiedziała, że częściowo.

Spośród 37 respondentów, którzy wypowiedzieli się pozytywnie na temat praktyk¹⁴ 15 osób twierdzi, że praktyki rozszerzają wiedzę praktyczną, 12 osobom pozwoliły poznać organizację pracy w innych bibliotekach, systemy biblioteczne, warsztat pracy. Innym 12 osobom umożliwiły porównanie pracy swojej biblioteki z innymi bibliotekami. Zdaniem 6 osób praktyki integrują środowisko, są też pomocne w nawiązaniu nowych kontaktów. Według 4 osób działają motywująco i inspirująco. Cztery osoby oceniły pozytywnie praktyki, ale nie uzasadniły odpowiedzi.

Zakończenie

Wyniki przeprowadzonej ankiety pozwalają dokonać ogólnej oceny bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych środowiska wrocławskiego. W oparciu o nie stwierdzić można, że bibliotekarze dyplomowani stanowią prężną i zaangażowaną grupę pracowników bibliotek naukowych Wrocławia. Niemal połowa z nich (47,36%) zajmuje kierownicze stanowiska w macierzystych instytucjach, aktywnie uczestniczy w pracach organizacyjnych, dydaktycznych i naukowych, a więc pośrednio wpływa na kierunki rozwoju zawodu. Bibliotekarze dyplomowani są świadomi konieczności ustawicznego doskonalenia zawodowego i chętnie uczestniczą w szkoleniach, kursach, kończą studia podyplomowe, biorą udział w licznych konferencjach naukowych (czynny udział zgłosiło 91,22% re-

¹⁴ Odpowiedzi można było uzasadnić szeroko; pogrupowano je według kategorii (przyj. aut.).

spondentów) oraz prowadzą działalność publikacyjną (średnio przypada 19,43 publikacji na osobę).

Zdaniem autorów, przeprowadzenie podobnych badań w innych województwach pozwoliłoby porównać wyniki sondaży i dać odpowiedź na pytanie o poziom aktywności naukowej i zawodowej tej grupy pracowników¹⁵.

Wyniki badania świadczą o tym, że grupa bibliotekarzy dyplomowanych środowiska wrocławskiego wykazuje się wysoką aktywnością na wielu polach działalności zawodowej i przoduje w podejmowaniu trudnych wyzwań bibliotekarstwa XXI wieku.

Dotychczasowa, ponad 50-letnia, historia pokazuje, że los tej grupy zawodowej w Polsce był zmienny, nie zawsze była ona doceniana i to zarówno w sensie prestiżu, jak i poziomu wynagrodzeń. Obecnie w skali kraju jest 347 czynnych zawodowo bibliotekarzy dyplomowanych¹⁶, z czego 19% we Wrocławiu. Ciężą na nich dodatkowe obowiązki naukowe, organizacyjne i dydaktyczne, dlatego podlegają okresowej ocenie merytorycznej – podobnie jak inni pracownicy naukowcy uczelni¹⁷.

Zasady i wymagania poprzedzające przystąpienie do egzaminu ministerialnego na bibliotekarza dyplomowanego ewoluowały i na przestrzeni kolejnych lat zachodziły istotne zmiany, ale zdanie egzaminu zawsze podnosiło prestiż bibliotekarza w środowisku, było bezstronnym miernikiem poziomu wiedzy fachowej i oceną jego osiągnięć. Zapowiadana rezygnacja z egzaminu ministerialnego niewątpliwie obniży prestiż zawodu, może też zmniejszyć zainteresowanie podnoszeniem kwalifikacji. Lokalne działania zastępcze mające wyłonić i wypromować wyróżniających się bibliotekarzy w przyszłości, mogą budzić wątpliwości i podejrzenia o brak obiektywizmu.

15 Na konferencję IV Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy, organizowaną przez Bibliotekę Główną i OINT Politechniki Wrocławskiej, która ma się odbyć w dniach 19-21 czerwca 2013 roku, zgłoszony został referat autorstwa R. Ciesielskiej-Kruczek i R. Zając pt. *Bibliotekarze dyplomowani w bibliotekach Krakowa – aktywność zawodowa i naukowa*. Tryb dostępu :http://www.wsb.pwr.wroc.pl/IV_WSB_program_konferencji,1051.dhtml [20 kwietnia 2013].

16 Dane GUS według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku uzyskane z Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, Departament Organizacji i Szkolnictwa Wyższego, Kontroli i Nadzoru.

17 E. Mydlarz, E. Parzonka: *Bibliotekarz bliżej czytelnika, czyli o potrzebie rozwoju kadry bibliotecznej*. W: *Dolnośląskie Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej – biblioteka otwarta*. Pod red. B. Żmigrodzkiej. Wrocław 2011, s. 92-93.

Bibliografia

1. Gmiterek W.: *Bibliotekarze dyplomowani – wczoraj, dziś i jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność: materiały konferencyjne, Poznań, 15-17 czerwca 2005*. T. 1. Pod red. H. Ganińskiej; [tł. tekstów na jęz. ang. E. Kaczmarek]. Poznań 2005, s. 291-302.
2. Howorka B.: *Dyplomowani bibliotekarze. Rozważań starego bibliotekarza o zawodzie – ciąg dalszy*. „Bibliotekarz” 2012, nr 9, s. 9-13.
3. Howorka B.: *O regulowanym zawodzie bibliotekarza*. „Bibliotekarz” 2012, nr 6, s. 13-18.
4. Jazdon A.: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza*. „Forum Książki” 2012, nr 1, s. 2-4.
5. *Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich*. Tryb dostępu: <http://bibliotekarze.kbw.wroc.pl/> [12 marca 2013].
6. Mydlarz E., Parzonka E.: *Bibliotekarz bliżej czytelnika, czyli o potrzebie rozwoju kadry bibliotecznej*. W: *Dolnośląskie Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej – biblioteka otwarta*. Pod red. B. Żmigrodzkiej. Wrocław 2011, s. 86-104.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 17 listopada 1961 roku w sprawie warunków zatrudniania oraz kwalifikacji pracowników techniczno-badawczych i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej w Polskiej Akademii Nauk (Dz. U. z 1961 r. Nr 52, poz. 286).
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 1961 roku w sprawie uposażenia pracowników szkół wyższych, Polskiej Akademii Nauk i jej placówek naukowych (Dz. U. z 1961 r. Nr 43, poz. 225).
9. Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 25 listopada 1958. (Dz. U. z 1958 r. Nr 68, poz. 336).
10. Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 4 maja 1982 (Dz. U. z 1982 r. Nr 14, poz. 113).
11. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365).
12. Stefańczyk E.: *Opinia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dotycząca projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Załącznik. (pismo skierowane do szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości 5 kwietnia 2012 roku)* „Bibliotekarz” 2012, nr 6, s. 19-20.
13. Stępnia J.: *Certyfikat bibliotekarza dyplomowanego*. „Forum Książki” 2012, nr 1, s. 5-6.

mgr Emilia Czerniejewska
Biblioteka Uniwersytetu Przyrodniczego
we Wrocławiu
czerniejewska@up.wroc.pl

KORPORACJA BIBLIOTEKARZY WROCŁAWSKICH – ORGANIZACJA PRACOWNIKÓW BIBLIOTEK NAUKOWYCH

THE WROCŁAW LIBRARIANS' CORPORATION – THE ORGANIZATION OF THE SCIENTIFIC LIBRARIES' EMPLOYEES

Abstract

The article presents the Wrocław Corporation of Librarians as a local organization concentrating qualified librarians of scientific libraries. The paper presents its differences in comparison with other associations of librarians and its activities contributing to the community of Wrocław librarians. It presents a short historical outline of the corporation, taking under consideration the two fundamental groups of tasks carried out by KBW:

- concerning the integration of Wrocław scientific community of librarians,
  - concerning qualified librarians and candidates preparing for the exam.
- It reports observed problems emerging from the project of the deregulation of the profession.

Wprowadzenie

Pomysł powstania Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich pojawił się na spotkaniach dla bibliotekarzy przygotowujących się do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego organizowanych we Wrocławiu przez prof. Marię Piđtypczak-Majerowicz. Powodem tych spotkań były problemy jakie miały osoby przygotowujące się do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego. Z jednej strony byli kandydaci z duųych uczelnianych bibliotek

takich jak: Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej¹ czy Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, dla których wymiana doświadczeń, materiałów, czy publikowanie stanowiły mniejszy problem. Z drugiej strony kandydaci z mniejszych bibliotek naukowych, bibliotek uczelni prywatnych, pierwsi w danej bibliotece przystępujący do egzaminu. Oczywiście radzili sobie korzystając z literatury fachowej, ze stron ministerialnych czy wyszukując informacje na stronach organizacji bibliotekarskich. Poszukiwali jednak forum do dyskusji i wymiany doświadczeń. Dużą trudność bibliotekarzom sprawiało publikowanie artykułów recenzowanych, będące zasadniczym warunkiem dopuszczenia kandydata do procedury kwalifikacyjnej na bibliotekarza dyplomowanego. Możliwość publikowania w recenzowanych, fachowych periodykach ogólnopolskich, artykułów dotyczących problemów ważnych dla regionu była jednak ograniczona.

Historia stowarzyszenia

Staraniem grupy bibliotekarzy, początkowo z Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej, do których z czasem dołączyli przedstawiciele innych uczelni, zaczęła się ukazywać seria wydawnicza „Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia”. Pierwszy numer opublikowano w 2003 roku. Autorzy artykułów pisali i piszą *pro publico bono*, bez honorariów. Profesor Maria Pińtyczak-Majerowicz recenzuje teksty, a Bożena Górna i Joanna Czyrek robią redakcyjne poprawki i edytują teksty, społecznie. Druk i papier lub inne nośniki wymagają jednak środków finansowych.

Ponieważ dofinansowanie łatwiej otrzymać organizacji niż osobom prywatnym, dlatego postanowiono sformalizować dotychczasowe „pospolite ruszenie akademickich bibliotekarzy”.

16 maja 2008 roku na spotkaniu członków założycieli ostatecznie zatwierdzono Statut Korporacji, a 28 maja 2008 roku stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS 0000306895 jako Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich (Corporation Bibliothecariorum Wratislaviensum).

---

¹ Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej.

Godło Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich

Godłem Korporacji stał się Ratusz Wrocławski umieszczony na 3 książkach i wpisany w elipsę. Dewizą łacińskie *Opera et studio (Pracą i staraniem)*². Organizacja funkcjonuje w oparciu o Ustawę Prawo o stowarzyszeniach z dnia 7 kwietnia 1989 roku.

Pierwsze Walne Zgromadzenie członków odbyło się 1 lipca 2008 roku. Uczestniczyło w nim 38 osób. Na trzyletnią kadencję wybrano przedstawicieli do Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Sądu Koleżeńskiego. 17 lipca 2008 roku po raz pierwszy obradował Zarząd Korporacji. Szczegółowo omówiono najbliższe zadania, uchwalono Regulamin Zarządu. Obecny Zarząd drugiej kadencji pracuje od grudnia 2012 roku w następującym składzie:

Prezes:

Ewa Grabarska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Wrocławskiego).

Wiceprezesi:

Emilia Czerniejewska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu),

Marek Dubiński (Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej).

Sekretarz:

Jadwiga Wojtczak (Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej).

Skarbnik:

Ewa Parzonka (Biblioteka Główna Uniwersytetu Wrocławskiego).

Redaktorki serii wydawniczej: „Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia i materiałów konferencyjnych”:

Joanna Czyrek (Biblioteka Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego),

Bożena Górna (Biblioteka Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego).

2 C. Michalunio: *Dicta: Zbiór łacińskich sentencji, przysłów, zwrotów, powiedzeń*. Kraków 2004, poz. 6433.

Skład Zarządu ma odzwierciedlać jedno z programowych założeń Korporacji: szerokie reprezentowanie środowiska wrocławskich bibliotek naukowych. Stanowi to dobrą podstawę twórczej współpracy na forum korporacji: bibliotek uczelnianych, bibliotek innych instytucji naukowych oraz archiwów. Zarząd Korporacji jako organ wykonawczy spotyka się raz na kwartał, wyznacza najbliższe zadania oraz omawia przebieg prac realizowanych od ostatniego spotkania. Raz w roku odbywa się Walne Zgromadzenie Członków. Na koniec maja 2013 roku KBW liczyła 41 członków.

Cele, zadania oraz sposób ich realizacji szczegółowo określa II rozdział Statutu KBW. Światopoglądowo i ideowo stowarzyszenie nawiązuje do tradycji polskich korporacji akademickich, skupiających studentów i absolwentów uczelni, posiadających wspólne cele, ideały oraz chęć samodoskonalenia. Podobnie jak te korporacje, ma za zadanie integrować środowisko lokalne i reprezentować je w stosunku do władz uczelni oraz pielęgnować polskie tradycje historyczno-narodowe. Zrezygnowano natomiast z charakterystycznych dla korporacji akademickich zewnętrznych oznak członkostwa.

Jako organizacja bibliotekarska wzoruje się i korzysta z doświadczeń niemieckiego *Verein der Diplom-Bibliothekare Wissenschaftlichen Bibliotheken* (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Dyplomowanych i Pracowników Bibliotek Naukowych).

Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich i jej członkowie na tle funkcjonujących stowarzyszeń i organizacji bibliotekarskich

We Wrocławiu istnieje wiele możliwości realizowania się zawodowego bibliotekarza. Funkcjonują oddziały ogólnopolskich stowarzyszeń bibliotekarskich. Mamy też inicjatywy³ i organizacje lokalne. Wielu naszych członków równolegle działa w innych organizacjach. Pracują w powstałych w 2001 roku Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich, skupiającym biblioteki, które wdrożyły system Aleph oraz Konsorcjum Bibliotek Kierunków Ekonomicznych. Są też członkami wrocławskich oddziałów: Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej, Stowarzyszenia Archiwistów Polskich oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Jako pracownicy wrocławskich bibliotek i instytucji naukowych realizują następujące formy współpracy między bibliotekami w skali regionu i kraju:

3 Wrocławski Dzień Bibliotekarza, Odjazdowy Bibliotekarz.

1. Obsługa czytelników spoza własnej uczelni – na podstawie umowy pomiędzy rektorami we Wrocławiu.
2. Wypożyczenia międzybiblioteczne.
3. Koordynowanie zakupów.
4. Przekazywanie zbędnych druków.
5. Współkatalogowanie - NUKat.
6. Tworzenie centralnych katalogów – KaRo, FIDKAR.
7. Tworzenie wspólnych baz o zasięgu lokalnym np. baza o czasopiśmie prenumerowanych przez wrocławskie biblioteki naukowe.
8. Tworzenie regionalnych bibliotek cyfrowych.

Analizując statuty i działalność organizacji bibliotekarskich należy stwierdzić, że programowo najbliższej Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich do działalności Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Zasadniczą różnicę stanowi to, iż Korporacja jest stowarzyszeniem lokalnym skupiającym jedynie pracowników bibliotek naukowych, natomiast Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich działa wieloaspektowo i wielokierunkowo. Sekcja Bibliotek Naukowych jest jedną z kilku w SBP. A pracownicy bibliotek naukowych w SBP są nielicznie reprezentowani.

To co jest siłą tej organizacji, paradoksalnie odstrasza kandydatów. Bibliotekarze skarżą się, że trudno jest stworzyć koło SBP dla nielicznych grup zainteresowanych. Młodym SBP mocno kojarzy się z poprzednim systemem społeczno-politycznym, mimo że historia stowarzyszenia jest o wiele dłuższa⁴. Jak słusznie zauważył dr Stanisław Czajka – organizacja ma dojrzałe oblicze⁵. Bardzo chętnie natomiast, bibliotekarze korzystają z nowoczesnych rozwiązań jakie proponuje oraz kojarzonej wciąż z SBP platformy cyfrowej EBIB.

Cele i zadania Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich sformułowano w odpowiedzi na potrzeby organizacji reprezentującej zawodowe interesy i dokumentującej działalność bibliotek instytucji naukowych Wrocławia.

„KBW jako inicjatywa o charakterze lokalnym, nie ma aspiracji stworzenia rozbudowanej organizacji ogólnopolskiej. Nie dążymy do tego by stowarzyszenie było organizacją masową. Popularne mają być natomiast nasze poglądy. Stowarzyszenie jest niezależne i nie popiera żadnego ugrupowania społeczno-politycznego. Nie zamierza pełnić roli związku za-

4 E. Stefańczyk: *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich: 85 lat działalności – spojrzenie w przyszłość*. „Biuletyn EBIB” 2003, nr 4(44). Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/44/sbp.php> [3 maja 2013].

5 S. Krzywicki: *Wydoroślało nam Stowarzyszenie*. „Bibliotekarz” 2013, nr 5, s. 18-28.

wodowego. Działalność związkową, sprawy pracownicze zostawiamy na przykład zarejestrowanemu 29 października 2008 roku i dynamicznie rozwijającemu się Związkowi Zawodowemu Bibliotekarzy i Pracowników Bibliotek – „Bibliotekarze Polscy”.

Reprezentując środowisko pracowników bibliotek naukowych Wrocławia, KBW nie chce być formalnie związana z żadną z wrocławskich instytucji naukowych. Natomiast bardzo istotną cechą stowarzyszenia jest otwarcie na współpracę, wspieranie inicjatyw lokalnych i ogólnokrajowych. Korporacja będzie popierać projekty dostosowujące nasze biblioteki do praw i standardów Unii Europejskiej, o ile nie będą sprzeczne z polskimi interesami. Jako organizacja chce współpracować z osobami spoza Korporacji, instytucjami oraz pokrewnymi nam ideowo i funkcjonalnie organizacjami oraz stowarzyszeniami polskimi i zagranicznymi⁶. Dobrym przykładem takiej współpracy jest zaangażowanie naszych członków w inicjatywę lokalną o zasięgu międzynarodowym – Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy organizowane przez Politechnikę Wrocławską.

Specyfika funkcjonowania w środowisku akademickim

Biblioteki naukowe – zwłaszcza akademickie funkcjonują w strukturach uczelni. Ich potrzeby determinowane są przez priorytety i finanse uczelni lub jednostek naukowo-badawczych, którym podlegają. Niestety w środowisku uczelnianym często funkcjonuje negatywny stereotyp bibliotekarza. Lekceważąco traktowane są prace naukowo-badawcze dotyczące bibliotek i ich funkcjonowania. Tylko niewielki wpływ na zmianę takiego postrzegania mają zawodowe i osobiste kontakty bibliotekarzy z władzami oraz pracownikami macierzystych instytucji.

Obecnie pracownik nowoczesnej biblioteki naukowej, to doskonale wykształcony humanista, znający języki obce, sprawnie posługujący się nowoczesnymi technologiami. Stale doskonalący swoje umiejętności teoretyczne i praktyczne. Lawinowe zmiany technologiczne wymagają zmian i przekształceń w funkcjonowaniu biblioteki jako systemu i coraz rozleglejszej wiedzy oraz umiejętności bibliotekarzy. Dlatego nie powinna podlegać dyskusji w środowisku akademickim partnerska rola bibliotekarza w pracy naukowej.

6 E. Starak-Czerniejewska, M. Świrad: *Cele i zadania Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich. W: II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych. Wrocław, 18-19 czerwca 2009.* - [Warszawa] 2009. - (EBIB Materiały konferencyjne, nr 20). Tryb dostępu: <http://www.ebib.net.pl/publikacje/matkonf/mat20/starak.php> [10 maja 2013].

Z jednej strony po wejściu Polski do Unii Europejskiej z pomocą pracowników bibliotek przyszły nowe formy oceny uczelni, jej istotnym składnikiem jest obecnie ocena biblioteki. Nawet osoby, które nie odczuwają potrzeby korzystania z systemów bibliotecznych, muszą dostrzec potrzeby i problemy bibliotek.

Z drugiej strony wprowadzana deregulacja uprawomocniła na uczelniach zatrudnianie na stanowiskach bibliotekarskich, osób bez uprawnień, a co więcej bez pojęcia o działalności bibliotekarskiej. Nagminne jest angażowanie w bibliotekach wydziałowych, instytutowych czy zakładowych przypadkowych osób lub dodawanie prowadzenia biblioteki do standardowego zakresu obowiązków sekretarce, czy aktualnie studiującemu doktorantowi. Cierpi na tym funkcjonowanie biblioteki, której również brak w jakichkolwiek systemach. Nie ma prowadzonej statystyki, katalogi dostępne są tylko miejscowo, nie ma możliwości wypożyczenia międzybibliotecznego bardzo cennych, specjalistycznych zbiorów, ale budżet jednostki „oszczędza”.

Niskie płace w bibliotekarstwie zaprzepaszczają pozytywną stronę deregulacji, jaką mogły by być stanowiska bibliotekarzy dziedzinowych. O ile w bibliotekach uniwersyteckich zatrudniani są specjaliści po kierunkach humanistycznych, to inżynier, lekarz czy weterynarz nie podejmie pracy na granicy najniższej płacy.

Plusem deregulacji jest natomiast postępująca integracja środowiska w celu samoobrony przed skutkami nieprzemyślanych rządowych decyzji.

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa we Wrocławiu też początkowo zachowywał rezerwę w stosunku do KBW. Jednak naszą działalnością udało się udowodnić, że nie jesteśmy konkurencją, ale ogniwem uzupełniającym. Po ostatniej zmianie dyrektora instytutu zdecydowanie polepszyły się nasze relacje. Dyrektor dr hab. Bożena Koredczuk odpowiadając na zaproszenie, uczestniczyła w zeszłorocznej konferencji KBW.

Dwie zasadnicze grupy zadań realizowane przez KBW

KBW realizuje dwie zasadnicze grupy zadań. Pierwsza dotyczy integrowania środowiska bibliotek naukowych Wrocławia, druga bibliotekarzy dyplomowanych i kandydatów przygotowujących się do egzaminu. Obie grupy zadań uzupełniają się.

Pierwsza grupa zadań dotyczy integrowania środowiska bibliotekarzy. Realizowane są one przede wszystkim przez regionalne konferencje, spotkania z cyklu *Kierunek Biblioteka* oraz stronę internetową KBW.

Od 2009 roku nawiązana została stała współpraca z Dolnośląską Biblioteką Pedagogiczną we Wrocławiu, gdzie odbywają się coroczne konferencje na najbardziej interesujące i aktualne dla bibliotek naukowych tematy:

1. Współpraca regionalna i ogólnopolska bibliotek naukowych Wrocławia w 2009 roku.
2. Między hybrydą a cyfrą w 2010 roku.
3. Biblioteka – Edukacja – Dydaktyka w 2011 roku.
4. Biblioteki cyfrowe – organizacja – prawo – funkcjonowanie w 2012 roku.

Członkowie KBW nie tylko czerpią z przeszłości, ale przede wszystkim myślą o przyszłości. Tematy konferencji są proponowane i wybierane w głosowaniu przez członków KBW. Jesienią 2013 roku planowana jest piąta konferencja *Biblioteki i Bibliotekarze XXI wieku – kształcenie, oczekiwania a rzeczywistość*, dotycząca zawodu bibliotekarza w akademickich i naukowych bibliotekach przyszłości. Jest to problem ważny i aktualny, realizowany na czterech płaszczyznach:

- bibliotekarz wobec postępu technologicznego,
- deregulacja zawodu,
- zmiany w szkolnictwie wyższym,
- zmiany w programach studiów.

Udanym pomysłem integracyjnym są spotkania tematyczne zatytułowane *Kierunek Biblioteka*. Dotychczas odbyło się 6 spotkań w różnych bibliotekach. Są to wykłady połączone z wykorzystaniem wiedzy w praktyce.

Tematykę kolejnych spotkań również proponują nasi członkowie. Wykłady prowadzą pracownicy bibliotek i uczelni. Dwukrotnie poruszany był temat prawa autorskiego, omawiano digitalizację i cyfryzację w bibliotekach. Czasami temat wynika z potrzeby chwili albo świętowania sukcesu. Tak było na ostatnim spotkaniu 23 maja 2013 roku, gdzie po wykładzie można było zwiedzić nowoczesną, świetnie funkcjonującą Bibliotekę Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Narzędziem integracji jest też strona domowa KBW. Funkcjonuje od 2009 roku, redagowana i prowadzona jest przez Jadwigę Wojtczak. Strona jest niezależna od uczelni, działa na serwerach wrocławskiego Centrum Sieciowo-Superkomputerowego. Zawiera informacje o inicjatywach, działaniach oraz szkoleniach prowadzonych w poszczególnych bibliotekach naukowych. Informuje o planowanych spotkaniach i konferen-

cjach organizowanych przez KBW. Archiwizuje i gromadzi też informacje o zakończonych działaniach. Informacje są bogato dokumentowane fotograficznie. Strona posiada hiperlinki do materiałów konferencyjnych i wydawnictw z serii zgromadzonych w DBC, i do bibliotek. Obecnie jest opracowywana nowa wersja strony.

Druga grupa zadań realizowana jest przez KBW z myślą o kandydatach na dyplomowanych bibliotekarzy. Obejmuje comiesięczne spotkania-warsztaty dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych oraz wydawanie serii „Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia”.

Spotkania-warsztaty dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych zainicjowane zostały przez prof. Marię Piłtypczak-Majerowicz jeszcze w latach dziewięćdziesiątych. Miały charakter spontaniczny i nie odbywały się regularnie w jednym miejscu. Obecnie od kilku lat stałym miejscem, comiesięcznych spotkań jest Biblioteka Austriacka Uniwersytetu Wrocławskiego. Spotkanie to krótki wykład i omówienie powiązanych z nim pytań egzaminacyjnych oraz sprawy bieżące dotyczące różnych bibliotek i instytucji naukowych.

Uczestnicy spotkań dzielą się na trzy grupy:

Pierwsza to ciekawscy. Pojawiają się tylko raz z ciekawości. Popytać i posłuchać, jak przygotowują się inni. Do tej grupy zaliczyć też można takich, którzy przyszli tylko po to, żeby utwierdzić się w przekonaniu, że egzamin to nie dla nich. Paradoksalnie nie jest to mała grupa. Pracodawca naciska, więc jednorazowo przychodzą.

Druga grupa to poszukujący informacji. Pojawiają się częściej, ale nie są na każdym spotkaniu. Szukają informacji i kontaktów z innymi zdającymi, bo albo nikt w ich miejscu pracy wcześniej nie zdawał egzaminu, albo zdawał bardzo dawno. Chcą wymienić doświadczenia i materiały. Sporadycznie przychodzą spotkać się i pouczyć się skomplikowanych lub trudniejszych zagadnień.

Trzecia grupa, to korporacja samopomocowa bibliotekarzy systematycznie wymieniających się informacjami i materiałami. Tworzą ją zaawansowani kandydaci. Osoby, które pozytywnie przeszły niełatwą procedurę kwalifikacyjną lub mają wyznaczony termin egzaminu. Razem uczą się i przygotowują do egzaminu. Tworzą podgrupy albo odnajdują „bratnią naukową duszę”. Wielokrotnie mamy sytuacje, że pracownicy jednej biblioteki poznają się dopiero na spotkaniach, a następnie razem się uczą i zacieśniają znajomości. To też taka pośrednia, ale równie skuteczna forma integracji środowiskowej.

Osobną grupę stanowią uczestnicy spotkań zapraszani po egzaminie.

W zasadzie są to ci, którym się powiodło, ale bywali i tacy, którzy dzielili się porażką. Na szczęście sporadycznie. Taki promieniejący jeszcze sukcesem „świeżutki” dyplomowany bibliotekarz bardzo stymuluje kandydatów. Przy okazji zachęcamy do wstąpienia do naszego stowarzyszenia i kilka osób zacieśniło już współpracę z KBW.

Wymagane przed egzaminem publikacje recenzowane, zawierające cenne dla regionu opracowania, można zamieścić w seryjnym wydawnictwie korporacji „Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia”. Pierwszych pięć zeszytów ukazało się przed formalnym zatwierdzeniem funkcjonowania stowarzyszenia. Od członków zbierane są propozycje tematów do kolejnych numerów. Największy problem stanowi finansowanie. Cztery numery dofinansowała Politechnika Wrocławska, dwa Uniwersytet Wrocłowski, kolejne dwa numery Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, jeden numer wspólnie Uniwersytet Wrocłowski i Akademia Wychowania Fizycznego we Wrocławiu.

Problemy sygnalizowane w kontekście deregulacji zawodu

Problemy, na jakie zwracają uwagę dyplomowani pracownicy bibliotek naukowych, można podzielić na dwie zasadnicze grupy. Pierwsza, możliwa do rozwiązania, dotyczy „doprecyzowania” przepisów zwłaszcza wobec wprowadzanej deregulacji zawodów. Część uczelni już sugeruje się zeszłorocznym Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego⁸, zapominając o bazowych dla uczelni wyższych przepisach⁹ i dochodzi do nadinterpretacji. Faktem jest, że wprowadzane przepisy są

-
- 7 Dotychczas ukazało się 10 numerów serii: 1. *Chemia*. Red. M. Pidlypczak-Majerowicz. Wrocław 2003; 2. *Biblioteki – bibliotekarze – czytelnicy*. Red. J. Czyrek, B. Górna. Wrocław 2005; 3. *Wizerunek bibliotekarza*. Red. J. Czyrek, B. Górna. Wrocław 2006; 4. *Kolekcje kartograficzne Uniwersytetu Wrocławskiego*. Red. J. Czyrek. Wrocław 2007; 5. *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2006*. Red. H. Szarski, J. Wojtczak. Wrocław 2007; 6. *Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*. Red. H. Szarski, M. Kuziela. Wrocław 2008; 7. *Osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa*. Red. J. Czyrek, B. Górna. Wrocław 2008; 8. *II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*. Red. H. Szarski, D. Dudziak. Wrocław 2010; 9. *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2011 – historia, działalność, organizacja*. Red. H. Szarski, J. Wojtczak. Wrocław 2011; 10. *III Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy*. Red. H. Szarski, D. Dudziak. Wrocław 2011.
- 8 Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Dz. U. 2012. Nr 234, poz. 1394.
- 9 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.

coraz bardziej otwarte i mają za zadanie „urynkowienie” zawodu bibliotekarza. Jest to bardzo niepokojące. Jakie problemy według bibliotekarzy instytucji naukowych należy doprecyzować:

- określić warunki egzaminu językowego, bo są bardzo zróżnicowane na różnych uczelniach przynajmniej we Wrocławiu. Dobrze by było stworzyć specjalny druk zaświadczenia. W moim przypadku musiałam przynieść na wzór zaświadczenie z innej uczelni,
- powinien być gwarantowany kilkudniowy urlop naukowy przed egzaminem. To pracownik powinien mieć możliwość zadecydowania czy chce z niego korzystać, a nie być skazanym na dobrą wolę pracodawcy,
- określić na jakie stanowisko może liczyć osoba po zdanim egzaminie, część dyplomowanych zostaje asystentami, część zaczyna od kustosa dyplomowanego,
- w jakim okresie od egzaminu **należy**, a nie można otrzymać stanowisko,
- po jakim okresie i spełniając jakie konkretnie wymagania można, a lepiej **należy** awansować na kolejne stanowisko,
- powinno się ujednoczyć sposób oceny naukowej przynajmniej dla określonego typu uczelni. Na kilku uczelniach m.in. Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu obowiązuje jednakowy formularz dla wszystkich pracowników naukowych, co jest bardzo krzywdzące dla bibliotekarzy przy wprowadzonym obecnie dwuletnim okresie rozliczeniowym. Bibliotekarze zwłaszcza, jeżeli na uczelni pracuje tylko jeden bibliotekarz dyplomowany stoją na przegranej pozycji, więc powinni być chronieni systemem prawnym,
- długość cyklu „rozliczeniowego” oceny powinna być wydłużona do lat trzech ze względu na bardzo długie w polskich realiach cykle wydawnicze,
- powinien być gwarantowany, w zakresie obowiązków, czas na działalność naukowo-badawczą. Tymczasem bywają przypadki celowego „dociążania” pracownika dyplomowanego nadmiarem obowiązków, aby swoją działalność naukową wykonywał po zakończeniu pracy, w swoim czasie wolnym. Nie zważając na fakt, że w efekcie jego badań zyskuje jego miejsce pracy.

Druga grupa problemów ma podłoże społeczno-obyczajowe i jest bardzo dokuczliwa. Bardzo trudno z nią walczyć. Ale być może, głośne powiedzenie o jakie zachowania chodzi, uświadomi pracownikom bibliotek, że jest to zawodowa patologia.

Dyplomowani bibliotekarze często skarżą się na:

- zbyt długie oczekiwanie na awans. Nawet jeżeli otrzymają stanowisko bibliotekarza dyplomowanego, to na kolejne awanse czekają latami, a wobec otwartych przepisów nie mogą się formalnie bronić,
- szykany jakim często podlegają, gdy w przeciwieństwie do swojego szefa mają zdany egzamin. Wbrew pozorom jest to zjawisko bardzo częste. Nie każdego stać na sądową drogę udowodnienia mobbingu. Niech zawsze zastanowi dyrektora gorsza ocena po zdanym egzaminie wzorowego dotąd pracownika, zwłaszcza jeśli ocenę opiera wyłącznie na zdaniu niedyplomowanego kierownika oddziału,
- środowiskowe napiętnowanie w grupie pracowników, polegające na ciągłym, obsesyjnym wręcz, sprawdzaniu wiedzy pracownika dyplomowanego i udowadnianiu mu, że jest co najwyżej na tym samym poziomie a nawet niższym niż większość,
- deprecjonowanie działalności i osiągnięć pracownika dyplomowanego, co jest bardzo demotywuujące,
- celowe zatajanie informacji służbowych tylko po to, żeby kolejny raz udowodnić, że tylko dyplomowany jest niedoinformowany,
- w określonych, stałych, ograniczonych warunkach domaganie się „nadzwyczajnej kreatywności” i działań wiedząc, że pomysł nie ma realnych możliwości realizacji wobec braku środków.

Zakończenie

Jako stowarzyszenie wspierające kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych obawialiśmy się czy wobec zmian deregulacyjnych zainteresowanie egzaminem nie spadnie. Stało się zupełnie coś przeciwnego, liczba przystępujących do egzaminu z regionu wzrosła, a liczba uczestników spotkań dla kandydatów nie maleje.

Świadczy to o potrzebie utrzymania egzaminu, jako metody mobilizowania środowiska do aktywności zawodowej i naukowej. Promowania ambicji i kreatywności bibliotekarzy. Umiejętności pokonywania przeszkód dzięki współpracy z grupą pełnych zapału osób.

Często, jako członkowie KBW, słyszymy też pytania: „Po co to robicie? Grzebiecie w przeszłości, krzewicie niepopularne postawy i poglądy”.

Nieskromnie możemy stwierdzić, że mamy najlepiej w Polsce udokumentowane postaci, osobowości wrocławskiego bibliotekarstwa. Przy okazji utrwalamy historyczny obraz i działalność bibliotekarstwa akademickiego w regionie. Systematycznie zapełniamy „białe plamy”.

A jeżeli ktoś szuka inspirujących życiorysów bibliotekarzy, to znajdzie je w numerach 3 i 7 „Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia”.

Zaproszenie do współpracy

Korzystając z szerokiego audytorium, a przy okazji realizując jeden z celów Korporacji proponujemy nawiązanie współpracy i zapraszamy na naszą stronę internetową <http://bibliotekarze.kbw.wroc.pl/>.

Bibliografia

1. Golat R.: *Nowe Rozporządzenie w sprawie kwalifikacji bibliotekarzy*. „Bibliotekarz” 2013, nr 5, s. 41-44.
2. Grabowska M.: *Dla kogo kodeks etyki zawodowej? (korporacja versus stowarzyszenie)*. „Biuletyn EBIB” 2004, nr 8 (59). Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/2006/75/studenci.php> [10 lutego 2013].
3. Howorka B.: *O regulowanym zawodzie bibliotekarza*. „Bibliotekarz” 2012, nr 6, s. 13-18. Tryb dostępu: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/szkolnictwo/Reforma/20110523_USTAWA_z_dnia_27_lipca_2005.pdf [10 maja 2013].
4. Krzywicki S.: *Wydoroślało nam Stowarzyszenie*. „Bibliotekarz” 2013, nr 5, s. 18-28.
5. Kubów S.: *Stowarzyszenia Bibliotekarskie: Wykład*. Tryb dostępu: <http://www.slideshare.net/mallin/stowarzyszenia-bibliotekarskie-presentation> [10 lutego 2013].
6. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. Tryb dostępu: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051641365> [10 maja 2013].
7. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 października 2012 roku w sprawie wynagradzania pracowników instytucji kultury. Dz. U. z 2012 r., poz. 1105. Tryb dostępu: <http://isap.sejm.gov.pl/Download;jsessionid=7D6D92ADC7D127890BA5F06D1D9C3F98?id=WDU20120001105&type=2> [10 maja 2013].
8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Dz. U. z 2012 r. Nr 234, poz. 1394. Tryb dostępu: <http://www.infor.pl/dziennik-ustaw,rok,2012,nr,234/poz,1394.html> [10 maja 2013].
9. Starak-Czerniejewska E., Świrad M.: *Cele i zadania Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich*. W: *II Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy Polonijnych*. Wrocław, 18-19 czerwca 2009. [Warszawa] 2009. (EBIB Materiały konferencyjne nr 20). Tryb dostępu: <http://www.ebib.net.pl/publikacje/matkonf/mat20/starak.php> [10 maja 2013].
10. Stefańczyk E.: *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich: 85 lat działalności – spojrzenie w przyszłość*. „Biuletyn EBIB” 2003, nr 4 (44). Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/44/sbp.php> [10 maja 2013].
11. Wołosz J.: *Wyboiste drogi integracji*. „Poradnik Bibliotekarza” 2013, nr 5, s. 4-9.

mgr Jadwiga Wojtczak

Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej

Politechniki Wrocławskiej

jadwiga.wojtczak@pwr.wroc.pl

mgr Małgorzata Świrad

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego

we Wrocławiu

malgorzata.swirad@ue.wroc.pl

OCENA BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH W BIBLIOTEKACH AKADEMICKICH

EVALUATION OF THE CERTIFIED LIBRARIANS IN THE UNIVERSITY LIBRARIES

Abstract

The Law on Higher Education considers certified librarians and certified archive and electronic information system staff as academic staff members. Based on that, certified librarians should be periodically evaluated, just like all the academic staff. The evaluation is being made by the unit appointed in the university statute, according to the specific regulations. Every university prepares its own criteria (based on the general rules) and conducts the employees' evaluation. In case of certified librarians, the regulations are adjusted to their job specifics by a board consisting of Library Council members. In the article the results of the research on the qualified librarians' evaluation process in academic libraries will be presented. The research will be conducted in spring of 2013.

Wprowadzenie

Ocenianie pracowników jest obok planowania, szkolenia i nagradzania jednym z głównych narzędzi zarządzania zasobami ludzkimi. Podstawowym celem oceny jest wartościowanie postaw pracowników, ich cech

osobowych, zachowań oraz poziomu wykonywanych zadań¹. Ocenianie pracowników spełnia kilka funkcji²:

- ewaluacyjną (zorientowaną na oszacowanie pracy) – ocena bieżącego poziomu pracy, jej jakości, stopnia wywiązywania się z powierzonych obowiązków,
- rozwojową – ocena potencjalnych umiejętności i możliwości pracownika,
- informacyjną – sprawdzenie postrzegania ocenianego przez przełożonych i współpracowników, a także opinia ocenianego dotycząca jego perspektyw w miejscu pracy,
- motywacyjną – sprawdzenie jak ocena wpływa na pracę ocenianego,
- decyzyjną – stanowi podstawę do zmian kadrowych.

Skuteczne ocenianie wymaga precyzyjnego określenia przedmiotu ocen, jasności kryteriów oceniania, obiektywizacji procesu oceniania i efektywności metody.

Procedura oceniania powinna być stała i powtarzalna, dzięki czemu uzyskuje się możliwość porównywania wyników³. Z tego też względu oceny okresowe umożliwiają ocenę efektów pracy w określonym czasie oraz pozwalają zaplanować zadania na przyszłość. Natomiast system ocen powinien wspierać zawodowy rozwój pracowników i motywować ich do osiągania coraz lepszych wyników pracy. Istotne przy tym jest to, że „ocena pracownika nie może być oceną osoby ani oceną moralną: oceniane są zachowania, działania i ich skuteczność lub metody, formy zachowania czy wykonywania pewnych działań⁴”.

W literaturze przedmiotu podkreślane jest znaczenie odpowiedniego przystosowania systemu ocen do konkretnej organizacji. O tym, w jakim stopniu dany system ocen pozwala poznać, kształtować i motywować ocenianych do pożądaných działań decyduje fakt, na ile system ten uwzględnia społeczną, organizacyjną i ekonomiczną sytuację organizacji i otoczenia. System ocen rozwija się wraz z organizacją i wraz z nią powinien być

1 R. Pyrek: *System ocen pracowników – cele, procedura i instrumentarium*. „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Szkoły Wyższej w Tarnowie” 2004, z. 6, s. 110. Tryb dostępu: <http://zn.mwse.edu.pl/ebooki/6/109-126.pdf> [11 maja 2013].

2 M. Sidor-Rządowska: *Kształtowanie nowoczesnych systemów ocen pracowników*. Wyd. 4. Warszawa 2013, s. 15; S. Wawak [et al.]: *Ocenianie pracowników*. W: *Encyklopedia Zarządzania*. Tryb dostępu: http://mfiles.pl/pl/index.php/Ocenianie_pracownik%C3%B3w [11 maja 2013].

3 Ibidem.

4 M. Adamiec, B. Kożusznik: *Zarządzanie zasobami ludzkimi: aktor, kreator, inspirator*. Kraków 2000, s. 174.

zmieniany i udoskonalany⁵. Racjonalnie dokonywana ocena jest zawsze odnoszona do przyszłości (...) i spodziewanej zdolności pracownika do realizacji misji uczelni lub jego osobistych celów⁶.

Okresowa ocena nauczycieli akademickich w Polsce ma swój początek w latach osiemdziesiątych, w przełomowym okresie PRL-u i powstania III Rzeczypospolitej Polskiej. Można to kojarzyć z prowadzoną walką z powszechnymi w czasach PRL-u kapturowymi sądami uczelnianych komitetów PZPR⁷.

Obowiązującą obecnie podstawą prawną jest Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 roku⁸. Szczególne miejsce zajmują w niej okresowe oceny, ponieważ w przeciwieństwie do sztywnych regulacji dotyczących stopni i tytułów wymaganych dla zajęcia określonych stanowisk, zasady i sposoby dokonywania okresowych ocen nauczycieli akademickich są elementami statutów i można je modyfikować w szerokim zakresie, dostosowując do potrzeb uczelni⁹.

W dziale III ustawy odnoszącym się do pracowników uczelni, w rozdziale I (*Przepisy ogólne*, art. 108) zalicza się dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej do grupy nauczycieli akademickich. Z kolei rozdział II (*Stosunek pracy pracowników uczelni*) w art. 132 określając ogólne zasady okresowej oceny nauczycieli akademickich wskazuje, że statut uczelni precyzuje szczegółowe zasady przeprowadzania ocen oraz podmiot, który jest powołany do jej przeprowadzenia.

Statuty uczelni reprezentowanych przez autorki prezentują różne stopnie szczegółowości co do podmiotu dokonującego oceny tej grupy pracowników. Zapis w statucie Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu¹⁰ mówi, że: „oceny nauczycieli zatrudnionych w Bibliotece Głównej

5 E. Beck [et al.]: *Zarządzanie pracownikami*. Red. nauk. L. Zbiegień-Maciąg. Kraków 2002, s. 104.

6 J. M. Mischke: *O problemie oceny nauczyciela akademickiego – kilka spostrzeżeń*. Tryb dostępu: http://home.agh.edu.pl/~mischke/upload/File/artkoly/o_problemie_oceny_nauczyciela_akademickiego.pdf [11 maja 2013].

7 Ibidem.

8 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym. Tekst jednolity z Dz. U. z 2012 r. poz. 572. Tryb dostępu: http://www.ebib.info/images/stories/prawo/dzu05_164_1365.pdf [11 maja 2013].

9 J. M. Mischke: op. cit.

10 Zarządzenie nr 49/2011 Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu z dnia 26 października 2011 roku w sprawie wprowadzenia zasad okresowej oceny nauczycieli akademickich i jej częstotliwości. Tryb dostępu: http://www.ue.wroc.pl/pracownicy/4899/rok_2011.html [11 maja 2013].

dokonuje specjalna Biblioteczna Komisja Oceniająca powołana przez Rektora”. W Statucie Politechniki Wrocławskiej¹¹ określone są ogólne zasady dotyczące okresowej oceny nauczycieli akademickich, a bibliotekarze dyplomowani nie mają w tym dokumencie wydzielonej komisji oceniającej. Szczegółowe przepisy zawarte zostały w Regulaminie oceny nauczycieli akademickich Politechniki Wrocławskiej, będącym załącznikiem do Zarządzenia Wewnętrznego 59/2012¹² z dnia 16 lipca 2012 roku (ze zmianą - ZW 6/2013 z dnia 29 stycznia 2013 roku). W regulaminie określono m.in.: kto podlega ocenie, w jakim celu przeprowadzana jest ocena, jak często i kto dokonuje oceny, rola, zadania i zasady pracy komisji oceniających, kryteria oceny, dokumenty wymagane podczas przeprowadzanej oceny nauczyciela akademickiego oraz zasady obowiązujące w przypadku odwołań nauczyciela akademickiego. Do regulaminu zostały dołączone Pomocniczy arkusz oceny i Tryb przeprowadzania oceny – obieg dokumentów w trakcie oceny.

Na tej podstawie w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej powołana została Komisja ds. Oceny Nauczycieli Akademickich zatrudnionych w systemie biblioteczno-informacyjnym, która opracowała *Kryteria oceny nauczycieli akademickich zatrudnionych w systemie biblioteczno-informacyjnym Politechniki Wrocławskiej*. Ocena przeprowadzana jest w oparciu o ankietę dotyczącą działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej wypełnianą przez ocenianą osobę. Oceniający (dyrektor biblioteki głównej) oraz członkowie komisji oceniającej dokonują oceny pracownika zgodnie z punktacją zawartą w załączniku: *Szczegółowe kryteria oceny nauczycieli akademickich w systemie biblioteczno-informacyjnym Politechniki Wrocławskiej*.

Komisja, o której mowa w Statucie Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, została powołana Zarządzeniem Rektora¹³. W załączniku do zarządzenia podane są zasady przeprowadzania okresowej oceny bibliotekarzy dyplomowanych oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej zatrudnionych w bibliotece Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Zamieszczony został również arkusz oceny wraz

11 Statut Politechniki Wrocławskiej uchwalony przez Senat w dniu 6 grudnia 2012 roku. Tryb dostępu: <http://www.portal.pwr.wroc.pl/statut,241.dhtml> [11 maja 2013].

12 Zarządzenie Wewnętrzne 59/2012 z dnia 16 lipca 2012 roku. Tryb dostępu: http://www.wppt.pwr.wroc.pl/files/prv/id10/pracownicy/ocena_NA_2013/ZW_59_2012.pdf [11 maja 2013].

13 Zarządzenie nr 7/2013 Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu z dnia 24 stycznia 2013 roku w sprawie wprowadzenia zasad okresowej oceny bibliotekarzy dyplomowanych oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej i jej częstotliwości. Tryb dostępu: http://www.ue.wroc.pl/pracownicy/6411/rok_2013.html [11 maja 2013].

ze szczegółowym arkuszem okresowej oceny bibliotekarza dyplomowanego. Opracowanie arkusza szczegółowego poprzedzone było testowym poddaniem się przez bibliotekarzy dyplomowanych oraz pracowników innych jednostek ogólnouczelnianych (Studium Języków Obcych oraz Studium Wychowania Fizycznego i Sportu) ocenie na takich samych arkuszach jak pozostali nauczyciele akademicy. Kierownictwo jednostek ogólnouczelnianych dyskutowało nad opracowaniem wspólnego arkusza oceny, ale ostatecznie tylko dla bibliotekarzy dyplomowanych został opracowany odmienny arkusz.

Tocząca się w środowisku dyskusja na temat statusu dyplomowanych bibliotekarzy stała się impulsem do analizy sposobu realizacji ustawowego obowiązku oceny bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach szkół wyższych.

Metodyka badań

W pierwszym kwartale 2013 roku została przygotowana i rozesłana pocztą elektroniczną ankieta do bibliotek szkół wyższych w całej Polsce. Celem ankiety było zebranie informacji na temat przeprowadzanej w bibliotekach naukowych okresowej oceny bibliotekarzy dyplomowanych oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej.

Do sporządzenia listy adresatów wykorzystano portal internetowy POL-on¹⁴ zintegrowany system informacji o szkolnictwie wyższym, który gromadzi dane o wszystkich polskich jednostkach naukowych. POL-on jako źródło danych o działających uczelniach wyższych okazał się bardzo przydatny, chociaż odnalezienie danych kontaktowych do osób kierujących bibliotekami na niektórych portalach uczelni było dużym wyzwaniem.

Podjęto również próbę ustalenia listy bibliotek naukowych szkół wyższych (zarówno publicznych jak i niepublicznych) na podstawie bazy prowadzonej przez Bibliotekę Narodową. Niestety aktualność listy uzyskanej z BN budzi duże wątpliwości.

Badania przeprowadzono dwuetapowo. W lutym zostały wysłane e-maile, z prośbą o wypełnienie ankiety, do wszystkich bibliotek działających w uczelniach publicznych (133) i niepublicznych (316). Z powodu niezadowolającej liczby odpowiedzi oraz ze względu na ogólny obraz, jaki uzyskano po zakończeniu pierwszego etapu – w marcu ponownie wysła-

¹⁴ POL-on. System informacji o szkolnictwie wyższym. Tryb dostępu: <http://polon.nauka.gov.pl/> [11 maja 2013].

no listy z prośbą o wypełnienie formularza ankiety do bibliotek, od których nie było informacji zwrotnej. Tym razem listy zostały wysłane tylko do uczelni publicznych, zrezygnowano również z ponownego rozsyłania ankiet do bibliotek państwowych wyższych szkół zawodowych.

Tabela 1. Zakres badań ankietowych

Biblioteki	Liczba bibliotek uczelni do których rozesłano ankiety	Nadesłane odpowiedzi	% zwrotu
uczelni publicznych			
uniwersyteckie	19	14(+3)*	74%
uczelni technicznych	18	14	78%
uczelni ekonomicznych	5	4	80%
uczelni medycznych	9	8	89%
uczelni rolniczych/przyrodniczych	6	4	67%
uczelni pedagogicznych	5	5	100%
uczelni wychowania fizycznego	6	6	100%
uczelni artystycznych	19	3	16%
uczelni morskich	2	1	50%
uczelni zawodowych	36	10	28%
uczelni wojskowych	5	5	100%
uczelni służb państwowych	2	0	0%
uczelni teologicznych	1	0	0%
razem	133	77	58%
uczelni kościelnych	6	0	0%
uczelni niepublicznych	310	21	7%
razem wszystkie działające	449	98	22%

* w nawiasie podano dane z bibliotek wydziałowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak wynika z tabeli 1. informację zwrotną uzyskano od 98 respondentów. Otrzymane dane dotyczą około 22% wszystkich bibliotek uczelnianych (publicznych i niepublicznych). Ankiety były rozsyłane do bibliotek głównych z prośbą o wypełnienie dla całego systemu biblioteczno-informacyjnego. Mimo to, z jednej z uczelni otrzymano wypełnioną ankietę z biblioteki głównej oraz niezależnie od tego, z dwóch bibliotek wydziałowych. W rezultacie nie są to jeszcze kompletne dane.

Brakuje informacji z kilku bibliotek wydziałowych tej uczelni. W celu bardziej przejrzystego przedstawienia danych, w dalszej części artykułu, informacje z biblioteki głównej oraz z bibliotek wydziałowych podawane są łącznie.

Zasadnicza część ankiety została poprzedzona metryczką, w której należało podać nazwę i adres biblioteki. Pozwoliło to przyporządkować nadesłane odpowiedzi do bibliotek uczelni poszczególnych typów.

Ankieta składała się z 21 pytań (zał. 1.), które dotyczyły:

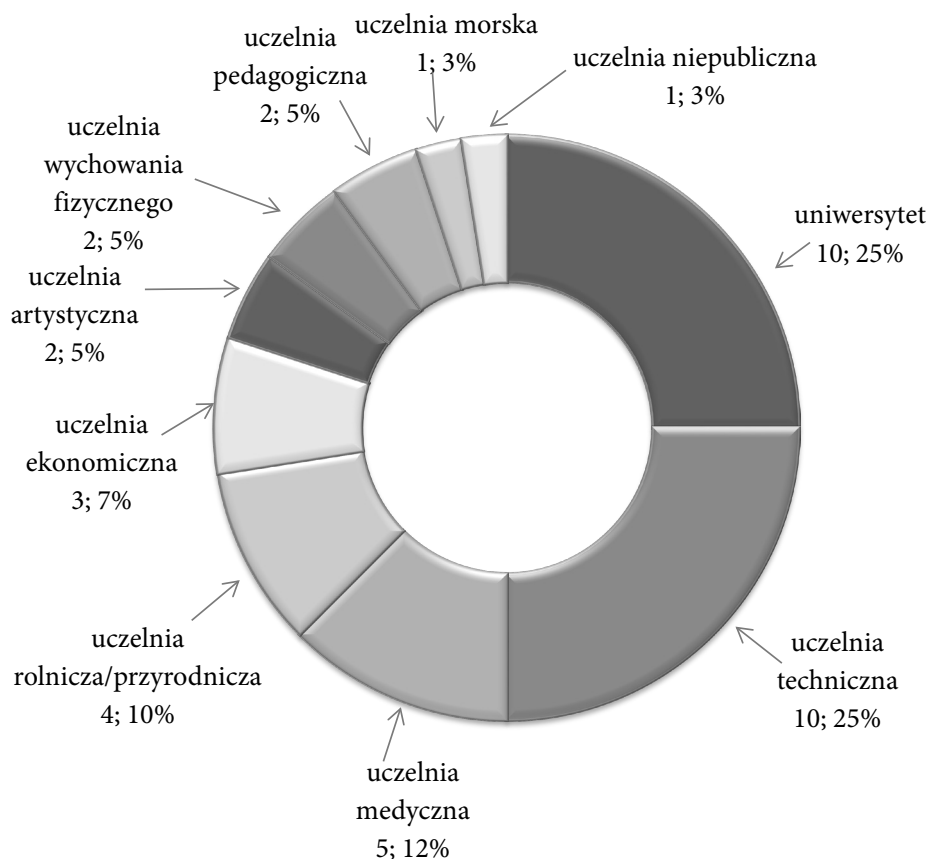
- charakterystyki liczbowej pracowników biblioteki (pytania 1-4),
- deklaracji o przeprowadzaniu oceny (pytanie 5),
- sposobu oceny bibliotekarzy dyplomowanych (pytanie 6),
- częstotliwości i formy przeprowadzanej oceny (pytania 7-10),
- formularza oceny (pytania 11-12),
- czynników, jakie wpływają na ocenę (pytania 13-14),
- kryteriów branych pod uwagę podczas przeprowadzania oceny (pytania 15-18),
- wyników przeprowadzonej oceny i ich konsekwencji (pytania 19-21).

Charakterystyka grup respondentów

W bibliotekach, które odesłały wypełnione ankiety jest przeprowadzana ocena zatrudnionych w nich bibliotekarzy dyplomowanych. W pozostałych przypadkach na podstawie uzyskanych odpowiedzi można stwierdzić, że albo w bibliotece nie byli zatrudnieni bibliotekarze dyplomowani, albo ocena nie była przeprowadzana. Brak oceny był częsty w przypadku, kiedy jedynym bibliotekarzem dyplomowanym zatrudnionym w bibliotece był jej dyrektor.

Podsumowując – przedstawiona w artykule analiza przeprowadzanych ocen dotyczy 198 bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnionych w 39 bibliotekach uczelni państwowych i w jednej bibliotece uczelni niepublicznej (wykres 1). Godny odnotowania jest też przykład jednej z bibliotek, gdzie mimo zdanego egzaminu pracownicy nie ubiegali się o awans ze względów finansowych (porównywalna płaca zasadnicza przy równoczesnej utracie 30% premii regulaminowej oraz ewentualnej nagrody rektorskiej).

Wykres 1. Ocena bibliotekarzy dyplomowanych według typów bibliotek na podstawie ankiet poddanych analizie

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W pierwszych dwóch pytaniach poproszono o podanie ogólnej liczby osób zatrudnionych w bibliotece oraz liczby bibliotekarzy dyplomowanych. Zestawienie tych danych (według typów uczelni) zawarto w tabeli 2. Na tej podstawie ujęto procentowy udział bibliotekarzy dyplomowanych w stosunku do liczby wszystkich pracowników (wykres 2) w bibliotekach różnych typów uczelni. Nie można stwierdzić czy proporcje są prawdziwe dla wszystkich bibliotek szkół wyższych ze względu na to, że dane nie są kompletne. Mimo braku danych liczbowych z niektórych bibliotek na podstawie otrzymanych odpowiedzi można zauważyć, że w wielu bibliotekach nie są zatrudnieni bibliotekarze dyplomowani (tak jest na przykład w bibliotekach wojskowych).

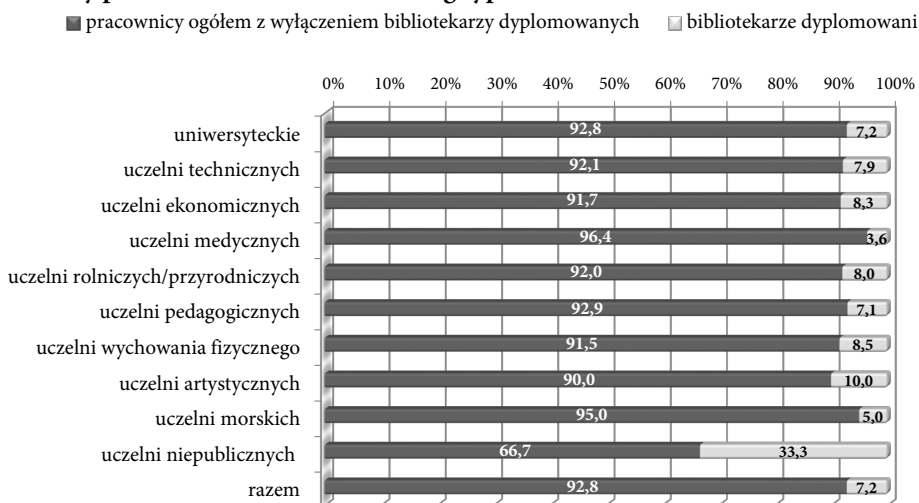

Tabela 2. Udział bibliotekarzy dyplomowanych wśród ogólnej liczby pracowników biblioteki według typów uczelni

Biblioteki	Liczba bibliotek poddanych analizie	Liczba zatrudnionych pracowników	Liczba bibliotekarzy dyplomowanych
uczelni publicznych			
uniwersyteckie	10	1427	103
uczelni technicznych	10	724	57
uczelni ekonomicznych	3	216	18
uczelni medycznych	5	333	12
uczelni rolniczych/ przyrodniczych	4	137	11
uczelni pedagogicznych	2	70	5
uczelni wychowania fizycznego	2	59	5
uczelni artystycznych	2	20	2
uczelni morskich	1	20	1
uczelni zawodowych			0
uczelni wojskowych			0
uczelni niepublicznych	1	9	3
razem	40	3015	217

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

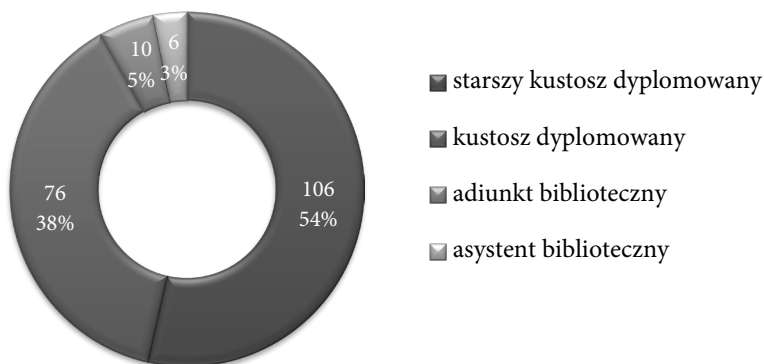
Wykres 2. Procentowy udział bibliotekarzy dyplomowanych wśród ogólnej liczby pracowników biblioteki według typów uczelni

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

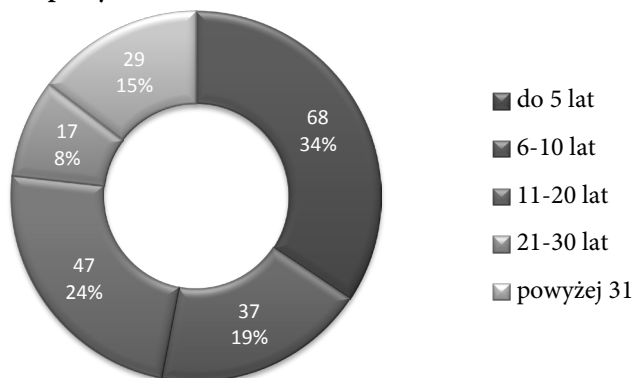
Kolejne pytania dotyczyły stanowisk, na jakich zatrudnieni są bibliotekarze dyplomowani (wykres 3) oraz stażu pracy od momentu awansowania (wykres 4). Analiza obu rysunków sugeruje, że stosunkowo krótki staż przy równoczesnej przewadze osób zatrudnionych na stanowisku kustosa i starszego kustosa związane są z tym, że do egzaminu podchodzą osoby z długim stażem zawodowym w bibliotece naukowej. Jest to zrozumiałe, kiedy spojrzymy na warunki wstępne, jakie obowiązywały przy przystąpieniu do egzaminu.

Wykres 3. Stanowisko

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wykres 4. Staż pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

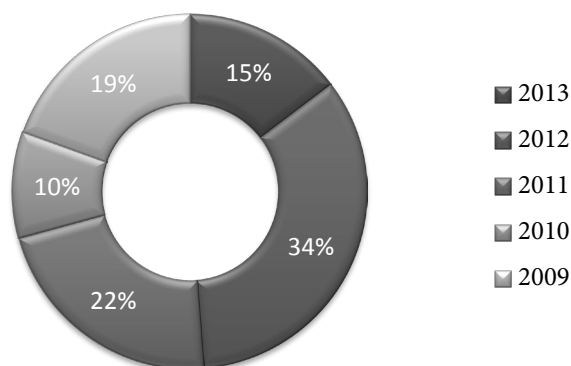
Kluczowe dla respondenta było pytanie piąte. Osoba ankietowana miała udzielić odpowiedzi na pytanie: czy w bibliotece jest przeprowadzana ocena bibliotekarzy dyplomowanych? Udzielenie negatywnej odpowiedzi było równoznaczne z zakończeniem ankiety. Na podstawie nadesłanych odpowiedzi okazało się, iż w dziewięciu bibliotekach akademickich, w których zatrudnieni byli bibliotekarze dyplomowani, nie przeprowadza się oceny. Ostatecznie pozostało – 40 całościowo wypełnionych ankiet, które poddano szczegółowej analizie.

Sposób przygotowania i przeprowadzania oceny

Kolejne pytania miały określić sposób przeprowadzenia oceny, jej częstotliwość oraz kto brał udział w przygotowaniu formularza ocen i kto przeprowadza procedurę. W większości przypadków (80%) ewaluacja przeprowadzana jest okresowo, co 2 lata. W niektórych placówkach (20%) dokonuje się oceny indywidualnej co 2-3 lata. Ocena przeprowadzana indywidualnie odbywała się najczęściej przed awansowaniem pracownika lub też uzależniona była od daty zatrudnienia na stanowisku bibliotekarza dyplomowanego. Osoby te były poddawane ocenie indywidualnie w zależności od daty powołania ich na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych.

Kolejne pytanie miało na celu ustalenie, kiedy miała miejsce ostatnia ocena bibliotekarzy dyplomowanych, najczęściej wskazywano rok 2012 (wykres 5).

Wykres 5. Rok ostatnio przeprowadzonej oceny

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące okresu, który obejmowała ostatnio przeprowadzona ocena dyplomowanych bibliotekarzy, w 51% były to cztery lata, w 35% bibliotek był to okres 2 lat.

W pytaniu o formę ostatnio przeprowadzanej oceny – 90% respondentów wybierało postać papierową.

Następne pytanie dotyczyło podmiotu, który jest odpowiedzialny za dokonanie oceny w danej bibliotece. 70% respondentów odpowiedziało, iż jest to ta sama komisja, która ocenia pozostałych nauczycieli akademickich. Odrębna komisja do oceny bibliotekarzy dyplomowanych jest powoływana w 17% bibliotek. W pozostałych przypadkach oceny dokonywał dyrektor, biorąc pod uwagę ocenę proponowaną przez bezpośredniego przełożonego, Rada Biblioteczna i dziekan oraz uniwersytecka Komisja do Spraw Oceny Nauczycieli Akademickich zatrudnionych poza Wydziałami.

Ze względu na specyfikę zawodu uzasadnione było pytanie o formularz oceny bibliotekarzy dyplomowanych. Wydawało się, że powinien być przynajmniej zmodyfikowany i dostosowany do zadań stawianych tej grupie nauczycieli akademickich. Wbrew oczekiwaniom, aż 40% bibliotek wykorzystuje te same formularze, co pozostałe grupy nauczycieli akademickich.

Kolejne pytanie skierowane było tylko do tych bibliotek, w których stosowane są specjalne formularze do oceny bibliotekarzy dyplomowanych i dotyczyło podmiotu odpowiedzialnego za jego przygotowanie. Jak wynika z odpowiedzi, w 70% przypadków jest to ta sama komisja, która zajmuje się przygotowaniem formularzy dla pozostałych nauczycieli akademickich.

Kryteria oceny bibliotekarzy dyplomowanych

W części dotyczącej czynników mających wpływ na ocenę bibliotekarzy dyplomowanych – 85% respondentów stwierdziło, że informacja własna nie jest jedynym czynnikiem brany pod uwagę. W czterech na pięć bibliotek akademickich decydujące znaczenie ma opinia bezpośredniego przełożonego.

Następne pytanie posłużyło określeniu, jakie obszary działalności zawodowej podlegają ocenie. Z ankiety wynika, że kryteria podstawowe w ocenie bibliotekarzy to: działalność naukowa (naukowo-badawcza/artystyczna), działalność dydaktyczna (dydaktyczno-wychowawcza) oraz działalność organizacyjna. We wszystkich przypadkach zaznaczono 100% odpowiedzi. Z kryteriów dodatkowych najczęściej wymieniane były: podnoszenie kwalifikacji (72%) i kształcenie kadr (62%). Czynniki rzadziej wskazywane przez respondentów to: wyróżnienia, odznaczenia, nagrody (57%) oraz zaangażowanie w pracy (57%). Z dodatkowych elementów oceny pracowników można było wyróżnić także działalność popularyzatorską, umiejętność pracy w zespole, zaangażowanie w promowanie biblioteki oraz dbanie o jej dobry wizerunek.

Autorki podjęły próbę uogólnienia kryteriów branych pod uwagę przy ocenie działalności zawodowej bibliotekarzy dyplomowanych. Wyniki zaprezentowano na kolejnych wykresach. Podana wartość procentowa oznacza częstość wskazań przez respondentów kryterium uwzględnianego przy ocenie danego obszaru działalności zawodowej.

Przy ocenie działalności naukowej bibliotekarzy dyplomowanych (wykres 6) brano pod uwagę przede wszystkim publikacje oraz czynny udział w konferencjach. Pozostałe kryteria były rzadziej uwzględniane w ocenie. Szczególnie interesujące jest kryterium „inne”. Ankietowani wskazywali tu udział w kolegiach redakcyjnych, działalność popularyzatorską, nagrody i wyróżnienia oraz działalność związaną z grantami badawczymi (wnioskowanie, pozyskiwanie grantów, kierowanie zespołem badawczym).

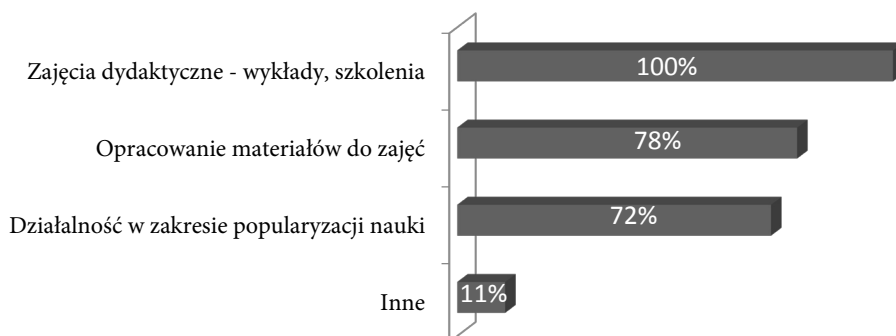
Wykres 6. Kryteria dotyczące działalności naukowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Kolejny obszar, który podlega ocenie to działalność dydaktyczna (wykres 7). Niemalże jednakowo istotne we wszystkich badanych instytucjach okazały się zajęcia dydaktyczne, czyli wykłady i szkolenia, opracowanie materiałów do zajęć oraz działalność w zakresie popularyzacji nauki. Ponadto wymienione zostały również takie kryteria jak: organizowanie konferencji, udział w komitetach redakcyjnych, redakcje tomów wydawnictw, inne przejawy aktywności naukowej, obciążenie dydaktyczne, prowadzone wykłady, prowadzenie praktyk studenckich i specjalistycznych oraz opinia studentów (na podstawie przeprowadzanej wśród studentów ankiety).

Wykres 7. Kryteria dotyczące działalności dydaktycznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ostatnim ocenianym obszarem działalności bibliotekarzy dyplomowanych jest działalność organizacyjna (wykres 8). Zdecydowana większość odpowiedzi wskazywała funkcje akademickie i kierownicze oraz udział w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni i biblioteki. Często wymieniana była aktywność w komitetach organizacyjnych konferencji, festiwalu czy targów książki. Respondenci wskazywali również na funkcje pełnione w organizacjach naukowych, fundacjach oraz pracę w komisjach senackich. W żadnej z ankiet nie wskazano innych kryteriów.

Wykres 8. Kryteria dotyczące działalności organizacyjnej

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Prezentacja wyników oceny i konsekwencje

Forma prezentacji ostatecznego wyniku przeprowadzonej weryfikacji, to ocena wyrażona w następującej skali: negatywna, dostateczna, dobra, wyróżniająca. Taką odpowiedź podało 70% instytucji. Pozostałe biblioteki korzystają ze słownej opinii w celu przedstawienia wyników ewaluacji pracowników dyplomowanych. W niektórych bibliotekach stosuje się skalę dwubiegunową – ocena pozytywna lub negatywna – nierzadko z pisemnym uzasadnieniem.

Celem kolejnego pytania było ustalenie konsekwencji negatywnej oceny pracownika. Prawie 60% przebadanych instytucji przeprowadza w krótkim odstępie czasu ponowną ocenę bibliotekarza. Rozwiązanie stosunku pracy jest skutkiem negatywnej oceny w jednej na pięć bibliotek.

Innymi wymienianymi konsekwencjami była degradacja, zmiana stanowiska pracy, a w przypadku jednej z bibliotek – utrata stanowiska.

Ostatnie pytanie kwestionariusza służyło podsumowaniu, na co ma wpływ ocena. W jednej na trzy biblioteki jest to dalsze zatrudnienie ocenianego bibliotekarza. Równie często wymieniane były również: awans oraz przyznanie nagrody. Natomiast w 30% bibliotek akademickich ocena bibliotekarza dyplomowanego nie powoduje żadnych konsekwencji.

Wnioski

Zróznicowane sposoby przeprowadzania oceny bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnionych w bibliotekach były zgodne z pierwotnym wyobrażeniem autorek. Nie obowiązuje jeden schemat dotyczący terminów i częstotliwości przeprowadzanej oceny. Chociaż w większości omawianych bibliotek uczelnianych ocena wszystkich bibliotekarzy dyplomowanych przeprowadzana jest regularnie zgodnie z obowiązującymi przepisami, to reguła ta ma charakter globalny (w tym samym okresie poddawani są ocenie wszyscy bibliotekarze) lub indywidualny (związany z datą przejścia na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego lub awansem). Na częstotliwość przeprowadzania oceny mają niewątpliwie wpływ zmiany zawarte w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym, które obecnie zobowiązują do przeprowadzania oceny wszystkich nauczycieli akademickich nie rzadziej niż raz na dwa lata¹⁵ (wcześniej co cztery lata¹⁶).

Różnice dotyczą także organu przeprowadzającego ocenę i specjalnego formularza do oceny bibliotekarzy dyplomowanych. Tylko w niespełna 17% bibliotek powołana jest specjalna komisja do oceny bibliotekarzy dyplomowanych, natomiast specjalny formularz przygotowany jest w prawie 40% analizowanych bibliotek.

Mimo ustawowego obowiązku, nie wszystkie uczelnie przeprowadzają okresową ocenę bibliotekarzy dyplomowanych. Zazwyczaj statuty uczelni w swoich zapisach dotyczących okresowej oceny, nie wyróżniają tej grupy spośród innych nauczycieli akademickich. Wynika to często z niedostrzegania specyfiki zawodu i marginalnej pozycji bibliotekarzy.

Wydaje się, że w wielu bibliotekach problem okresowej oceny jest dość nowy. Wynika to z prowadzonej przez autorki korespondencji podczas opracowywania artykułu. W kilku przypadkach ocena była przeprowa-

¹⁵ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym, op. cit.

¹⁶ Ibidem.

dzana po raz pierwszy lub właśnie przygotowywano zarządzenia rektora w sprawie oceny tej grupy nauczycieli akademickich.

W wielu bibliotekach jedynie dyrektor jest bibliotekarzem dyplomowanym lub jest w niej zatrudnionych 1-2 bibliotekarzy dyplomowanych i ocena nawet jeśli jest przeprowadzana, to tylko ze względów formalnych.

W większości przypadków ocena końcowa nie ma wpływu na dalsze losy zawodowe bibliotekarza dyplomowanego, a przeprowadzana na ogólnych zasadach daje bardzo mizerne wyniki w porównaniu z pozostałymi nauczycielami akademickimi, jest więc często tylko realizacją wymogu ustawowego.

Bibliografia

1. Adamiec M., Kozusznik B.: *Zarządzanie zasobami ludzkimi: aktor, kreator, inspirator*. Kraków 2000.
2. Beck E. [et al.]: *Zarządzanie pracownikami*. Red. nauk. L. Zbiegień-Maciąg. Kraków 2002.
3. Mischke J. M.: *O problemie oceny nauczyciela akademickiego – kilka spostrzeżeń*. Tryb dostępu: http://home.agh.edu.pl/~mischke/upload/File/artykoly/o_problemie_oceny_nauczyciela_akademickiego.pdf [11 maja 2013].
4. Pyrek R.: *System ocen pracowników – cele, procedura i instrumentarium*. „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Szkoły Wyższej w Tarnowie” 2004, z. 6, s. 109-126. Tryb dostępu: <http://zn.mwse.edu.pl/ebooki/6/109-126.pdf> [11 maja 2013].
5. Sidor-Rządkowska M.: *Kształtowanie nowoczesnych systemów ocen pracowników*. Wyd. 4. Warszawa 2013.
6. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym. Tekst jednolity z Dz. U. z 2012 r. poz. 572. Tryb dostępu: http://www.ebib.info/images/stories/prawo/dzu05_164_1365.pdf [11 maja 2013].
7. Wawak S. [et al.]: *Ocenianie pracowników*. W: *Encyklopedia Zarządzania*. Tryb dostępu: http://mfiles.pl/pl/index.php/Ocenianie_pracownik%C3%B3w [11 maja 2013].

Załącznik 1.

ANKIETA

OCENA BIBLIOTEKARZY DYPLMOWANYCH

Szanowni Państwo!

Uprzejmie prosimy o poświęcenie kilkunastu minut na wypełnienie ankiety.

Celem badania jest zebranie informacji na temat przeprowadzanej w bibliotekach naukowych okresowej oceny bibliotekarzy dyplomowanych (oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej). Dla potrzeb publikacji nie jest istotne rozróżnienie tych dwóch grup pracowników stąd w ankiecie używamy pojęcia bibliotekarz dyplomowany. Wyniki będą prezentowane w publikacji naukowej w formie zbiorczych zestawień statystycznych.

Formularz ankiety składa się z 21 pytań. Proszę wybrać właściwe stwierdzenia przez podkreślenie lub zmianę koloru czcionki, a jeżeli wymaga tego pytanie, w miejsce kropek proszę wpisać odpowiedź.

Dane o bibliotece:

Nazwa biblioteki

.....

Adres

.....
.....

1. Ile osób jest zatrudnionych w bibliotece? (prosimy wpisać liczbę pracowników działalności podstawowej – bibliotekarze, informatycy, specjaliści...)

.....

2. Ilu bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnionych jest w bibliotece?

.....

3. Ilu bibliotekarzy dyplomowanych jest zatrudnionych na stanowisku (*prosimy podać liczbę osób przy wybranym stanowisku*):
  - starszego kustosa dyplomowanego.....
  - kustosa dyplomowanego .....
  - adiunkta bibliotecznego .....
  - asystenta bibliotecznego .....

4. Jak długi jest staż pracy osób na stanowisku bibliotekarza dyplomowanego? (*prosimy wpisać liczbę osób przy wybranych przedziałach czasowych*):
  - do 5 lat.....
  - 6-10 .....
  - 11-20 .....
  - 21-30 .....
  - powyżej 31 .....

5. Czy w bibliotece przeprowadzana jest ocena bibliotekarzy dyplomowanych?
  - tak
  - nie, *dlaczego?* .....

Dalsza część ankiety dotyczy oceny bibliotekarzy dyplomowanych, zatem jeśli w tym pytaniu została udzielona odpowiedź negatywna, prosimy o jej zakończenie i przesłanie do nas. Dziękujemy.

6. Jaki jest sposób oceny bibliotekarzy dyplomowanych?
  - okresowo (dotyczy wszystkich bibliotekarzy dyplomowanych i ocena przeprowadzana jest regularnie; przepisy wewnętrzne Uczelni określają jak często) *prosimy podać liczbę dotychczas przeprowadzonych ocen* .....
  - indywidualnie (dotyczy wybranych bibliotekarzy dyplomowanych i/lub okres za jaki jest przeprowadzana może być różny dla poszczególnych osób)
    - *inaczej, jak?* .....
  - nie wiem

7. Kiedy ostatnio poddawano ocenie bibliotekarzy dyplomowanych?
  - w roku 2013
  - w roku 2012
  - w roku 2011
  - w roku 2010
  - wcześniej niż rok 2010

8. Za jaki okres przeprowadzona została ostatnia ocena?
  - za 1 rok
  - za 2 lata
  - za 4 lata
  - inny okres, *jaki?* .....

9. W jakiej formie przeprowadzona została ostatnia ocena?
  - postać elektroniczna
  - postać papierowa

10. Kto przeprowadzał ocenę?
  - specjalnie powołana komisja do oceny bibliotekarzy dyplomowanych
  - ta sama komisja, co dla pozostałych nauczycieli akademickich
  - inny organ, *jaki?* .....

11. Czy ocena przebiega w oparciu o specjalnie przygotowany formularz do oceny bibliotekarzy dyplomowanych?
  - tak
  - nie, *proszę przejść do pytania 13.*

12. Kto przygotowuje formularz i szczegółowe wytyczne do oceny?
  - specjalnie powołana komisja do oceny bibliotekarzy dyplomowanych
  - ta sama komisja co dla pozostałych nauczycieli akademickich
  - inny organ, *jaki?* .....

13. Czy inne czynniki, poza autoreferatem (informacją własną) mają wpływ na ocenę?
  - tak
  - nie, *proszę przejść do pytania 15.*

14. Jakie czynniki mają wpływ na ocenę?
  - opinia bezpośredniego przełożonego
  - inne, *jakie?* .....

15. Jakie obszary działalności zawodowej podlegają ocenie?
- A. Kryteria podstawowe
- działalność naukowa (naukowo-badawcza/artystyczna)
  - działalność dydaktyczna (dydaktyczno-wychowawcza)
  - działalność organizacyjna
- B. Kryteria dodatkowe:
- kształcenie kadr
  - podnoszenie kwalifikacji
  - wyróżnienia, odznaczenia, nagrody
  - dyscyplina pracy, dyspozycyjność
  - zaangażowanie w pracy
  - inne, *jakie?* .....
16. Jakie kryteria brane są pod uwagę w ramach działalności naukowej (naukowo-badawczej/artystycznej)?
- publikacje (referaty konferencyjne, artykuły w czasopiśmie, monografie, redaktorstwa, prace popularno-naukowe)
  - udział w konferencjach naukowych (referowanie, przygotowanie posteru, komunikatu itd.)
  - prace badawcze
  - staże zagraniczne
  - stopnie i tytuły naukowe
  - inne, *jakie?* .....
17. Jakie kryteria brane są pod uwagę w ramach działalności dydaktycznej?
- zajęcia dydaktyczne – wykłady, szkolenia
  - opracowanie materiałów do zajęć
  - działalność w zakresie popularyzacji nauki
  - inne, *jakie?* .....
18. Jakie kryteria brane są pod uwagę w ramach działalności organizacyjnej?
- funkcje akademickie i kierownicze
  - udział w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni i biblioteki
  - udział w komitetach organizacyjnych (konferencji, festiwalu, targów książki)
  - aktywność w organizacjach pracowniczych na terenie uczelni
  - działalność społeczna
  - aktywność sportowa
  - inne, *jakie?* .....

19. W jakiej formie jest przedstawiony ostateczny wynik przeprowadzonej weryfikacji?
- ocena wyrażona w skali (np. negatywna, dostateczna, dobra, wyróżniająca)
  - ocena wyrażona w formie słownej opinii
  - innej, *jakiej?* .....
20. Jaka jest konsekwencja oceny negatywnej?
- ponowna ocena przeprowadzona w krótkim odstępie czasu
  - utrata uprawnień bibliotekarza dyplomowanego
  - rozwiązanie stosunku pracy
  - innej, *jakiej?* .....
21. Ocena ma wpływ na:
- dalsze zatrudnienie
  - awans
  - przyznanie nagrody
  - nie wpływa na nic
  - innej, *jakiej?* .....

Serdecznie dziękujemy za poświęcony czas
Małgorzata Świrad
Jadwiga Wojtczak

Prosimy o odesłanie wypełnionej ankiety do 8 marca 2013 roku i przesłanie na adres:
malgorzata.swirad@ue.wroc.pl lub jadwiga.wojtczak@pwr.wroc.pl

SESJA VI
BIBLIOTEKARZ DYPLOMOWANY
ASPEKT PRAWNY

mgr Ewa Dobrzyńska-Lankosz
Biblioteka Główna AGH w Krakowie
ewa.lankosz@bg.agh.edu.pl

STATUS PRAWNY BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH

THE LEGAL STATUS OF CERTIFIED LIBRARIANS

Abstract

The paper presents the legal status of certified librarians employed in academic libraries and the legal acts since the interwar period to the present that regulate employment and requirements for this group of academic librarians in Poland. The author considers possible solutions in the light of the changes announced by the Government of the planned deregulation of the occupation.

Statusem prawnym bibliotekarzy dyplomowanych zajmowano się już wielokrotnie. Ostatnio zagadnieniu temu poświęcony został artykuł autorki, zamieszczony w czasopiśmie „Bibliotheca Nostra”. Gorąca dyskusja na omawiany temat powróciła w momencie ogłoszenia przez rząd RP planów deregulacyjnych wobec wielu zawodów, funkcjonujących w Polsce.

Historia statusu bibliotekarzy dyplomowanych w ustawodawstwie polskim sięga czasów międzywojnia. Po I wojnie bibliotekarzy, podobnie jak asystentów, adiunktów i lektorów, początkowo zaliczono do tzw. pomocniczej siły naukowej¹, później do nauczycieli nieakademickich². Bibliotekarze byli pracownikami mianowanymi ze statusem pracowników państwowej służby cywilnej, co wiązało się ze znacznymi przywilejami (wysokie wynagrodzenie, gwarancja zatrudnienia do emerytury itp.). Warunkiem zatrudnienia na jednym ze stanowisk bibliotekarskich było posiadanie dyplomu szkoły akademickiej, zaliczenie rocznej służby przygotowawczej i zdanie egzaminu na stanowiska pierwszej kategorii w państwowej służ-

---

1 Ustawa z dnia 13 lipca 1920 roku o szkołach akademickich. Dz. U. z 1920 r. Nr 72, poz. 494.

2 Ustawa z dnia 15 marca 1933 roku o szkołach akademickich. Dz. U. z 1933 r. Nr 29, poz. 247 z późn. zm.

bie bibliotecznej³. Egzamin zbliżony był do późniejszych egzaminów dla kandydatów na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych⁴.

Pierwszy powojenny akt prawny dotyczący szkolnictwa wyższego – Dekret z 1947 roku – bibliotekarzy w ogóle nie wymieniał, ale już w Ustawie z 1951 roku⁵ pojawiła się grupa pracowników służby bibliotecznej. W 1958 roku poza pracownikami służby bibliotecznej Ustawa o szkolnictwie wyższym wymienia bibliotekarzy dyplomowanych i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej⁶. Wówczas cztery, obowiązujące do dnia dzisiejszego, stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych, ustawowo włączone zostały do grupy nauczycieli akademickich. Ustawa z 1982 roku⁷ zaliczyła dyplomowanych do grupy pracowników naukowo-dydaktycznych, natomiast kolejna, z 1990 roku⁸ dyplomowanych z tej grupy usunęła, wprowadzając jednocześnie zapis mówiący o tym, że do osób posiadających uprawnienia bibliotekarzy dyplomowanych oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej stosuje się przepisy dotyczące pracowników naukowo-dydaktycznych.

Kolejna, obowiązująca do dzisiaj ustawa, ponownie włączyła dyplomowanych do grupy nauczycieli akademickich⁹.

Wymagania kwalifikacyjne dla bibliotekarzy dyplomowanych, warunki zatrudniania, zasady i tryb zdawania egzaminu kwalifikacyjnego określały akty wykonawcze do poszczególnych ustaw.

Zakres wiedzy i dorobku, którego oczekiwano od kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych na przestrzeni lat ulegał zmianom, niemniej zawsze wymagania stawiane przed nimi były wysokie i mobilizowały do podnoszenia kwalifikacji. Zakładano, że bibliotekarze dyplomowani powinni stanowić swego rodzaju elitę zawodową, której zadaniem jest wyznaczanie kierunków rozwoju bibliotekarstwa polskiego.

3 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 roku o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz. U. z 1930 r. Nr 36, poz. 294.

4 J. Kosek: *W oczekiwaniu na nową ustawę o szkolnictwie wyższym*. „Bibliotekarz” 2003, nr 11, s. 3-7.

5 Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 roku o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki. Dz. U. z 1956 r. Nr 45, poz. 205, art. 55.1.

6 Ustawa z dnia 5 listopada 1958 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 1958 r. Nr 68, poz. 336, art. 88.1.4.

7 Ustawa z dnia 4 maja 1982 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 1982 r. Nr 14, poz. 1130, art. 131.3.

8 Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 1990 r. Nr 65, poz. 385, art. 77.1.

9 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm., art. 108.

Jak mówi Bolesław Howorka w wywiadzie przeprowadzonym przez Elżbietę Stefańczyk: „bibliotekarze dyplomowani, to nauczyciele zawodu, twórcy (...). To muszą być osoby mające kompetencje prowadzenia zajęć dydaktycznych w szkole wyższej, a także do objęcia funkcji dyrektora biblioteki uczelnianej”¹⁰. I dalej: „Bibliotekarz dyplomowany musi legitymować się znaczącym dorobkiem zawodowym i być twórcą, autorem licznych tekstów”¹¹.

Każdy zawód i każda instytucja wymaga elit. Także biblioteka akademicka. Posiada ona status biblioteki naukowej, a jej zadaniem jest gromadzenie, opracowywanie i przechowywanie zbiorów niezbędnych do prowadzenia badań naukowych i realizacji procesu dydaktycznego, organizowanie dostępu do źródeł informacji naukowej, obsługa pracowników naukowych i studentów, prowadzenie działalności dydaktycznej, bibliograficznej, dokumentacyjnej, wydawniczej, informacyjnej oraz naukowo-badawczej z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, a także obsługiwanych przez nią dziedzin nauki. Do realizacji tak szerokiego spectrum zadań niezbędny jest dobrze wykształcony zespół pracowników. Pracownicy zatrudnieni na stanowiskach bibliotekarskich powinni posiadać kwalifikacje bibliotekarskie¹². Zgodnie z tym zapisem do pracy w bibliotece akademickiej, w zdecydowanej większości, przyjmowane są osoby po studiach bibliotekoznawczych, a także specjaliści z innych dziedzin, o ile profil danej biblioteki tego wymaga oraz, na niższe stanowiska, personel pomocniczy, od którego wymaga się średniego wykształcenia (np. magazynierzy). Stanowiska, na których zatrudniani są pracownicy w bibliotekach szkół wyższych oraz wymagania kwalifikacyjne, jakie trzeba spełnić, by dane stanowisko zajmować, określa rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego¹³. Podstawowe stanowiska to: młodszy bibliotekarz, bibliotekarz, starszy bibliotekarz i kustosz, choć wspomniane rozporządzenie wymienia ich znacznie więcej.

Pracownikami bibliotek akademickich są także dyplomowani bibliotekarze i dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji nauko-

10 E. Stefańczyk: *Patrząc na minione. Rozmowa z Bolesławem Howorką*. „Bibliotekarz” 2013, nr 1, s. 28.

11 Ibidem, s. 29.

12 Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach. Dz. U. z 1997 r. Nr 85, poz. 539 z późn. zm., art. 29.

13 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 roku w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej. Dz. U. z 2011 r. Nr 243, poz. 1447.

wej. Zgodnie ze wspomnianą wyżej Ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym posiadają oni status nauczycieli akademickich i zatrudnia się ich na stanowiskach:

- starszego kustosza dyplomowanego, starszego dokumentalisty dyplomowanego,
- kustosza dyplomowanego, dokumentalisty dyplomowanego,
- adiunkta bibliotecznego, adiunkta dokumentacji i informacji naukowej,
- asystenta bibliotecznego, asystenta dokumentacji i informacji naukowej.

Weryfikacji wiedzy i potwierdzenia wysokich kwalifikacji osób, które pragną być zatrudnione na jednym ze stanowisk przewidzianych dla bibliotekarzy dyplomowanych dotychczas dokonywała, w drodze rozporządzenia, Komisja Egzaminacyjna powoływana przez ministra właściwego dla szkolnictwa wyższego. W skład Komisji wchodził przedstawiciel pracowników naukowych instytutów bibliotekoznawstwa oraz pracowników bibliotek akademickich i archiwów co najmniej ze stopniem doktora. Natomiast awansowanie bibliotekarza dyplomowanego na wyższe stanowisko następowało na podstawie oceny jego pracy zawodowej, dydaktycznej lub naukowej i opublikowanego dorobku oraz po spełnieniu wymogu odpowiedniego stażu pracy. Oceny tej – w zakresie bibliologii, bibliotekoznawstwa i informacji naukowo-technicznej, archiwistyki lub muzealnictwa – dokonywała rada biblioteczna lub odpowiednia rada naukowa.

W 2012 roku przez ówczesnego ministra sprawiedliwości podjęte zostały działania zmierzające do deregulacji wielu zawodów, co znalazło to swoje odzwierciedlenie w projekcie tzw. ustawy deregulacyjnej¹⁴. W grupie zawodów objętych deregulacją znalazły się stanowiska bibliotekarza dyplomowanego potraktowane jako odrębny zawód. Zgodnie z tym tokiem myślenia i w ramach szeroko zakrojonej akcji Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zawnioskowało o uchylenie art. 117 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Oto treść tego artykułu: „Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia:

1. Warunki, jakie powinien spełniać kandydat na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, uwzględniając w szczególności wymagania w zakresie posiadanego wy-

---

¹⁴ Rządowy projekt ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z dnia 8 października 2012 roku. Tryb dostępu: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=806> [10 maja 2013].

kształcenia, stażu pracy i osiągnięć naukowych, warunkujące dopuszczenie do postępowania kwalifikacyjnego oraz warunki uzyskiwania zwolnienia z tego postępowania.

2. Formę i tryb postępowania kwalifikacyjnego stanowiącego podstawę do przyznawania uprawnień dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, uwzględniając tryb powoływania oraz sposób funkcjonowania komisji egzaminacyjnej.
3. Warunki awansowania dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, uwzględniając wymagania kwalifikacyjne warunkujące awans zawodowy, wykaz specjalizacji zawodowych oraz ich zakres tematyczny.
4. Wzór zaświadczenia o uzyskaniu kwalifikacji zawodowych, uwzględniając potrzebę umieszczenia wszystkich danych potwierdzających uzyskane kwalifikacje zawodowe uwzględniając w szczególności sprawne funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni¹⁵.

W praktyce uchylene ww. artykułu oznacza likwidację Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej. W konsekwencji środowisko pozbawione zostanie nie tylko instytucji weryfikującej wiedzę kandydata na dyplomowanego, ale i wyraźnych, jednolitych wymogów kwalifikacyjnych na poszczególne stanowiska, przeznaczone dla tej grupy bibliotekarzy, jak i zasad awansowania. Art. 117 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym zostanie uchylony, a art. 116 tejże ustawy otrzyma brzmienie: „Statut uczelni może określić dodatkowe wymagania i kwalifikacje zawodowe osób zatrudnionych na stanowiskach, o których mowa w art. 110 i 113”¹⁶.

W uzasadnieniu do Projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów napisano: „Projektowana zmiana przenosi na pracodawców kompetencje dotyczące określania warunków, jakie powinien spełniać kandydat do pracy, formy i trybu postępowania kwalifikacyjnego, czy warunków awansowania. Likwidacja wymagań odnośnie stażu, skróci okres między ukończeniem studiów a możliwością podjęcia pracy w bibliotece akademickiej na stanowiskach objętych obecnie regulacjami ministra ds. szkolnictwa wyższego. Proponowane rozwiązanie

15 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym, op. cit., art. 117.

16 Ibidem.

powinno być zachętą dla wydziałów uczelni prowadzących studia z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, a także innych kierunków związanych z historią i archiwistyką, które ściśle współpracują z bibliotekami uczelnianymi, by w procesie dostosowywania programów studiów do wymogów związanych z wdrożeniem Krajowych Ram Kwalifikacji, w większym stopniu uwzględniły praktykę związaną z pracą biblioteczną lub informacją naukową, archiwalną lub muzealną. W trosce o zachowanie akademickiego prestiżu dyplomowanego bibliotecarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, nowelizacja ustawy nakłada na uczelnie obowiązek określenia w statutach uczelni dodatkowych kwalifikacji oczekiwanych od kandydatów do zawodu¹⁷.

Informacja o planach likwidacji Komisji Egzaminacyjnej zaniepokoiła środowisko bibliotekarzy zatrudnionych w szkołach wyższych, bowiem dotychczasowe wymagania kwalifikacyjne zawarte w rozporządzeniu w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotecarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej¹⁸ były jasno określone i jednakowe dla wszystkich kandydatów. Wprawdzie w proponowanych zmianach legislacyjnych zakłada się pozostawienie grupy bibliotekarzy dyplomowanych, lecz o wymaganiach kwalifikacyjnych decydować będą statuty poszczególnych uczelni¹⁹. Ministerstwo nie przewiduje żadnych ramowych wymagań kwalifikacyjnych, które byłyby podstawą do określania przez poszczególne uczelnie wymagań szczegółowych.

W konsekwencji ww. zmian legislacyjnych może dojść do rozbieżności pomiędzy prawnymi uregulowaniami w poszczególnych uczelniach w zakresie wymagań kwalifikacyjnych wobec bibliotekarzy dyplomowanych, co nie tylko wywoła poczucie nierównego traktowania i niesprawiedliwości, ale też ograniczy mobilność pracowników w przypadku chęci czy konieczności przejścia do innej biblioteki naukowej.

Twórcy projektu tzw. ustawy deregulacyjnej uznali, że bibliotekarze dyplomowani to korporacyjna grupa zawodowa, a nie kolejny, najwyższy szczebel w karierze zawodowej bibliotekarzy. Jak pisze Artur Jazdon²⁰, droga awansu bibliotecarza zatrudnionego w bibliotece akademickiej jest podobna do drogi awansu innych grup pracowników naukowych. Asy-

17 Ibidem.

18 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotecarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej. Dz. U. z 2006 r. Nr 155, poz. 1112.

19 Rządowy projekt ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z dnia 8 października 2012 roku, art. 20, op. cit.

20 A. Jazdon: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotecarza*. „Forum Książki” 2012, nr 1, s. 3.

stentem może zostać każdy absolwent studiów wyższych, ale dla uzyskania stanowiska adiunkta niezbędne jest uzyskanie stopnia doktora, a by zostać samodzielnym pracownikiem nauki trzeba uzyskać habilitację.

Dlatego też zupełnie niezrozumiałe stały się propozycje deregulacyjne, sprowadzające się *de facto* do akceptacji miernoty i negacji profesjonalizmu w bibliotekach²¹.

Niekompetencją wykazali się także niektórzy doradcy ministerialni i dziennikarze, w interpretacji których bibliotekarz dyplomowany oznacza osobę, legitymującą się dyplomem ukończenia studiów bibliotekoznawczych. Potwierdza to w całej swej rozciągłości Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach²². Zgodnie z tym aktem prawnym pracowników służby bibliotecznej w bibliotekach publicznych zatrudnia się na stanowiskach od młodszego bibliotekarza do starszego kustosza bez konieczności wykształcenia bibliotekoznawczego, bibliotekarzy dyplomowanych na stanowiskach od asystenta do starszego kustosza – po studiach bibliotekoznawczych (studia drugiego stopnia, a w przypadku asystenta – licencjat, bez jakiegokolwiek stażu) i specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną – na stanowiskach od asystenta dokumentacji naukowej do starszego dokumentalisty (dowolne studia wyższe drugiego lub w przypadku najniższego stanowiska, pierwszego stopnia). W uzasadnieniu znaleźć można wiele stwierdzeń, z którymi trudno się zgodzić. Oto między innymi znajduje się tam takie zdanie: „(...) w związku z obniżeniem wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania stanowisk bibliotekarskich ułatwi osobom po studiach w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa zajmowanie stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach publicznych”²³. Nie wspomniano jednak, że tenże bibliotekarz dyplomowany nie będzie miał możliwości przejścia do biblioteki akademickiej na równorzędne stanowisko, bowiem wymagania kwalifikacyjne zaproponowane w rozporządzeniu MKiDN w sposób zasadniczy różnią się od wymagań stawianych obecnie bibliotekarzom dyplomowanym w bibliotekach szkół wyższych.

21 M. Grzeszczuk: *Wypowiedź na Forum EBIB z dnia 2 marca 2012*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=794&p=2> [16 sierpnia 2012].

22 Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Dz. U. z 2012 r. poz. 1394.

23 Rządowy projekt ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z dnia 8 października 2012 roku. Uzasadnienie, op. cit.

I nie oznacza to w żadnej mierze, że w bibliotekach akademickich wymagania wobec bibliotekarzy dyplomowanych powinny zostać obniżone. Jeśli założeniem pierwotnym było, by dyplomowani stanowili elitę, awangardę zobligowaną do nadawania kierunków rozwoju bibliotek naukowych, to powinny to być osoby o najwyższych kwalifikacjach, permanentnie uzupełnianych, weryfikowanych oceną okresową wynikającą z Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Bez zastanowienia, bez przeprowadzenia rzetelnej analizy powszechnie ogłoszono, że dzięki uwolnieniu zawodu bibliotekarza, wzrośnie liczba miejsc pracy. Oczywiście nie wzrośnie, natomiast istnieje obawa, że skoro w bibliotekach na stanowiskach bibliotekarskich można będzie zatrudniać osoby po dowolnych studiach, zabraknie miejsc pracy dla fachowców, czyli absolwentów bibliotekoznawstwa. Napływ do bibliotek akademickich osób bez wykształcenia kierunkowego spowoduje obniżenie poziomu usług tych instytucji. Może też niepotrzebne okaże się wówczas w ogóle kształcenie w tym zakresie na poziomie uniwersyteckim?

Rzecznik praw absolwenta w *Opinii w sprawie projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (projekt z dnia 6 marca 2012 roku)* pisze: „Deregulacja jest jednym z warunków koniecznych dla ograniczenia barier w dostępie do rynku pracy dla absolwentów uczelni. Dereglamentacja wiąże się przede wszystkim z obiektywnym skróceniem okresu wejścia na rynek pracy w określonych zawodach. O ile można dyskutować o liczbie potencjalnych nowych miejsc pracy w wyniku deregulacji, to niezaprzeczalny i potwierdzony badaniami jest fakt, że deregulacja w zdecydowanej większości przypadków zwiększy liczbę miejsc zatrudnienia, a przede wszystkim skróci okres wejścia absolwenta na rynek pracy”²⁴.

Stwierdzenie to jest absurdalne, przynajmniej w odniesieniu do bibliotekarzy. Każdy absolwent bibliotekoznawstwa bezpośrednio po studiach może zostać zatrudniony w bibliotece na stanowisku młodszego bibliotekarza. Warunek – musi znaleźć bibliotekę, która będzie w danym momencie dysponować wolnym etatem. Nic nam nie wiadomo na temat wzrostu liczby etatów („zwiększenie liczby miejsc zatrudnienia”) w bibliotekach. Coraz częściej słyzy się raczej o redukcji etatów i żadne uwolnienie zawodu tego problemu nie rozwiąże, przyczyny braku pracy leżą bowiem zupełnie gdzie indziej. Trafnie ujął to prof. Jacek Wojciechowski

²⁴ B. Banaszak: *Opinia w sprawie projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (projekt z dnia 6 marca 2012 roku)*. Tryb dostępu: <http://www.rgs.edu.pl/?q=node/41> [20 marca 2012].

pisząc: „A wszystko dzieje się pod oszukańczym hasłem otwarcia miejsc pracy dla młodych ludzi. Oszukańczym – ponieważ tych miejsc nie przybędzie i one wcale nie są wolne. Po prostu eliminuje się żądania specjalnych kwalifikacji. Dentysta niech będzie chirurgiem, a taksówkarz przewodnikiem po Krakowie”²⁵.

W dalszej części opinii rzecznik pisze: „plany zawodowe studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa bardzo rzadko związane są z pracą w bibliotece. Specjalizacja bibliotekarska cieszy się na uczelniach bardzo niskim zainteresowaniem i często nie jest w ogóle uruchamiana. Kierunek ten wybierany jest ze względu na inne oferowane specjalizacje – edytorstwo czy zarządzanie informacją i wiedzą”²⁶. Na jakiej podstawie sformułowane zostały powyższe wnioski? Doświadczenia dyrektorów bibliotek akademickich są zgoła inne. Od wielu lat biblioteki zalewane są podaniami o pracę absolwentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Być może część absolwentów ostatecznie wybiera inny zawód, między innymi ze względów finansowych, ale nie wydaje się, by było to zjawisko na szeroką skalę. Prowadzone przez uczelnie badania losów absolwenta wskazują, że znaczny procent absolwentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa znajduje zatrudnienie w wyuczonym zawodzie. Przykładowo badania Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie wskazują, że aż 57% absolwentów Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UP podjęło pracę związaną z ukończonym kierunkiem²⁷.

Oceniając działania Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministerstwa Sprawiedliwości, Aleksander Radwański pisze: „Proszę bardzo, otwieramy zawód, który... *de facto* jest otwarty. Przecież każdy może zostać bibliotekarzem. Robienie z tego «rozbijania korporacji» jest żalotne. Bibliotekarzy nikt się nie boi, więc są łatwym celem i «uwolnienie» ich zawodu łatwym sukcesem”²⁸.

Jakie zatem będą szczegółowe rozstrzygnięcia dotyczące trybu oceny kwalifikacji osób, starających się o awans na jedno ze stanowisk przeznaczonych dla bibliotekarzy dyplomowanych? Czy jest szansa na to, by przywrócić dotychczasowy, sprawdzony i ceniony przez środowisko tryb weryfikacji wiedzy osób, które pragną być zatrudnione na jednym ze sta-

25 J. A. Wojciechowski: *Wypowiedź na Forum EBIB z dnia 4 marca 2012*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=794&p=2> [12 maja 2013].

26 B. Banaszak: op. cit.

27 *Odpowiedzi absolwentów, którzy ukończyli studia w 2011 roku*. Informacja uzyskana od dr Agnieszki Fludy-Krokos (IINiB UP w Krakowie).

28 A. Radwański: *Wypowiedź na Forum EBIB z dnia 6 marca 2012*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=794&p=2>. [12 maja 2013].

nowisk przewidzianych dla bibliotekarzy dyplomowanych? Raczej nie, bo ktoś musiałby przyznać, że nienależycie rozpoznał sprawę i popełnił błąd.

Pewne nadzieje środowisko wiąże z Konferencją Rektorów Akademickich Szkół Polskich. Rada Wykonawcza Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich zaproponowała, by KRASP zalecił zapisanie w statutach poszczególnych uczelni jednolitych ramowych wymagań kwalifikacyjnych wobec kandydatów na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych. Dzięki takiej rekomendacji możliwe byłoby wprowadzenie zbliżonych regulacji we wszystkich uczelniach. Należy jednak pamiętać, że każda uczelnia posiada swoją autonomię i zaproponowane przez Konferencję Rektorów rozwiązanie mogłoby być jedynie zaleceniem, nie obowiązkiem.

Na przełomie 2012 i 2013 roku zespół roboczy, powołany przez RW KDBASP, opracował dokument pt. *Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej. Rekomendacja Konferencji* (zał. 1).

Pozostaje mieć nadzieję, że plan się powiedzie i wymagania kwalifikacyjne wobec bibliotekarzy dyplomowanych we wszystkich uczelniach będą bardzo zbliżone i pozostaną na dotychczasowym poziomie.

Załącznik 1

**Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy
oraz dyplomowanych pracowników
dokumentacji i informacji naukowej**

**REKOMENDACJA
KONFERENCJI DYREKTORÓW BIBLIOTEK
AKADEMICKICH SZKÓŁ POLSKICH**

Powołanie osoby na jedno ze stanowisk przewidzianych dla dyplomowanego bibliotekarza lub dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej poprzedzone jest postępowaniem kwalifikacyjnym. Dyrektor biblioteki przedstawia radzie bibliotecznej i/lub powołanej na uczelni specjalnej komisji wniosek wskazujący na wypełnienie przez kandydata obligatoryjnych wymogów kwalifikacyjnych wraz z oceną kandydata na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego.

Ocena nauczycieli akademickich zatrudnionych na stanowiskach dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej oraz ich awansowanie odbywa się zgodnie z przepisami właściwymi dla tej grupy pracowników oraz statutem uczelni.

- I. Warunki obligatoryjne, jakie powinien spełniać kandydat na dyplomowanego bibliotekarza lub dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej
  1. Formalne
    - 1.1. Wykształcenie
      - 1.1.1. ukończone studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej lub
      - 1.1.2. stopień naukowy z bibliologii i/lub informacji naukowej lub
      - 1.1.3. ukończone studia drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie inne niż w pkt 1.1.1. oraz ukończone studia podyplomowe z zakresu bibliotekoznawstwa lub informacji naukowej lub
      - 1.1.4. stopień naukowy z innych nauk niż wymienione w pkt 1.1.2. w zakresie zgodnym z profilem i potrzebami badawczymi danej biblioteki

- 1.2. Co najmniej 2 lata stażu w bibliotece naukowej.
  - 1.3. Zaświadczenie o znajomości języka obcego zgodnie z wymogami uczelni.
  - 1.4. Minimum 5 publikacji z zakresu bibliotekoznawstwa i/ lub informacji naukowej lub nauk pokrewnych zbieżnych z profilem danej biblioteki, w tym 2 recenzowane.
2. Działalność naukowo-badawcza*
    - 2.1. Publikacje informacyjne i bibliograficzne inne niż wymienione w pkt 1.4.
    - 2.2. Inne publikacje o charakterze naukowym.
    - 2.3. Redakcja naukowa i/lub merytoryczna.
    - 2.4. Udział w komitetach i radach programowych (konferencji, czasopism, serii wydawniczych).
    - 2.5. Inne formy aktywności naukowo-badawczej (udział w projektach, prowadzenie badań z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, badania efektywności działalności bibliotecznej, tworzenie/współtworzenie baz danych, w tym: opracowywanie koncepcji, prace nad strukturą baz, itp.).
3. Działalność dydaktyczna*
    - 3.1. Prowadzenie zajęć dydaktycznych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej lub nauk zgodnych z profilem danej biblioteki.
    - 3.2. Przygotowanie i realizacja różnych form dydaktyki bibliotecznej, w tym z zakresu edukacji informacyjnej, również w wersji e-learningowej.
4. Działalność organizacyjna*
    - 4.1. Pełnienie funkcji kierowniczych w bibliotece.
    - 4.2. Kierowanie projektami, grantami; praca w stałych zespołach problemowych biblioteki/uczelni.
    - 4.3. Proponowanie, projektowanie i wdrażanie usprawnień oraz innowacji w zakresie organizacji pracy biblioteki.
    - 4.4. Opracowywanie dokumentów o znaczeniu praktycznym (np. strategii, procedur wewnętrznych).
    - 4.5. Organizacja konferencji, warsztatów, szkoleń, praktyk.
    - 4.6. Współpraca z instytucjami z otoczenia nauki i sektora gospodarki.

II. Warunki dodatkowe oceny kandydata

1. Działalność dydaktyczna na rzecz innych niż akademickie grup użytkowników.
2. Popularyzacja czytelnictwa, edukacji informacyjnej, a także nauki i jej wyników, np. wystawy, targi, festiwale nauki).
3. Posiadanie dodatkowych kwalifikacji (ukończone studia podyplomowe, staże w zagranicznych bibliotekach naukowych, inne uzyskane certyfikaty itp.).

* Wymagane jest spełnienie co najmniej jednego warunku z danej działalności.

Oprac.: Zespół Roboczy KDBASP w składzie:

dr hab. Artur Jazdon – przewodniczący Zespołu

mgr Ewa Dobrzyńska-Lankosz

mgr Marek Górski

mgr Ewa Kobierska-Maciuszko

mgr Irena Kujawska

dr Stanisław Skórka

25 marca 2013 roku.

Bibliografia

1. Banaszak B.: *Opinia w sprawie projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (projekt z dnia 6 marca 2012 roku)*. Tryb dostępu: <http://www.rgsu.edu.pl/?q=node/41> [20 marca 2012].
2. *Bibliotekarz dyplomowany*. W: *Wikipedia*. 2009. Tryb dostępu: http://pl.wikipedia.org/wiki/Bibliotekarz_dyplomowany [2 sierpnia 2012].
3. Dekret z dnia 28 października 1947 roku o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego. Dz. U. z 1947 r. Nr 66, poz. 415.
4. Dobrzyńska-Lankosz E.: *Status prawny bibliotekarzy dyplomowanych, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotekarzy dyplomowanych*. „Bibliotheca Nostra” 2012, nr 3 (29), s. 84-92.
5. Grzeszczuk M.: *Wypowiedź na Forum EBIB z dnia 2 marca 2012*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=794&p=2> [16 sierpnia 2012].
6. Jazdon A.: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza*. „Forum Książki” 2012, nr 1, s. 2-4.
7. Kosek J.: *W oczekiwaniu na nową ustawę o szkolnictwie wyższym*. „Bibliotekarz” 2003, nr 11, s. 3-7.

8. Radwański A.: *Wypowiedź na Forum EBIB z dnia 6 marca 2012*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=794&p=2>. [12 maja 2013].
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Dz. U. z 2012 r. poz. 1394.
10. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 października 2011 roku w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni publicznej. Dz. U. z 2011 r. Nr 243, poz. 1447.
11. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej. Dz. U. z 2006 r. Nr 155, poz. 1112.
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 roku o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej. Dz. U. z 1930 r. Nr 36, poz. 294.
13. Rządowy projekt ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z dnia 8 października 2012 roku Tryb dostępu: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=806> [10 maja 2013].
14. Stefańczyk E.: *Patrząc na minione. Rozmowa z Bolesławem Howorką*. „Bibliotekarz” 2013, nr 1, s. 24-30.
15. Ustawa z dnia 13 lipca 1920 roku o szkołach akademickich. Dz. U. z 1920 r. Nr 72, poz. 494.
16. Ustawa z dnia 15 marca 1933 roku o szkołach akademickich. Dz. U. z 1933 r. Nr 29, poz. 247 z późn. zm.
17. Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 roku o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki. Dz. U. z 1956 r. Nr 45, poz. 205.
18. Ustawa z dnia 5 listopada 1958 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 1958 r. Nr 68, poz. 336.
19. Ustawa z dnia 4 maja 1982 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 1982 r. Nr 14, poz. 113.
20. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach. Dz. U. z 1997 r. Nr 85, poz. 539 z późn. zm.
21. Ustawa z dnia 27 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 1990 r. Nr 65, poz. 385.
22. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.
23. Wojciechowski J. A.: *Wypowiedź na Forum EBIB z dnia 4 marca 2012*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=794&p=2> [12 maja 2013].
24. Wójcik-Adamska K.: *Deregulacja w bibliotece*. „Rzeczpospolita”. Tryb dostępu: http://archiwum.rp.pl/arttykul/1130767_Deregulacja_w_bibliotece.html. [23 sierpnia 2012].

dr hab. prof. nadzw. Mariola Antczak
Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytetu Łódzkiego
marant@uni.lodz.pl

DEREGULACJA ZAWODU BIBLIOTEKARZA. PRZEGLĄD NAJWAŻNIEJSZYCH ZMIAN PROPONOWANYCH W LATACH 2011-2012

DEREGULATION OF THE LIBRARIAN PROFESSION. IN CONTEXT OF PROPOSALS FOR NEW LEGISLATIVE REGULATIONS IN MARCH AND MAY 2012

Abstract

At the end of 2011, the Prime Minister Donald Tusk decided that in Poland there were too many regulated professions and decided to eliminate the "surplus". Deregulation included the profession of a librarian and a certified information and documentation employee.

While implementing the government's guidelines, the Ministry of Science and Higher Education, the Ministry of Justice, and the Ministry of Culture and National Heritage took measures to develop appropriate changes in the legislative documents. The new regulations indicated, among others, not only the removal of librarians from the group of regulated professions, but also the lack of need to acquire additional qualifications for the position of a certified librarian. The change concerned also the requirements for the positions held by librarians in public libraries. The most significant proposal was to enable the recruitment of people with a secondary school degree for the posts of a junior librarian and a librarian.

The article discusses the reasons for the proposed changes. The accurate records included in the legislative drafts are also cited and the reactions of the librarian community to the innovative proposals are analyzed.

W listopadzie 2011 roku, w ogłoszonym exposé, premier Donald Tusk, zobowiązał się do podjęcia działań rządowych, mających na celu

zmniejszenie liczby zawodów regulowanych¹ w Polsce, co miało rozszerzyć dostęp do zawodów Polakom i zapewnić im nowe miejsca pracy. Stwierdził, że wysokie wymagania w zakresie stażu pracy i kwalifikacji zawodowych odstraszały aktywnych i młodych ludzi brakiem perspektyw związanych z wysokim kosztem ich uzyskania. Sprawa dotyczyła usunięcia z listy zawodów regulowanych zawodu bibliotekarza, i – z tego względu – stała się punktem wyjściowym do propozycji zmian legislacyjnych z nią związanych.

Zgodnie z raportem Fundacji Republikańskiej na temat barier stawianych przed kandydatami do zawodów wśród nich wyróżniono: wymóg wykształcenia, egzamin państwowy, egzamin korporacyjny, uzyskanie wpisu do rejestru po spełnieniu określonych warunków, wymóg doświadczenia, spełnianie określonych obiektywnych kryteriów, (np. niekaralność, świadectwa zdrowia, etc.)². W świetle powyższego autorzy opracowania zaproponowali zniesienie zawodów: bibliotekarz i pracownik dokumentacji i informacji naukowej jako tych, które dotąd były regulowane³.

Donald Tusk w imieniu rządu stwierdził, że będzie dążył do niemal czterokrotnego zmniejszenia liczby zawodów regulowanych. Polska, w świetle zebranych przez Fundację Republikańską danych, ogranicza dostęp do 380 zawodów i jest to rekord w Europie. Dla porównania Czechy, które są na drugim miejscu mają ich 333, Szwedzi 91, a Finowie 122⁴.

Podsumowując wypowiedź Donalda Tuska, oczekiwał on, iż po wprowadzeniu odpowiednich zapisów legislacyjnych konsekwencją proponowanych zmian będą: łatwiejszy dostęp do pracy dla młodych – spadek bezrobocia, skrócony czas podjęcia pracy w zawodzie od ukończenia studiów i tym samym przyspieszenie procesu wchodzenia na rynek pracy, spadek kosztów dla przedsiębiorców, wzrost jakości świadczonych usług,

1 W raporcie Fundacji Republikańskiej pojęcie „zawód regulowany” definiowane jest zgodnie z artykułem 3 ust. 1 dyrektywy 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych – *jest to działalność zawodowa lub zespół działalności zawodowych, których podjęcie, wykonywanie, lub jeden ze sposobów wykonywania wymaga, bezpośrednio bądź pośrednio, na mocy przepisów ustawowych, wykonawczych lub administracyjnych, posiadania specjalnych kwalifikacji zawodowych. Pojęcie „zawód regulowany” jest adekwatne do pojęcia zawód „reglamentowany”*. Zob. P. Wipler [et al.]: *Zawody regulowane. Aktualny stan prawny i propozycje*. Fundacja Republikańska. Warszawa 2011. Tryb dostępu: <http://www.cafr.pl/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/Zawody%2oregulowane%20-%20Raport%20OST.pdf> [16 października 2012], s. 14.

2 P. Wipler [et al.]: op. cit, s. 15.

3 Ibidem, s. 16.

4 Ibidem, s. 13.

dorównanie innym państwom europejskim pod względem liczby regulowanych zawodów.

Oczekiwanie premiera, przekładając teorię na praktykę, poparli: Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Barbara Kudrycka, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Bogdan Zdrojewski oraz Minister Sprawiedliwości Jarosław Gowin. Skutkiem tego pojawiły się konkretne propozycje zmian uregulowań prawnych dotyczących między innymi zawodu bibliotekarza. Do zaopiniowania zainteresowanym środowiskom przedstawiono: **Projekt Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z dnia 6 marca 2012 roku**⁵ oraz propozycję **Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 roku**⁶.

Pierwszy akt prawny⁷ dotyczył propozycji zmian w Ustawie Prawo o Szkolnictwie Wyższym z dnia 27 lipca 2005 roku⁸. Zmiany związane były z zasadami powoływania na stanowisko bibliotekarzy dyplomowanych, a co za tym idzie – likwidacją Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej przy Ministrze Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W proponowanym, marcowym akcie prawnym czytamy:

„(...) wytypowana została lista zawodów, które zostaną poddane deregulacji w pierwszej kolejności. Kryteria tego wyboru były wieloaspektowe i składały się z takich elementów jak: złożoność regulacji, oczekiwania społeczne, stopień zaawansowania analiz nad daną profesją w poszczególnych ministerstwach, łatwość uzyskania wpływu na rynek pracy. Szczegółowe rozwiązania przedmiotowego projektu ustawy powstawały w ścisłej współpracy z właściwymi ministerstwami. W wyniku tego współdziałania Ministerstwo Sprawiedliwości przygotowało projekt obejmujący swo-

5 Projekt z dnia 6 marca 2012 roku. Ustawa z dnia 2012 roku o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Tryb dostępu: http://zarzadcy.com.pl/files/file/projekt_ustawy_z_06_03_2012.pdf [24 października 2012].

6 Projekt z dnia 18 maja 2012 roku. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach (2012). Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/repository/dokumenty/SBP/projekt_rozporzadzenia_kwalifikacje.pdf [25 października 2012].

7 Projekt z dnia 6 marca 2012 roku, op. cit.

8 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. Tryb dostępu: http://www.uj.edu.pl/documents/10172/11741/27.07.2005_Ustawa_Prawo_o_szkolnictwie_wyzszym.pdf [24 listopada 2012].

im zakresem następujące zawody: (...) 30) bibliotekarza; 31) pracownika dokumentacji i informacji naukowej (...)⁹.

Ponadto zapisano w art. 20, iż w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 roku wprowadza się następujące zmiany: 1) w art. 114 dodaje się ust. 9 w brzmieniu: „Na stanowiskach, o których mowa w art. 113, mogą być zatrudnione osoby, które uzyskały dyplom ukończenia studiów wyższych drugiego stopnia lub jednolitych”. ; 2) art. 116 otrzymuje brzmienie: „Statut uczelni może określać dodatkowe wymagania i kwalifikacje zawodowe osób zatrudnionych na stanowiskach, o których mowa w art. 110 i art. 113”. ; ponadto: 3) „uchyla się art. 117 (minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia: 1) warunki, jakie powinien spełniać kandydat na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej (m.in. tryb postępowania komisji kwalifikacyjnej, staż pracy, wymagania inne)”)¹⁰. Warto zauważyć, że w projekcie założono likwidację jednolitych wymagań i zasad obowiązujących dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych i dyplomowanych pracowników informacji naukowej i dokumentacji (określonych do tej pory w art. 117 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym), przesuując odpowiedzialność określania tychże na pracodawców w uczelniach wyższych. Dopuszczono możliwość, aby zapisy takie pojawiły się w statutach uczelni¹¹.

Projekt został przedstawiony między innymi: Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, Narodowemu Centrum Nauki,

9 Projekt z dnia 6 marca 2012 roku, op. cit, s. 83-84.

10 Ibidem.

11 Proponowane zmiany w Ustawie z 2005 roku o szkolnictwie wyższym:

„Zawody: **bibliotekarz; pracownik dokumentacji i informacji naukowej.**

Projektowana zmiana przenosi na pracodawców kompetencje dotyczące określania warunków, jakie powinien spełniać kandydat do pracy, formy i trybu postępowania kwalifikacyjnego, czy warunków awansowania. Likwidacja wymagań odnośnie stażu, skróci okres między ukończeniem studiów a możliwością podjęcia pracy w bibliotece akademickiej na stanowiskach objętych obecnie regulacjami ministra ds. szkolnictwa wyższego. Proponowane rozwiązanie powinno być zachętą dla wydziałów uczelni prowadzących studia z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, a także innych kierunków związanych z historią i archiwistyką, które ściśle współpracują z bibliotekami uczelnianymi, by w procesie dostosowywania programów studiów do wymogów związanych z wdrożeniem Krajowych Ram Kwalifikacji w większym stopniu uwzględniły praktykę związaną z pracą biblioteczną lub informacją naukową, archiwalną lub muzealną. W trosce o zachowanie akademickiego prestiżu dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, nowelizacja ustawy umożliwi określenie w statutach uczelni dodatkowych kwalifikacji oczekiwanych od kandydatów do zawodu”. Zob. Projekt z dnia 6 marca 2012 roku, op. cit., s. 83-84.

Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Radzie Głównej Instytutów Badawczych, Radzie Młodych Naukowców, Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej, Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich.

Reakcja środowiska była jednoznaczna. Wnioskowano o wykreślenie art. 20 z projektu uznając go jako bezzasadny. Wystosowano odpowiednie pisma; wśród których wymienić należy: 1) Opinię Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie projektu Ustawy z dnia 6 marca 2012 roku o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z dnia 25 marca 2012 roku; 2) Opinię Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie propozycji MNiSW w zakresie uchylenia art. 117 Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym podpisaną przez Ewę Dobrzyńską-Lankosz w imieniu Rady Wykonawczej KDBASP z dnia 31 marca 2012 roku; 3) Stanowisko Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w sprawie deregulacji dotyczące projektu Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów przesłane do Szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości – Piotra Dardzińskiego z dnia 5 kwietnia 2012 roku.

Oprócz działań zinstytucjonalizowanych reagowali sami bibliotekarze, również dyrektorzy bibliotek, zwłaszcza naukowych. Do przewodniczącej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej – prof. Hanny Tadeusiewicz – napłynęło wiele listów. Między innymi od: Dyrektora Biblioteki Głównej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Teologicznego w Szczecinie – Anny Łozowskiej, Dyrektora Biblioteki Politechniki we Wrocławiu – Henryka Szarskiego, Dyrektora Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego – Teresy Suleji, Dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie – Danuty Koniecznej (w tym oddzielny od bibliotekarzy tamtejszej biblioteki przygotowujących się do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego), Dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Opolu – Wandy Matwiejczuk, Dyrektora Biblioteki UAM w Poznaniu – Artura Jazdona, Dyrektora Biblioteki Głównej AGH w Krakowie – Ewy Dobrzyńskiej-Lankosz. W czasopiśmie fachowych bibliotekarskich ukazały się ponadto artykuły: Hanny Tadeusiewicz: *Bibliotekarz dyplomowany – postępowanie kwalifikacyjne*¹², Danuty Koniecznej: *Bibliotekarz musi wie-*

12 H. Tadeusiewicz: *Bibliotekarz dyplomowany – postępowanie kwalifikacyjne*. „Bibliotekarz” 2012, nr 7/8, s. 10-11.

dzieć więcej!¹³ oraz Stefana Kubowa: *Deregulacja? Tak, ale z głową i znajomością rzeczy*¹⁴. Problem opisano również na łamach „Rzeczpospolitej”¹⁵.

W protestach wymienionych instytucji oraz dyrektorów bibliotek i bibliotekarzy wnioskowano o uchylenie art. 20 w całości, co uzasadniano tym, że zawód bibliotekarza w Polsce nie jest zawodem „zamkniętym”, nie trzeba więc go „otwierać”. Bariery dla osób o różnych kwalifikacjach, poziomie wykształcenia i stażu zawodowym, nie są obwarowania kwalifikacyjne, a budżety bibliotek, w zdecydowanej większości finansowanych ze środków publicznych. W polskich bibliotekach publicznych, akademickich, naukowych, pedagogicznych i szkolnych pracują nie tylko absolwenci studiów bibliotekoznawczych, ale – po uzupełnieniu wykształcenia bibliotekarskiego – wielu innych kierunków. Nie muszą oni obligatoryjnie spełniać dodatkowych wymagań kwalifikacyjnych. Tylko cztery na piętnaście wytypowanych stanowisk bibliotekarzy są regulowane obowiązkiem uzyskania dodatkowych kwalifikacji. Zakres zadań realizowanych przez tę grupę bibliotekarzy obejmuje zadania o charakterze naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym. Są one zatem odmienne niż te, realizowane przez większość pracowników bibliotek, zatrudnionych na pozostałych stanowiskach.

Tymczasem w propozycji nowego projektu ma nie być jednolitych wymagań i zasad powoływania kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych i dyplomowanych pracowników informacji naukowej i dokumentacji. Oznaczać to będzie, że wszyscy legitymujący się wykształceniem wyższym staną się bibliotekarzami dyplomowanymi. Jaki sens ma wobec powyższych zapisów podnoszenie kwalifikacji? Środowisko podkreślało w przesłanych do ministerstwa opiniach, że kadra o najwyższych kompetencjach, na bieżąco uzupełniająca swoje wykształcenie, w tym znajomość języków obcych, prowadząca pracę dydaktyczną i organizacyjną, może z czasem zniknąć. Nie zmienią tej sytuacji – czytamy w piśmie SBP – odrębne uregulowania przyjęte w statutach każdej uczelni, a na pewno odbiją się niekorzystnie na mobilności zawodowej tej grupy pracowników.

Apelowano również o zachowanie wieloletniej dobrej praktyki, nadawania statusu bibliotekarza dyplomowanego. Środowisko zauważyło, że wysuwane argumenty projektodawców, jakoby zmiany miały wpłynąć na poprawę jakości oferowanych usług przez biblioteki oraz obniżkę ich kosz-

13 D. Konieczna: *Bibliotekarz musi wiedzieć więcej!* „Bibliotekarz” 2012, nr 7/8, s. 4-9.

14 S. Kubów: *Deregulacja? Tak, ale z głową i znajomością rzeczy*. „Poradnik Bibliotekarza” 2012, nr 5, s. 37-38.

15 kwa: *Zbędne studia w bibliotece*. „Rzeczpospolita” z dnia 15 czerwca 2012 roku, s. 4.

tów, są bezzasadne. Jakość usług – zdaniem środowiska bibliotekarskiego – obniży się, bowiem zniknie motywacja do podnoszenia kwalifikacji. Ponadto w przypadku, gdy wszyscy pracownicy z wyższym wykształceniem będą zatrudniani na stanowiskach bibliotekarzy dyplomowanych, nastąpi raczej wzrost kosztów funkcjonowania uczelni niż ich spadek (koszty zatrudnienia bibliotekarzy dyplomowanych są wyższe). Wysunięto hipotezę, że ograniczenie liczby pracowników dyplomowanych spowoduje prawdopodobnie konieczność zatrudnienia do realizacji zadań naukowych i dydaktycznych nauczycieli akademickich – co jest również niekorzystne z punktu widzenia ekonomicznego.

Argument zasadności zmian w postaci ograniczenia biurokracji godzi w system ustawicznego kształcenia, który przecież musi być obwarowany właściwymi dokumentami, poświadczającymi rozwój zawodowy pracownika. Środowisko bibliotekarskie powinno mieć swoją elitę, będącą punktem odniesienia, wzorem dla studentów, pracowników naukowych i innych odbiorców zasobów bibliotecznych i informacyjnych nowoczesnych bibliotek w nowoczesnym społeczeństwie.

Pomimo licznych protestów przeciwko zmianom dotyczącym wymagań na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego w bibliotekach uczelnianych, opracowano kolejny projekt: **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 roku**¹⁶. W uzasadnieniu proponowanych zmian zapisano, że: „(...) rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego zawartego w art. 29 ust. 4 Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach (Dz. U Nr 85, poz. 539, z późn. zm.). Potrzeba wydania nowego rozporządzenia wynika z nowelizacji ww. przepisu upoważniającego Ustawą z dnia 31 sierpnia 2011 roku o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 207, poz. 1230), która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2012 roku. Projekt ma na celu dostosowanie przepisów do znowelizowanego upoważnienia ustawowego”¹⁷. Tutaj należy dodać, że wymagania kwalifikacyjne do obejmowania stanowisk w bibliotekach publicznych oraz tryb potwierdzania tych kwalifikacji reguluje Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 roku¹⁸.

16 Projekt z dnia 18 maja 2012 roku, op. cit.

17 Ibidem.

18 Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz

Jako argument uzasadniający proponowane zmiany podano „ułatwienie dostępu do zawodu osobom młodym, aktywnym w różnych dziedzinach życia oraz z doświadczeniem w innych zawodach. Zmiana sposobu pracy osób zatrudnionych w bibliotekach – jak możemy przeczytać w dokumencie – w związku z modernizacją systemu katalogowania i automatyzacją pracy w bibliotece powoduje, że nie ma konieczności wymagania długiego stażu pracy w celu awansowania na wyższe stanowisko. Niejednokrotnie znajomość nowych technologii oraz inne umiejętności, np. poszukiwania środków pozabudżetowych, mogą być większym atutem pracownika niż wykształcenie profilowe i wieloletni staż pracy (...)”¹⁹. Co ciekawe, w dokumencie podkreślono, że nowe zapisy mają ułatwić wymianę kadry między bibliotekami, jak również osobom po studiach z informacji naukowej i bibliotekoznawstwa – zajmowanie stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach publicznych. I w ten oto sposób – jak zapewniają autorzy projektu w osobie ministra Bogdana Zdrojewskiego – „będzie rozwijać się grupa bibliotekarzy o większych kompetencjach merytorycznych wspomagająca rozwój bibliotekarstwa, stanowiąc kadrę bibliotekarzy o najwyższych kwalifikacjach zawodowych”²⁰.

Projekt dotyczył przede wszystkim bibliotekarzy bibliotek publicznych. W dokumencie zawarto wymagania kwalifikacyjne uprawniające do zajmowania określonych stanowisk bibliotekarskich. Zapisano, że kwalifikacje stwierdzać będzie odtąd pracodawca na podstawie analizy odpowiednich dokumentów pracownika, tj. dyplomu, świadectwa lub zaświadczenia. W § 4 zaproponowano, aby do stażu pracy zaliczać okresy zatrudnienia na stanowiskach wymagających przygotowania bibliotekarskiego. Wymieniono następujące instytucje gwarantujące takie przygotowanie: biblioteki i ośrodki informacji, instytuty badawcze [nie naukowe – M.A.], archiwa, instytucje kultury inne niż biblioteki, urzędy organów administracji rządowej lub samorządowej, organizacje społeczne, uczelnie, szkoły i placówki oświatowo-wychowawcze. Dodano, że w uzasadnionych przypadkach, pracodawca może zaliczyć pracownikowi do stażu pracy okresy zatrudnienia w innych instytucjach niż wymienione. W dokumencie stwierdzono także, iż pracownicy zatrudnieni na określonych stanowiskach bibliotekarskich w dniu wejścia w życie projektu, pozostaną na tych stanowiskach, a jeżeli nie mają wymaganych kwalifikacji zgod-

---

trybu stwierdzania tych kwalifikacji. Dz. U. 1999, nr 41 poz. 419. Tryb dostępu: isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19990410419&type=1 [25 października 2012].

19 Projekt z dnia 18 maja 2012 roku, op. cit. Zob. Uzasadnienie.

20 Ibidem.

nych z najnowszym aktem legislacyjnym, będą musieli je w ciągu 7 lat uzupełnić.

Do projektu dołączono trzy tabele dotyczące wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach: 1) dla pracowników służby bibliotecznej, 2) dla bibliotekarzy dyplomowanych oraz 3) dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. W świetle proponowanych tam zapisów wynikało, że np. młodszy bibliotekarz należący do służby bibliotecznej, może mieć tylko wykształcenie średnie i nie posiadać żadnego stażu pracy, a na stanowisko bibliotekarza (należącego również do służby bibliotecznej) wystarczy osobie z wykształceniem średnim roczny staż pracy. Jednocześnie zaproponowano alternatywę, aby stanowisko bibliotekarza mógł również zajmować absolwent studiów wyższych drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich bez stażu pracy[!]. Starszy bibliotekarz, kustosz i starszy kustosz, jako pracownicy służby bibliotecznej, musieliby się legitymować wyższym wykształceniem na poziomie studiów drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich oraz odpowiednim stażem pracy. Alternatywą dla starszego bibliotekarza byłaby możliwość posiadania wyższego wykształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia, ale równocześnie konieczność odbycia 4-letniego stażu pracy (podczas, gdy w przypadku studiów drugiego stopnia – połowę krótszego)²¹.

Zgodnie z zapisami projektu bibliotekarze dyplomowani nie musieliby wykazywać się żadnym stażem pracy, a jedynie studiami w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, odpowiednio do rangi – pierwszego i drugiego stopnia²². Podobnie specjaliści innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną: starszy dokumentalista, dokumentalista dyplomowany, adiunkt i asystent dokumentacji naukowej, nie musieliby wykazywać się żadnym stażem pracy, a jedynie wykształceniem, w zależności od stanowiska – wyższym na poziomie studiów pierwszego lub drugiego stopnia; tu już nie określono kierunku studiów²³.

Projekt, zgodnie z obowiązującym prawem, przedstawiono odpowiednim organom do zaopiniowania. Wśród nich znalazły się m.in.: Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Polski Związek Bibliotek, Krajowa Rada Biblioteczna, Biblioteka Narodowa, Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, Konferencja Dyrektorów Wojewódzkich Bibliotek Publicznych, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich.

21 Ibidem. Zob. Załącznik, pkt 1.

22 Ibidem. Zob. Załącznik, pkt 2.

23 Ibidem. Zob. Załącznik, pkt 3.

Podobnie jak i w pierwszym przypadku środowisko nie pozostało obojętne. Wśród ważniejszych odpowiedzi na nowe wytyczne legislacyjne należy wymienić (w porządku chronologicznym pism): **15 czerwca 2012** – odpowiedź bibliotekarzy uczestniczących w Programie Rozwoju Bibliotek; **21 czerwca 2012** – uwagi i stanowisko SBP do projektu Rozporządzenia MKiDN w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 roku; **23 czerwca 2012** – negatywna opinia projektu w całości Polskiego Związku Bibliotek reprezentowanego przez prezesa Jana Krajewskiego; **22 czerwca 2012** – odpowiedź Rady Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich na projekt, który odrzucono w całości; **25 czerwca 2012** – list do ministra Bogdana Zdrojewskiego dyrektorów instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, w którym wyrażono stanowczy sprzeciw wobec deregulacji zawodu, podkreślając że jest to wbrew zaleceniom IFLA i UNESCO; **25 czerwca 2012** – opinia Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego reprezentowanej przez prezesa zarządu FRIS, dyrektora Programu Rozwoju Bibliotek – Rafała Kramzy, w której napisano, że jeśli biblioteki mają wspierać rozwój społeczności lokalnej, oferować dostęp do informacji i wiedzy poprzez technologie komunikacyjne, a także prowadzić działania z obszaru kultury i edukacji oraz integracji społecznej z pewnością potrzebują kadry, która będzie w stanie sprostać tym zadaniom, czego nie gwarantują nowe zapisy legislacyjne.

W liście dyrektorów instytutów INiB do ministra B. Zdrojewskiego napisano, że znajomość nowych technologii i umiejętność pozyskiwania środków pozabudżetowych należą do efektów kształcenia absolwentów studiów BiIN. Projekt może również wpłynąć niekorzystnie na rozwój kultury mieszkańców wsi i małych gmin. Wyrażono sprzeciw wobec pominięcia w konsultacjach nauczycieli akademickich. Poza tym zauważono, że roczny staż pracy nie powinien być zrównany ze studiami licencjackimi. Argument pozytywnego wpływu na ograniczenie bezrobocia wśród młodych, poprzez nowe zapisy legislacyjne, również uznano za nietrafny. Bezrobocie – jak stwierdzono – panuje także wśród absolwentów studiów wyższych, dlatego więc propozycja dotyczy zatrudniania osób z wykształceniem średnim? Zgodnie z zaleceniami UNESCO i IFLA powinno się dążyć do zatrudniania osób z wyższym wykształceniem i kompetencjami specjalistycznymi; „nieporozumieniem jest awansowanie kogoś wyłącznie za to, że przychodzi do pracy i wykonuje ją na przykład z minimalnym

zaangażowaniem²⁴. Przypomniano również, że zgodnie z zapisem Ustawy o bibliotekach z 1997 roku „Pracownicy zatrudnieni na stanowiskach bibliotekarskich powinni posiadać kwalifikacje bibliotekarskie²⁵”.

W projekcie nie ma zapisów odnoszących się do roli studiów doktoranckich i podyplomowych – jako niezbędnego elementu samodoskonalenia, a powinny być one warunkiem ubiegania się o wyższe stanowiska. Projekt uznano za wadliwy pod względem formalnym i merytorycznym oraz postulowano przygotowanie nowego. Pod dokumentem podpisali się dyrektorzy instytutów, katedr i zakładów związanych z kierunkiem informacja naukowa i bibliotekoznawstwo [w porządku składanych podpisów]: dr hab. Dariusz Kuźmina, dr hab. Maria Próchnicka, dr hab. Remigiusz Sapa, dr hab. Marta Skalska-Zlat, dr hab. Maria Juda, prof. dr hab. Elżbieta Gondek, dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, prof. dr hab. Janusz Tondel, dr hab. Halina Kosętko, dr hab. Jadwiga Konieczna i dr hab. Jadwiga Sadowska.

Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego reprezentowana przez Rafała Kramzę podkreślała, że jest to zniweczenie funkcjonowania programów wspierających działania bibliotek *Biblioteka+* (biblioteki starające się o certyfikat *Biblioteka+* musiały spełnić warunek posiadania pracowników tylko z wykształceniem bibliotekarskim) i *Programu Rozwoju Bibliotek* (uczestniczyły w nich instytuty INiB), a także realizowanego obecnie *Programu Promocja Czytelnictwa* (podobne argument wysunęli również dyrektorzy instytutów). W liście podkreślano, że skoro pracującym już bibliotekarzom brak przygotowania w zakresie pozyskiwania odpowiednich pozabudżetowych funduszy, to może warto zorganizować dla nich odpowiednie szkolenia, a nie zatrudniać nowych, niewykwalifikowanych pracowników.

W kolejnych, cytowanych wcześniej pismach, podkreślano, że z jednej strony otwiera się drogę zawodową absolwentom szkół ponadgimnazjalnych, z drugiej strony – uniemożliwia się osiągnięcie stopnia bibliotekarza dyplomowanego absolwentom innych kierunków niż bibliotekoznawstwo. Podkreślano również, że absolwent bibliotekoznawstwa może być zatrud-

24 Stanowisko Konferencji Dyrektorów Instytutów BiN w sprawie projektu Rozporządzenia MKiDN w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 roku. [Pismo skierowane do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Bogdana Zdrojewskiego], z dnia 25 czerwca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].

25 Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach. Tryb dostępu: <http://samorzad.infor.pl/akty-prawne/DZU.1997.085.0000539,ustawa-o-bibliotekach.html> [25 października 2012]. Zob. art. 29.

niony w bibliotece od chwili ukończenia uczelni, a zdobywanie stopnia bibliotekarza dyplomowanego nie jest obligatoryjne. W razie jego deklaracji podnoszenia swoich kwalifikacji nie ponosi również żadnych kosztów związanych z egzaminem. Wyrażono stanowisko, że nowymi zapisami zostanie obniżona ranga bibliotekarza dyplomowanego. Poddano również w wątpliwość zapis dotyczący stanowisk pracy bibliotekarskich, w którym miał być uwzględniany staż pracy nabyty w organizacjach społecznych. Równie nieuzasadnione wydaje się dopuszczenie możliwości zaliczenia stażu w urzędach organów administracji rządowej lub samorządowej.

Brak jednolitych wytycznych do zatrudniania osób na poszczególne stanowiska niewątpliwie utrudni kierownikom jednostek spójne zarządzanie zasobami ludzkimi – jak pisał w swoim liście do Dyrektora Departamentu Mecenatu Państwa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego Ziny Jarmoszuk – Dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie – Jerzy Woźniakiewicz.

Warto odnotować, że w Krakowie udało się do protestu przeciwko nowym wytycznym zaprosić dwóch posłów na Sejm RP Andrzeja Romanka i Andrzeja Sztorca, o czym informował w listach do środowiska dr Grzegorz Nieć z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Obaj posłowie wystosowali odpowiednie pisma do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego B. Zdrojewskiego, w których apelowali, po pierwsze o konsultacje ze środowiskiem bibliotekarskim i akademickim przy tworzeniu tego typu projektów, po drugie uzasadniali niecelowość i bezzasadność zmian. Wyrażali opinię o niepokojących konsekwencjach nowych propozycji związanych ze zmniejszeniem się liczby studentów na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, skoro wymóg wykształcenia kierunkowego, do pracy w bibliotece, nie będzie konieczny. To z kolei, mogłoby spowodować bezrobocie wśród nauczycieli akademickich kształcących na tych kierunkach oraz brak prac badawczych z zakresu bibliologii, a tym samym – spadek jakości usług bibliotecznych. Posłowie podkreślali, iż projektodawcom brakuje znajomości rynku pracy.

Niestety w liście do Pani Ewy Kopacz – Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – minister B. Zdrojewski powtórzył te same co wcześniej argumenty, nie bacząc na ich bezzasadność i kwestionowanie przez obu posłów.

Do protestu dołączyli również dyrektorzy bibliotek, np. Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie – dyr. Jerzy Woźniakiewicz i Ewa Kobierska-Maciuszko z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Ta ostatnia w liście do przewodniczącej

Komisji Egzaminacyjnej Hanny Tadeusiewicz sformułowała cytowaną przez autorkę niniejszego tekstu opinię: „**to jest dorzynanie zawodu na naszych oczach**”; autorka wspomina również o konsultacjach, w których brała udział w departamencie Mecenatu Państwa pod dyrekcją dr Ziny Jarmoszuk z udziałem Departamentu Legislacyjnego MKiDN, wspólnie z Elżbietą Stefańczyk i Elżbietą Górską z SBP oraz Ewą Dobrzyńską-Lankosz i Jolantą Stępniać z Rady Wykonawczej KDBASP. W liście do Hanny Tadeusiewicz napisała: „Nie ma śladu naszych sugestii w projekcie”.

Reperkusje nowych projektów i reakcję środowiska na zmiany odnotowały media: prasa, radio, telewizja i Internet. W prasie fachowej, jak wspomniano, ukazały się artykuły H. Tadeusiewicz, D. Koniecznej i S. Kubowa. W telewizji na bieżąco relacjonowano expose premiera D. Tuska, wystąpienia J. Gowina i minister B. Kudryckiej. Na forum EBIB-u pozostał zapis ożywionej dyskusji, w której brali udział m.in.: S. Kubów, A. Radwański, J. Wojciechowski i wielu innych bibliotekoznawców oraz bibliotekarzy²⁶.

W radio można było wysłuchać, oprócz informacji o propozycjach zmian legislacyjnych, wywiad Grzegorza Jasińskiego z RMF FM z Krystyną Sanetrą – wicedyrektor Biblioteki Jagiellońskiej. „Okazuje się – rozpoczął wypowiedź redaktor – że dziś, by uprawiać zawód bibliotekarza, trzeba przejść prawdziwą drogę przez mękę” i spełnić szereg szczegółowych wymagań.

„By zostać pełnoprawnym bibliotekarzem dyplomowanym nie wystarczy kierunkowe wykształcenie i dyplom magistra. Oprócz tego kandydat musi mieć co najmniej dwuletni staż pracy w bibliotece naukowej, archiwum, muzeum lub na stanowisku nauczyciela akademickiego. To jednak nie koniec. Potrzebny jest również udokumentowany dorobek w pracy dydaktycznej oraz co najmniej dwie publikacje z zakresu bibliotekoznawstwa, informacji naukowej, archiwistyki lub muzealnictwa. Mogłoby się wydawać, że taka liczba trudnych do spełnienia wymagań to już absolutne maksimum. Niestety, ich lista jest jeszcze dłuższa. Kolejny przystanek na drodze do tytułu dyplomowanego bibliotekarza to znajomość języka obcego, potwierdzona przez specjalną komisję lub inną uprawnioną instytucję. Do tego przyszedł bibliotekarz musi jeszcze uzyskać błogosławieństwo dyrektora biblioteki, bo to on formalnie zgłasza kandydata”²⁷.

26 Zob. *Likwidacja bibliotekarzy dyplomowanych*. W: *Forum EBIB*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=794> [25 października 2012]; *Likwidacja zawodów regulacyjnych???* W: *Forum EBIB*. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=713> [25 października 2012].

27 G. Jasiński: *Bibliotekarza droga przez mękę, być może już niedługo* [wypowiedź], piątek 9 marca 2012 roku (07:00), serwis RMF FM Najbliżej faktów. Tryb dostępu: <http://www.rmf24.pl/>

Krystyna Sanetra potwierdziła, że nie ma ograniczeń w zatrudnieniu ze względu na wykształcenie, barierę stanowi blokada etatów i finanse; ministerstwu myli się pojęcie „bibliotekarz” i „bibliotekarz dyplomowany”; jak prowadzić działalność naukową? – pyta w wywiadzie pani dyrektor; czy mają to robić zwykli pracownicy, czy zatrudniać doktorów i profesorów z uczelni?, którzy jednakże nie będą jednocześnie bibliotekarzami a raczej naukowcami, teraz dyplomowani prowadzą działalność naukową po godzinach obowiązkowej pracy. K. Sanetra podkreśliła również, będący konsekwencją zapisów, brak możliwości wymiany personelu między uczelniami.

Na forach dyskusyjnych można było odnotować wypowiedzi cytowanego już Stefana Kubowa – dyrektora Biblioteki Dolnośląskiej Szkoły Wyższej oraz Aleksandra Radwańskiego m.in. kierownika Działu Komputeryzacji Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich i jednego z założycieli serwisu EBIB, a ponadto członka Forum ds. Społeczeństwa Informacyjnego: „Czegóż się jednak można spodziewać po Panu Ministrze – pyta A. Radwański – który nie potrzebuje wykształcenia prawniczego by zarządzać Ministerstwem Sprawiedliwości, przy aplauzie samego Pana Premiera, który też nie uważa tego za mankament. Kult amatorszczyzny został w ten sposób ponownie afirmowany!”²⁸. I nie inną w klimacie: „Pan Minister (...) nie odróżnia wykształcenia kierunkowego od egzaminów na bibliotekarza dyplomowanego. Nie trzeba zdawać żadnych specjalnych egzaminów by pracować w bibliotece. No, ale Pan Minister nie musi znać tak dokładnie realiów życia kogoś tak pośledniego, jak bibliotekarz! Co nie przeszkadza mu gromko o tym rozprawiać”²⁹.

W Raporcie Fundacji Republikańskiej napisano:

„W statystykach bezrobocia rejestrowanego nie ma bezpośrednio kategorii absolwent – możemy jednak spróbować spojrzeć na grupę, która w dużej mierze jest tożsama z tą kategorią, czyli bezrobotnych w wieku do 25 lat. Dane Głównego Urzędu Statystycznego z marca 2010 roku mówiły o 450 tys. Polaków bezskutecznie szukających pracy, którzy nie ukończyli jeszcze 25. roku życia. Ich liczba zwiększyła się o sto tysięcy w porównaniu z rokiem 2009. W marcu 2011 było ich zarejestrowanych już 469,3 tysiąca – 24,1% ogółu bezrobotnych. Bezrobocie wśród osób

---

fakty/polska/news-bibliotekarza-droga-przez-meke-byc-moze-juz-niedlugo,nId,451734 [18 października 2012].

28 A. Radwański: *Likwidacja zawodów regulacyjnych???* W: *Forum EBIB* (2012). Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=713> [25 października 2012]. Zob. post. 14

29 Ibidem, zob. post. 15.

młodych w I kwartale 2011 roku było w Polsce ponad 3 razy większe niż wśród osób starszych (...). Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest ograniczenie wykonywania zawodu, które siłą rzeczy dotyczą młodych pracowników i absolwentów³⁰.

Wniosek stąd, że zmiany w cytowanych aktach legislacyjnych, dotyczących zatrudniania w bibliotekach, spowodują nowe możliwości dla młodych bezrobotnych! Jest to zdecydowany brak realnej diagnozy rynku pracy. Jak wspomniano, przyczyną nie zatrudniania na nowych stanowiskach w bibliotekach nie są kwalifikacje potencjalnych kandydatów, ale ograniczenia budżetowe tych instytucji. Nowe ustawodawstwo tego nie zmieni, chyba, że dla takich osób, przewidziano w budżecie państwa oddzielne wynagrodzenia.

Okazuje się też, że w świetle badań prezentowanych w Raporcie Fundacji Republikańskiej wymagania stawiane przed kandydatami na bibliotekarzy dyplomowanych mogą zmniejszyć ich skłonność do wydajnej pracy i wpłynąć na obniżenie kosztów usług bibliotek. Autorzy raportu nie zauważyli, że obsługa niewykwalifikowanej kadry, to w prostej linii gorszy jakościowo produkt ich pracy. Podanie w raporcie przykładu wyzysku pracownika przez osoby przyjmujące na staż związany z podwyższaniem kwalifikacji³¹ nie dotyczy również bibliotekarzy, bowiem wszystkie procedury związane z egzaminem i stażem w tym zakresie dla pracownika są bezpłatne.

W uzupełnieniu należy dodać, iż w świetle propozycji Raportu Fundacji Republikańskiej, na który powołuje się premier D. Tusk, przedszkolanka również nie będzie musiała posiadać przygotowania pedagogicznego, a jedynie świadectwo maturalne³². Co więcej, komisja uznała, że niepotrzebny nam również wykwalifikowany bibliotekarz szkolny, gdyż w świetle poczynionych tam zapisów: „4. Likwiduje się odrębną specjalizację nauczyciela-bibliotekarza. Zadania te może pełnić każda pełnoletnia osoba spełniająca wymogi dodatkowe dla zawodu nauczyciela³³”.

Pod koniec 2012 roku, zapewniając, iż nowy akt jest wynikiem konsultacji społecznych, uwzględniający część uwag i sugestii wymienionych podmiotów, wydano rozporządzenie w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania stanowisk bibliotekarskich i tym sa-

30 P. Wipler [et al.]: op. cit, s. 3.

31 Ibidem, s. 7.

32 Ibidem, s. 16.

33 Ibidem, s. 17.

mym to z marca 1999 roku przestało być aktualne. Nowy akt legislacyjny był wynikiem zmiany Ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z sierpnia 2011 roku. W rozporządzeniu podkreślono, że nie odnosi się do bibliotekarzy będących nauczycielami akademickimi, nauczycieli-bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych oraz do bibliotekarzy i pracowników dokumentacji i informacji naukowej zatrudnionych w szkołach wyższych. Dla nich obowiązują dotychczasowe akty prawne³⁴.

W myśl najnowszych przepisów w bibliotece publicznej na stanowisku młodszego bibliotekarza i bibliotekarza będą mogły pracować osoby z wykształceniem średnim. Wykształcenie wyższe, nie koniecznie bibliotekarskie, będzie potrzebne na stanowisko starszego bibliotekarza, kustosa i starszego kustosa. Stanowiska bibliotekarskie bibliotekarzy dyplomowanych oraz specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną (asystent, adiunkt, kustosz dyplomowany, starszy kustosz dyplomowany; asystent a następnie adiunkt dokumentacji i informacji naukowej, dokumentalista dyplomowany i starszy dokumentalista dyplomowany) mogą obejmować osoby z wyższym wykształceniem, ze stopniem magistra. O awansie zawodowym będzie decydował dyrektor placówki³⁵. Zrezygnowano z wymogu zdawania egzaminu w postępowaniu kwalifikacyjnym, na rzecz wykazania się dorobkiem zawodowym uwzględniającym np. uzyskanie stopnia doktora, doktora habilitowanego lub tytułu profesora³⁶. Jak podano: „Skutkiem rozporządzenia będzie łatwiejszy do-

34 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o Szkolnictwie Wyższym (Dz. U. z 2012 r. Nr 572, art. 108); Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, z późn. zm., art. 3 pkt 1); Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej (Dz. U. Nr 155, poz. 1112); Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określania szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz. 400, z późn. zm.); Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 września 2011 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli szkół artystycznych, placówek kształcenia artystycznego i placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 224, poz. 1345).

35 Zob. Załącznik do Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Tryb dostępu: <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//505/47495/47526/dokument57426.pdf?lastUpdateDay=10.12.12&lastUpdateHour=1%3A48&userLogged=false&date=poniedzia%C5%82ek%2C10+grudzie%C5%84+2012> [12 maja 2013].

36 Ibidem, zob. uzasadnienie do rozporządzenia, s. 2.

stęp do pracy w bibliotekach, umożliwienie szybszego awansu pracowników aktywnych zawodowo, wykazujących się dokonaniem w swojej dziedzinie, z doświadczeniem w innych zawodach niż bibliotekarz³⁷. Trudno powiedzieć w jaki sposób zapisy zawarte w rozporządzeniu mają znaleźć przełożenie w łatwiejszym dostępie do pracy w bibliotekach, bowiem taki mógłby zagwarantować jedynie wzrost liczby etatów. Ponadto, jak wspomniano, w bibliotekach pracują już absolwenci rozmaitych kierunków studiów, nie koniecznie bibliotekarskich, a zatem nowy akt prawny w uzasadnieniu zdaje się „wywarzać drzwi otwarte”.

Na zakończenie warto przytoczyć wypowiedź Aleksandra Radwańskiego, zamieszczoną na forum EBIB-u: „Dla Pana Ministra Gowina bibliotekarz to taki zawód, który mógłby w zasadzie wykonywać każdy. No więc ja Panu ministrowi życzę serdecznie, by trafił do biblioteki gdzie będą pracować tacy bibliotekarze”³⁸.

Bibliografia

1. Dobrzyńska-Lankosz E.: *Opinia Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie odrzucenia projektu z dnia 18 maja 2012 roku w całości*. [Pismo skierowane do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departamentu Mecenatu Państwa], z dnia 22 lutego 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
2. Dobrzyńska-Lankosz E.: *Opinia Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie projektu ustawy (z dnia 6 marca 2012 roku) o zmianie ustaw regulujących wykonanie niektórych zawodów* [kierowana do Pana Piotra Dardzińskiego, Szefa Gabinetu Politycznego Ministerstwa Sprawiedliwości; do wiadomości m.in.: Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Barbary Kudryckiej, przewodniczącej SBP – Elżbiety Stefańczyk], z dnia 30 marca 2012 roku. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2012_03_30.pdf [25 października 2012].
3. Dobrzyńska-Lankosz E.: *Opinia Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie propozycji MNiSW w zakresie uchylenia art. 117 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym*. [Opracowanie na prośbę Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, w imieniu Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich], z dnia 31 marca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
4. Jasiński G.: *Bibliotekarza droga przez mękę, być może już niedługo* [wypowiedź], piątek 9 marca 2012 roku (07:00), serwis RMF FM Najbliżej faktów. Tryb dostępu: <http://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-bibliotekarza-droga-przez-meke-byc-moze-juz-niedlugo,nId,451734> [18 października 2012].

37 Ibidem, zob. uzasadnienie do rozporządzenia, s. 4.

38 A. Radwański: *Likwidacja zawodów regulacyjnych???*, op. cit., zob. post 14.

5. Jazdon A.: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza*. Forum Akademickie. Portal środowiska akademickiego i naukowego. FK 1(01). Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fk/2012/01/glos-w-sprawie-deregulacji-zawodu-bibliotekarza/> [29 października 2012].
6. Jazdon A.: *Likwidacja Komisji dla dyplomowanych*. [Korespondencja mailowa], wysłano: 2 lutego 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
7. Kobierska-Maciuszko E.: *Szanowna Pani Profesor*. [Korespondencja osobista, adresat: Hanna Tadeusiewicz, 2012]. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
8. Konieczna D.: *Bibliotekarz musi wiedzieć więcej!* „Bibliotekarz” 2012, nr 7/8, s. 4-9.
9. Konieczna D.: *Uwagi (subiektywne) NT. likwidacji egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego*. [Pismo skierowane do H. Tadeusiewicz z dołączonymi argumentami w sprawie utrzymania stanowiska dyplomowanego, od grupy bibliotekarzy z Biblioteki Uniwersyteckiej UWM, przygotowujących się do zdawania egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego, 2012]. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
10. Krajewski B.: *Stanowisko Polskiego Związku Bibliotek dotyczące projektu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania stanowisk w bibliotekach*, z dnia 23 czerwca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
11. Kramza R.: *Opinia Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego na temat projektu rozporządzenia MKiDN w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach*. [Pismo skierowane do Sekretarza Stanu MKiDN – Piotra Żuchowskiego], z dnia 25 czerwca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
12. Książnica Kopernikańska w Toruniu: *Uwagi do pisma z dnia 4 czerwca 2012 roku w sprawie zaopiniowania projektu rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach*. [Pismo skierowane do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Departamentu Mecenatu Kultury], z dnia 23 czerwca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
13. Kubów S.: *Deregulacja? Tak, ale z głową i znajomością rzeczy*. „Poradnik Bibliotekarza” 2012, nr 5, s. 37-38.
14. kwa: *Zbędne studia w bibliotece*. „Rzeczpospolita” z dnia 15 czerwca 2012 roku, s. 4.
15. Lankosz E.: *Rozporządzenie MKiDN*. [Korespondencja mailowa], wysłano: 17 lipca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
16. *Likwidacja bibliotekarzy dyplomowanych*. W: Forum EBiB. Tryb dostępu: <http://forum.nowybib.info/pun/viewtopic.php?id=794> [25 października 2012].
17. *Likwidacja zawodów regulacyjnych???* W: Forum EBiB. Tryb dostępu: <http://forum.nowybib.info/pun/viewtopic.php?id=713> [25 października 2012].
18. Majerowicz M.: *Zawód bibliotekarza* [Korespondencja mailowa]. Wysłano: 19 marca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].

19. Nieć G.: *Rozporządzenie MKiDN* [Korespondencja mailowa]. Wysłano: 17 lipca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
20. Opinia Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie projektu ustawy (z dnia 6 marca 2012 roku) o zmianie ustaw regulujących wykonanie niektórych zawodów, z dnia 25 marca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
21. Projekt z dnia 6 marca 2012 roku. Ustawa z dnia 2012 roku o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Tryb dostępu: http://zarzadcy.com.pl/files/file/projekt_ustawy_z_06_03_2012.pdf [24 października 2012].
22. Projekt z dnia 18 maja 2012 roku. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach (2012). Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/repository/dokumenty/SBP/projekt_rozporzadzenia_kwalifikacje.pdf [25 października 2012].
23. Radwański A.: *Likwidacja zawodów regulacyjnych???* W: Forum EBIB (2012), post 14 i 15. Tryb dostępu: <http://forum.nowyebib.info/pun/viewtopic.php?id=713> [25 października 2012].
24. Romanek A.: *Zapytanie poselskie*. [Pismo skierowane do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Bogdana Zdrojewskiego], z dnia 22 czerwca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
25. Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji. Dz. U. z 1999 r. Nr 41 poz. 419. Tryb dostępu: isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19990410419&type=1 [25 października 2012].
26. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej. Dz. U. Nr 155, poz. 1112.
27. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określania szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. Dz. U. Nr 50, poz. 400, z późn. zm.
28. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 września 2011 roku w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli szkół artystycznych, placówek kształcenia artystycznego i placówek doskonalenia nauczycieli. Dz. U. Nr 224, poz. 1345.
29. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 roku w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Tryb dostępu: <http://legislacja.rcl.gov.pl/docs//505/47495/47526/dokument57426.pdf?lastUpdateDay=10.12.12&lastUpdateHour=1%3A48&userLogged=false&date=poniedzia%C5%82ek%2C+10+grudzie%C5%84+2012> [12 maja 2013].
30. Stanowisko SBP w sprawie deregulacji. Opinia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dotycząca projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie nie-

- których zawodów z dnia 5 kwietnia 2012 roku. [Pismo skierowane do Pana Piotra Dardzińskiego, Szefa Gabinetu Politycznego Ministerstwa Sprawiedliwości]. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=4784&prev=447> [25 października 2012].
31. Stanowisko Konferencji Dyrektorów Instytutów BiIN w sprawie projektu Rozporządzenia MKiDN w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 roku. [Pismo skierowane do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Bogdana Zdrojewskiego], z dnia 25 czerwca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
  32. Stanowisko Bibliotekarzy uczestniczących w programie Rozwoju Bibliotek w sprawie Rozporządzenia dotyczącego wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach. [Pismo skierowane do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Bogdana Zdrojewskiego], z dnia 15 czerwca 2012 roku. [Podpisane przez 27 bibliotekarzy]. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
  33. Stępiak J.: *Certyfikat bibliotekarza dyplomowanego*. „Forum Akademickie”. Portal środowiska akademickiego i naukowego, FK 2012, nr 1(01). Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fk/2012/01/certyfikat-bibliotekarza-dyplomowanego/> [25 października 2012].
  34. Suleja T.: Stanowisko w sprawie likwidacji egzaminu na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej. Wrocław, z dnia 18 marca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
  35. Sztorc A.: Interpelacja dotyczy: Projektu Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 roku. Interpelacja z dnia 2 lipca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].
  36. Tadeusiewicz H.: *Bibliotekarz dyplomowany – postępowanie kwalifikacyjne*. „Bibliotekarz” 2012, nr 7/8, s. 10-11.
  37. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela. Dz. U. 2006, nr 97, poz. 674, z późn. zm., art. 3 pkt 1.
  38. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach. Tryb dostępu: <http://samorzad.infor.pl/akty-prawne/DZU.1997.085.0000539,ustawa-o-bibliotekach.html> [25 października 2012].
  39. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym. Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. Tryb dostępu: http://www.uj.edu.pl/documents/10172/11741/27.07.2005_Ustawa_Prawo_o_szkolnictwie_wyzszym.pdf [24 listopada 2012].
  40. Wipler P. [et al.]: *Zawody regulowane. Aktualny stan prawny i propozycje*. Fundacja Republikańska. Warszawa 2011. Tryb dostępu: <http://www.cufr.pl/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/Zawody%20regulowane%20-%20Raport%20OST.pdf> [16 października 2012].
  41. Woźniakiewicz J.: *Dotyczy uwag do projektu Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania*

określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 roku. [Pismo z dnia 22 czerwca 2012 roku skierowane do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego za pośrednictwem Dyrektora Departamentu Mecenatu Państwa Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – dr Ziny Jarmoszuk]. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].

42. Zdrojewski B.: [Odniesienie do zapytania posła Andrzeja Romanka z dnia 26 czerwca 2012 roku. [Pismo skierowane do Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej – Ewy Kopacz], z dnia 9 lipca 2012 roku. [Dokument przechowywany w prywatnych zbiorach H. Tadeusiewicz].

Wiele informacji pochodzi z listów kierowanych do przewodniczącej Komisji ds. bibliotekarzy dyplomowanych prof. Hanny Tadeusiewicz od marca do lipca 2012 roku, pozostających w jej zbiorach prywatnych, a udostępnionych autorce niniejszego referatu, z którego to powodu, niniejszym składam podziękowania.

mgr Violetta Perzyńska

*Biblioteka Główna im. Jędrzeja Śniadeckiego
Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie
violetta.perzynska@awf.edu.pl*

ŚRODOWISKO BIBLIOTEKARSKIE W OBLICZU ZMIAN REGULACJI PRAWNYCH A SOLIDARNOŚĆ ZAWODOWA

CHANGING REGULATION OF THE LIBRARIAN PROFESSION VERSUS THE SOLIDARITY OF LIBRARIANS

Abstract

The Draft Bill amending the acts regulating certain professions (Projekt z dnia 6 marca 2012 roku Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów) (hereinafter referred to as the Draft) has led to a discussion concerning the future of professional development of academic librarians. The Draft involves the abolition of the examination for candidates applying for the position of a certificated librarian. However, it does not indicate the new criteria for the certificated librarians to fulfill.

The Draft is not consistent with the current laws: the Act of 27 July 2005 – The Law on Higher Education (Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.)) and the Regulation of the Minister of Science and Higher Education of 21 August 2006 on the candidates for the position of a certificated librarian and a qualified employee of scientific documentation and information (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej (Dz. U. Nr 155, poz. 1112)). There has been speculations concerning not only the future of the profession and the career path, but also professional ethics, which specifies that a librarian „should follow the rules of professional solidarity, having the positive professional image in mind”.

The author, basing on publicly available opinions, presents problems related to the release of the librarian's profession, and focuses on demonstrating that the draft law, in fact, closes the professional development of academic librarians.

Rozważania środowiska bibliotekarskiego na temat przyszłości awansu na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego, w obliczu zmian proponowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości

W dniu 6 marca 2012 roku Minister Sprawiedliwości Jarosław Gowin zaprezentował projekt Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów oraz pierwszą transzę deregulacyjną, obejmującą 49 z 380 zawodów, które obecnie podlegają licencjom, certyfikatom etc.

Pod numerem 40-41 jako zawód przewidziany do uwolnienia znalazł się dyplomowany bibliotekarz i dyplomowany pracownik informacji naukowej.

Uznanie dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika informacji naukowej za zawód, wzbudziło uzasadnione podejrzenie, że minister sprawiedliwości nie orientuje się, iż takiego zawodu nie ma. Zatem – nie można go deregulować. Decyzja o uznaniu dyplomowanego bibliotekarza za zawód, dziwi tym bardziej, że zgodnie z oficjalną informacją Ministerstwa Sprawiedliwości „prace rozpoczęły się od konsultacji międzyresortowych”¹.

Można i powinno się dyskutować nad kryteriami awansu na dyplomowanego bibliotekarza w związku ze zmieniającymi się wymogami kwalifikacyjnymi oraz realiami związanymi ze zmianami, w otaczającym nas świecie. Należy także rozmawiać o ujednoczeniu ścieżki awansu w różnych typach bibliotek. Jednak ta dyskusja powinna toczyć się na innej płaszczyźnie i powinna uwzględniać specyfikę środowiska.

Ministerstwo Sprawiedliwości na bieżąco zamieszcza informacje związane z deregulacją². Poza listą zawodów objętych projektem można znaleźć pytania i odpowiedzi, opinie, dokumenty online, projekt ustawy, uzasadnienie, załączniki, kalendarz spotkań.

Podano także definicję deregulacji: „Deregulacja jest procesem likwidacji zbyt wysokich i nieuzasadnionych barier dostępu do zawodów. Bariery te, czyli m.in.: obowiązek odbycia kursu i zdania egzaminu państwowego, kierunkowe wykształcenie (często na płatnych studiach podyplomowych) czy staż zawodowy, blokują przede wszystkim ludziom młodym możliwość wykonywania danej licencjonowanej profesji. Ogra-

---

1 Strona Ministerstwa Sprawiedliwości. Tryb dostępu: <http://ms.gov.pl/pl/deregulacja-dostepu-do-zawodow/i-transza/pytania-i-odpowiedzi/> [8 marca 2013].

2 Ibidem.

niczenie, czy nawet zniesienie niektórych formalnych wymogów znacząco otworzy dostęp do tych zawodów”.

Definicja, w przypadku biblioteki, zupełnie nie uzasadnia potrzeby deregulacji stanowiska bibliotekarza dyplomowanego. Trudno w zawodzie bibliotekarza doszukać się owych barier, które są wymienione w definicji, a już z całą pewnością zbyt wysokich i nieuzasadnionych. Jako pierwszą barierę ministerstwo wskazuje obowiązek odbycia kursu i zdania egzaminu państwowego. Argumenty ministerstwa, także w tym zakresie, są całkowicie chybione. Bibliotekarzem może zostać każdy, kto się na to zdecyduje. Dopiero od kompetencji, umiejętności, praktycznej wiedzy, zależy jakie pracownik będzie zajmował stanowisko. Jeśli będzie rozwijał się zawodowo, z pewnością sprosta wyzwaniom, które stawiają coraz bardziej wymagający użytkownicy. W bibliotece znajdzie się miejsce dla każdego i każda wykonywana praca jest ważna. Jednak, aby obsługiwać wysoko wykwalifikowanych użytkowników, nie wystarczy podstawowe czy zawodowe wykształcenie. Wraz z rozwojem nauki, pojawieniem się nowych technologii, zmienia się także zapotrzebowanie na usługi. Nie sposób nadążyć za potrzebami użytkowników, nie podnosząc własnych kwalifikacji. Zamiast obniżać wymogi kwalifikacyjne ministerstwo powinno stwarzać możliwości do ustawicznego kształcenia. Płatne studia to reperkusje transformacji. O jakości kształcenia nie decyduje to, czy studia są płatne czy bezpłatne. Konkurencyjność w każdym zawodzie opiera się na wiedzy. Młodzi ludzie poszukują nie tylko dobrze płatnej pracy, ale także możliwości rozwoju. Biblioteka to miejsce, gdzie młody człowiek zdobywa nie tylko praktyczne umiejętności, ale ma stworzone warunki do awansu zawodowego. Podczas stażu pracy zdobywa kompetencje, które weryfikują i uzupełniają wiedzę zdobytą w drodze edukacji. Zatem ograniczenie, czy nawet zniesienie niektórych formalnych wymogów nie jest kierunkiem, który powinno wskazywać ministerstwo.

Klarowne zasady awansu na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego gwarantowała Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 roku (Dz. U. z 2012 r. poz. 572). Brzmienie od 1 stycznia 2013: Dział III, rozdział 1. art. 107: „Pracownikami uczelni są nauczyciele akademicki oraz pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi”.

Art. 108. Nauczycielami akademickimi są:

4) dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej.

W projekcie ustawy deregulacyjnej, w odniesieniu do Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 roku, nie zrezygnowano w art. 108

z punktu czwartego. Podtrzymano także zapis w art. 113. Dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej są zatrudniani na stanowiskach:

1. Starszego kustosza dyplomowanego, starszego dokumentalisty dyplomowanego;
2. Kustosza dyplomowanego, dokumentalisty dyplomowanego;
3. Adiunkta bibliotecznego, adiunkta dokumentacji i informacji naukowej;
4. Asystenta bibliotecznego, asystenta dokumentacji i informacji naukowej.

Art. 114.7. Na stanowiskach pracowników dydaktycznych, o których mowa w art. 110 ust. 2, mogą być zatrudnione osoby posiadające tytuł zawodowy magistra lub tytuł równorzędny.

Przywołując projekt – art. 20 odnoszący się do Ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. 25) proponuje następujące zmiany:

1) W art. 114 dodaje się ust. 9 w brzmieniu: „Na stanowiskach, o których mowa w art. 113, mogą być zatrudnione osoby, które uzyskały dyplom ukończenia studiów wyższych drugiego stopnia lub jednolitych”.

Bibliotekarze zauważają³, iż zapis art. 114 ust. 9 w projekcie budzi poważne wątpliwości czy ustawodawca przewiduje konsekwencje takiego zapisu.

Największe emocje budzi w środowisku bibliotekarskim niepewność, co do przyszłych rozwiązań będących konsekwencją zmian zaproponowanych w ustawie deregulacyjnej. Wątpliwości dotyczą przede wszystkim kryteriów awansowania, które mogą w poszczególnych uczelniach, przyjmując różne warianty rozwiązań.

Przewidywane są⁴ co najmniej trzy warianty rozwiązań, które mogą być przyjęte w uczelniach:

1. Osoby, które uzyskały dyplom ukończenia studiów wyższych drugiego stopnia, mogą być od razu zatrudnione na stanowisku bibliotekarza dyplomowanego.

3 A. Jazdon: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza*. „Forum Akademickie – FK” 1(01)/2012. Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fk/2012/01/glos-w-sprawie-deregulacji-zawodu-bibliotekarza/> [30 stycznia 2012].

4 Opinia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dotycząca projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Strona SBP. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/arttykul/?cid=4784&prev=7> [5 kwietnia 2012].

2. Wszyscy bibliotekarze z wieloletnim doświadczeniem, z tymi samymi a często wyższymi kwalifikacjami niż świeżo wykształceni absolwenci studiów, mogą pozostać na tym samym stanowisku bez możliwości awansu.
3. Wszyscy pracownicy biblioteczni, którzy mają ukończone studia wyższe drugiego stopnia, mogą automatycznie być przeniesieni na stanowiska adiunkta lub bibliotekarza dyplomowanego z zachowaniem dotychczasowego wynagrodzenia, ale związanymi ze stanowiskiem obowiązkami.

Obawy środowiska są uzasadnione. Jest bardzo prawdopodobne, że na tych samych stanowiskach, w różnych uczelniach, może zostać przyjęta inna interpretacja art. 114. ust. 9 ustawy deregulacyjnej i będą obowiązywać różne kryteria. Doświadczenie pokazuje, że niejednoznaczne zapisy ustawy⁵ powodują, iż w różnych uczelniach, przyjmowana jest różna ich interpretacja.

W bibliotekarstwie, tak jak w każdej innej dziedzinie nauki, powinny być takie same zasady awansowania oraz rozwoju naukowego. Pozostawienie art. 114 ust. 9 w zaproponowanej formie może spowodować szkody nie do naprawienia. Trudno je wszystkie przewidzieć, jednak istnieje uzasadniona obawa, że tak skonstruowane przepisy mogą skutecznie zniechęcić bibliotekarzy do ciągłego podnoszenia kwalifikacji i rozwoju zawodowego.

Konsekwentnie kontrowersyjny jest art. 116. „Statut uczelni może określać dodatkowe wymagania i kwalifikacje zawodowe osób zatrudnionych na stanowiskach, o których mowa w art. 110 i art. 113”.

Także w tym przypadku opinia środowiska bibliotekarzy uczelni wyższych⁶ była zgodna. Przeniesienie na pracodawców decyzji o kompetencjach dotyczących określania warunków, jakie powinien spełniać kandydat do pracy, formy i trybu postępowania kwalifikacyjnego czy warunków awansowania, spowoduje wprowadzenie odrębnych uregulowań dotyczących kwalifikacji w statutach uczelni⁷. Poza ograniczeniem mobilno-

5 Np.: Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. 25), art. 264. pkt 7.

6 Opinie zamieszczone na stronach: SBP, OPZZ, ZZBiPB „Bibliotekarze Polscy”, KDBASP.

7 Stanowisko Związku Zawodowego Bibliotekarzy i Pracowników Bibliotek „Bibliotekarze Polscy” w sprawie zmiany dotyczącej art. 20. w Ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. 25), który jest zawarty w Projekcie Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, 2012. Tryb dostępu: <http://sites.google.com/a/bibliotekarzepolscy.pl/zz/aktualnosci/stanowiskozzbipbwsprawiezmianyprojektuustawozmianieustawregulujacychwykonywanieniektorychzawodow> [14 kwietnia 2012].

ści pracowników, spowoduje to także nierówne traktowanie pracowników o tych samych kwalifikacjach.

Zasada ta stoi także w sprzeczności z uzasadnieniem wprowadzenia ustawy deregulacyjnej w punkcie odnoszącym się do bezrobocia. Przeciwnie, gdy status bibliotekarza dyplomowanego w różnych bibliotekach będzie różnie definiowany – bibliotekarzom szukającym pracy trudniej będzie wykazać się swoimi kwalifikacjami przed nowym pracodawcą lub przejść na podobne stanowisko w innej bibliotece⁸.

W projekcie ustawy deregulacyjnej zrezygnowano z art. 117, który wskazywał, że minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, w drodze rozporządzenia wskaże warunki, jakie powinien spełniać kandydat na dyplomowanego bibliotekarza, formę i tryb postępowania kwalifikacyjnego, warunki awansowania dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, uwzględniając wymagania kwalifikacyjne warunkujące awans zawodowy, wykaz specjalizacji zawodowych, ich zakres tematyczny oraz ustalenie wzoru zaświadczenia o uzyskaniu kwalifikacji zawodowych, uwzględniając potrzebę umieszczenia wszystkich danych potwierdzających uzyskane kwalifikacje zawodowe.

Art. 117 gwarantował jawne, jednakowe dla wszystkich kandydatów zasady.

Uchylenie art. 117 w projekcie Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów – ma spowodować przeniesienie na pracodawców kompetencji dotyczących określania warunków, jakie powinien spełniać kandydat do pracy, formę i tryb postępowania kwalifikacyjnego oraz określenie warunków awansowania.

Zdaniem ZZBPiPB przeniesienie na pracodawców kompetencji w zakresie warunków awansowania, może skutkować wprowadzeniem w statutach uczelni odrębnych uregulowań dotyczących kwalifikacji⁹. Tym bardziej, że nie wskazano, jaki organ w uczelni ma określać wymagania kwalifikacyjne przed przeniesieniem ich do statutu.

8 Opinia w sprawie projektu ustawy (z dnia 6 marca 2012 roku) o zmianie ustaw regulujących wykonanie niektórych zawodów. Strona Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2012_03_30.pdf [30 marca 2012].

9 Stanowisko Związku Zawodowego Bibliotekarzy i Pracowników Bibliotek „Bibliotekarze Polscy” w sprawie zmiany dotyczącej art. 20. w ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.25), który jest zawarty w Projekcie Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, 2012, op. cit.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom środowiska, Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich opracowała ramowe wymogi kwalifikacyjne przewidziane dla bibliotekarzy dyplomowanych¹⁰. Jeśli ta propozycja spotka się z akceptacją Rektorów Akademickich Szkół Polskich, być może istnieje szansa na to, aby przywrócić jasne i jednakowe dla wszystkich kryteria na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego, we wszystkich polskich uczelniach.

Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji jako dokument zobowiązujący środowiska bibliotekarskie¹¹ do formułowania opinii prawnych w obliczu konsultacji społecznych dotyczących projektu Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów a Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2012 r. poz. 572) Brzmienie od 1 stycznia 2013

Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji¹² we wszystkich trzech częściach zobowiązuje środowisko bibliotekarskie do przestrzegania zasad oraz „norm etycznych określających odpowiedzialność zawodu wobec społeczeństwa, użytkowników bibliotek i informacji, zasobów bibliotecznych i informacyjnych, własnego środowiska zawodowego oraz pracodawców i macierzystych instytucji¹³.

Odpowiedzialność środowiska bibliotekarskiego w zakresie świadczenia usług wobec społeczeństwa, ale także wobec własnej grupy zawodowej, widoczna jest w każdej części kodeksu.

Warto przywołać część II. V. *Bibliotekarze i pracownicy informacji wobec kolegów i zawodu*, pkt 5.: „Dbając o stały rozwój swoich umiejętności i wiedzy, dążą do doskonalenia środowiska zawodowego i jakości usług macierzystych instytucji oraz wspierają swoich kolegów, zwłaszcza podwładnych, w rozwijaniu kompetencji zawodowych. Wspierają organizacje i stowarzyszenia zawodowe¹⁴.

10 Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej - rekomendacja Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2013_03_25.pdf [25 marca 2013].

11 Opinie SBP, OPZZ, ZZBiPB „Bibliotekarze Polscy, KDBASP. Zob. Bibliografia.

12 *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Zespół autorski: S. Cisek [et al.]. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/repository/dlabibliotekarzy/kodeksetyki.pdf> [22 lutego 2005].

13 Ibidem.

14 Ibidem.

Aktywność środowiska bibliotekarskiego w zakresie tworzenia opinii prawnych oraz wypowiedzi w postaci artykułów publikowanych m.in. w „Forum Akademickim”, EBIB-ie, SBP świadczy o tym, że *Kodeks etyki bibliotekarza* jest tworem żywym, a aktywność bibliotekarzy jest tego świadectwem.

Jednak brak przejrzystego, efektywnego i jednolitego dokumentu regulującego sposób zdobywania wyższych kwalifikacji i awansu zawodowego może, jak zauważył M. Głuszkowski, prowadzić do konfliktu na tle etycznym między poszczególnymi grupami interesu¹⁵.

Przykładem obrazującym przyjęcie przez uczelnie wyższe różnych rozwiązań dotyczących pracowników jest toczący się od roku 2007 konflikt, wywołany nieprecyzyjnym zapisem artykułu przejściowego Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 roku¹⁶. W wyniku czego toczą się procesy w sądach pracy, a w uczelniach wyższych stosuje się odmienne zasady dotyczące przyznawania prawa do dłuższego wymiaru urlopu. Dlatego też trudno oczekiwać, aby proponowane przez ministerstwo zniesienie egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego prowadziło do zgody. W zależności od indywidualnej sytuacji bibliotekarza zamiana może być bardzo korzystna, obojętna lub spowoduje, że zostanie zamknięta droga do awansu.

Egzamin dla kandydatów na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego zawsze budził kontrowersje nad jego zasadnością. Stanowisko to było nader często krytykowane nie tylko przez osoby, które nie starały się przystąpić do egzaminu. Krytycznie odnoszono się nie tylko do zagadnień egzaminacyjnych, które powielają materiał studiów bibliologicznych. Samo stanowisko także uważano za sztuczny twór, który nie ma swojego odpowiednika w krajach europejskich¹⁷.

Trud złożenia egzaminu zwykle jest korzystny, z punktu widzenia ekonomicznego dla osoby, która pomyślnie przeszła procedury awansu. Często nawet tytuł doktora nie był dla bibliotekarza tak korzystny, choć wiązał się z dużo większym wysiłkiem.

15 M. Głuszkowski: *Dyskusja nad etyką zawodu bibliotekarza*. W: BABIN 2.0. [01.05.2013]. Tryb dostępu: <http://babin.bn.org.pl/?p=482> [1 maja 2012].

16 Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym, op. cit.

17 B. Howorka: *Ustawa – bibliotekarz dyplomowany – biblioteka uczelni*. „Forum Akademickie” 2010, nr 7(08). Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fa/2010/07-08/ustawa-bibliotekarz-dyplomowany-biblioteka-uczelni/> [6 marca 2010].

Jednak samo zdanie egzaminu nie gwarantowało, że wysiłek zostanie nagrodzony awansem i podwyżką. Trzeba było jeszcze przejść procedury, które dotychczas określało rozporządzenie¹⁸.

**Opinie środowiska bibliotekarskiego o projekcie Ustawy
o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów
a Ustawą z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie
wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572)
Brzmienie od 1 stycznia 2013**

Na początku marca 2012 roku Ministerstwo Sprawiedliwości nie tylko przedstawiło projekt ustawy, ale także skierowało go do konsultacji społecznych. Organizacje zgłoszone do konsultacji społecznych, ze środowiska bibliotekarzy reprezentowało między innymi: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych w imieniu Związku Zawodowego Bibliotekarzy i Pracowników Bibliotek „Bibliotekarze Polscy”, Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność” i inne.

Reprezentanci środowiska wystosowali merytoryczne opinie wskazujące, że deregulacja nie jest uzasadniona i w obszarach wskazanych jako korzystne dla rozwoju regionalnego, przeciwdziałaniu bezrobociu (...), nie przyniesie żadnych spodziewanych efektów.

Zastanawia, że żaden z tych argumentów nie był w stanie przekonać ministerstwa, że w przypadku awansu na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego zniesienie egzaminu jest co najmniej niezrozumiałe. Może, natomiast, okazać się szkodliwe, skoro nie wskazuje się jasno sprecyzowanych wymogów, kryteriów (etc.), a odpowiedzialność za ich określenie przenosi się na władze uczelni.

Środowisko bibliotekarskie oczekuje od ustawodawcy zmian opartych na konstruktywnej krytyce dotychczasowych zasad, wskazujących nowe kierunki rozwoju, opartych o doświadczenia bibliotek zachodnich. Tymczasem otrzymuje propozycję obniżenia standardów kształcenia zawodowego oraz rzekomą łatwość awansu.

---

18 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Dyskusja środowiska bibliotekarskiego na przykładzie artykułów opublikowanych m.in. w „Forum Akademickim”

Dylematy bibliotekarza w odniesieniu do stanowiska bibliotekarza dyplomowanego zostały trafnie ujęte przez Bolesława Howorkę: „Bibliotekarz dyplomowany (...). Nie jest to na pewno tytuł zawodowy (art. 2 ust. 1 pkt 6 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym stanowi, że tytuł zawodowy to tytuł licencjata, inżyniera, magistra lub tytuł równorzędny – np. lekarza). Nie jest to także stopień naukowy. Ten sam akt normatywny, w punkcie 31, mówi o dwóch stopniach naukowych: doktora i doktora habilitowanego. Jest to z pewnością więcej niż tytuł zawodowy, ale zupełnie coś innego niż stopień naukowy, stopień świadczący o statusie naukowym, ale nie zawodowym. Nabycie stopnia naukowego nieświadcząca o uzyskaniu określonego zawodu. A więc jaki jest status bibliotekarza dyplomowanego?”¹⁹.

Autor artykułu zwraca uwagę, że w żadnym innym kraju europejskim nie funkcjonuje stanowisko bibliotekarza dyplomowanego. Zatem, czy utworzenie w Polsce takiego stanowiska było zasadne?

Rozróżnienie stanowisk bibliotekarskich dotyczących nauczycieli akademickich i „nienauczycieli” okazało się także nie lada wyzwaniem dla ustawodawcy. Fakt, że przyjęte rozwiązania prawne nie były konsultowane z fachowcami, np. z Konferencją Dyrektorów Bibliotek Uczelni Akademickich czy Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich jest niezrozumiałe.

Trudno nie zgodzić się z Jolantą Stępniańską, która widzi potrzebę wprowadzenia zmian, zwłaszcza w zakresie dostosowania wymogów i kryteriów, jakie miałby spełniać kandydat na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego, do potrzeb bibliotek uczelnianych. Autorka, podobnie jak Bolesław Howorka, wskazuje, iż „niejasny jest status formalny certyfikatu bibliotekarza dyplomowanego, określanego jako „naukowo-zawodowy”²⁰. Zwraca także uwagę na, moim zdaniem, niezwykle istotny problem, a mianowicie „nieadekwatność do potrzeb bibliotek szkół wyższych”²¹.

Proponuje, aby egzamin zastąpić np. „Listą certyfikowanych wydarzeń, w których warto i należy brać udział, wraz z „teczką dokonań” zawodowych (wzorowaną na dokumentacji gromadzonej w oświacie przez na-

19 B. Howorka: op. cit.

20 J. Stępniańska: *Certyfikat bibliotekarza dyplomowanego*. „Forum Akademickie” FK 1(01)/2012. Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fk/2012/01/certyfikat-bibliotekarza-dyplomowanego/> [1 maja 2013].

21 Ibidem.

uczycieli dążących do statusu mianowanego lub dyplomowanego)²². Jest to propozycja co najmniej zasługująca na uwagę.

Aby podjąć decyzję o zachowaniu bądź zmianie procedur związanych z awansem na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego, należy zadać sobie pytanie: czy egzamin teoretyczny jaki składa kandydat zaspokaja potrzeby instytucji go zatrudniającej?

Zupełnie dobrym pomysłem wydaje się także propozycja autorki, aby skorzystać ze wzorów zachodnich i stworzyć odpowiednik typowej korporacji zawodowej, która wskaże „właściwe dla zawodu bibliotekarza i pracownika informacji formy kształcenia i uzupełniania kwalifikacji”.

Na ten aspekt zwraca także uwagę Artur Jazdon przywołując: „Uchwałę Sejmu RP z 14 lipca 2000 roku w sprawie budowania podstaw społeczeństwa informacyjnego w Polsce (M.P.00 Nr 22, poz. 448) oraz uchwałę Senatu RP z 16 stycznia 2003 roku w sprawie niezbędnych działań mających na celu przygotowanie Polski do globalnego społeczeństwa informacyjnego (M.P.03 Nr 6, poz. 74)²³.”

Zdaniem Dyrektora Biblioteki Narodowej Tomasza Makowskiego: „o wymaganiach i potrzebnych certyfikatach powinien decydować dyrektor każdej z bibliotek, a nie powinien o tym decydować minister nauki i szkolnictwa wyższego²⁴. Zdaniem T. Makowskiego: „Uchylenie art. 117 tak naprawdę nie zmienia sytuacji. Każdy z dyrektorów wielkich bibliotek naukowych będzie mógł zorganizować system awansowy według obowiązujących dzisiaj zasad²⁵.”

Tego rodzaju wypowiedź wzbudza obawę, że pozostawienie w gestii dyrektorów bibliotek decyzji o awansach, może spowodować, iż kryteria awansu będą, co najmniej niejasne.

Tomasz Makowski uważa, że: „dzisiejsze regulacje nie zachęcają wielu bibliotekarzy do ubiegania się o status dyplomowanego. Ten tytuł ma około 300 na kilkadziesiąt tysięcy bibliotekarzy w Polsce²⁶.”

Wypowiedź ta także budzi zdziwienie. Dyrektor Biblioteki Narodowej powinien dostrzegać różnice pomiędzy różnymi typami bibliotek. Naturalnie nie na poziomie podstawowych zadań i funkcji.

22 Ibidem.

23 A. Jazdon: op. cit.

24 PAP: *Bibliotekarze podzieleni w sprawie deregulacji*. „Rzeczpospolita. Prawo”. Tryb dostępu: <http://prawo.rp.pl/artukul/834106.html> [6 marca 2012].

25 *Deregulacja zawodów: bibliotekarze podzieleni*. „To ryzykowny ruch”. „Wprost. Biznes”. Tryb dostępu: <http://www.wprost.pl/ar/309439/Deregulacja-zawodow-bibliotekarze-podzieleni-To-niepotrzebny-i-ryzykowny-ruch/> [30 stycznia 2012].

26 Ibidem.

Ze stanowiskiem T. Makowskiego nie zgodził się w tym zakresie między innymi Artur Jazdon: „Nie zgodzę się przy tym ze stwierdzeniem dra Tomasza Makowskiego, dyrektora Biblioteki Narodowej („Rzeczpospolita” z 21 marca 2012), że fakt, iż w ostatnich 20 latach zdały ten egzamin tylko 283 osoby świadczy o tym, że „bibliotekarze sami uznali, że nie warto być bibliotekarzem dyplomowanym”, i że to dyrektorzy bibliotek winni decydować, jakimi kwalifikacjami muszą wykazać się zatrudnieni przez nich pracownicy. Po pierwsze – jako członek wspomnianej komisji – obserwuję, co potwierdzają statystyki, wzrost zainteresowania egzaminem w ostatnich latach. Po drugie, wiele zależy od dyrektorów, którzy planują także formalny rozwój kadry czy tworzą ku temu warunki, wspomagają pracowników”²⁷. Wypowiedź ta nie wymaga dodatkowego komentarza.

Podsumowanie

Decyzja o wprowadzeniu zmian w zakresie awansowania powinna być podjęta po krytycznej analizie określonych wcześniej wymogów. Powinna być oparta na badaniach, na danych statystycznych, normach i standardach funkcjonowania bibliotek. Dopiero analiza przyczynowo-skutkowa zidentyfikowanego stanu pozwala na wytyczenie kierunku zmian.

Na tej podstawie powinny zostać określone nowe wymogi, standardy. Wskazane zmiany powinien uzasadniać powód, dla którego uznano, iż dotychczasowe sposoby awansowania nie są wystarczające.

W przypadku projektu ustawy deregulacyjnej, decyzje o zmianach nie są oparte na potrzebach dostosowania do Krajowych Ram Kwalifikacyjnych ani nie służą wzbogaceniu oferty naukowo-badawczej biblioteki uczelnianej. Nie przysłużą się upowszechnianiu nauki ani nie zaspokoją potrzeb społeczeństwa w zakresie wskazanym przez ministerstwo. Z całą pewnością nie wpłyną na rynek pracy czy na ożywienie gospodarki. Nie ma także szans, aby odniosły jakikolwiek skutek społeczno-gospodarczy czy finansowy.

Likwidacja wymagań odnośnie stażu, nie skróci okresu między ukończeniem studiów, a możliwością podjęcia pracy w bibliotece akademickiej, na stanowiskach objętych obecnie regulacjami ministra ds. szkolnictwa wyższego.

---

²⁷ A. Jazdon: op. cit.

W obecnej chwili obserwuje się tendencje zmniejszania kadry poprzez likwidację stanowisk pracy. Biblioteka uczelniana jest pierwszym miejscem, w którym uczelnia widzi możliwość dokonania oszczędności.

W dobie kryzysu biblioteka musi się zmienić, ale w innym, niż proponuje ministerstwo zakresie. Powinna zwiększyć aktywność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na zadania związane z upowszechnianiem nauki czy upowszechnianie zasobów. Musi pozyskiwać fundusze na swoją działalność, ponieważ z roku na rok ministerstwo zmniejsza środki na działalność bibliotek.

Sugerowanie, że: „Proponowane rozwiązanie powinno być zachętą dla wydziałów uczelni prowadzących studia z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, a także innych kierunków związanych z historią i archiwistyką, które ściśle współpracują z bibliotekami uczelnianymi, by w procesie dostosowywania programów studiów do wymogów związanych z wdrożeniem Krajowych Ram Kwalifikacji, w większym stopniu uwzględniły praktykę związaną z pracą biblioteczną lub informacją naukową, archiwalną lub muzealną”²⁸ – brzmi jak szyderstwo.

Trudno doszukać się logiki w tej propozycji. Z jednej strony obniża się wymogi kwalifikacyjne, z drugiej oczekuje się od uczelni zmian w zakresie dotychczasowych programów nauczania.

Trudno także uwierzyć w deklarowaną troskę ministerstwa o zachowanie akademickiego prestiżu dyplomowanego bibliotecarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Wprowadzenie proponowanej zmiany w przypadku bibliotecarza jest przypadkowym lub politycznym zabiegiem nieuzasadnionym faktyczną potrzebą.

Bibliografia

1. *Bibliotecarze podzieleni w sprawie deregulacji*. „Rzeczpospolita”. Tryb dostępu: <http://prawo.rp.pl/arttykul/834106.html> [6 marca 2012].
2. *Deregulacja zawodów. Bibliotecarze podzieleni. „To ryzykowny ruch”*. Wprost. Tryb dostępu: <http://www.wprost.pl/ar/309439/Deregulacja-zawodow-bibliotecarze-podzieleni-To-niepotrzebny-i-ryzykowny-ruch/> [6 marca 2012].
3. Głuszkowski M.: *Dyskusja nad etyką zawodu bibliotecarza*, 2011. W: Strona BABIN 2.0. [1 maja 2013] Tryb dostępu: <http://babin.bn.org.pl/?p=482>.

28 Projekt Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, 2012. Strona Ministerstwa Sprawiedliwości. Tryb dostępu: <http://ms.gov.pl/pl/deregulacja-dostepu-do-zawodow/i-transza/pytania-i-odpowiedzi/> [8 marca 2013].

4. Howorka B.: *Ustawa – bibliotekarz dyplomowany – biblioteka uczelni*. „Forum Akademickie” 2010 08-07. Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fa/2010/07-08/ustawa-bibliotekarz-dyplomowany-biblioteka-uczelni/> [6 marca 2012].
5. Jazdon A.: *Głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza* FK 1(01)/2012. Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fk/2012/01/glos-w-sprawie-deregulacji-zawodu-bibliotekarza/>.
6. *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Zespół autorski: S. Cisek [et al.]. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/repository/dlabibliotekarzy/kodeksetyki.pdf> [22 lutego 2005].
7. Opinia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dotycząca projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Strona SBP. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=4784&prev=7> [5 kwietnia 2012].
8. Opinia w sprawie projektu ustawy (z dnia 6 marca 2012 roku) o zmianie ustaw regulujących wykonanie niektórych zawodów. Strona Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2012_03_30.pdf [30 marca 2012].
9. Pankiewicz M.: *Problem z awansem po zdanym egzaminie*. Strona SBP Poniedziałek z Prawnikiem o bibliotekarzu dyplomowanym. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=6865> [26 listopada 2012].
10. Projekt Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, 2012. Strona Ministerstwa Sprawiedliwości. Tryb dostępu: <http://ms.gov.pl/pl/deregulacja-dostepu-do-zawodow/i-transza/pytania-i-odpowiedzi/> [8 marca 2013].
11. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku w sprawie kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej.
12. Stanowisko ZZBiP „Bibliotekarze Polscy” w sprawie zmiany dotyczącej art. 20. w Ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. 25), który jest zawarty w Projekcie Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, 2012. Tryb dostępu: <https://sites.google.com/a/bibliotekarzepolscy.pl/zz/aktualnosci/stanowisko-zzbiplibwsprawiezmiandydoprojektustawozmianieustawregulujacychwykonywanieniektorychzawodow> [14 kwietnia 2012].
13. Stępniać J.: *Certyfikat bibliotekarza dyplomowanego*. „Forum Akademickie” 2012, nr 1(01). Tryb dostępu: <http://forumakademickie.pl/fk/2012/01/certyfikat-bibliotekarza-dyplomowanego/> [1 maja 2013].
14. Strona Ministerstwa Sprawiedliwości. Tryb dostępu: <http://ms.gov.pl/pl/deregulacja-dostepu-do-zawodow/i-transza/pytania-i-odpowiedzi/> [8 marca 2013].
15. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm. 25), art. 264. pkt 7.
16. Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej – rekomendacja Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2013_03_25.pdf [25 marca 2013].

SESJA VII
BIBLIOTEKARZ DYPLOMOWANY DZIŚ I JUTRO

dr inż. Scholastyka Baran
Biblioteka Uniwersytecka
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
scholastyka.baran@uwm.edu.pl

EGZAMIN NA BIBLIOTEKARZA DYPLOMOWANEGO JAKO JEDNA Z FORM SAMOKSZTAŁCENIA

CERTIFIED LIBRARIAN'S EXAMINATION AS ONE OF THE FORMS OF SELF-EDUCATION

Abstract

The specificity of the librarian's profession in the 21st century consists in the need of constant development, training, gaining new abilities and knowledge. Library institutions must learn and improve, so that the services provided by them are of the best quality and the information requirements of users are fulfilled in a professional and quick way. In the following article an focuses on emphasizing the role of the professional self-education (certified librarian's examination) which results in the need to conduct scientific activity. The habit of reading the library journals is frequently present as well as studying different issues, creating own solutions and projects. The professional self- education is a very good way of learning throughout the entire life (Life Long Learning) which is extremely important, especially in the work of a librarian. The reflections and observations of (some) people who passed the certified librarian's examination are also presented.

Standardowa edukacja zapewni ci przeżycie.
Samokształcenie – fortunę.
Jim Rohn

Wstęp

Sytuacja każdego człowieka w XXI wieku w coraz większym stopniu zależy będzie od zdobywanej przez niego wiedzy. Społeczeństwo jutra będzie inwestowało w wiedzę, stanie się społeczeństwem uczenia się i na-

uczania, każdy człowiek będzie zdobywał i podnosił swoje kwalifikacje¹. Bardzo szybki rozwój nauki i techniki powoduje, że uzyskana w toku edukacji szkolnej wiedza szybko się dezaktualizuje, dlatego powinna być na bieżąco uzupełniana i poszerzana za pomocą różnego rodzaju form podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

W kontekście takiej sytuacji coraz większego znaczenia nabiera edukacja pracowników z dłuższym stażem pracy.

Edukacja dorosłych w dobie przemian cywilizacyjnych ma na celu doszkalać i rozwijać osoby już pracujących w poszczególnych zawodach oraz przekwalifikowanie zawodowe ze względu na wymagania rynku pracy. Zdaniem wielu naukowców, w tym Joanny Ważniewskiej, zawodów, specjalności, stanowisk pracy wymagających edukacji permanentnej jest coraz więcej, a sprawność zawodowa pracowników, ich wydajność oraz aktywność życiowa zależy, w coraz większym stopniu od wiedzy, umiejętności i postaw nabywanych w procesie kształcenia trwającego całe życie².

Edukacja ustawiczna

Zmieniające się oblicze oraz funkcje polskiego i światowego bibliotekarstwa wymuszają niejako na każdym pracowniku biblioteki, aby zadbał on o wypracowanie wartości naddanej w swojej pracy (kursy, czytanie literatury fachowej, uzyskiwanie różnych wyższych uprawnień itp.). Naturalną konsekwencją takiej sytuacji jest stałe i permanentne podnoszenie własnych kwalifikacji i umiejętności, co w literaturze fachowej określane jest mianem edukacji ustawicznej.

Według *Encyklopedii pedagogicznej* edukacja ustawiczna/permanentna to: „(ang. *life long education*) współczesny model edukacji, polegający na odnawianiu i podnoszeniu wiedzy, i kwalifikacji ogólnych, i zawodowych, trwający w ciągu całego życia jednostki”³. Ma ona bardzo duże znaczenie w edukacji dorosłych, szczególnie obecnie w dobie globalizacji, szybkiego postępu technicznego i technologicznego, które wymuszają ciągły rozwój i samokształcenie. Zostało, bowiem dowiedzione, że kształcenie ustawiczne umacnia nie tylko wiedzę i umiejętności niezbędne do zadawalającego

1 J. Chodzin: *Funkcje biblioteki – kształcenie ustawiczne człowieka w XXI wieku*. W: EDUX. PL. *Twój portal edukacyjny*. Tryb dostępu: www.edukacja.edux.pl/p-6654-funkcje-biblioteki-ksztalcenie-ustawiczne.php [23 lutego 2013].

2 J. Ważniewska: *Edukacja permanentna dorosłych w dobie globalizacji*. W: *Edukacja permanentna dorosłych w dobie przemian*. Red. T. Zacharuk, B. Boczukowa. Siedlce 2009, s. 32.

3 *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. 1. Warszawa 2003, s. 985-988.

wykonywania powierzonego zadania, lecz także wartości postawy niezbędne do orientacji w zawodzie⁴.

Kształcenie ustawiczne jest bardzo istotne w profesjonalnym wykonywaniu zawodu bibliotekarza. Od naszego wykształcenia, profesjonalizmu, zaangażowania zależy jakość wykonywanych usług bibliotecznych oraz zaspokajanie w profesjonalny i szybki sposób potrzeb informacyjnych użytkowników bibliotek. O konieczności zdobywania wiedzy przez bibliotekarzy Joanna Czyrek mówi: „(...) pracownik biblioteki powinien umieć więcej od użytkownika, musi być o krok przed nim, by potrafić udzielić wyczerpujących i satysfakcjonujących informacji. Tylko wówczas bibliotekarz będzie potrzebny, a jego praca ważna, przydatna, niezbędna i szanowana”⁵.

Dróg oraz możliwości do zdobywania i pogłębiania wiedzy bibliotekarskiej jest wiele, począwszy od kształcenia instytucjonalnego, a skończywszy na samokształceniu.

Kształcenie instytucjonalne to:

- praktyki zawodowe, kursy, szkolenia, wykłady, wystawy okolicznościowe,
- konferencje, kongresy, zjazdy, sympozja, targi książki,
- podyplomowe studia ogólne i specjalistyczne,
- studia doktoranckie.

Samokształcenie:

- czytanie fachowej bieżącej literatury,
- uczenie się języków obcych,
- zdobywanie kwalifikacji na bibliotekarza dyplomowanego⁶.

Zdaniem Cz. i M. Kupisiewicz: „samokształcenie to proces uczenia się podejmowany i prowadzony przez jednostkę świadomie, samodzielnie, planowo i systematycznie, zmierzający do wzbogacenia posiadanej przez nią wiedzy i umiejętności o charakterze ogólnym i specjalistycznym. Cele, treść, warunki i środki samokształcenia jednostka ustala sama. W ostatnich latach samokształcenie jest uważane za istotny element uczenia się

4 N. A. Cooke: *Professional development 2.0 for librarians: developing an online personal learning network*. "Library Hi Tech News" Vol. 29, nr 3 (2012), s. 1-9. Tryb dostępu: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=17030745> [23 marca 2013].

5 J. Czyrek: *Koncepcja Lifelong Learning wyzwaniem dla bibliotekarzy*. W: *Biblioteka, edukacja, dydaktyka*. Red. J. Czyrek i B. Górnej. Wrocław 2011, s. 83.

6 B. Warzachowska: *Doskonalenie zawodowe w bibliotece naukowej*. „Biuletyn EBIB” 2002, nr 8 (37). Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/37/warzachowska.php> [21 stycznia 2013].

przez całe życie, jako jednego z warunków skutecznego funkcjonowania człowieka w społeczeństwie wiedzy”⁷.

W pracy bibliotekarza naukowego samokształcenie zawodowe jest doskonałym sposobem na poszerzanie wiedzy fachowej. Dzisiaj nowoczesne bibliotekarstwo to prężnie rozwijająca się dziedzina wiedzy, która wymaga między innymi śledzenia na bieżąco literatury zawodowej. W literaturze tej można znaleźć szeroki wachlarz zagadnień dotyczących współczesnych problemów polskiego i światowego bibliotekarstwa w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym. Ze względu na mnogość czasopism bibliotekarskich i ogrom wiedzy w nich zawartej znaczenia nabiera specjalizacja tematyczna. W niektórych bibliotekach, tworzone są zespoły opracowujące zagadnienia i tematy dotyczące bibliotekarstwa – następnie wiedzą tą dzielą się z innymi pracownikami biblioteki⁸.

Samokształcenie to również nauka języków obcych. W erze globalizacji i umiędzynarodowienia studiów w Polsce, znajomość zwłaszcza języka angielskiego jest nieodzowna. Dobra znajomość tego języka przydatna jest przy korzystaniu z baz danych, serwisów i portali internetowych, grup dyskusyjnych, nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktów z ośrodkami zagranicznymi.

Kolejną formą samokształcenia, która wymaga ogromnego zdyscyplinowania i wysiłku jest zdobywanie kwalifikacji na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego⁹. Ta forma pogłębiania swoich umiejętności zawodowych, jest poniekąd konsekwencją udziału we wszystkich typach kształcenia (kształcenia instytucjonalnego oraz samokształcenia).

Bibliotekarz dyplomowany – egzamin

Egzamin zbliżony do dzisiejszych egzaminów dla kandydatów na stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych pojawił się już w okresie międzywojennym. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 roku o służbie przygotowawczej i egzaminie na stanowisko I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej (Dz. U. 1930, Nr 36, poz. 294). Do I kategorii kwalifikowali się ci, którzy mieli ukończone studia wyższe, znali biegle dwa języki obce i posiadali przynajmniej roczną praktykę w bibliotekach naukowych. Należy zauważyć, że stawiano wysokie wymagania wobec

7 Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz: *Słownik pedagogiczny*. Warszawa 2009, s. 159.

8 B. Warząchowska: op. cit.

9 D. Konieczna: *Edukacja bibliotekarzy i pracowników Informacji Naukowej – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość*. „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” 2011, nr 3/4. Tryb dostępu: http://www.wbp.olsztyn.pl/bwm/bwm_3-4_2011/eduk.html [5 lutego 2013].

kandydatów starających się o to stanowisko. Po drugiej wojnie światowej, do czasu ukazania się nowych przepisów dotyczących egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego, pewną formą kształcenia i doksztalcania bibliotekarzy bibliotek naukowych były tzw. praktyki międzybiblioteczne I i II stopnia, prowadzone w wybranych bibliotekach uczelnianych¹⁰. Po wojnie kontynuacja egzaminów dla bibliotekarzy dyplomowanych miała miejsce dopiero w 1961 roku na mocy właściwego rozporządzenia (Dz. U. 1961, nr 29, poz. 143), które z określonymi zmianami i poprawkami poprzedzało obecne obowiązujące Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku (Dz. U. z 2006 r. Nr 155, poz.1112). W myśl tego rozporządzenia od przyszłych bibliotekarzy dyplomowanych wymaga się: posiadania tytułu magistra lub równorzędnego, odpowiedniego stażu pracy w bibliotece naukowej, udokumentowanego dorobku działalności organizacyjnej i pracy dydaktycznej, co najmniej 2 publikacji z zakresu bibliotekoznawstwa, informacji naukowej, archiwistyki lub muzealnictwa w wydawnictwach recenzowanych, znajomości co najmniej jednego języka obcego oraz zdania egzaminu przed komisją powołaną przez ministra nauki i szkolnictwa wyższego.

Podobne zasady obowiązują bibliotekarzy słoweńskich – tytuł specjalisty i bibliotekarza – *councillora* (doradcy) otrzymuje się po zdaniu egzaminu specjalistycznego i 20 latach praktyki; niezbędne jest również wykazanie się pracą dydaktyczną i opublikowanym dorobkiem naukowym¹¹. Chociaż przystąpienie do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego poprzedzone jest stosunkowo długim etapem przygotowawczym, a sama procedura nie należy do prostych, zauważa się coraz większą liczbę osób przystępujących i zdających egzamin. Według sprawozdania z działalności komisji za lata 1999-2010 (cztery kadencje), rozpatrzono 311 wniosków; w wyniku postępowania kwalifikacyjnego 203 osoby uzyskały uprawnienia bibliotekarza dyplomowanego, 11 osób uprawnienia dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej¹². Najliczniej reprezentowani byli pracownicy bibliotek uczelnianych – uniwersyteckich i politechnicznych. Egzamin składa się z dwóch części: ogólnie zawodowej i specjalistycznej (specjalizację wybiera kandydat). Najchętniej wybieranymi przez kandydatów specjalizacjami (spośród kilku podanych możliwości) były:

10 D. Konieczna: *Bibliotekarz musi wiedzieć więcej!* „Bibliotekarz” 2012, nr 7/8, s. 4.

11 A. Chadaj, M. Garczyńska, E. Szaflarska: *Bibliotekarze bibliotek akademickich w krajach Unii Europejskiej. Raport badań*. „Przegląd Biblioteczny” R. 75, nr 1 (2007), s. 72.

12 H. Tadeusiewicz: *Ministerialna Komisja Egzaminacyjna do przeprowadzenia postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji naukowej*. „Forum Bibliotek Medycznych” 2012, nr 1 (9), s. 173-175.

1. Gromadzenie i opracowanie zbiorów w bibliotece naukowej.
2. Działalność informacyjna biblioteki naukowej.
3. Przechowywanie i udostępnianie zbiorów. Czytelnictwo.
4. Dydaktyka biblioteczna i działalność promocyjna bibliotek.

Osoby przystępujące do egzaminu wykazywały się znaczną aktywnością zawodową: dydaktyczną, organizacyjną i naukową. Na uwagę zasługuje ich udział w konferencjach naukowych, prowadzone badania nie tylko w macierzystych bibliotekach, badania księgoznawcze, czytelnicze, badania potrzeb użytkowników i inne¹³.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach w rozdziale 6. dotyczącym bibliotek naukowych mówi między innymi o prowadzeniu przez te biblioteki działalności naukowo-badawczej w zakresie bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych, a także w zakresie obsługiwanych dziedzin wiedzy. Do realizacji tych zadań niezbędny jest dobrze wykształcony zespół pracowników, a za takich uważa się bibliotekarzy dyplomowanych, którzy posiadają najwyższe kwalifikacje zawodowe. W działalność naukowo-badawczą bibliotek naukowych włączone są również osoby, które mają zamiar przystąpić do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego. Kandydat taki musi wykazać się dorobkiem naukowym (minimum dwie recenzowane publikacje), a to mobilizuje do działalności naukowo-badawczej oraz czynnego udziału w różnego rodzaju konferencjach problemowych.

Ponadto kandydat na bibliotekarza dyplomowanego powinien przyswoić treści zawarte w zalecanych (proponowanych) przez komisję lekturach. Lista lektur jest aktualizowana co trzy lata i zamieszczona na stronie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (od 2012 roku są to 64 pozycje). Kandydata obowiązuje również znajomość wydawnictw informacyjnych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz systematyczne czytanie podstawowych bibliotekarskich czasopism polskich i zagranicznych. Największe obawy wzbudza ogrom materiału koniecznego do przestudiowania, jak również pogodzenie obowiązków zawodowych z uczeniem się. Należy podkreślić, że nie ma żadnych kursów przygotowujących do tego egzaminu, wiedzę zdobywają bibliotekarze poprzez samokształcenie. Jedyną instytucją, która organizuje wewnętrzne kursy na bibliotekarza dyplomowanego jest Biblioteka Uniwersytecka,

---

13 D. Konieczna: *Bibliotekarz musi wiedzieć...*, op. cit., s. 5.

Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu¹⁴. Również bardzo wiele cennych uwag dla kandydatów na stanowisko bibliotekarza dyplomowanego zamieściła Anastazja Śniechowska-Karpińska w artykule – „poradniku” dla kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego¹⁵. W sposób rzeczowy przedstawiła swoje uwagi dotyczące przygotowania do egzaminu jak również jego przebieg. Chociaż z definicji samokształcenia wynika, że jest to indywidualna sprawa każdego pracownika, to przygotowania do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego najlepiej robić w zespole. Pracy zespołowej zawsze towarzyszy pewien impuls, moralny przymus oraz podjęte zobowiązania¹⁶.

W obronie egzaminu – wypowiedzi autorytetów

W projekcie Ustawy z dnia 6 marca 2012 roku o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów początkowo zapisano: w art. 20 dotyczącym zmian w Ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym, zasad powoływania na stanowisko bibliotekarzy dyplomowanych. Projekt zakładał likwidację art. 117 (Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym), w którym jest mowa o wymaganiach i zasadach powoływania kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych, dyplomowanych pracowników informacji naukowej i dokumentacji. W ten sposób zostanie zlikwidowany również egzamin na bibliotekarza dyplomowanego. Natomiast na stanowiska, o których mowa w art. 113 (Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym) będą mogły być zatrudniane osoby, które uzyskały dyplom ukończenia studiów wyższych drugiego stopnia lub jednolitych. Z kolei art. 116 (Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym) otrzymał brzmienie: „Statut uczelni **może** określać dodatkowo wymagania i kwalifikacje zawodowe osób zatrudnionych na stanowiskach, o których mowa w art. 110 i art. 113”. W związku z tym, jeśli statut uczelni nie określi wymagań dla takich kandydatów, bibliotekarzami dyplomowanymi będą mogli stać się niejako automatycznie osoby, które ukończyły studia wyższe. Ostatecznie w Ustawie o zmianie ustaw regulujących wykonywanie

14 A. Jazdon: ...*Wzajemne relacje pomiędzy bibliotekami wyższych szkół niepaństwowych a państwowymi...* W: *Materiały z konferencji nt. Biblioteka szkoły wyższej niepaństwowej – klient czy partner? zorganizowanej przez Bibliotekę Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Informatycznej 1 kwietnia 2004 roku*. Tryb dostępu: http://biblioteka2.wsei.pl/materiały/referaty_ex.pdf [23 lutego 2013].

15 A. Śniechowska-Karpińska: „Poradnik” dla kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego. „Bibliotekarz” 2007, nr 11, s. 7-10.

16 K. Szyhlabeł, J. Wróbel: *Egzamin na bibliotekarza dyplomowanego*. „Bibliotekarz” 2002, nr 5, s. 8.

niektórych zawodów przegłosowanej przez Sejm (19 kwietnia 2013 roku) art. 116 otrzymał brzmienie: „Statut uczelni **określa** dodatkowe wymagania i kwalifikacje zawodowe osób zatrudnionych na stanowiskach, o których mowa w art. 113”.

Projekt ten w praktyce nie oznacza likwidacji stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach akademickich i naukowych, jednakże brak klarownych zasad zatrudniania może prowadzić do konfliktów i niezadowolenia osób zatrudnianych na tych stanowiskach. W toczącej się dyskusji zwracano uwagę, że rezygnacja z egzaminu pozbawi bibliotekarzy naukowych czynnika motywującego do podnoszenia wiedzy i umiejętności zawodowych. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich argumentuje: „(...) perspektywa złożenia egzaminu (bezpłatnego) na bibliotekarza dyplomowanego i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej jest czynnikiem motywującym młodych ludzi do podnoszenia wiedzy zawodowej, językowej, własnej pracy badawczej – tak bardzo potrzebnej w nowoczesnej bibliotece naukowej, nastawionej przede wszystkim na udostępnianie informacji w sposób wysoce kompetentny”¹⁷.

Jest to bardzo ważne, ponieważ jak zauważa B. Jaskowska: „(...) w przypadku bibliotek nie mamy do czynienia z dobrze rozwiniętym systemem motywacyjnym w postaci podwyżki, nagrody czy awansu. Uczącym się bibliotekarzom pozostaje jedynie motywacja wewnętrzna, samozadowolenie i satysfakcja z osiągniętych celów, zdobywanej wiedzy i umiejętności, które służą podwyższaniu jakości usług i zadowoleniu użytkowników”¹⁸. Natomiast zdanie egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego oprócz, potwierdzenia wysokich kwalifikacji zawodowych przez komisję egzaminacyjną i satysfakcji osobistej, również związane jest z gratyfikacją pieniężną.

Podobne stanowisko jak Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich zajęła Rada Wykonawcza Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. W piśmie skierowanym do szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości z 30 marca 2012 roku podkreślono, klarowność dotychczasowej ścieżki awansu zawodowego bibliotekarzy zatrud-

17 Opinia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dotycząca projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Pismo skierowane do szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości 5 kwietnia 2012 roku. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=4784&prev=7> [23 lutego 2013].

18 B. Jaskowska: *Koncepcja „biblioteki uczącej się” odpowiedzią na dylemat: stare czy nowe. W: Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich: materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Rzeszów-Czarna, 1-3 czerwca 2005 r. Rzeszów 2005, s. 32-42.*

nionych w bibliotekach naukowych oraz motywację do stałego rozwoju zawodowego¹⁹.

Żyjemy w świecie pełnym ustawicznych i dynamicznych zmian, dokonujących się w sferze ekonomicznej, politycznej, kulturowej i społecznej. Zmiany te pociągają również zmiany w funkcjonowaniu bibliotek, a tym samym w pracy i oczekiwaniach wobec bibliotekarzy. Dlatego też dziś istnieje potrzeba ciągłego doskonalenia warsztatu bibliotekarskiego i kształcenia się w wielu kierunkach. Niewątpliwie egzamin na bibliotekarza dyplomowanego jest jedną z możliwości permanentnego kształcenia, zdobywania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Artur Jazdon, zabierając głos w sprawie deregulacji zawodu bibliotekarza, wyraził swoje obawy czy proponowane rozwiązanie (projekt Ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów z dnia 6 marca 2012 roku) może doprowadzić w konsekwencji albo do zlikwidowania grupy bibliotekarzy naukowych lub zaniżenia wymogów w wyniku czego nauczyciel akademicki i bibliotekarz dyplomowany będzie wyłącznie „kelnerem książki”, podając użytkownikowi niebieską lub czerwoną książkę, jeśli o taką dokładnie poprosi, nie pełniąc żadnych funkcji i zadań przypisanych nowoczesnemu bibliotekarstwu. Zniesienie tej grupy zawodowej może spowodować spadek jakości bibliotekarstwa naukowego, bo liczba osób prowadzących badania czy chcących prowadzić dydaktykę – za niskie bibliotekarskie uposażenie może się zmniejszyć²⁰.

Samokształcenie dla egzaminu – opinie zdających

Dyskusja, jaka towarzyszyła planom deregulacji zawodu bibliotekarza wywołała oburzenie i sprowokowała do wypowiedzi największe zawodowe autorytety tej dziedziny, ale najistotniejszą jednak wydaje się być opinia samych zdających. Czy przyszli lub świeżo upieczeni bibliotekarze dyplomowani odbierają ów egzamin: jako kolejny etap działań na rzecz samorozwoju zawodowego (udział w konferencjach, publikacje, prowadzenie szkoleń bibliotecznych, nauka języków obcych), jako sukces zawodowy, forma prestiżu, a może nie jest im do niczego potrzebny?

19 Opinia Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Pismo skierowane do szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości 30 marca 2012 roku. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2012_03_30.pdf [25 lutego 2013].

20 J. Jazdon: *Zderegulować czy... deregulować bibliotekarza (dyplomowanego) głos w dyskusji, a może... dyskusyjny?* „Forum Bibliotek Medycznych” 2012, nr 1(9), s. 182.

O wypowiedź na ten temat poproszono kilka osób z Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie, które zdały egzamin pomyślnie w 2012 roku (Ewę Rudnicką, Katarzynę Bikowską, Katarzynę Maćkiewicz) oraz Izabelę Nowakowską z Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (uzyskanie tytułu w 2011 roku).

Sam proces przystąpienia do tego egzaminu dla zapytanych osób był naturalną konsekwencją działania na rzecz „samorozwoju”. „Zawsze planowałam rozwijać się pod względem naukowym, chociażby poprzez publikowanie tekstów. Jako, że nie sprawia mi to dużego kłopotu postanowiłam w oparciu o zdobywane doświadczenie zawodowe spróbować swych sił w bibliotekoznawstwie i bibliologii. Przygotowania do egzaminu motywowały mnie do większego wysiłku w tym zakresie” – wspomina Katarzyna Bikowska. „Zdobywanie czy pogłębianie wiedzy, zwłaszcza w takim miejscu jak biblioteka uczelniana, wydaje mi się dążeniem naturalnym. Charakteryzuje mnie również ambicja zawodowa niepozwalająca mi na rutynę” – podkreśla Ewa Rudnicka. Natomiast w przypadku autorki tego artykułu myśl przystąpienia do egzaminu zaczęła się rodzić z chwilą jej udziału w konferencjach problemowych. Przygotowanie wystąpienia na konferencje wymagało zapoznania się z literaturą dotyczącą badanego tematu. Poszukiwanie informacji, śledzenie trendów w bibliotekarstwie naukowym, zrodziło impuls do dalszej działalności naukowej, a w konsekwencji do uzyskania stanowiska bibliotekarza dyplomowanego.

„Kariera zawodowa” – to termin, który w ostatnich latach stał się niezwykle modny, jest ściśle powiązany z rozwojem zawodowym człowieka. W słowniku socjologicznym słowo „kariera” to: „standardowy ciąg podejmowanych przez jednostkę ról społecznych i zajmowanych (zdobywanych) pozycji o wzrastającym prestiżu społecznym, najczęściej związany z działalnością zawodową lub polityczną”²¹. W tych kategoriach stanowisko bibliotekarza dyplomowanego postrzegały osoby zapytane przez autorkę artykułu. Dla tych osób uzyskanie tego stanowiska było naturalnym krokiem na ścieżce rozwoju zawodowego oraz formą podniesienia prestiżu zawodowego. Ewa Rudnicka określa to jako bramę do dalszego rozwoju naukowego. Natomiast Izabela Nowakowska dodaje: „egzamin ten, oprócz rozwoju naukowego i działalności dydaktycznej, motywuje do działań nie tylko naukowych, ale również doskonalenia swoich umiejętności zawodowych”. Wszyscy zgodnie podkreślają, że zdobycie tego stopnia to przecież dopiero początek aktywności naukowej. Jego uzyskanie mobilizuje osobę do ustawicznego samokształcenia i dzielenia się tą wiedzą z innymi.

21 K. Olechnicki, P. Załęcki: *Słownik socjologiczny*. Toruń 2002, s. 92.

Również, jako pracownicy o statusie nauczycieli akademickich jesteśmy poddawani okresowej ocenie, co jest bodźcem do dodatkowego wysiłku.

Najtrudniejszym etapem przygotowań do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego był ogrom materiału koniecznego do przestudiowania, a następnie jego usystematyzowanie. „Zależało nam na tym, aby wiedza zaprezentowana na egzaminie była przedstawiona w sposób konkretny i logiczny” – komentują bibliotekarki z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. W przewyciężeniu tych wszystkich trudności na pewno pomogła praca zespołowa. W zespole człowiek szybciej mobilizuje się do nauki, ważna jest wzajemna pomoc merytoryczna, ale również duchowa, która w chwilach zwątpienia jest nieoceniona.

Pozostaje pytanie: czy warto było podjąć trud przygotowań do egzaminu? Osoby zapytane przez autorkę artykułu odpowiedziały twierdząco. Dla nich, oprócz kariery zawodowej, niebagatelne znaczenie mają: korzystny wymiar urlopu wypoczynkowego (36 dni roboczych) oraz bardzo istotny w tym zawodzie bodziec finansowy.

Osoby, dla których cała procedura zakończyła się pomyślnie, podkreślają, że jest to nasze pięć minut, które władze jednostki mają możliwość zauważyć²². Pozostały też dobre nawyki czytania bieżącej prasy bibliotekarskiej, studiowania różnych zagadnień, tworzenia własnych rozwiązań i projektów. Bibliotekarze dyplomowani biorą na siebie obowiązek dalszego rozwijania się oraz czynnego uczestnictwa w życiu naukowym jednostki.

Zakończenie

Rozwój nauki, techniki, przemiany dokonujące się w skali globalnej, regionalnej i lokalnej sprawiają, że człowiek musi stale się rozwijać, poszerzać swoją wiedzę, umiejętności, zdobywać nowe kwalifikacje. Sprostanie tym wymogom cywilizacji możliwe jest między innymi dzięki obecności kształcenia ustawicznego w życiu zawodowym jednostki. W pracy bibliotekarza naukowego XXI wieku permanentny proces uczenia się i doskonalenia zawodowego staje się koniecznością nadrzędną. Jak słusznie zauważyła Bożena Jaskowska: „Kto nie idzie do przodu – tak naprawdę nie tylko tkwi w miejscu, ale się cofa”²³. A na to biblioteki akademickie, chcąc nadal pozostawać w centrum społeczeństwa wiedzy, nie mogą sobie

22 K. Szynadel, J. Wróbel: op. cit.; M. Karciarz: *Dyplomowany.pl – jak to się zaczęło...* „Biuletyn EBIB” 2010, nr 5 (114). Tryb dostępu: <http://www.nowyebib.info/2010/114/a.php?karciaz> [21 lutego 2013].

23 B. Jaskowska: op. cit., s. 32-42.

pozwolić. Jednym słowem – osoby pracujące w placówkach bibliotecznych i informacyjnych muszą stale się uczyć i doskonalić tak, aby świadczone przez nich usługi były faktycznie najwyższej jakości, a potrzeby informacyjne użytkowników zaspokajane w profesjonalny i szybki sposób. Egzamin na bibliotekarza dyplomowanego jest dobrym przykładem doskonalenia zawodowego bibliotekarzy. Uzyskane w ten sposób wysokie kwalifikacje wykorzystywane są do prowadzenia prac naukowo-badawczych w macierzystych bibliotekach oraz kształcenia studentów i doktorantów w zakresie szybko rozwijających się zasobów informacyjnych.

Ta grupa stanowi elitę w zawodzie bibliotekarza. Osoby te w większości są dyrektorami bibliotek, kierownikami oddziałów, autorami referatów na konferencjach oraz artykułów naukowych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej²⁴. Ich praca i zaangażowanie we własny rozwój wpływa więc korzystnie na całe otaczające je środowisko zawodowe.

Bibliografia

1. Chadaj A., Garczyńska M., Szaflarska E.: *Bibliotekarze bibliotek akademickich w krajach Unii Europejskiej. Raport badań*. „Przegląd Biblioteczny” R. 75, nr 1 (2007), s. 67-85.
2. Chodzin J.: *Funkcje biblioteki – kształcenie ustawiczne człowieka w XXI wieku*. W: EDUX.PL. *Twój portal edukacyjny*. Tryb dostępu: www.edukacja.edux.pl/p-6654-funkcje-biblioteki-kształcenie-ustawiczne.php [23 lutego 2013].
3. Cooke N. A.: *Professional development 2.0 for librarians: developing an online personal learning network*. „Library Hi Tech News” Vol. 29, nr 3 (2012), s. 1-9. Tryb dostępu: <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=17030745> [23 marca 2013].
4. Czyrek J.: *Koncepcja Lifelong Learning wyzwaniem dla bibliotekarzy*. W: *Biblioteka, edukacja, dydaktyka*. Red. J. Czyrek i B. Górnej. Wrocław 2011, s. 83.
5. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*. T. 1. Warszawa 2003.
6. Gmiterek W.: *Bibliotekarze dyplomowani – wczoraj, dziś i jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność, Poznań, 15-17 czerwca 2005*. Tryb dostępu: http://library.put.poznan.pl/2005/pdf/5_3.pdf [23 lutego 2013].
7. Jaskowska B.: *Koncepcja „biblioteki uczącej się” odpowiedzią na dylemat: stare czy nowe*. W: *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich: materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej. Rzeszów-Czarna, 1-3 czerwca 2005 roku*. Rzeszów 2005, s. 32-42.

²⁴ W. Gmiterek: *Bibliotekarze dyplomowani – wczoraj, dziś i jutro*. W: *Biblioteki naukowe w kulturze i cywilizacji: działania i codzienność, Poznań, 15-17 czerwca 2005*. Tryb dostępu: http://library.put.poznan.pl/2005/pdf/5_3.pdf [23 lutego 2013].

8. Jazdon J.: *Zderegulować czy... deregulować bibliotekarza (dyplomowanego) głos w dyskusji, a może... dyskusyjny?* „Forum Bibliotek Medycznych” 2012, nr 1 (9), s. 178-186.
9. Jazdon A.: *...Wzajemne relacje pomiędzy bibliotekami wyższych szkół niepaństwowych a państwowych...* W: *Materiały z konferencji nt. Biblioteka szkoły wyższej niepaństwowej – klient czy partner? zorganizowanej przez Bibliotekę Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Informatycznej 1 kwietnia 2004 roku.* Tryb dostępu: http://biblioteka2.wsei.pl/materiały/referaty_ex.pdf [23 lutego 2013].
10. Karciarz M.: *Dyplomowany.pl – jak to się zaczęło...* „Biuletyn EBIB” 2010, nr 5 (114). Tryb dostępu: <http://www.nowyebib.info/2010/114/a.php?karciarz> [21 lutego 2013].
11. Konieczna D.: *Edukacja bibliotekarzy i pracowników Informacji Naukowej – przeszłość, teraźniejszość i przyszłość.* „Bibliotekarz Warmińsko-Mazurski” 2011, nr 3/4. Tryb dostępu: http://www.wbp.olsztyn.pl/bwm/bwm_3-4_2011/educ.html [5 lutego 2013].
12. Konieczna D.: *Bibliotekarz musi wiedzieć więcej!* „Bibliotekarz” 2012, nr 7/8, s. 4-9.
13. Kupisiewicz Cz., Kupisiewicz M.: *Słownik pedagogiczny.* Warszawa 2009.
14. Olechnicki K., Załęcki P.: *Słownik socjologiczny.* Toruń 2002, s. 92.
15. Opinia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dotycząca projektu ustawy o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów. Pismo skierowane do szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości 5 kwietnia 2012 roku. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/arttykul/?cid=4784&prev=7> [23 lutego 2013].
16. Opinia Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Pismo skierowane do szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości 30 marca 2012 roku. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/opinie/opinia_2012_03_30.pdf [25 lutego 2013].
17. Szyhlabeł K., Wróbel J.: *Egzamin na bibliotekarza dyplomowanego.* „Bibliotekarz” 2002, nr 5, s. 8-11.
18. Warząchowska B.: *Doskonalenie zawodowe w bibliotece naukowej.* „Biuletyn EBIB” 2002, nr 8 (37). Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/37/warzechowska.php> [21 stycznia 2013].
19. Ważniewska J.: *Edukacja permanentna dorosłych w dobie globalizacji.* W: *Edukacja permanentna dorosłych w dobie przemian.* Red. T. Zacharuk, B. Boczukowa. Siedlce 2009.

dr hab. Artur Jazdon
Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu
jazar@amu.edu.pl

ZARZĄDZANIE GRUPĄ BIBLIOTEKARZY DYPLOMOWANYCH W BIBLIOTECE UNIwersyteckiej W POZNANIU. CZEGO OCZEKUJĘ OD BIBLIOTEKARZA DYPLOMOWANEGO?

MANAGING THE GROUP OF ACADEMIC CHARTERED LIBRARIANS IN POZNAN UNIVERSITY LIBRARY

Abstract

In this presentation the author intends to briefly outline some key and general assumptions that pinpoint the best managerial practice towards improving the functioning of academic librarians (aka chartered or certified librarians) in the University Library in Poznan. Thus established base will then serve as a good starting point for a presentation of the author's personal views regarding the recently defined expectations of academic librarians, but also of the available ways of supporting this group of library staff. This support, resulting from the belief that this particular group of library employees has had and still maintains a significant role to play in the functioning of modern academic and research libraries, seems to be of particular significance now, especially within the context of the imminent changes in the relevant legal regulations and current expectations and challenges which academic libraries face. The presented standpoint identifies views and opinions not so much resulting from an analysis of the current legal regulations and available literature of the subject, but rather from the author's long-time experience in managing a large research library, as well as his nearly twenty-year-long participation in the works of the Examining Board responsible for assuring the quality of examinations and for final evaluation of candidates for chartered librarians. By outlining the scope of tasks to be performed in modern libraries by an academic librarian, the author advocates not so much a specific image of superior librarians-researchers, but rather that of a librarian who would present specialist with a broad knowledge and understanding of different aspects of modern librarianship and would have intrinsic need and drive to continuous self-improvement and readiness to improve their librarian

skills and tools. A librarian that would also be an educator and promoter of knowledge and science, ready to co-operate with broadly-understood environment. In addition, the ideal academic librarian should be capable of adapting their particular interests to the needs of the organization and be ready to accept rigorous standards for educational and scientific excellence essential to academic staff members. In fact, the latter group includes academic (chartered) librarians, who should be active participants, perhaps even in a much broader sense than hitherto perceived, in overall academic research and curriculum developments and should thus ultimately become peer partners to both research staff and university students.

W wystąpieniu krótko pragnę zreferować ogólne założenia zarządzania grupą bibliotekarzy dyplomowanych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu, aby na tej podstawie przedstawić osobisty punkt widzenia co do oczekiwań artykułowanych pod adresem osób kandydujących czy zatrudnionych na tych stanowiskach oraz sposobu ich wspierania. Wspierania, wynikającego z przeświadczenia, że grupa ta dotąd, ale i obecnie w kontekście zmian przepisów prawa jak i aktualnych oczekiwań i wyzwań stawianych nowoczesnym bibliotekom akademickim, zajmuje ważne w nich miejsce i jako taka powinna być postrzegana, i traktowana. Przedstawione stanowisko wyraża poglądy autora, nie tyle wynikające z analizy przepisów prawa i literatury przedmiotu, co długoletniego doświadczenia zarządzania dużą biblioteką naukową i blisko dwudziestoletniej pracy w *Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej*. Szkicując obraz zadań bibliotekarza dyplomowanego we współczesnej bibliotece i wynikających stąd wobec niego oczekiwań, opowiadam się nie tyle za wybitnym bibliotekarzem-badaczem, ale raczej bibliotekarzem o szerokiej orientacji w różnorodnych aspektach współczesnego bibliotekarstwa, o wewnętrznej potrzebie ustawicznego samorozwoju, chcącego realizować hasło: „biblioteki jako organizacji uczącej się”, umiejącego budować swój warsztat pracy, ale i edukatora, popularyzatora, otwartego na współpracę z otoczeniem. Przy tym osoby umiejącej podporządkować swe interesy potrzebom organizacji, sankcjonującego rygory stawiane przed pracownikiem nauki, jakim jest i powinien być – może nawet w szerszym niż dotąd zakresie – bibliotekarz dyplomowany, partner pracownika nauki i studenta.

Zacząć wypada od krótkiego przypomnienia, że na mniej więcej 450 bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnianych w polskich bibliotekach na-

ukowych, w chwili obecnej 28 pracuje w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu. Wielu z nich egzamin zdawało w ostatnich kilku latach, wielu przekroczyło dopiero 30 rok życia. Dyplomowani bibliotekarze pracują, poza dyrekcją, w ośmiu z dwunastu oddziałów merytorycznych. Podkreślam to, aby pokazać, jaka była polityka kształtowania tej grupy i zadać kłam czasem powtarzanym opiniom, że dyplomowanymi zostają ci, którzy chcą być dyrektorami bibliotek (wymóg przepisów prawa) albo zasłużeńi pracownicy zbiorów specjalnych – z uwagi na naturalne warunki do prowadzenia badań i publikowania ich wyników. Oczywiście, zgadzam się z tym, że te dwa wspomniane powyżej determinanty także wpływały na decyzje o przystąpieniu do egzaminu, ale równocześnie chcę stwierdzić, że o rozwoju tej grupy pracowników mogą decydować, co więcej, powinny decydować założenia świadomie przyjętej w organizacji strategii jej rozwoju. Rezultatem takich starań w przypadku Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, stał się nie tylko wspomniany wysoki odsetek bibliotekarzy dyplomowanych w stosunku do personelu biblioteki, pewna zauważana potrzeba dążenia pracowników do osiągnięcia takiego statusu zawodowego, ich rekrutacja z wielu działów (najwyższym odsetkiem dyplomowanych pochwalić się może Oddział Informacji i Transferu Wiedzy - 8 na 12 osób), a także wyrażenie przez prorektora ds. kadrowych uwagi, że należy dbać o rozwój tej grupy, bo jest ona chlubą uczelni! (dodam, że nastąpiło to po długich i żmudnych przekonywaniach i argumentacjach popartych wieloma przykładami praktyki bibliotecznej).

Zgodnie z powyżej przedstawionym założeniem strategicznym przyjęto, iż dyrekcja Biblioteki nie będzie „łaskawie” oczekiwała czy wyłącznie pozytywnie opiniowała wnioski osób samodzielnie dojrzewających do decyzji o kandydowaniu do otwarcia postępowania kwalifikacyjnego. Na marginesie – już zupełnie obca była mi wizja utrudniania czy zamykania tej drogi przed kimkolwiek, co niestety wiemy z praktyki (i jako dyrektorzy uderzmy się w piersi) miało to miejsce w niejednej bibliotece w kraju. Chcąc budować nowoczesną bibliotekę o właściwej kulturze organizacyjnej, opierającej się na założeniach organizacji uczącej się, jako zarządzający nią zakładałem, iż trzeba opierać ją na kadrze, która w sposób naturalny swoim poziomem, rozwojem, cechami osobowości, będzie ułatwiała, gwarantowała realizację tych założeń. Przekonany jestem, że należy stwarzać pracownikom instytucji warunki do rozwoju, wspomagać ich w chęci pokonywania trudności czy barier, realizowania wszystkich wymogów formalnych wymaganych w dotychczasowym trybie postępowania kwalifikacyjnego. Tak, już słyszę głosy, że przecież można dbać o roz-

wój kadry, nie budując grupy bibliotekarzy dyplomowanych. Mam tego świadomość, ale z jednej strony uważam, że zdanie egzaminu i uzyskanie uprawnień formalnych pokazuje, że weryfikacja tych kompetencji nastąpiła na zewnątrz instytucji, została dokonana przez uprawniony do tego organ (komisja ministerialna), pozbawiona jest więc elementu subiektywizmu. Po drugie, miałem i mam świadomość, że przygotowanie pracownika do takiego egzaminu, wydanie mu pozytywnej opinii i skierowanie na egzamin, w momencie gdy znał on stanowisko dyirekcji co do oczekiwań odnośnie poziomu jego przygotowania, a także rangi jaką nadaje się później stanowisku bibliotekarza dyplomowanego, będzie zmuszało kandydata do... starannego przygotowania się do tego zadania, następnie dbałości o utrzymanie odpowiedniego poziomu własnego rozwoju naukowego. Podkreślałem w ten sposób, że szanowałem i szanuję nadal codzienną pracę, dorobek pracownika na jego stanowisku oraz zakładałem, iż dla realizacji tych zadań rozwija się on samodzielnie bez przymusu. Jednocześnie jednak uważam, że przygotowanie do egzaminu wymagało poszerzenia swych doświadczeń przez poznawanie literatury przedmiotu, w tym także spoza ścisłego zakresu specjalizacji pracownika. Nie personalizując, posłużę się przykładem wybitnego starodruicznika, który dochodzi do swych wysokich kompetencji studiując głównie literaturę historyczną, łacinę klasyczną, raczej przez stosunkowo długi okres warsztatowego wykonywania swych prac związanych ze starymi drukami. Czy mam założyć, że sam z własnej, nieprzymuszonej woli będzie on poznawał elementy marketingu bibliotecznego, ekonomicznych aspektów zarządzania bibliotekami itp.? Oczywiście są bez wątplenia i tacy, ale w rzeczywistości wiem, że „konieczność przymusu” jest ważnym elementem wspomagającym jego wewnętrzną motywację. Dlaczego to podkreślałem? Wynikało to z przyjętego założenia, które zawarte jest w podtytułowym pytaniu, czego oczekuję od bibliotekarza dyplomowanego? Kim on ma być? Jakie zdania realizować? W skrócie odpowiadając na to pytanie powiem kolokwialnie: bibliotekarz dyplomowany to taki pracownik biblioteki, który obudzony w środku nocy potrafi dyskutować, bo ma ogólną wiedzę i wystarczającą orientację, na każdy w zasadzie temat dotyczący bibliotekarstwa. Podkreślałem: nie własnej biblioteki i wąskiego, jego interesującego z uwagi na wykonywane na dzień zadania, zakresu tematycznego.

Do zagadnienia budowy systemu wspomagania zaraz powrócę, bo na moment chciałbym dotknąć relacji: bibliotekarz dyplomowany a osoba z tytułem naukowym doktora. Dla mnie osobiście są to dwie odrębne grupy, choć dobrze gdy dyplomowany bibliotekarz ma doktorat, a osoba

z doktoratem uzyskuje uprawnienia dyplomowanego. Jednakże w nawiązaniu do powyżej przedstawionej ogólnej definicji bibliotekarza dyplomowanego, powiem iż osoba z doktoratem to wybitny specjalista, zamknięty w świecie swej wąskiej specjalizacji, występujący na takich konferencjach naukowych, który nie zawsze ma dokładną orientację w innych sprawach bibliotecznych. Czy każda taka osoba musi lub powinna być dyplomowanym? Moja odpowiedź brzmi: „nie”. Jeśli rozwija się w swojej specjalizacji, prowadzi w jej ramach badania naukowe czy zajęcia dydaktyczne, niech to czyni. Taką osobę należy także wspierać, bo osoby z tytułami doktorów w naszych naukowych bibliotekach są także potrzebni, ale mam świadomość, że nie każda osoba z takimi kompetencjami, z taką drogą rozwoju będzie dobrym dyplomowanym. Oczywiście z założenia posiada ona specjalistyczne kompetencje, wiedzę, zna problematykę określonej dyscypliny naukowej, bieżący jej stan, ma doskonałe rozeznanie w literaturze przedmiotu, zna środowisko naukowe własnej uczelni, a może i ogólnopolskie. Wszystko to czyni z niej doskonałego zapewne kandydata na bibliotekarza... dziedzinowego. Osoba z doktoratem, nie zawsze musi być dyplomowanym i nie zawsze będzie dobrym dyplomowanym, i dlatego nie wszystkie osoby w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu legitymujące się dyplomem doktorskim miały w przeszłości i mają obecnie status bibliotekarza dyplomowanego.

Wracając do wątku bibliotekarza dziedzinowego powiem, że w naszej koncepcji zarządzania biblioteką i jej personelem, jego droga do bibliotekarza dyplomowanego jest krótsza niż droga osoby z doktoratem!

Powyższe rozważania pokazują, że dyplomowani to osoby o dużej wiedzy ogólnej i bibliotekarskiej, do tego także specjaliści z określonej problematyki. Osoby, na których budujemy realizację podstawowych zadań, kompetencji biblioteki naukowej. Co jest naszą kompetencją podstawową? Odpowiedź brzmi: w Polsce użytkownik i obsługa jego oczekiwań. Oczywiście pamiętamy i o drugiej, także podstawowej kompetencji, jaką jest budowa zasobu i jego opracowanie, które uznano za priorytet np. w Stanach Zjednoczonych. To są dwie podstawowe, tradycyjne kompetencje. Ale na nie nakłada się ta najnowsza, przenikająca niejako te wymienione, a która według mnie stanie się za lat kilka najważniejsza, tj. szkolenie, dydaktyka, konsultacje, kształcenie. Zakładam, iż jeśli nawet ma rację Łukasz Gołębiowski, że wszystkie zasoby będą w przyszłości dostępne tylko w postaci zasobów elektronicznych i zniknie tradycyjny (na papierowym nośniku) materiał biblioteczny, to biblioteki nie znikną – jak prorokuje wspomniany autor. Będą organizować dostęp do nich (a tak-

że budować własne e-zasoby), oceniać ich wagę, znaczenie, poprawność, aktualność itd. Będą przekazywać tę wiedzę użytkownikom, kształcąc ich (w znacznie szerszym zakresie niż czynimy to dziś) jak z tych zasobów korzystać. Właśnie te zebrane łącznie zadania (zbudowanie dobrego zasobu na podstawie dogłębnie rozpoznanych potrzeb użytkowników i nauczanie go korzystania z nich) może wypełniać według mnie tylko osoba dobrze zorientowana w problemach dziedziny, ale także w realiach bibliotekarstwa, znająca zasady funkcjonowania biblioteki jako systemu, umiejąca nawiązywać kontakt z użytkownikiem dla rozpoznania jego potrzeb, a następnie uczenia go, przekazywania mu posiadanych informacji, osoba ciesząca się pewnym autorytetem, uznawana za partnera w tych rozmowach.

Oczekując dużo od dyplomowanego, staram się także dużo „mu dać”, oferować. Mówiąc językiem współczesnego zarządzania oddajemy w ręce tych bibliotekarzy poważny zakres uprawnień, kompetencji i odpowiedzialności, wykorzystując ich umiejętności w realizacji zadań wynikających z pracy w określonym zespole, ale także zapraszając do działania w wielu grupach zadaniowych. Jako zarządzający uważam, że moim zadaniem jest wspieranie, wsłuchiwanie się w ich głosy, spełnianie oczekiwań. Oczywiście po to, aby stwarzać im właściwe warunki pracy, ale także by móc od nich dużo oczekiwać. Zadziałało tu biblijne stwierdzenie: „Komu dużo dano, od tego dużo wymagać się będzie”. Co zaliczyć możemy do zestawu tych działań wspomagających? Istotnym elementem stało się prowadzenie kilku już cykli całorocznych warsztatów dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych, na których słuchacze omawiali kolejno wszystkie zagadnienia wskazane jako egzaminacyjne, co także zmuszało ich do systematycznej pracy, bieżącego opanowywania materiału, umiejętności jego prezentacji, dyskusji, argumentowania swego stanowiska. Stworzono cykl comiesięcznych wykładów naukowych, na których mogli oni prezentować się, przedstawiać swoje badania, ucząc się w ten sposób trudnej sztuki dobrej prezentacji. Zachęcam do publikowania swoich artykułów w wydawanym przez BU recenzowanym roczniku „Biblioteka”, o wysokim poziomie naukowym, co pozwala autorom zetknąć się często z ostrymi uwagami recenzentów. Zdecydowanie wyrażam zgodę (dofinansowuję) na krajowe czy zagraniczne wyjazdy konferencyjne, warsztaty, szkolenia i staże do innych bibliotek. Warunkiem wstępnym wyjazdów jest zawsze zobowiązanie do napisania artykułu lub ogłoszenia wykładu w czasie konferencji, jak i po powrocie do kraju. Wszyscy chętni dwie godziny tygodniowo, bezpłatnie mogą uczestniczyć w lektoracie

zewnątrznym języka obcego, a trzech neofilologów prowadzi dodatkowo tzw. lektoraty wewnętrzne. Także bezpłatne, także w godzinach pracy. Wprowadzono ruchomy czas pracy pozwalający lepiej organizować sobie własne obowiązki, ale także możliwość ubiegania się o krótkoterminowe zwolnienie ze świadczenia pracy, w miejscu pracy, dla wykonania kwerendy czy przygotowania artykułu. Dla ułatwienia nauki, rozwoju wydzieliliśmy księgozbiór bibliologiczny (dziś około 1600 wol.) dostępny pierwotnie wyłącznie dla pracowników (dziś ten zasób udostępniany jest wszystkim zainteresowanym na zasadach czytelnianych).

Ważną sprawą jest dbałość o to, by wszyscy kandydaci i dyplomowani prowadzili zajęcia dydaktyczne. Co więcej, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu jest jedyną lub jedną z dwóch bibliotek, której bibliotekarze dyplomowani mają statutowo określone pensum w tym zakresie (120 godzin w roku). Przez wiele lat prowadzono ocenę według własnego kwestionariusza (teraz niestety według ogólnoucześnieanego, nie tak dostosowanego do specyfiki naszych zadań jak poprzedni). I co więcej – w wyniku oceny zdarzało się warunkowe zatrudnianie na etacie dyplomowanego na kolejny okres. Wskazane warunki dotyczyły najczęściej konieczności publikowania czy intensyfikacji prowadzenia zajęć dydaktycznych. Funkcje organizacyjne nie każdy z dyplomowanych może pełnić (mała liczba stanowisk kierowniczych), ale rekompensuje to powoływanie do pracy w zespołach zadaniowych, a tym samym dochowane są zobowiązania i rozliczenia z realizacji trzech obszarów zadań stawianych przed dyplomowanymi. Uważam, że „szlachectwo zobowiązuje” i tak jak nobilitacja następuje po spełnieniu określonych warunków, tak później należy je nadal, i może tym bardziej świadomie realizować. Niestety, wiemy zapewne wszyscy, że istnieje w naszych bibliotekach grupa dyplomowanych, która po zatrudnieniu na tym stanowisku czuje się zwolniona z realizacji związanych z nim zadań! Uważam, że jest to działanie na szkodę nie tylko tej grupy, ale kształtowania wizerunku całej biblioteki. Z drugiej strony – byłem wstrzeźliwy w popieraniu starań grupy pozostałych bibliotekarzy, o przyznanie i później utrzymanie przez nią tych samych uprawnień, która posiada grupa dyplomowanych. Każdemu stwarzam warunki dla jego rozwoju i spełnieniu wymogów stawianych przed dyplomowanym. Po uzyskaniu uprawnień zabiegam o szybkie przekształcenie dotychczasowego etatu na etat bibliotekarza dyplomowanego, co jak pokazuje ich liczba w BU, udawało się zawsze. Osoby te rozwijając się, są kierowane do być może ciekawszej, choć często trudniejszej, bardziej wymagającej pracy,

ale też od tej grupy więcej wymagam i egzekwuję. To ją wyróżnia z całego zespołu. Stąd też wynikała wspomniana poprzednio wstrzeźliwość.

Zarysowałem szerzej dotychczasową politykę zarządzania tą grupą pracowników, aby zastanowić się co dalej w kontekście zmian wynikających z deregulacji.

Jestem za tym, aby ta grupa nadal w naszych bibliotekach istniała i rozwijała się. W oparciu o nią zamierzam kontynuować wiele już podjętych zadań, licząc że będzie ona w stanie także jak dotąd być zespołem aktywnym, inicjującym wiele nowych wyzwań. Nadal chciałbym, aby bibliotekarze dyplomowani wyróżniali się pod względem uprawnień i możliwości. Po co? Zakładam, że pracownicy ci mają wysoką świadomość tego, iż otrzymali dużo uprawnień, kompetencji, swobody i samodzielności działania, a obdarowani dużą dozą zaufania, i w oparciu o to kształtować będą swoje postawy w miejscu pracy. Powtórzę raz jeszcze to co systematycznie im uświadamiam: tj., że mają w pewnym stopniu wyższą pozycję w organizacji, więcej otrzymują, co pozwala dyrekcji więcej od nich wymagać. Ale i także po to, aby inni pracownicy biblioteki chcieli pokonywać wszelkie wymogi formalne i merytoryczne, wykorzystywać stwarzane w instytucji warunki, by do tej grupy należeć. Aby dążenie do rozwoju, a tym samym do profesjonalizmu stawało się podstawą ich ambicji zawodowych. Nadal zamierzam wspomagać rozwój każdego z bibliotekarzy dyplomowanych i kandydatów do tej grupy, przez utrzymywanie tych wszystkich rozwiązań, o których mówiłem. Chcę bowiem, aby właśnie z tego grona pracowników rekrutowały się osoby prowadzące zajęcia grupowe, jak i konsultacje indywidualne. Myślę szczególnie o tych formach zajęć, które kierowane są już, i które w jeszcze szerszym zakresie kierowane będą do doktorantów i pracowników nauki. Przed nimi muszą stanąć osoby wysoko wykwalifikowane. Nie będzie też odkryciem dla nikogo stwierdzenie, że w naszych bardzo zhierarchizowanych instytucjach liczą się tytuły i formalne rangi, stanowiska. Z tego też względu łatwiej przekonać pracowników nauki do udziału w szkoleniach, warsztatach, gdy prowadzą je bibliotekarze mający status nauczyciela akademickiego. W dużym stopniu z tej grupy rekrutują się już, zarówno osoby dyżurujące przy serwisie *Zapytaj bibliotekarza*, jak i wykonujące zadania bibliotekarzy dziedzinowych. Są to osoby pierwszego kontaktu, od działania których często zależy opinia i dalszy los współpracy użytkownika z biblioteką. Zarówno tych obsługiwanych zdalnie (*Zapytaj bibliotekarza*), jak i tych, których zadaniem jest bywanie na wydziałach, kontakty z pracownikami nauki, budowanie portali dziedzinowych. Dla lepszego umotywo-

wania prowadzących te usługi, wszystkie one są personalizowane, a więc nikt nie pozostaje dla ich odbiorców anonimowy. Z drugiej strony wszystkie zaszczyty i pochwały także „spadają” w tej sytuacji na konkretną osobę. Powtórzę wyrażoną wcześniej opinię, że tych działań szkoleniowych lub związanych z indywidualnym rozpoznaniem potrzeb użytkowników i podjęciem próby ich indywidualnego rozwiązania będzie z rokiem na rok więcej. Dalej, uważam, że intensyfikować powinniśmy udział bibliotekarzy w realizacji grantów, prac badawczych czy także zajęć dydaktycznych związanych z poszukiwaniem źródeł, literatury. I to także powinni wykonywać wysoko wykwalifikowani bibliotekarze dyplomowani – nauczyciele akademicki, co bardzo ważne i co staram się podkreślać: aktywni partnerzy dla innych grup pracowników nauki na uczelni. Pokazanie dzięki istnieniu i funkcjonowaniu tej grupy osób – roli, znaczenia, w wykonywaniu ewentualnych zadań do realizacji realizowanych przez bibliotekę na rzecz swojej uczelni, jej pracowników i studentów.

Dodam na marginesie, że prorektor zajmujący się kadrami podjął już działania na rzecz wprowadzenia obligatoryjnego warunku obsadzenia wszystkich stanowisk kierowniczych wyłącznie pracownikami z tej kategorii.

Natomiast bez wątpienia, dla takiego rozwoju tej grupy, nadania jej właściwej rangi, powinniśmy jako grupa zawodowa, np. poprzez Konferencję Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych, próbować rozwiązać według mnie jeszcze dwa problemy. Mówiąc inaczej, zaproponować, tak jak wcześniej rekomendowaliśmy KRASP-owi ogólne założenia dotyczące wymogów co do kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego, dwie propozycje:

- co zaliczać należy do zakresu dydaktyki bibliotecznej,
- jak oceniać bibliotekarzy dyplomowanych.

Są to dwa różne punkty, ale według mnie i jak to wynika z naszych poznańskich doświadczeń, niezwykle ważne, będące konsekwencją tego, iż grupa ta należy do grupy nauczycieli akademickich. W przypadku pierwszego, jeśli nie przekonamy naszych przełożonych, że dydaktyka biblioteczna obejmuje szeroki wachlarz form, możemy spotkać się z zarzutem, że... bibliotekarze dyplomowani dydaktyki nie prowadzą! Tak usłyszałem dwa-trzy lata temu od prorektora, który stwierdził, że dydaktyką którą on może zaliczyć, jest tylko ten zastaw zajęć, który wpisany jest do minimów programowych opracowanych przez poszczególne wydziały. Ilu z nas prowadzić będzie takie zajęcia? Kilkoro w tych ośrodkach, w któ-

rych są realizowane zajęcia z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. O ile dyrekcje instytutów czy katedr nas do prowadzenia zajęć dopuszczają. Nie broniłbym się też przed określaniem godzinowego pensum, bo to umacnia nas – nauczycieli akademickich, o których się mówi, o których trzeba pamiętać i których trzeba... ocenić.

Tu więc dotykamy drugiego problemu – oceny dyplomowanych. Postulowałbym opracowanie także wspólnego dla nas formularza oceny. Dotąd z reguły – podlegając ocenie – wypełniamy formularze ogólnouczelniane. A powinniśmy dążyć do tego, aby wyeliminować pytania dotyczące postępów w pracy habilitacyjnej czy liczby wypromowanych od ostatniego awansu... doktorów. To nie nasza działka! Tymczasem powinno się wpisać ocenę z tych działań, które bibliotekarz może czy i powinien dla rozwoju warsztatu, dla tworzenia warunków studiowania czy prowadzenia badań naukowych realizować. Nie powinniśmy w tych ocenach uciekać od tak „przyziemnych” spraw jak... dokumentacja rozwoju naukowego poprzez publikacje naukowe czy fachowe. Mówię to nie bez przyczyny, bo z przeprowadzonego przeze mnie kilka lat temu badania jako członka Komisji Egzaminacyjnej dla dyplomowanych wynikało, że połowa z wypromowanych w kolejnych 4 latach – nie opublikowała niczego! Przekonanie natomiast pozostałych, że jesteśmy tak jak oni nauczycielami akademickimi, tylko... nie publikujemy i mało jesteśmy aktywni w zakresie dydaktyki, nie przyniesie pozytywnego z naszego punktu widzenia efektu.

Dlaczego podkreślam te elementy? Uświadommy sobie, że jeśli prawdą jest, iż bibliotekarzy dyplomowanych do deregulacji zgłosiło samo Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, jak mnie zapewnił w dyskusji były już minister Jarosław Gowin, to następnym krokiem może być... całkowita rezygnacja z ich utrzymania. Musimy sami pokazać, że jest to ważna grupa wykonująca odpowiedzialne zadania dla tworzenia warunków prowadzenia prac naukowych i dydaktycznych, sama się rozwija, chce prowadzić zajęcia, uczestniczyć w przygotowywaniu i realizacji grantów, pragnie być traktowana tak jak inni pracownicy, także w momencie oceny. Inaczej może nas spotkać smutny los, którego wyznacznikiem będzie założenie, że biblioteki uczelniane są tylko punktami serwisowymi łatwych i tanich usług. A takie mogą wykonywać tani, czyli niezbyt wykwalifikowani pracownicy, a więc na pewno nie bibliotekarze dyplomowani.

prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz
Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytetu Łódzkiego
kbin@uni.lodz.pl

UJEDNOLICONE WYMOGI KWALIFIKACYJNE NA STOPIEŃ BIBLIOTEKARZA DYPLOMOWANEGO I DYPLOMOWANEGO PRACOWNIKA DOKUMENTACJI I INFORMACJI NAUKOWEJ – POTRZEBNE CZY NIE?

UNIFIED QUALIFYING REQUIREMENTS FOR THE CHARTERED LIBRARIAN AND CHARTERED DOCUMENTATION AND INFORMATION SCIENCE EMPLOYEE – NEEDED OR NOT?

Abstract

The paper concerns the unified requirements for a chartered librarian, applicable to the proceedings of the Examination Committee of the Ministry of Science and Higher Education. The author presents the impartial and essential activities of the Commission members – on the basis of submitted documentation – designed to enable the candidates to take the exam, the passing of which gives the legal right to occupy relevant positions in a group of qualified staff in research libraries as well as in documentation and scientific information institutions. The author perceives the statements appearing recently (on the occasion of the deregulation of the librarian profession) that only the institution directors should decide about granting the employees with certification status and therefore the committee consisting of dozen or so professionals should not be required as irresponsible, and a possible decision to liquidate it – as harmful for the development of young library staff in Poland.

Od listopada 2011 roku, kiedy Premier RP Donald Tusk podjął decyzję o przeprowadzeniu deregulacji wielu profesji w Polsce, w tym także zawodu bibliotekarza, rozpoczęły się prace legislacyjne Ministerstw: Sprawiedliwości, Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Kultury i Dziedzictwa Narodowego, otwarcie naszego zawodu i wszystko, co z tym się łączy – zaprzęta do dziś uwagę zainteresowanych problemem – bibliotekarzy i dy-

rektorów bibliotek, pracowników naukowo-dydaktycznych, instytutów kształcących bibliotekarzy, gremiów z bibliotekarstwem związanych.

W krótkim wystąpieniu – zobligowana limitem czasu – odniosę się tylko do kwestii bibliotekarzy dyplomowanych. Będąc członkiem, a od kilkunastu lat wiceprzewodniczącą i przewodniczącą Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania postępowania kwalifikacyjnego dla kandydatów na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej – zabrałam już głos w przedmiotowej sprawie w połowie 2012 roku na łamach „Bibliotekarza”¹. Po roku przypomnę tylko podstawowe informacje tam zawarte, wymienię instytucje i osoby, które wyraziły swe poglądy, zaniepokojone planowanymi zmianami w sposobie kwalifikowania na wymienione wyżej stanowiska.

Aktualnie Komisja Egzaminacyjna działa przy Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego na podstawie Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 27 lipca 2005 roku, Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 sierpnia 2006 roku oraz Decyzji Nr 4 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 11 kwietnia 2008 roku; powołującej 11-osobowy skład zespołu (obecnie nieco zmodyfikowany).

Członkami Komisji są dyrektorzy największych bibliotek naukowych w stopniu doktora oraz profesorowie Instytutów Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa. Wszelkie dane dotyczące jej funkcjonowania zainteresowani mogą znaleźć na stronie WWW ministerstwa, pomocą służy zawsze sekretarz Komisji dr Aleksandra Wejman-Sowińska oraz wszyscy jej członkowie, a także opublikowany w 2007 roku w „Bibliotekarzu” „Poradnik” dla kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego autorstwa dr Anastazji Śniechowskiej-Karpińskiej², która taki egzamin złożyła.

Postępowanie Komisji określa Regulamin z 2008 roku. Zgodnie z nim wiosną i jesienią każdego roku organizowane są spotkania członków Komisji, na których rozpatruje się wnioski kandydatów o przeprowadzenie postępowania kwalifikacyjnego oraz sesje egzaminacyjne; o ich terminie powiadamia sekretarz. Do egzaminu mogą przystąpić pracownicy z tytułem magistra bibliotek uczelnianych oraz publicznych posiadających status księżniczek naukowych, bowiem w tych placówkach są stanowiska bibliotekarzy dyplomowanych, dyplomowanych pracowników dokumentacji

1 H. Tadeusiewicz: *Bibliotekarz dyplomowany – postępowanie kwalifikacyjne*. „Bibliotekarz” 2012, nr 7/8, s. 10-11.

2 A. Śniechowska-Karpińska: „Poradnik” dla kandydatów na bibliotekarza dyplomowanego. „Bibliotekarz” 2007, nr 11, s. 7-10.

i informacji naukowej. Zainteresowani mają do dyspozycji stale aktualizowany spis lektur oraz tezy egzaminacyjne, zatwierdzane każdorazowo przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, co bardzo ułatwia przygotowanie do egzaminu, nie ma więc zaskoczenia kandydatów „dziwnymi pytaniami”. Nie jest już potrzebna zgoda przełożonego, ale zwykle dyrektorzy czy rektorzy takie wnioski popierają i opiniują pracę wnioskodawcy. Komplet materiałów dokumentujących osiągnięcia zawodowe, naukowe, organizacyjne, dydaktyczne i społeczne, znajomość języka obcego, uzyskane stopnie czy tytuły – kandydat dostarcza do sekretariatu Komisji.

Dorobek osoby zainteresowanej recenzuje dwu jej członków, którzy wnioskuje o dopuszczenie kandydata do egzaminu w pełnym zakresie, tj. z części ogólnozawodowej specjalistycznej lub jednej z nich; niekiedy – w uzasadnionych przypadkach – o zwolnieniu z egzaminu (określa to Regulamin). Opinie recenzentów omawiane są na posiedzeniu członków Komisji, którzy w głosowaniu jawnym, podejmują stosowne decyzje. Kandydaci są o nich powiadamiani pismem sekretarza Komisji.

Po złożonym egzaminie z wynikiem pozytywnym kandydaci otrzymują zaświadczenie potwierdzające uzyskanie kwalifikacji zawodowych dyplomowanego bibliotekarza (lub dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej). Zdarza się, że egzamin zostaje oceniony negatywnie, o czym zawiadamia przewodniczący zespołu egzaminacyjnego (kandydat ma prawo po roku ponownie przystąpić do egzaminu).

Tak więc osoby zainteresowane, poddają się postępowaniu kwalifikacyjnemu, jakie w skrócie przedstawiłam – z własnej woli, a przeprowadza je kompetentny zawodowo i naukowo zespół praktyków, i teoretyków, bibliotekarzy, bibliologów, i informatologów, powoływanych przez ministerstwo; Komisja przeprowadza postępowanie zgodnie z przepisami regulaminu, w sposób bezstronny i zawsze życzliwy wobec młodszych i nieco starszych kolegów.

Zazwyczaj do sekretariatu Komisji wpływa kilkanaście wniosków o dopuszczenie do egzaminów w każdej z dwu sesji w roku. Dla przykładu powiem, że w latach 1999-2010 (w ostatniej zakończonej kadencji) rozpatrzono 311 wniosków, 203 osoby uzyskały uprawnienia bibliotekarza dyplomowanego i 11 osób – dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Zaprezentowany ogólnie tryb kwalifikowania na wymienione stanowiska gwarantuje, iż zajmować je będą osoby posiadające wymagany przepisami dorobek, aktywne i ambitne, mające wiedzę i umiejętności, aby znaleźć się w elicie naszego zawodu, a każda profesja o posiadanie

takiej elity winna się starać. Dochodzenie do uzyskania uprawnień pracowników dyplomowanych, o których mówię, nie jest więc – jak twierdził w radiowej wypowiedzi Grzegorz Jasiński „drogą przez mękę”. A o wciąż znacznym zainteresowaniu przystępowaniem do egzaminu świadczy złożenie 41 wniosków do rozpatrzenia przez komisję w sesji jesiennej w 2012 roku; spośród tych kandydatów 32 osoby otrzymały uprawnienia, o jakie się ubiegały, a w sesji wiosennej 2013 roku wpłynęło 13 kompletów dokumentów od zainteresowanych osób; egzamin odbędzie się w Bibliotece Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w dniach 17-18 czerwca. Wciąż odbieram telefony przyszłych kandydatów do egzaminu w sesji jesiennej (jest już kilkanaście wniosków złożonych w sekretariacie). Widać więc, że pracownikom bibliotek zależy na podnoszeniu kwalifikacji zawodowych i rozwoju naukowym; uzyskanie statusu bibliotekarza dyplomowanego zwiększa ich szanse na zajmowanie stanowisk kierowniczych, a w przypadku dyrektorów jest to warunek *sine qua non*.

Projekt o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów, także bibliotekarza, z dnia 6 marca 2012 roku oraz propozycja Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 maja 2013 roku w sprawie zajmowania stanowisk w bibliotekach, wprowadziła m.in. zmianę zasad powoływania na stanowiska bibliotekarza dyplomowanego i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej. Jej konsekwencją będzie więc likwidacja Komisji Egzaminacyjnej, która od wielu lat kompetentnie i bezstronnie przeprowadzała kwalifikacje na wymienione stanowiska.

Twierdzenie, jakie pojawiło się w prasie, jakoby o tym kto ma objąć te stanowiska wie najlepiej dyrektor biblioteki (jej autora litościwie nie wymienię) jest niepoważna, a taki sposób „kwalifikowania” może być nieobiektywny i stronniczy, prowadzić będzie do rozmaitych nadużyć i międzyludzkich konfliktów.

Całe zamieszanie wokół stanowiska pracowników dyplomowanych w naszym zawodzie powstało z powodu braku wiedzy ministerialnych decydentów, iż złożenie egzaminu na to stanowisko nie jest warunkiem zatrudnienia w bibliotece, natomiast warunkiem otrzymania etatu jest posiadanie dyplomu magisterskiego lub licencjackiego z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej albo ukończenie innych studiów wyższych. Zawód bibliotekarza nie jest więc „zamknięty”, nie ma potrzeby „otwierania” go.

Środowisko bibliotekarzy na planowaną deregulację zareagowało natychmiast i kategorycznie sprzeciwiło się projektom Jarosława Gowina, uzasadniając swe negatywne stanowisko.

Wpłynęły do mnie niemal wszystkie głosy w tej sprawie, pochodzące od instytucji, organizacji i zainteresowanych osób – głównie dyrektorów bibliotek naukowych (uczelnianych, części publicznych i innych) oraz szefów 11 instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, zabrali także głos parlamentarzyści w ramach interpelacji i zapytań poselskich.

Ta szeroka dyskusja świadczy o konsolidacji naszego środowiska, co z przyjemnością wypada odnotować.

W świetle ostatnich ministerialnych decyzji moje dywagacje nabyły wątpliwej wartości historycznej.

dr Henryk Hollender

Uczelnia Łazarzkiego w Warszawie

h.hollender@lazarzski.edu.pl

BIBLIOTECZNA KOMISJA CERTYFIKACYJNA

LIBRARY CERTIFICATION COMMITTEE

Abstract

While the new higher education law in Poland secures the position of the certified librarian, it is still unclear what body will be granting that title/status. The newly established Committee on Professional Accreditation of Polish Library Association (SBP) is oriented on accrediting part-time educational programmes, but it may also be concerned with full-time degree programmes in the future, as well as with granting individuals with advanced certificates of professional proficiency. In case CAP fails to expand or is unsuccessful, the authors suggest an independent fundamental body, which may be established as an initiative of a group of professionals, who would be able to draft a coherent programme and appoint first members. The body might grow in strength remaining independent and immune to any lure of power different than the authority of judgment. The paper is concluded with some suggestions on how CAP could operate to promote real professional progress.

Likwidacja procedury przyznawania kwalifikacji bibliotekarza dyplomowanego przez komisję Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego nie tylko prowadzi do strat, opisanych szczegółowo w dyskusji i w stanowiskach oficjalnych, w tym Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, ale i stwarza nadzieję na stworzenie racjonalniejszych niż dotychczasowe zasad stratyfikacji pracowników wykonujących zawód bibliotekarza i pracownika informacji. Nie wiemy jednak, co znajdzie się w rozporządzeniu, które trzeba wydać na miejsce starego – tego, które było dotychczas podstawą do nadawania uprawnień bibliotekarza dyplomowanego. Obowiązek wydania nowego rozporządzenia nie znikł z ujednoliconego tekstu Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, co więcej, ma ono spełniać te same wymogi co poprzednie. W art. 117 nie skreślono ani jednego słowa, toteż zdaje się on nadal sugerować, że obowiązująca

w kraju procedura „dyplomowania” przyniesie ujednoczenie zasad¹. Ministerstwo najwyraźniej wysłuchało opinii Rady Wykonawczej KDBASP z dnia 25 marca 2013 roku² i art. 116 Ustawy nie otrzymał brzmienia: „Statut uczelni może określać dodatkowe wymagania i kwalifikacje zawodowe osób zatrudnianych na stanowiskach, o których mowa w art. 113” (czyli bibliotekarzy dyplomowanych), lecz „Statut uczelni może określać dodatkowe wymagania i kwalifikacje zawodowe osób zatrudnianych na stanowiskach, o których mowa w art. 110” – czyli pracowników naukowo-dydaktycznych i dydaktycznych. Teraz środowisko bibliotekarzy może samo określić, czym bibliotekarz dyplomowany ma się różnić od innych. Wyliczając te różnice, KDBASP poszła za sprawdzonymi wzorcami, pozostaje jednak pytanie: kto ma orzekać?, czy zostały one spełnione w każdym indywidualnym przypadku?, czyli kto ma egzaminować lub oceniać bibliotekarzy? Narzucają się tu rozwiązania zgodne z głosami kolegów, którzy opowiadali się właśnie za tym, by te postępowania zaczynały się i kończyły w obrębie poszczególnych uczelni. Łatwo sobie wyobrazić wydanie na podstawie art. 117 takiego rozporządzenia, które powierza radom bibliotecznym ocenianie poszczególnych kandydatów na podstawie „warunków obligatoryjnych”, rekomendowanych przez KDBASP.

-
- 1 Art. 117. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia:
- 1) Warunki, jakie powinien spełniać kandydat na dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, uwzględniając w szczególności wymagania w zakresie posiadanego wykształcenia, stażu pracy i osiągnięć naukowych, warunkujące dopuszczenie do postępowania kwalifikacyjnego oraz warunki uzyskiwania zwolnienia z tego postępowania.
  - 2) Formę i tryb postępowania kwalifikacyjnego stanowiącego podstawę do przyznawania uprawnień dyplomowanego bibliotekarza oraz dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, uwzględniając tryb powoływania oraz sposób funkcjonowania komisji egzaminacyjnej.
  - 3) Warunki awansowania dyplomowanego bibliotekarza i dyplomowanego pracownika dokumentacji i informacji naukowej, uwzględniając wymagania kwalifikacyjne warunkujące awans zawodowy, wykaz specjalizacji zawodowych oraz ich zakres tematyczny, wzór zaświadczenia o uzyskaniu kwalifikacji zawodowych, uwzględniając potrzebę umieszczenia wszystkich danych potwierdzających uzyskane kwalifikacje zawodowe – uwzględniając w szczególności sprawne funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni.
- 2 *Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej – rekomendacja Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, list Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich do przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, z dnia 25 marca 2013.* Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/dokumenty_opinie.php [31 maja 2013].

W instytucji czy centralnie

Możemy dyskutować w nieskończoność czy taka delegacja nie będzie równoznaczna ze stratą jakościową. Jest oczywiste, że ogólnie zapisy typu „redakcja naukowa lub merytoryczna” albo „przygotowanie i realizacja różnych form dydaktyki bibliotecznej, w tym z zakresu edukacji informacyjnej, również w wersji e-learningowej” mogą być rozmaicie interpretowane w poszczególnych instytucjach naukowych. Łatwo też przewidzieć, że przy ocenie lokalnej zniknie ewaluacja osobowości kandydata, jego umiejętności formułowania myśli i nawiązania kontaktu z rozmówcą albo np. prowadzenia zebrania. Nie da się zresztą ukryć, że cechy takie nie są akcentowane w „warunkach obligatoryjnych”. Co gorsza, nie ma tam niczego, co by dawało nam pewność, że kandydat na bibliotekarza dyplomowanego jest mistrzem w swoim zawodzie. Zasadniczą siłą kandydata powinno być osiągnięcie znaczącej pozycji zawodowej nie tylko za wysługę lat, wydajność i uległość wobec wymogów zewnętrznych (np. przepisów katalogowania, zasad tworzenia zestawień bibliograficznych, algorytmów wyszukiwania w bazach danych, zasad finansowania przy projektowaniu wystąpień i przedsięwzięć), ale i za krytyczne myślenie, nowatorstwo, umiejętności przekonywania do swoich racji. Ten zakres jest „obsłużony” przez punkt „działalność organizacyjna” i „warunki dodatkowe”, teoretycznie powinien też wynikać z dokonań „naukowo-badawczych”, ale nie stanowi to wystarczającego zabezpieczenia przed przyznaniem kwalifikacji bibliotekarza dyplomowanego osobie, która „wyżywa się” w rolach autorskich lub społecznościowych, a swoją zasadniczą działalność prowadzi po utartej ścieżce sumiennosci i konformizmu.

Tym bardziej chciałoby się mieć do czynienia w skali kraju z zasadami nie tylko jednolicie zwerbalizowanymi, ale i faktycznie zinternalizowanymi. Jeśli nie rozumiemy wszystkiego identycznie, jeśli nie we wszystkim się ze sobą zgadzamy, to jasne jest, że delegujemy prawo do osądu i wyboru na zewnętrzne ciało, które nie zadowolając wszystkich, zadowoli jednak wielu, a niezbędną jednolitość swoich poczynań zrównoważy otwartością i zdolnością do samodoskonalenia. Uważamy, że kolejne komisje powoływane przez MNiSW do „dyplomowania” bibliotekarzy spełniały z grubsza te wymogi i proponujemy, aby wzorem krajów rozwiniętych istniało w Polsce ciało przyznające swoiste listy uwierzytelniające praktykującym bibliotekarzom o odpowiednim przygotowaniu akademickim.

Wydaje się jednak, że ciało to – w odróżnieniu od byłej Komisji – powinno istnieć poza systemem nauki i szkolnictwa wyższego, nie można bowiem dopuścić, aby do zwykłego trybu certyfikowania kwalifikacji

akademickich, istniejącego w postaci spójnego systemu tytułów zawodowych, stopni naukowych i tytułu naukowego, podłączyć jeszcze dla tego jednego zawodu tryb dodatkowy, nasuwający skojarzenia z „kuchennymi drzwiami”. Biorąc w nawias cały niefortunny dyskurs deregulacyjny, możemy spostrzec, że w wielu zawodach istnieje potrzeba certyfikowania kwalifikacji ponadprzeciętnych, której nie zaspokaja nawet uzyskanie wykształcenia w odpowiednio akredytowanej placówce akademickiej. Część tych rozwiązań bywa zapewne skażona grzechem myślenia korporacyjnego i niejawną tendencją do ochrony interesów ukształtowanych elit zawodowych, które nie ścierpią konkurencji... Istnieją jednak sposoby, żeby eliminować ten defekt. Przede wszystkim zaś niezależne od instytucji kształcących, ciało certyfikujące daje rękojmię jakościową, jakiej nie zapewnia najlepsza nawet instytucja akademicka, ponieważ nie może ona wziąć odpowiedzialności za to, co działo się z absolwentem po uzyskaniu dyplomu – ani za to, czy w ogóle zdobył on jakieś doświadczenia i osiągnął samodzielność, ani za to, czy nie uzyskał doświadczeń negatywnych, zniekształcających, ze względu realizowanie zadań w nieświadomości najlepszych praktyk zawodowych, a nawet w sprzeczności z takimi praktykami.

SBP i akredytacja

Jak wiadomo, w ramach Strategii Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2010–2021³ powstał raport na temat zasad akredytacji profesjonalnej programów kształcenia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, a następnie – podręcznik akredytacyjny, powołano też Komisję Akredytacji Profesjonalnej SBP oraz zespół ekspertów; wszystkie te informacje są dostępne w oddzielnej zakładce w obrębie portalu SBP⁴. „O akredytację mogą ubiegać się biblioteki, uczelnie wyższe, placówki kształcenia ustawicznego i firmy szkoleniowe” – czytamy tamże.

Zapewne o akredytację zaczną się także ubiegać instytucje prowadzące studia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, choć należałoby tu wyjaśnić, jak ta akredytacja będzie się miała do akredytacji Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Należy jednak przyjąć, że PAK, będąc „jedynym w Polsce organem działającym na rzecz jakości kształcenia

3 Cel szczegółowy II.5: Współpraca z uczelniami i szkołami w zakresie kształcenia bibliotekarzy. Zadanie: II.5.1.1: Podjęcie wspólnych działań dla opracowania systemu akredytacji profesjonalnej SBP dla różnych form kształcenia bibliotekarzy – por. *O akredytacji*. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/arttykul/?cid=8438> [31 maja 2013].

4 Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Komisja Akredytacji Profesjonalnej SBP. Tryb dostępu: http://www.sbp.pl/akredytacja/o_akredytacji/komisja

o określonych ustawowo zadaniach i trybie pracy” ma przede wszystkim zadania kontrolne i realizuje je w imieniu państwa. „Poddanie się ocenie Polskiej Komisji Akredytacyjnej jest obligatoryjne, a jej negatywna ocena zobowiązuje ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego do wydania decyzji o cofnięciu lub zawieszeniu uprawnienia do kształcenia na danym kierunku studiów i poziomie kształcenia”⁵. Tak więc trudno sobie wyobrazić, by w szkolnictwie wyższym trwale działała i promowała absolwentów placówka nieakredytowana. Tym samym akredytacja PAK, będąc gwarantem jakości, nie będzie szczególnym wyróżnieniem. Może natomiast stać się nim przyznanie instytutowi certyfikatu KAP SBP, dokonywane w większym stopniu na zasadzie *peer review* i oceny stowarzyszenia zawodowego, co jest np. istotą akredytacji w warunkach amerykańskich. Jest szczególnie istotne, że KAP nie powstała dla akredytowania instytucji, lecz programów; można sobie wyobrazić, że akredytację zdobywają oddzielnie studia podyplomowe, magisterskie, licencjackie czy doktorskie, prowadzone w danym instytucie.

Wydaje się, że Komisja też jest najlepszym kandydatem, by w przyszłości oceniać poszczególne osoby, zapewne powołując w tym celu podkomisję certyfikacyjną o poszerzonym składzie. Powinna to być przyszłość niedaleka. KAP będzie miała większe niż ktokolwiek kwalifikacje i wiarygodność, by wskazywać na pracowników informacji, zapewne w pierwszej kolejności absolwentów akredytowanych kierunków studiów, którym można powierzać zadania najtrudniejsze, wymagające umiejętności łączenia zmysłu praktycznego z umiejętnością systematycznej analizy i refleksji teoretycznej. Jedyne tkwiące w tym zagrożenie jest dokładnie tego samego rodzaju, co w wypadku „dyplomowania” przywiązanego do konkretnej instytucji: koniunkturalności działań i wprowadzanie nieprzejrzystych kryteriów ocen. Będzie ono jednak nierównie słabsze niż w wypadku rad bibliotecznych lub komisji senackich, bowiem nie wystąpi tu brak merytorycznego wspólnego mianownika wśród członków komisji i łatwiejsze będzie utrzymanie spójności kryteriów w skali kraju.

Niebezpieczeństwa stojące przed KAP jako ciałem oceniającym i certyfikującym, a zatem tworzącym elity zawodowe, mogą wynikać z ewentualnego marazmu w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, a konkretnie – odejścia od zasady utrzymywania wysokich wymogów lub nieporozumienia co do tego, na czym one miałyby polegać. Omawiana powyżej „rekomendacja” (zalecenia) KDBASP utrzymują nas w przeświadczeniu, że nawet najlepsi i obdarzeni największym publicznym zaufaniem przed-

5 Polska Komisja Akredytacyjna. Tryb dostępu: <http://www.pak.edu.pl> [31 maja 2013].

stawiciele zawodu mogą mieć trudności ze sformułowaniem prawdziwie instruktywnych kryteriów oceniania dorobku zawodowego konkretnych osób. Kryteria takie należy dopiero stworzyć, kładąc nacisk na to, czy kandydat potrafi się rozwijać i czy jest postrzegany jako osoba kształtująca w sposób niezależny swoją sylwetkę zawodową – bez względu na obraną specjalizację.

Komisja powoływana przez MNiSW miała skład zróżnicowany, co chroniło ją przed jednostronnością „zawodowego”, stadnego spojrzenia. Takież skład ma KAP. W zespole ekspertów (którzy nie podejmują przecież ostatecznej decyzji o udzieleniu certyfikatu) na razie dominują praktycy, choć w większości z doświadczeniami autorskimi lub dydaktycznymi; stopień doktora habilitowanego ma jedna osoba. Trudno sobie wyobrazić, by Komisja wraz z ekspertami zaczęła się poddawać presjom (na przykład Zarządu Głównego), reprezentować hipotetyczną „grupę trzymającą władzę”, ulec jakiejś manierze intelektualnej, np. jednej z pojawiających się niekiedy doktryn menedżerskich itp. Niemniej jednak pytanie o jej prawdziwą niezależność, obiektywizm, ostrość spojrzenia i zdolność do pokonania własnych ograniczeń powinno być zadawane nieustannie, i to tym częściej, im wyższa ma być jej ranga.

Jeśli to się nie powiedzie, nie znajdziemy innego podmiotu, który mógłby się podjąć wiarygodnego certyfikowania. Żadne ze stowarzyszeń czy instytucji (jak: Polskie Towarzystwo Informacji Naukowej, Polskie Towarzystwo Bibliologiczne, Polskie Towarzystwo Czytelnicze, Instytut Książki, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego) nie będzie wystarczająco kompetentne i bezstronne, by nadawać liczące się certyfikaty. Jedną alternatywą dla SBP jest komisja społeczna, jedyną zaś komisją społeczną prawdziwie niezależną i poszukującą obiektywizmu może być komisja, która powołała się sama.

W wypadku – na szczęście mało prawdopodobnego – niepowodzenia Komisji Akredytacji Profesjonalnej SBP albo niewkroczenia przez tę komisję na teren przydzielania kwalifikacji odpowiadających dzisiejszym kwalifikacjom bibliotekarza dyplomowanego, proponujemy powołanie zespołu, który nadawałby swoje własne certyfikaty, niewparte żadną formalną regulacją. Zespół ten ogłosiłby zasady ewaluacji, kryteria ilościowe, tryb zgłaszania się i tryb podejmowania decyzji, nie musiałby jednak być częścią ani emanacją żadnego ciała już istniejącego. Mógłby zinstytucjonalizować się jako stowarzyszenie albo afiliować przy instytucji zarejestrowanej zagranicą, ale w taki sposób, by nie mogła zaistnieć wątpliwość czy działa on wyłącznie w interesie i na rzecz polskich elit zawodowych.

Zapewne najbliższa jest nam formuła *think-tanku*, przy czym *think-tanki* rzadko bywają niezależne i na ogół świadczą usługi eksperckie dla swojego „zaplecza” politycznego. W przypadku przedsięwzięcia, które mamy tu na myśli, wcale nie jest to konieczne. Poniżej – krótka narracja z gatunku fantastyki literackiej.

Przyszłość alternatywna

Wyobraźmy sobie, że kilka osób znajdujących się na tej sali ogłasza, że jest Biblioteczną Komisją Certyfikacyjną. Nagradzamy je gromkimi oklaskami i – traktując dotychczas je same jak najpoważniej – nie traktujemy poważnie ich inicjatywy. „BKC” ogłasza swoje założenia programowe i wizję doskonałości zawodowej. Po pewnym czasie publikuje także sylwetkę swojego pierwszego dyplomanta. Działa to trochę jak nagroda literacka, którą przecież każdy może przyznawać – a i tak nagród liczących się, wpływających na rynek i recepcję, jest jak na lekarstwo. Założmy, że z jakichś powodów zabawa nie ustaje. Bez względu na początkowy opór środowiska, po pewnym, zapewne dłuższym czasie certyfikaty wydawane przez stowarzyszenie BKC doczekają się uznania, a następnie ulegną formalizacji. Formalizacja – obudowanie działalności BKC przepisami, tak by jej działalność wpisywała się w regulacje życia zawodowego, np. tabelę stanowisk i uposażeń – nastąpi niepostrzeżenie i być może nawet będzie „niedomknięte” z punktu widzenia zasad stanowienia spójnego prawa, ale czy przepisy obowiązujące obecnie są spójne? Najważniejsze, że w działalności BKC nie byłoby nic ani nielegalnego, ani destrukcyjnego zawodowo.

Zwróćmy uwagę, że pewnego rodzaju przykładem, iż inicjatywa taka jest możliwa, są losy Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej. Powołało ją do życia Porozumienie Uniwersytetów Polskich na rzecz Jakości Kształcenia, zawarte 18 października 1997 roku, odnowione 11 października 1999 roku oraz 4 listopada 2005 roku. „Jest ono pozarządową organizacją grupującą uniwersytety zainteresowane zapewnieniem wysokiej jakości kształcenia”⁶. Konia z rządem temu, kto zrozumie, jak rektorzy państwowych uniwersytetów mogli założyć „pozarządowe” stowarzyszenie, niezrzeszające osób fizycznych. Najświeższe akredytacje kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, na pięciu uczelniach, pochodzą z 29 czerwca 2007 roku i udzielane są na pięć lat. Możemy zastanawiać się, jaki sens miała działalność UKA w zestawieniu z działalnością PKA,

6 Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna. Tryb dostępu: <http://www.uka.amu.edu.pl> [31maja 2013].

jak długo będzie potrzebna samym założycielom i jaką właściwie „jakość” wymusi na instytucjach prowadzących kierunki studiów, ale jej działalność jest pouczająca – zarówno jako przykład, jak wiele może zależeć od podchwycenia inicjatywy oddolnej, jak i jako ostrzeżenie przed różnymi naturalnymi tendencjami, by akredytować się wzajemnie i zachować dobry nastrój.

Biblioteczna Komisja Certyfikacyjna, ktokolwiek ją poprowadzi, musi się znaleźć poza strefą stronnictwa. Dlatego należy zadbać o to, by nie reprezentowała ona określonego kręgu koleżeńskiego, nie była manipulowana, nie stanowiła „przedłużenia” którejs z bibliotek czy instytucji edukacyjnych. Ale i, nade wszystko, by nie pochodziła z wyboru losowego lub demokratycznego, bo taki wybór unicestwi jej wymiar ekspercki. Dlatego najważniejsze jest nie samo powołanie BKC, lecz początek jej działalności, zwłaszcza zaś jej dokumenty programowe i zasady ewaluacji. Powinny one zawierać punkty odniesienia, będące przykładami uznanej jakości naukowej i menedżerskiej, osiągnięć organizacyjnych, zasad „dobrej roboty”. Na początek, ze świadomością ogromu zadania, można tu wskazać na wykorzystanie interoperacyjności systemów, zasadę niedublowania prac, zasady zawarte w *Kodeksie etyki bibliotekarza i pracownika informacji*⁷, zasady orientacji bibliotek i ich usług na interes użytkownika, znajomość kluczowych publikacji monograficznych i periodycznych, umiejętność wykorzystania podstawowych pojęć z zakresu metodologii nauk społecznych itp. Ważne będą też pierwsze nominacje Komisji.

Postępowanie Komisji należy uodpornić na naturalną (i niekiedy, trzeba przyznać, ułatwiającą sprawność działania) atmosferę klubu, w którym wszyscy się znają „jak łyse konie” i dobrze ze sobą czują. Towarzyską bezinteresowność i ściśle merytoryczny dobór zapewni przyszłej Komisji przestrzeganie następujących zasad:

1. Powołują ją członkowie Grupy Inicjatywnej, choćby i dwuosobowej, którzy sami nie wchodzą do BKC.
2. Grupa Inicjatywna nadaje BKC wytyczne programowe, które są nienaruszalne, ale ramowe.
3. BKC może rozszerzać swój skład dopiero po ukonstytuowaniu się i przyjęciu regulaminu przez pierwszy skład, pochodzący z nominacji Grupy Inicjatywnej.

7 Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Ogólnopolski portal bibliotekarski. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/arttykul/?cid2=17> [31maja 2013].

4. Regulamin BKC określa liczebność i zasady okresowego odnawiania składu członkowskiego, w tym – kooptacji nowych członków, równoznacznej z możliwością wyeliminowania części (nie wszystkich) członków pochodzących z nominacji Grupy Inicjatywnej.
5. Regulamin BKC określa termin rozwiązania BKC, jeśli nie będą do niej wpływały wnioski o akredytację czy certyfikację w określonej liczbie.
6. Grupa Inicjatywna nie ma żadnego formalnego wpływu na działalność Komisji.
7. Decyzje Komisji w sprawach programowych zapadają jednogłośnie, decyzje w sprawach jednostkowych zapadają większością głosów, przy czym głos przeciwny do większości wymaga pisemnego uzasadnienia. Komisja publikuje sprawozdania roczne, w których wszystkie te uzasadnienia są zawarte jako aneks (bez wskazania na podmiot występujący do Komisji).

Jak się wydaje, Komisja taka mogłaby z czasem zyskać autorytet, nie grupując w swoich rękach żadnej władzy i stać się znaczącym, stabilizującym czynnikiem na rzecz jakości. Dodatkowo powinna przyczynić się do niwelacji barier pomiędzy instytucjami kształcącymi bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej, i zatrudniającymi ich. Wszystkiego tego dokonać może też obecna Komisja Akredytacji Profesjonalnej SBP. Rozważania nad Biblioteczną Komisją Certyfikacyjną nie będą wówczas potrzebne, choć przydatne wydaje się wdrożenie zasad, według których ta ostatnia funkcjonowała w naszym krótkim *science fiction*.

Bibliografia

1. *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji*. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid2=17> [31 maja 2013].
2. *O akredytacji*. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=8438> [31 maja 2013].
3. *Podręcznik akredytacji profesjonalnej SBP*. Opr. M. Próchnicka, A. Dąbrowski, M. Kimnes. Warszawa 2012. Tryb dostępu: <http://www.sbp.pl/artukul/?cid=7196> [31 maja 2013].
4. *Polska Komisja Akredytacyjna*. Tryb dostępu: <http://www.pak.edu.pl> [31 maja 2013].
5. *Prawo o szkolnictwie wyższym*: ujednolicony tekst ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku. (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.). Tryb dostępu: <http://www.nauka.gov.pl/szkolnictwo-wyzsze/reforma-szkolnictwa-wyzszego/tekst-ujednolicony-prawo-o-szkolnictwie-wyzszym/> [31 maja 2013].
6. *Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna*. Tryb dostępu: <http://www.uka.amu.edu.pl> [31 maja 2013].

7. *Wymagania dla kandydatów na dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej – rekomendacja Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, list Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich do przewodniczącego Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich, dnia 25 marca 2013. Tryb dostępu: http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konferencja/dokumenty_opinie.php [31 maja 2013].*

Białystok, 1 lipca 2013 r.

Komitet Naukowy

prof. dr hab. Wanda Pindlowa, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
prof. dr hab. Jadwiga Sadowska, Uniwersytet w Białymstoku
prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek, Uniwersytet Warszawski
prof. dr hab. Katarzyna Materska, Uniwersytet Warszawski
dr Katarzyna Zimnoch, Uniwersytet w Białymstoku
mgr Halina Brzezińska-Stec, Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia
w Białymstoku

Szanowny Pan
Bronisław Komorowski
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Prezydencie,

W dniach 12-14 czerwca 2013 roku w Bibliotece Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku odbyła się IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Bibliotekarz uwolniony – deregulacja czy degradacja?*, której celem było ustalenie, jakie skutki przyniesie środowisku bibliotekarzy naukowych rządowy projekt deregulacji zawodu bibliotekarza i pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Uczestnicy konferencji – doświadczeni pracownicy instytutów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz dyrektorzy i pracownicy bibliotek naukowych – po wysłuchaniu referatów i żywych dyskusjach towarzyszących obradom – **zwracają się z uprzejmą prośbą, aby ponownie zechciał rozważyć Pan celowość objęcia naszej grupy zawodowej Ustawą z dnia 13 czerwca 2013 roku o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów.**

Pragniemy zwrócić uwagę, że obecny projekt ustawy nie pozwoli na zachowanie odpowiednich standardów w bibliotekach naukowych. W całości podzielamy opinię Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich, wysłaną 30 marca 2012 roku na ręce Pana Piotra Dardzińskiego – Szefa Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości. Zgadzaemy się również z uwagami zawartymi w piśmie tejże Rady wniesionymi 22 czerwca 2012 roku do Departamentu

tamentu Mecenatu Państwa w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Zawód bibliotekarza jest zawodem otwartym. Tabele stanowisk bibliotekarskich uwzględniają aż 11 poziomów zatrudnienia (zależnych od poziomu wykształcenia i stażu pracy), a jedynie cztery stanowiska bibliotekarzy są regulowane obowiązkiem uzyskania dodatkowych kwalifikacji. Te cztery stanowiska **bibliotekarzy dyplomowanych** są zaliczane do grupy nauczycieli akademickich, realizujących zadania o charakterze naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym, odmienne od zadań realizowanych przez większość pracowników bibliotek. To spośród bibliotekarzy dyplomowanych rekrutuje się kadra kierownicza i zarządzająca bibliotek akademickich i naukowych, odpowiedzialna za rewolucję technologiczną w bibliotekach i gwarantująca zachowanie odpowiednich standardów jakości.

Obecny projekt zakłada likwidację jednolitych wymagań i zasad powoływania kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych i dyplomowanych pracowników informacji naukowej i dokumentacji, przesuwając możliwość (niestety, nie obowiązek) określania wymagań i kwalifikacji zawodowych wobec kandydatów na stanowiska bibliotekarza dyplomowanego do statutów uczelni. Jeśli statut uczelni nie określi tych wymagań, będzie to oznaczało, że wszyscy, legitymujący się wykształceniem wyższym, będą mogli stać się bibliotekarzami dyplomowanymi. W konsekwencji zaniknie jakakolwiek motywacja do zdobywania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji oraz elita zawodu. Z kolei zróżnicowanie wymagań określanych wobec bibliotekarzy dyplomowanych w statutach poszczególnych uczelni może wywołać poczucie nierównego traktowania, niesprawiedliwości i ograniczy mobilność pracowników w przypadku chęci czy konieczności przejścia do innej biblioteki naukowej.

Zgadzamy się z negatywną opinią Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich w sprawie zmian projektu ustawy stwierdzającą, że w uzasadnieniu do projektu ustawy podaje się cztery główne powody, dla których proponuje się wprowadzenie zmian. Żadna z nich, według naszej opinii, nie ma zastosowania w odniesieniu do bibliotekarzy dyplomowanych. Pragniemy zwrócić uwagę na następujące, odwrotne od oczekiwanych, efekty proponowanych zmian:

1. *Łatwiejszy dostęp do pracy dla młodych* – Nie ma obecnie żadnych ograniczeń formalnych dla zatrudnienia w bibliotekach osób o różnym poziomie wykształcenia i stażu pracy. Jedyne ograniczenia

- to budżety instytucji prowadzących biblioteki, w zdecydowanej większości finansowanych ze środków publicznych.
2. *Spadek cen/wzrost jakości świadczonych usług* – Zwiększenie liczby bibliotekarzy dyplomowanych w bibliotekach szkół wyższych, o ile w ogóle nastąpi, nie doprowadzi do spadku cen, gdyż usługi świadczone przez biblioteki są bezpłatne. Zmiany nie spowodują wzrostu jakości usług, przeciwnie, ich jakość obniży się, bowiem zniknie motywacja do podnoszenia kwalifikacji, a tę rolę spełnia dziś egzamin państwowy, poprzedzony weryfikacją dorobku (naukowego, publikacyjnego).
  3. *Ograniczenie biurokracji* – Egzamin kwalifikacyjny dla bibliotekarzy dyplomowanych nie jest czynnością urzędniczą (zatem nie ma oznak biurokracji). Należy postrzegać go jako element ustawicznego kształcenia.
  4. *Spadek kosztów dla przedsiębiorców* – W przypadku, gdy wszyscy pracownicy z wyższym wykształceniem będą zatrudnieni na stanowiskach bibliotekarzy dyplomowanych nastąpi wzrost kosztów funkcjonowania uczelni, bowiem koszty zatrudnienia bibliotekarzy dyplomowanych są nieco wyższe (wyższe wynagrodzenie, dłuższy urlop wypoczynkowy) niż pracowników zatrudnianych na pozostałych stanowiskach bibliotekarskich (nienauczycieli akademickich). Przyjęcie odwrotnej zasady – ograniczenie liczby pracowników dyplomowanych spowoduje konieczność zatrudnienia do realizacji zadań naukowych i dydaktycznych innych pracowników z grupy nauczycieli akademickich, a to będzie miało również wpływ na wyższe koszty utrzymania jednostki.

Uważamy, że środowisko bibliotekarskie nie może być pozbawione instytucji weryfikującej wiedzę kandydata na bibliotekarza dyplomowanego. Nawet, jeśli obecna formuła nadawania kwalifikacji bibliotekarza dyplomowanego nie spełnia oczekiwań wszystkich zainteresowanych, to jej brak spowoduje dużo więcej konfliktów i nieporozumień.

Jesteśmy zdania, że ustawa w dotychczasowym projekcie znacząco obniży rangę stanowiska „*bibliotekarza dyplomowanego*” dotychczas zarezerwowanego dla osób z najwyższymi kwalifikacjami i aspiracjami zawodowymi, niezależnie od specjalności i kierunku ich wykształcenia. Spowoduje również napływ do zawodu osób przypadkowych, obojętnych na rozwój własny i instytucji, a tym samym drastycznie obniży poziom biblioteki naukowej.

Środowisko bibliotekarskie zdecydowanie powinno mieć swoją elitę intelektualną, będącą punktem odniesienia, kreującą nowe możliwości komunikacji naukowej oraz dostępu do wiedzy na światowym poziomie – zgodnie z wymogami nowoczesnych społeczeństw wiedzy. Dlatego też jeszcze raz prosimy Pana Prezydenta o przeanalizowanie projektu Ustawy o deregulacji zawodów w kontekście zawodu bibliotekarza i pracownika dokumentacji i informacji naukowej.

Z wyrazami najwyższego szacunku
w imieniu Komitetu Naukowego

mgr Halina Brzezińska-Stec
Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej
im. J. Giedroycia w Białymstoku

NOTY BIOGRAFICZNE

Ewa Amghar – mgr; kierownik Sekcji Pozyskiwania w Oddziale Gromadzenia Zbiorów w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie. Jest germanistką zatrudnioną w Bibliotece Jagiellońskiej od 1983 roku, najpierw w Oddziale Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów, następnie od 1986 do 2000 prowadziła w BJ Bibliotekę Austriacką, pierwszą z pięciu w Polsce a jedną z obecnie już 63 w świecie w sieci Bibliotek Austriackich. Od 2000 roku ponownie pracuje w Oddziale Gromadzenia w ref. Darów.

Tłumaczy z j. niemieckiego, bierze czynny udział w konferencjach polskich i zagranicznych.

Uczestniczy w stażach w bibliotekach zagranicznych (Niemcy, Austria, Czechy).

Publikacje: artykuł współautorski z Barbarą Bułat pt. *Bibliotekarz – zawód z przypadku, z przymusu czy z marzeń? Motywy wyboru zawodu przez pracowników Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie*. W: *Bibliotekarz: zawód czy powołanie*. Gdańsk: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania, 2010; *Sieć Bibliotek Austriackich w Europie i w Polsce. Międzynarodowa współpraca kulturalna bibliotekarzy*. W: *Zarządzanie Biblioteką*. Wydawnictwo SBP, 2010; *Wydawnictwa drugoobiegowe darowane Bibliotece Jagiellońskiej na początku lat 90*. W: *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich: materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Pobierowo, 15-17 września 2011*. Pod red. U. Ganakowskiej, M. Różyckiej; Biblioteka Główna Uniwersytetu Szczecińskiego. Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, 2012; *Niemieckie biblioteki uniwersyteckie. Kształtowanie oferty usługowej w kontekście celów marketingowych*. W: *Fizyczna przestrzeń biblioteki*. Pod red. M. Wojciechowskiej. Gdańsk; Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Edward Mitek, 2013; *Droga do zawodu bibliotekarza w Niemczech* (w przygotowaniu); *Infrastruktura informatyczna nowoczesnej biblioteki: co niemieckie biblioteki akademickie oferują swoim czytelnikom* (w przygotowaniu).

Mariola Grażyna Antczak – dr hab. w zakresie bibliologii i informatologii; prof. nadzw. w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. W obszarze jej zainteresowań mieszczą się: biblioteki szkolne ze szczególnym uwzględnieniem pracy dydaktycznej

nauczycieli bibliotekarzy, marketing biblioteczny, społeczeństwo informacyjne, *information literacy* i kultura czytelnicza dzieci i młodzieży. Najważniejsze publikacje: *Rola bibliotek i bibliotekarzy szkolnych w edukacji społeczeństwa informacyjnego na tle przeobrażeń oświatowych w Polsce w latach 1989-2007* (2010); *Rola bibliotekarzy w nauczaniu umiejętności informacyjnych gimnazjalistów* („Przegląd Biblioteczny” 2010); *Biblioteka szkolna a przygotowywanie uczniów do samokształcenia w świetle aktów legislacyjnych z lat 1945-1982* („Folia Librorum” 2010); jako współred.: *Media a czytelnicy. Studia o komunikacji i uczestnictwie kulturowym młodego pokolenia* (2013) oraz *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku* (2013). Czynn timer uczestniczy w konferencjach krajowych i międzynarodowych, jest zapraszana na wykłady do wiodących ośrodków w Polsce. Jest współautorką podręcznika *Przypisy. Powołania. Bibliografia załącznikowa* (wyd. II 2009) oraz poradnika dla nauczycieli *Techniki dramy w teorii i praktyce...* (2004). Ogółem jej dorobek naukowy liczy ok. 50 pozycji. Jest autorką recenzji wydawniczych, publikacji zwartych i artykułów oraz wniosków o granty z NCN. Od 2014 członek rady redakcyjnej „Przeglądu Bibliotecznego”.

Scholastyka Baran – dr inż.; bibliotekarz dyplomowany. Absolwentka Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie. W 2006 roku ukończyła Studia Podyplomowe Bibliotekoznawstwa i Informatyki na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim. Stopień bibliotekarza dyplomowanego uzyskała w 2012 roku. Pracuje w Bibliotece Uniwersyteckiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, gdzie pełni funkcję kierownika Oddziału Kolekcji Dziedziny. Jej zainteresowania skupiają się wokół zagadnień dotyczących satysfakcji użytkowników z wykonywanych usług bibliotek. Ważniejsze publikacje: *Sharing library collections in open stacks in the light of research*. W: *History – Archives Studies – Information Science*. Edited by: K. Narojczyk, M. Świgoń, M. Wolny. Olsztyn 2010, s. 167-175; *Transformacja zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie z zakresu nauk medycznych*. „Forum Bibliotek Medycznych” R. 4, nr 2(8) (2011), s. 184-200; *Nowoczesna biblioteka akademicka w opinii użytkowników Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie*. W: *Unowocześnianie organizacji i metod pracy bibliotek w świetle zmieniających się potrzeb czytelników*. Pod red. W. Matwiejczuk i D. Szewczyk-Kłós. Opole 2012, s. 65-80.

Wisława Bertman – mgr; kustosz w Bibliotece Śląskiej. Autorka, współautorka m.in. prac: *Kopalnia „Wujek”, 16 grudnia 1981. Bibliografia za lata 1981-2011*. Katowice 2011; *Książka i prasa ewangelicka w Polsce po 1989 r. Zarys zagadnienia i stan badań*. Współaut. A. Sokół. „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2011, nr 1(6); *Wydawnictwa ewangeliczne na Śląsku po 1989 r.* Współaut. A. Sokół. „Śląskie Miscellanea” T. 24 (2012); *Amicus librorum. Księga Gości Biblioteki Śląskiej (1956-2009)*. Współaut. A. Sokół. Katowice 2012; tłumaczyła m.in. kolejne edycje *Międzynarodowego Przegładu Eksklibrisu Drzeworytniczego i Linorytniczego im. Pawła Stellera*. Katowice, 2002-2013.

Emilia Czerniejewska – mgr bibliotekoznawstwa i informacji naukowej; pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu. Od 2010 roku kustosz dyplomowany. Członek-założyciel Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich, stowarzyszenia zrzeszającego pracowników bibliotek i instytucji naukowych Wrocławia. W latach 2008-2011 pełniła funkcję sekretarza KBW, od 2011 roku jest wiceprezesem. Wieloletni członek Rady Bibliotecznej w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

Autorka kilkunastu publikacji naukowych i popularno-naukowych na temat historii Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu i jej pracowników (m.in. biogramów do *Słownika Pracowników Książki Polskiej*), działalności Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich oraz wypożyczeń międzybibliotecznych.

Ewa Dąbrowska – mgr; kustosz dyplomowany. Od prawie dwudziestu pięciu lat pracuje w Bibliotece Jagiellońskiej, gdzie obecnie pełni funkcję kierownika Oddziału Gromadzenia Zbiorów. Jest autorką kilkunastu prac, w większości dotyczących problemów gromadzenia zbiorów. Jej główne zainteresowania to wpływ technologii informacyjnych na procesy gromadzenia zbiorów oraz problematyka egzemplarza obowiązkowego. Najważniejsze publikacje: *Egzemplarz obowiązkowy w Bibliotece Jagiellońskiej: historia i współczesność*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 60 (2010), s. 167-181; *Komputeryzacja gromadzenia zbiorów a zintegrowany system biblioteczny: doświadczenia Biblioteki Jagiellońskiej*. „Zagadnienia Informacji Naukowej” 2010, nr 2, s. 85-95; *Ocena użyteczności internetowych narzędzi angażujących użytkownika i otoczenie biblioteki w proces kształtowania księgozbioru*. W: *Bibliotekarze i czytelnicy w dobie nowych technologii i koncepcji organizacyjnych biblioteki*. Pod red. M. Wojciechow-

skiej. Gdańsk 2013, s. 103-118; *Polityka państwa wobec bibliotek w dziedzinie importu zachodnich książek naukowych w latach 1945-1990*. „Roczniki Biblioteczne” R. 43 (1999), s. 55-68.

Ewa Dobrzyńska-Lankosz – mgr; filolog i bibliotekoznawca; starszy kustosz dyplomowany. Dyrektor Biblioteki Głównej AGH w Krakowie (od 1998 roku), dyrektor Krakowskiego Zespołu Bibliotecznego (od 1994 roku) AGH w Krakowie, Biblioteka Główna.

W latach 2000-2003 sekretarz, a w latach 2003-2013 przewodnicząca Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Akademickich Szkół Polskich; od 2004 roku członek ogólnopolskiego badawczego Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych; od 2007 członek Rady Naukowej Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie. Ponadto bierze udział w pracach wielu innych zespołów roboczych lokalnych i ogólnopolskich. W kręgu jej zainteresowań leżą w szczególności problemy związane z komputeryzacją bibliotek. Dzięki jej zabiegom w latach 2010-2013 przeprowadzona została rozbudowa i całkowita modernizacja gmachu Biblioteki Głównej AGH. Od 2014 roku kieruje ogólnouczeniowym zespołem projektowym, którego celem jest opracowanie i implementacja Repozytorium AGH. Autorka ponad 70 publikacji z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Marek Dubiński – mgr bibliotekoznawstwa i informacji naukowej; absolwent Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (1997), od 2013 roku starszy kustosz dyplomowany. Od 1 stycznia 2014 roku pracuje w Sekcji Informacji Naukowo-Technicznej Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej. W latach 1997-2013 pracował w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej; najpierw w Sekcji Kontroli i Aktualizacji Zbiorów (1997-2008), a następnie w Oddziale Informacji Naukowej (2008-2013).

Członek-założyciel Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich w 2008 roku; od 2011 roku wiceprezes Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich. W latach 2012-2013 członek Rady Bibliotecznego w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej. W 2013 roku pełnił funkcję sekretarza naukowego w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej. Od 2014 roku członek Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego o/Wrocław.

Osiągnięcia: egzamin państwowy na bibliotekarza dyplomowanego (2008, Olsztyn).

Autor 12 publikacji naukowych poświęconych tematyce bibliotekarstwa wrocławskiego, aktywności naukowej i zawodowej bibliotekarzy dyplomowanych zatrudnionych w instytucjach naukowych Wrocławia, bibliotekarzy – absolwentów Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego oraz ok. 40 publikacji fachowych i popularno-naukowych m.in. w „Bibliotekarzu”. Publikacje recenzowane w „Forum Bibliotek Medycznych”, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, „Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia”.

Opracował 12 biogramów naukowych pionierów Biblioteki Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej i bibliotekarzy zasłużonych dla bibliotekarstwa wrocławskiego do *Słownika Pracowników Książki Polskiej*.

Henryk Hollender – dr; bibliotekoznawca; dyrektor Biblioteki Uczelni Łazarskiego (od 2008 roku) i redaktor naczelny jej Oficyny Wydawniczej. Absolwent warszawskiego bibliotekoznawstwa (1974) oraz studiów podyplomowych na Uniwersytecie Stanowym w Kent, Ohio (Stany Zjednoczone AP), po ukończeniu studiów nauczyciel akademicki, następnie dyrektor bibliotek naukowych: Uniwersyteckiej w Warszawie (1992-2003) i Politechniki Lubelskiej (2006-2008). Bibliotekarz dyplomowany, ekspert Komisji Akredytacji Profesjonalnej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, przywrócił działalność koła SBP w BUW. Organizator księgozbioru z wolnym dostępem w nowym gmachu BUW, działał także na rzecz współkatalogowania (NUKAT) i katalogowania starych druków. Zajmuje się bibliotekami cyfrowymi, architekturą bibliotek, historią bibliotek, zarządzaniem informacją. Współautor *Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji* (SBP). Współpracuje z Centrum Promocji Informatyki w organizowaniu seminariów dla bibliotekarzy. Autor wielu artykułów i redaktor dwóch książek, spośród swoich najnowszych publikacji szczególne polecałby: *What is cultural about a union catalogue? Reflections on ten years of NUKAT in Poland*. “SOLANUS: International Journal for the Study of the Printed and Written Word in Russia and East-Central Europe” R. 23 (2013), s. 120-134.

Artur Jazdon – dr hab. Ukończone studia wyższe w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM w Poznaniu w 1979 roku. Doktorat z nauk filologicznych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Wrocławskim w 1989 roku. Uprawnienia bibliotekarza dyplomowanego – 1988. Habilitacja z nauk humanistycz-

nych w zakresie bibliologii i informatologii w 2013 roku na Uniwersytecie Śląskim.

Pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej od 1 maja 1979 roku, początkowo na etacie naukowo-badawczym, do 1982 jako starszy bibliotekarz, następnie kustosz w służbie bibliotecznej. Od roku 1984 wicedyrektor, od 1992 dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej. Staże w bibliotekach krajowych i zagranicznych (m.in.: Warszawa, Kraków, Brno, Berlin, Bayreuth, Leeds, Ryga).

Realizacja zajęć dydaktycznych w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UAM, później w Instytucie Filologii Polskiej UAM, w Wyższej Szkole Umiejętności Społecznych (od 2001 roku).

Autor: 4 książek i ponad 100 artykułów z zakresów: historii ruchu wydawniczego, drukarstwa i księgarstwa; organizacji i zarządzania bibliotek; polityki kadrowej w bibliotekach; finansowania nauki i bibliotek; komputeryzacji bibliotek i procesów bibliotecznych. Redaktor naczelny rocznika „Biblioteka”.

Joanna Kępko – mgr; absolwentka Uniwersytetu w Białymstoku na kierunku pedagogika opiekuńczo-wychowawcza. Tytuł magistra uzyskała w 2010 roku. W 2013 roku ukończyła na tej samej uczelni studia podyplomowe z zakresu informacji naukowej i bibliotekarstwa. Od trzech lat pracuje w Bibliotece Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku na stanowisku bibliotekarza w Czytelni Wolnego Dostępu. Swoje zainteresowania zawodowe ukierunkowuje na kwestie związane z nowoczesnym bibliotekarstwem.

Danuta Konieczna – dr; starszy kustosz dyplomowany. Ukończyła studia magisterskie z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Warszawskim w 1969 roku, a następnie Podyplomowy Kurs Informacji Naukowej CIINTE w Warszawie. W 1981 roku na Uniwersytecie Łódzkim uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Dokonania zawodowe: zajęcia dydaktyczne w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP/UWM w Olsztynie 1975-2002; zajęcia dydaktyczne na studiach podyplomowych bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim, 2000- . Dyrektor Biblioteki WSP w Olsztynie 1983-1999. Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie w latach 1999-2009, 2013-. Autorka projektu organizacji przestrzeni bibliotecznej w nowym gmachu Biblioteki

UWM. Członek Komisji Egzaminacyjnej dla bibliotekarzy dyplomowanych przy Ministrze Nauki i Szkolnictwa Wyższego 1989-2013. Wyjazdy studyjne do bibliotek zagranicznych, udział w kongresach IFLA i konferencjach Grupy Architektonicznej LIBER. Autorka ok. 60 publikacji, m.in. *Dzieje olsztyńskich bibliotek*. Olsztyn 2008. Aktywny członek SBP.

Elżbieta Kuźma – mgr; filolog j. rosyjskiego; kustosz; kierownik Sekcji Języka Rosyjskiego w Bibliotece Filologicznej Novum na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Publikacja: *Biblioteka Filologiczna Novum Uniwersytetu im Mickiewicza w Poznaniu – jako przykład bibliotekarstwa uczestniczącego*. W: *Bibliotekarze bez bibliotek, czyli bibliotekarstwo uczestniczące: III Ogólnopolska Konferencja Naukowa Białystok, 18-20 maja 2011*. Praca zbiorowa pod red. J. Kudrawiec. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2012, s. 205-217.

Izabela Nowakowska – mgr; adiunkt biblioteczny; kierownik Biblioteki Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi w latach 1992-2013. Obecnie pracownik Analiz Bibliometrycznych – Oddziału Technologii Informatycznych w Bibliotece Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

Iwona Packiewicz – mgr; absolwentka Uniwersytetu w Białymstoku na kierunku filologia polska o specjalności wiedza o kulturze. Tytuł magistra uzyskała w 2010 roku. W kolejnych latach na wyżej wymienionej uczelni ukończyła studia podyplomowe z zakresu logopedii ogólnej oraz informacji naukowej i bibliotekarstwa. Obecnie pracuje jako bibliotekarz w Bibliotece Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku.

Ewa Parzonka – mgr bibliotekoznawstwa i informacji naukowej; kustosz dyplomowany od 2007 roku. W latach 1979-1996 pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Od 1996 roku pracuje w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Związana z Oddziałem Udostępniania Zbiorów i Informacji Naukowej (od 2011 roku), gdzie pełni funkcję kierownika Sekcji Obsługi Zbiorów. Członek Zarządu Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich.

Danuta Patkaniowska – dr nauk humanistycznych; starszy kustosz dyplomowany w Bibliotece Jagiellońskiej; kierownik Oddziału Opracowania Przedmiotowego Zbiorów Nowych BJ; członek Rady Bibliotecznej

BJ; członek Zespołu Konsultacyjnego jhp KABA przy Centrum NUKAT. Publikacje: podręcznik opracowania przedmiotowego w jhp KABA dokumentów z dziedziny literatury, artykuły z dziedziny bibliologii i bibliotekoznawstwa oraz historii literatury polskiej XX wieku w czasopismach naukowych i wydawnictwach zbiorowych.

Ważniejsze publikacje: *Programy i spory literackie na łamach podziemnych czasopism literackich i społeczno-kulturalnych z lat 1982-1989*. W: *Piśmiennictwo – systemy kontroli – obiegi alternatywne*. Pod red. J. Kosteckiego i A. Brodzkiej. Warszawa 1992. T. 2, s. 356-387; *Opis przedmiotowy dokumentów z dziedziny literatury. (Katalogowanie w języku haseł przedmiotowych KABA)*. Podręcznik pod red. J. Woźniak-Kasperek. Część 2. Współautor: Anna Bober. Warszawa 2005, 63 s.; *Katalogi rzeczowe w Bibliotece Jagiellońskiej i informacja rzeczowa o książkach z dziedziny filologii*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” R. 58 (2008), s. 185-215; *Opracowanie rzeczowe dokumentu*. W: *Biblioteki cyfrowe*. Praca zbiorowa pod red. M. Janiak, M. Krakowskiej i M. Próchnickiej. Warszawa: Wydawnictwo SBP, 2012, s. 384-395.

Violetta Perzyńska – mgr; starszy kustosz dyplomowany; absolwentka Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego (1999). Od 2012 roku dyrektor w Bibliotece Głównej im. Jędrzeja Śniadeckiego Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Aktualnie realizuje projekt „Sport Polski – naukowa baza sportu polskiego”. Ważniejsze publikacje: *Praca zespołu czy indywidualne postawy – co buduje zewnętrzny wizerunek nowoczesnej biblioteki*. W: *Bibliotekarz: zawód czy powołanie*. Gdańsk 2010; *Walka kustoszy Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej o odzyskanie prawa do dłuższego wymiaru urlopu*. „Bibliotekarz” 2011, nr 7/8; *Ocena pracownika jako narzędzie unowocześniania organizacji i metod pracy w bibliotece akademickiej*. W: *Unowocześnianie organizacji i metod pracy bibliotek w świetle zmieniających się potrzeb czytelników*. Opole 2012.

Marcin Pędich – mgr; absolwent studiów licencjackich informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (2002) i filologii angielskiej (2003) Uniwersytetu w Białymstoku; absolwent studiów magisterskich informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (2005) Uniwersytetu Jagiellońskiego; asystent w Zakładzie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół architektury i organizacji przestrzennej bibliotek oraz międzykulturo-

wości. Opublikował kilka artykułów, m.in.: *Biblioteka Główna Uniwersytetu w Białymstoku w świetle współczesnych trendów w budownictwie bibliotecznym*. „Bibliotekarz Podlaski” Nr 11/12 (2005-2006); *Architektura bibliotek. Analiza trendów na podstawie piśmiennictwa zagranicznego rejestrowanego w bibliografii analitycznej bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. „Przegląd Biblioteczny” 2007, z. 1; *When a book becomes Rubbish. W: Rubbish, waste and litter: culture and its refuse(als)*. Ed. by T. Rachwał. Warszawa 2008; *Potrzeby językowe studentów kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo*. W: *Nauczanie języków obcych w szkole wyższej*. Pod red. A. M. Harbig. Białystok 2008; *Biblioteka w pięciu wymiarach – budownictwo biblioteczne w kontekście wymiarów kultury według Gerta Hofstede*. W: *Kultura organizacyjna w bibliotece: Ogólnopolska Konferencja Naukowa: Białystok, 4-6 czerwca 2007: praca zbiorowa*. Pod red. H. Brzezińskiej-Stec. Białystok 2008.

Agata Samsel – mgr; bibliotekoznawca; historyk; dr nauk humanistycznych w dziedzinie pedagogiki; zatrudniona na stanowisku kustosza w Bibliotece Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku. Zainteresowania naukowe koncentrują się wokół historii bibliotek, szkolnictwa, oświaty i wychowania w II Rzeczypospolitej. Ważniejsze publikacje: *Biblioteki uniwersyteckie w Drugiej Rzeczypospolitej*. „Przegląd Humanistyczny” 2012, nr 2; *Koedukacja w szkołach średnich w Polsce i na świecie w latach 1918-1939: świadomy wybór czy zło konieczne*. „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2004, nr 3/4; *Rodzina jako środowisko wychowawcze w okresie Drugiej Rzeczypospolitej*. „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2009, nr 1/2; *Podręczniki szkolne z lat międzywojennych jako narzędzie kształtowania postaw młodego pokolenia Polaków*. W: *Książka i prasa w kulturze*. Red. K. Domańska, B. Iwańska-Cieślik. Bydgoszcz 2013.

Aneta Sokół – mgr; starszy kustosz w Bibliotece Śląskiej; opiekun praktyk; autorka lub współautorka m.in. prac: *Tadeusz Kijonka. Bibliografia prac*. Katowice 2013; *Książka i prasa ewangelicka w Polsce po 1989 r. Zarys zagadnienia i stan badań*. Współaut. W. Bertman. „Toruńskie Studia Bibliologiczne” 2011, nr 1(6); *Wydawnictwa ewangeliczne na Śląsku po 1989 r*. Współaut. W. Bertman. „Śląskie Miscellanea”. T. 24 (2012); *Amicus librorum. Księga Gości Biblioteki Śląskiej (1956-2009)*. Współaut. W. Bertman. Katowice 2012.

Beata Starosta – mgr; kustosz dyplomowany. Zatrudniona w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, w dziale Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów. W swojej pracy zawodowej poświęca szczególną uwagę zagadnieniom związanym z katalogowaniem książek elektronicznych o dostępie zdalnym. Pełni rolę osoby odpowiedzialnej za współpracę macierzystej biblioteki z NUKAT oraz z OCLC.

Katarzyna Ślaska – mgr; zastępca dyrektora ds. cyfrowych w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Ukończyła studia bibliotekoznawcze na Uniwersytecie Warszawskim i w 1988 roku rozpoczęła pracę w Zakładzie Starych Druków Biblioteki Narodowej. Zajmowała się m.in. automatyzacją oraz współpracowała przy tworzeniu pierwszych wersji formatu MARC dla zbiorów specjalnych. W latach 90. pracowała również w firmach komercyjnych, zajmujących się tworzeniem i dystrybucją baz danych. W latach 2000-2006 była kierownikiem biblioteki Instytutu Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Od września 2006 pracowała jako bibliotekarz cyfrowy zbiorów specjalnych i kierownik Zakładu Cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona, a w 2007 roku objęła stanowisko zastępcy dyrektora Biblioteki Narodowej. Zajmuje się problemami digitalizacji, archiwizacji i udostępniania zasobów cyfrowych, dokumentów elektronicznych i cyfrowego egzemplarza obowiązkowego oraz szkolenia bibliotekarzy, jak również współpracą międzynarodową BN.

Małgorzata Świrad – mgr; absolwentka Wydziału Zarządzania i Informatyki Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu. Od 1996 roku pracuje w Bibliotece Głównej tejże uczelni, początkowo na samodzielnym stanowisku Sekcji Informatyki, a od 2005 roku na stanowisku zastępcy dyrektora. Do sierpnia 2011 roku była również kierownikiem Oddziału Informacji Naukowej. W 2009 roku zdała egzamin na bibliotekarza dyplomowanego. W pracy zajmuje się zagadnieniami związanymi z komputeryzacją procesów bibliotecznych oraz współpracą systemu bibliotecznego z innymi systemami uczelni. Odpowiada merytorycznie i organizacyjnie za dydaktykę prowadzoną w Bibliotece. W latach 2009-2011 była członkiem Komitetu Sterującego – powołanego przez rektora – pracującego nad budową Dolnośląskiego Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej. W 2009 roku była członkiem powołanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego zespołu specjalistycznego

ds. przygotowania propozycji w sprawie modyfikacji zakresu tematycznego Biblioteki Wirtualnej Nauki.

Hanna Tadeusiewicz – prof. zw. dr hab.; polonistka; bibliolog. W 1963 roku uzyskała magisterium na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego; w 1970 roku stopień doktora, w 1982 doktora habilitowanego. W 1994 roku otrzymała tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych. W 1965-1983 była zatrudniona w Oddziale Prac Naukowych Biblioteki UŁ na stanowisku bibliotekarza, od 1973 – bibliotekarza dyplomowanego; w latach 1978-1982 kierowała tymże oddziałem. W 1983 podjęła pracę na stanowisku docenta w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ, następnie prof. nadzw. (1995) i zwycz. (1997). W 1984-1985 kierowała studium zaocznym Katedry BiIN; w 1987-2010 Katedrą BiIN. W 1990-1996 była prodziekanem Wydziału Filologicznego UŁ. W latach 1990-2010 kierowała Pracownią Słownika Pracowników Książki Polskiej działającą przy Katedrze. Od 1 października 2013 roku przeszła na emeryturę.

W 1984-2013 była członkiem, w 1996-2013 wiceprzewodniczącą i przewodniczącą ministerialnej Komisji Egzaminacyjnej dla bibliotekarzy dyplomowanych. W 1993 roku została członkiem Rady Naukowej Biblioteki PAN w Warszawie, w 2003 roku przewodniczącą Rady Bibliotecznej Biblioteki UŁ. W latach 1990-2009 była członkiem kilku Komisji Senackich. Od 1969 roku jest członkiem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, od 1996 Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego. W 1984 roku została członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. W 1985-2003 była sekretarzem Wydz. I i zastępcą przew.; aktualnie przewodniczy Radzie Bibliotecznej i jest członkiem Komisji Rewizyjnej, wchodzi w skład zarządu Towarzystwa.

Działalność naukową prowadzi głównie w zakresie czasopiśmiennictwa liter. i zawod. drukarzy XIX i XX w. Ogłosiła ok. 40. artykułów dotyczących czasopiśmiennictwa oraz książkę *Drukarstwo polskie drugiej połowy XIX wieku w świetle fachowych czasopism drukarzy z lat 1872-1900* (Łódź 1982). Drugi nurt zainteresowań naukowych stanowi biografistyka księgoznawcza. W *Słowniku pracowników książki polskiej* (Warszawa, Łódź 1972) i w suplementach (Warszawa, Łódź, 1986; Łódź 2000; Łódź 2010) zamieściła ok. 300 biogramów. Hasła biograficzne publikowała też w *Polskim słowniku biograficznym*, *Słowniku badaczy literatury polskiej* oraz w *Słowniku biograficznym Wielkopolski południowo-wschodniej: ziemi kaliskiej*, pod jej red. Jest autorką licznych wspomnień pośmiertnych.

Ogółem jej dorobek naukowy liczy ok. 170 pozycji. Była redaktorem naczelnym czasopisma „Folia Librorum” oraz członkiem komitetu redakcyjnego „Przeglądu Bibliotecznego”.

Otrzymała nagrody Ministra Edukacji i Szkolnictwa Wyższego (1971, 1973) oraz Ministra Edukacji Narodowej (1998, 2002, 2006); kilkakrotnie otrzymała nagrody za działalność naukową i dydaktyczną Rektora UŁ. Została uhonorowana m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN, Medalem 50-lecia UŁ oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2009).

Jadwiga Wojtczak – mgr; kustosz dyplomowany. Ukończyła studia na Uniwersytecie Wrocławskim na kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa. W listopadzie 2007 roku zdała państwowy egzamin na bibliotekarza dyplomowanego i od 2008 roku zajmuje stanowisko kustosza dyplomowanego. Obecnie jest pracownikiem Sekcji Informacji Naukowo-Technicznej w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej (wcześniejsza nazwa Biblioteka Główna i Informacja Naukowo-Techniczna Politechniki Wrocławskiej). Najważniejsze publikacje: *Kreowanie wizerunku biblioteki akademickiej na podstawie działań public relations Biblioteki Politechniki Wrocławskiej*. „Biblioteka” 2013, nr 17(26), s. 196-214; *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2011 – historia, działalność, organizacja*. Red. H. Szarski, J. Wojtczak. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, 2011. („Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia”, ISSN ; t. 9); *Bibliotekarze na rynku pracy – omówienie badań ankietowych*. „Biblioteka” 2009, nr 13(22), s. 145-172.

Agnieszka Wolańska – mgr; kustosz dyplomowany. Zatrudniona w Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej w Sekcji Organizacji Dostępu do Zasobów Elektronicznych, w Zespole ds. Czasopism i Baz Danych. W pracy zajmuje się prenumeratą zagraniczną czasopism i wybranych baz danych.

Autorka publikacji branżowych w Polsce i za granicą. Jest członkiem Editorial Advisory Board w brytyjskim czasopiśmie „Managing Information” od 2012 roku.

Aktywnie uczestniczy w komitetach organizacyjnych konferencji (pol-Aleph w 2013 i Digitalna Kniznica w 2014 na Słowacji) oraz w działalności dydaktycznej dotyczącej elektronicznych źródeł informacji (od 2008 roku prowadzi ćwiczenia/wykłady na kursie „Elektroniczne źródła informacji”).

Katarzyna Zimnoch – dr; absolwentka historii i informacji naukowej i bibliotekoznawstwa; adiunkt w Zakładzie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu w Białymstoku. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół historii książki i bibliotek oraz roli ICT. Opublikowała kilkanaście artykułów, m.in.: *Książka na pograniczu Korony i Litwy w epoce nowożytnej. Rekonesans badawczy*. W: *Colloquia Collegii Suprasliensis*, Białystok-Supraśl 2012, t. 1, s. 87-111; *Biblioteka Stacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Wiedniu*. „Przegląd Biblioteczny” 2013, nr 2, s. 133-151; *The influence of ICT facilities on accessibility of historical sources and knowledge on cultural heritage (on the basis of historical sources on the multicultural borderland of The Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania)*. W: *Nuevas perspectivas para la difusión y organización del conocimiento. Actas del IX Congreso ISKO España*, t. I, Valencia 2009, s. 202-206.

GALERIA ZDJĘĆ

12 CZERWCA 2013 R.

12 CZERWCA 2013 R.

12 CZERWCA 2013 R.

12 CZERWCA 2013 R.

13 CZERWCA 2013 R.

13 CZERWCA 2013 R.

13 CZERWCA 2013 R.

14 CZERWCA 2013 R.

14 CZERWCA 2013 R.

